

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**NATON HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLIN ILMENEMINEN
UKRAINAN SODASSA**

Diplomityö

Kapteeni
Kari Pietilä

Yleisesikuntaupseerikurssi 58
Maasotalinja

Heinäkuu 2017

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
58. Yleisesikuntaupseerikurssi	Maasotalinja
Tekijä	
Kapteeni Kari Pietilä	
Tutkielman nimi	
NATON HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLIN ILMENEMINEN UKRAINAN SODASSA	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Operaatiotaito ja taktiikka	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Heinäkuu 2017	Tekstisivuja 126 Liitesivuja 22
TIIVISTELMÄ	
<p>Tässä tutkimuksessa tutkittavana ilmiönä oli sodankäynnin ilmiö Ukrainassa länsimaisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimus asemoituu operaatiotaidon ja taktiikan tutkimusalaan, jonka mielenkiinto kohdistuu siihen, <i>miten</i> sodankäynti toteutetaan. Teoreettinen lähestyminen toteutettiin muodostamalla tutkimushypoteesi hybridisodankäynnin tunnuspiirteistä, joiden ilmenemistä tarkasteltiin NATO:n hybridisodankäynnin mallissa, ns. Gerasimovin doktriinissa sekä Ukrainan sodan tapahtumista laaditun tapaustutkimuksen kautta. Tutkimusongelmana on selvittää, miten Ukrainassa nähdyt tapahtumat selittyvät NATO:n (länsimaisen) hybridisodankäynnin mallin ja Gerasimovin (venäläisen) sodankäynnin mallien kautta. Alatutkimuskysymyksiä oli selvittää mitkä ovat sodankäyntiin liittyvät keskeiset käsitteet sekä tunnuspiirteet ja miten nämä ilmenevät hybridisodankäynnissä, miten valitut tunnuspiirteet ilmenevät NATO:n hybridisodankäynnin mallissa, miten valitut tunnuspiirteet ilmenevät Gerasimovin doktriinissa sekä ilmeneekö Ukrainan sodassa sellaisia tunnuspiirteitä, jotka eivät selity kummankaan tarkastellun sodankäynnin mallin kautta?</p> <p>Tutkimuksen tieteenfilosofinen lähestymistapa oli hermeneuttinen. Tutkimuksessa pyrittiin selittämään tutkimukseen liittyvää käsitteistöä ja tutkimuskohteena oli ilmiö, joka tutkimuksessa tulkittiin. Kyseessä oli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään selvittämään, ymmärtämään, kuvailemaan ja tulkitsemaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tutkimusmetodi oli hypoteettis-deduktiivinen, jolloin asetelman tavoitteena oli pyrkiä testaamaan mallista muodostettua hypoteesia ja johtamaan siitä loogisia seurauksia. Tässä tutkimuksessa testaaminen toteutettiin empirian kautta tapaustutkimuksena. Tutkimus toteutettiin teorialähtöisesti asiakirjatutkimuksena. Analysointimenetelmänä on</p>	

sisällönanalyysi. NATO:n hybridisodankäynnin asiakirjatutkimuksen päälähteet olivat NATO:n virallisia asiakirjoja tai NATO defense collegen aineistoja. Gerasimovin doktriinin päälähde oli lehtiartikkeli, josta asia nousi julkisuuteen. Ukrainan tapaustutkimuksen päälähteinä käytettiin tutkimuslaitos RAND:n julkaisua *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine* sekä tutkimuslaitos East view press:n julkaisua *Brothers armed - Military aspects of the crisis in Ukraine*.

Ukrainan tapaustutkimuksessa aineiston perusteella hypoteesin mukaisista sodankäynnin peruseriaaiteista nousivat selvimmän esiin välineiden ja resurssien laaja-alaisuus sekä sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen (40–50%:ssa tapahtumista). Hieman harvemmin esiin nousivat vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen sekä johtamisen yhtenäisyys (30–40%:ssa tapahtumista). Vähemmän usein esiin nousivat harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen, yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa, haavoittuvuuksiin vaikuttaminen, vaikuttamiskeskeisyys sekä toiminnanvapauden ylläpitäminen (20–30%:ssa tapahtumista). Vähiten esiin nousivat menestyksen hyväksikäyttö, voimien taloudellinen käyttö sekä joustavuus (1–10%:ssa tapahtumista).

Alatutkimuskysymyksenä oli hypoteesin tunnuspiirteiden ilmenemisen tapaustutkimuksen kautta lisäksi selvittää, ilmenikö Ukrainan sodassa sellaisia tunnuspiirteitä, jotka eivät selity kummankaan tarkastellun sodankäynnin mallin kautta. Luvussa 2 esiteltyjen sodankäynnin yleisten peruseriaaiteiden valossa sellaiseksi voisi nousta olosuhteiden hyväksikäyttö, mutta toisaalta se voidaan tulkita olevan lähes samaa tarkoittava kuin haavoittuvuuksiin vaikuttaminen. Näin ollen Ukrainan tapauksesta ei ollut havaittavissa tunnuspiirteitä joita kumpikaan malli ei esitä.

Tutkimuksen hypoteesissa tarkasteluun valitut sodankäynnin peruseriaaiteet ilmenivät kaikissa kolmessa tutkimustapauksessa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Poikkeus oli menestyksen hyväksikäyttö, joka ei noussut esiin Gerasimovin doktriinin kuvailuissa. NATO:n malli tarkasteluun valitun hypoteesin valossa kuvaa Ukrainan tapahtumia hyvin. Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen on NATO:n mallissa huomattavasti korostunut ja välineiden sekä resurssien laaja-alaisuus sekä joustavuus ovat hieman korostuneet. Johtamisen yhtenäisyyttä NATO:n malli kuvaa vähän. Gerasimovin malli kuvaa ukrainan tapahtumia NATO:n mallia hieman heikommin. Menestyksen hyväksikäytön liittyminen puuttuu kokonaan ja poikkeamia on haavoittuvuuksiin vaikuttamisessa, harhauttamisessa ja yllätykseen pääsemisessä sekä voimien taloudellisessa käytössä.

AVAINSANAT

Sodankäynti, Sodankäynnin peruseriaatteet, Hybridisodankäynti, Ukraina, Ukrainan sota, Ukrainan konflikti, Gerasimovin doktriini.

NATON HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLIN ILMENEMINEN UKRAINAN SODASSA

1	JOHDANTO	3
1.1	Johdatus aiheeseen	3
1.2	Tutkimusongelma ja tutkimusasetelma	6
1.3	Tutkimusmenetelmä sekä lähdeaineisto	8
1.4	Viitekehys sekä aiempi tutkimus	15
1.5	Tutkimuksen rajaus ja julkisuus	19
2	KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT SEKÄ TUTKIMUSHYPOTEESIN MUODOSTAMINEN	21
2.1	Konflikti, sota ja strategia (ends).....	23
2.2	Valta, kontrolli ja vaikutusvalta (ways).....	30
2.3	Vallankäytön välineet (means)	34
2.4	Sodankäynti	39
2.4.1	Sodankäynnin yleiset tunnuspiirteet	41
2.4.2	Hybridisodankäynnin yleiset tunnuspiirteet.....	42
2.5	Yhteenveto sekä tutkimushypoteesi	44
3	NATO:N HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLI.....	49
3.1	Hybridisodankäynnin käsitteen kehittyminen	49
3.2	NATO:n hybridisodankäynnin malli	52
3.3	Yhteenveto ja johtopäätökset	55
4	GERASIMOVIN DOKTRIINI	59
4.1	Gerasimovin doktriinin strateginen konteksti	59
4.2	Gerasimovin doktriinin erityispiirteet	67
4.3	Yhteenveto ja johtopäätökset	69
5	TAPAUSTUTKIMUS UKRAINAN SODASTA.....	72
5.1	Ukraina strategisten kontekstien kautta tarkasteltuna	72
5.2	Ukrainan sodan kehitysvaiheet Minsk II -tulitaukosopimukseen saakka.....	81
5.2.1	Venäjän ja Ukrainan intressiristiriitojen kehittyminen	82
5.2.2	Venäjä aloittaa aktiivisen konfliktinhallinnan	84
5.2.3	Venäjä valtaa Krimin ja pyrkii laajentamaan separatismia.....	86
5.2.4	Venäjä toteuttaa sotilaallisen intervention Itä-Ukrainassa.....	93
5.3	Venäjän käyttämien vallankäytön välineiden ilmeneminen.....	96
5.4	Yhteenveto ja johtopäätökset	99
5.4.1	Käytettyjen keinojen ilmeneminen	99

5.4.2	Hypoteesin toteutuminen	107
6	YHDISTELMÄ JA POHDINTA	121
6.1	Yhdistelmä.....	121
6.2	Pohdinta.....	125
6.3	Tutkimuksen luotettavuus sekä todistettavuus	127
6.4	Jatkotutkimustarve.....	128
7	LÄHTEET.....	130
8	LIITTEET	145

NATON HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLIN ILMENEMINEN UKRAINAN SODASSA

"So that in the nature of man we find three principal causes of quarrel. First, competition; secondly, diffidence; thirdly, glory.

The first maketh man invade for gain; the second, for safety; and the third, for reputation. The first use violence, to make themselves masters of other men's persons, wives, children, and cattle: the second, to defend them; the third, for trifles, as a word, a smile, a different opinion, and any other sign of undervalue, either direct in their persons or by reflection in their kindred, their friends, their nation, their profession, or their name"

Thomas Hobbes, Leviathan, 1651

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Tässä tutkimuksessa tutkittavana ilmiönä oli sodankäynnin ilmiö Ukrainassa länsimaisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimus asemoituu operaatiotaidon ja taktiikan tutkimusalaan, jonka mielenkiinto kohdistuu siihen, *miten* sodankäynti toteutetaan. Teoreettinen lähestyminen toteutettiin muodostamalla tutkimushypoteesi hybridisodankäynnin tunnuspiirteistä, joiden ilmenemistä tarkasteltiin NATO:n hybridisodankäynnin mallissa, ns. Gerasimovin doktriinissa sekä Ukrainan sodan tapahtumista laaditun tapaustutkimuksen kautta. Yhdistelmässä vastataan tutkimuskysymykseen sekä vertaillaan mallien ja todellisuuden yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia.

Lähes kaikissa modernin historian suursodissa on pyritty muuttamaan vallitsevaa maailmanjärjestystä. Nämä konfliktit, jotka tapahtuivat vuosina 1792-1815 (Napoleonin sota), 1914-1918 (I Maailmansota), 1939-1945 (II Maailmansota) sekä 1947-1989 (Kylmä sota), ovat määrittäneet modernin sodankäynnin muodot. Sodankäynti ilmiönä, eli konfliktin luonne, on siten lähes poikkeuksetta sidoksissa vallitsevaan, tai mahdollisesti tulevaan, maailmanjärjestykseen. Maailmanjärjestyksen voidaan todeta olevan olemassa silloin, kun kaikki keskeiset toimijat voivat tavoitella ja suojella intressejään niillä keinoilla ja tasoilla, jotka muut tai useimmat hyväksyvät.¹

¹ Gray Colin S.: *War, peace and international relations*, Routledge, New York 2012, s. 10, 330-332.

Viimeisimmän maailmanjärjestykseen vaikuttaneen suuren konfliktin, Kylmän sodan, päättymisen jälkeen idän ja lännen vastakkainasettelu muutti toimintaympäristöä. Tämä nosti Yhdysvallat suurvallaksi, jolla yksin oli valta vaikuttaa turvallisuutta vaarantaviin konflikteihin.²

Kylmän sodan päättymisen jälkeen sekä maapallon yhtenäistymisen myötä länsimaisen turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden keskiöön nousivat ns. uudet uhkat, joista keskeisimpinä ovat olleet kansainvälisen terrorismin laajeneminen, joukkotuhoaseiden leviäminen, humanitääriset kriisit, ilmastonmuutos sekä hajoavat valtiot. Erityisesti terrorismi sekä hajoavat valtiot hämärsivät perinteisen rajan sodan ja rauhan välillä. Samalla myös asevoimien merkitys muuttui konfliktinratkaisussa, koska vastustajan ollessa ei-valtiollinen toimija, ei ratkaisua poliittiseen konfliktiin myöskään välttämättä saatu aikaan tavanomaisella sotilaallisella vaikuttamisella. Hajoavasta valtiosta esimerkkinä on Jugoslavia sotineen sekä kansainvälisen terrorismin malliesimerkki on Al-Qaida -verkosto.

Uusiin uhkiin reagoitiin asevoimia ja niiden käyttöä kehittämällä. Asevoimia ei enää nähty välttämättä pääasiallisena konfliktin ratkaisukeinona, vaan keinovalikoimaa laajennettiin pyrkien vaikuttamaan suoraan konfliktin syihin sen väkivaltaisen ilmentymisen sijaan. Vaikuttamiskeinojen kirjossa sotilaallisten keinojen rinnalle nostettiin keskeisinä tekijöinä muun muassa poliittiset sekä taloudelliset toimenpiteet konfliktin ratkaisemiseksi tai ennaltaehkäisemiseksi.³

Länsimainen asevoima oli pitkään, erityisesti Kylmän sodan aikaan, keskittynyt tavanomaiseen sodankäyntiin teknologisesti kehittynein välinein, mutta sodan kuva muuttui hajoavien valtioiden ja terrorismin myötä asymmetriseksi sekä matalaintensiteettiseksi.⁴ Tähän vastattiin asevoimien ja niiden toimintaperiaatteiden kehittämällä. Tehtäväkentän keskiöön nousivat kriisinhallintaoperaatiot ja terrorismin vastainen sota. Toimintaperiaatteiden kehittämistä esimerkkinä ovat kokonaisvaltainen lähestyminen

² Gray Colin S. (2012), s. 338.

³ http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2007/RAND_CF231.pdf viitattu 6.5.2017 s. 1-2.

⁴ Lonsdale David J. et al.: *Understanding modern warfare*, Cambridge university press, United Kingdom (2008), s. 6-7.

sodankäyntiin (Comprehensive Approach) sekä sen vastakapinallissovellutus (Counterinsurgency).⁵

Länsimaiden turvallisuusympäristössä nähtiin jälleen muutos Ukrainan konfliktin sekä myöhemmin sodan syttymisen myötä. Kylmän sodan päättymisestä alkanut ajanjakso päättyi ja sodan sanottiin palanneen Eurooppaan sitten Jugoslavian hajoamissotien.⁶ Venäjä valtasi Krimin niemimaan, jossa sillä oli pitkään ollut sotilastukikohta, ja pian Itä-Ukrainassa syttyi sota, joka on tätä tutkimusta tehdessä edelleen käynnissä.⁷

Ukrainan tapahtumat tulivat suuressa mittakaavassa yllätyksenä länsimaille, vaikka poliittista liikehdintää olikin ollut jo pitkään.⁸ Venäjän toimissa nähtiin yhdistelmä erilaisten kansallisen voimankäytön välineiden käyttöä. Toimien tehokkuus, nopeus, yllättävyys sekä keskinäinen koordinaatio näyttäytyivät länsimaisten tutkijoiden sekä turvallisuusasiantuntijoiden silmissä sellaiselta, että ilmiö sai nopeasti kutsumanimen hybridisodankäynti.⁹ Termillä viitattiin lähinnä erilaisten välineiden ja toimintojen yhdistelyyn käyttöön. NATO:n pääsihteeri Jens Stoltenberg kuvasi tätä lausunnossaan heijastumaksi NATO:n kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta.¹⁰

Ukrainan tapahtumat ovat herättäneet tutkijat ja poliitikot sekä muuttaneet länsimaiden turvallisuusympäristöä.¹¹ Sota on jälleen Euroopassa ja sodankäynti vaikuttaa olevan ilmiönä kehittynyt jopa siinä määrin, että länsimaat ovat joutuneet tarkastelemaan miten ne suhtautuvat puolustukseen ja asevoimien käyttöön muuttuneessa tilanteessa.¹² Venäjän asevoimien ja suorituskykyjen kehittäminen ei liene tullut varsinkaan asiantuntijoille

⁵ Raitasalo Jyri: *Constructing war and military power after the cold war*, MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 1 nro 21, Edita Prima oy, Helsinki 2005, s. 145-148.

⁶ <http://www.reuters.com/article/us-europe-war-commentary-idUSKCN0ZL2FM> viitattu 4.5.2017.

⁷ <http://yle.fi/uutiset/3-7794159> viitattu 4.5.2017

⁸ Renz Bettina & Smith Hanna: *Russia and hybrid warfare - going beyond the label*, Aleksanteri instituutti, Helsingin yliopisto, Aleksanteri papers 1/2016, s. 2.

www.helsinki.fi/aleksanteri/english/publications/aleksanteri_papers.html

⁹ Ks. esimerkiksi Renz & Smith (2016).

¹⁰ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹¹ <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002755260.html> viitattu 4.5.2017.

¹² <http://www.reuters.com/article/us-europe-war-commentary-idUSKCN0ZL2FM> viitattu 4.5.2017.

yllätyksenä¹³, mutta ehkäpä kehittämisen sisältöä on ylenkatsottu, eikä suuri yleisö ole nähnyt sitä kontekstia, mihin asevoimien kehittäminen on liittynyt.¹⁴

Ajatukselta ei voi välttyä, että Venäjän määrätietoisella suorituskykyjen kehittämisellä on jokin fundamentaalinen motiivi. Onko Venäjä kehittänyt oman versionsa kokonaisvaltaisesta sodankäynnistä, jota ilmiönä Ukrainan tapahtumiin liittyen on kutsuttu hybridisodankäynniksi, vai onko kyseessä jotain aivan uutta?

Hybridisodankäyntiä ei terminä käytetä Venäjällä sen omiin toimiin liittyen¹⁵, eikä asevoimien toiminta- ja käyttöperiaatteita ole julkisissa lähteissä doktriinin muodossa saatavilla.¹⁶ Ukrainassa toteutetun operaation laaja-alaisuus on jättänyt asevoimien ja laajemminkin kansallisten voimankäytön välineiden, käyttö- ja toimintaperiaatteet osittain hämärän varjoon. Erityisesti strategisen kulttuurin ja operatiivisen tason toiminnan suhde kaipaa selkeyttämistä, jotta valtiot voivat sopeuttaa omien asevoimiensa ja laajemminkin valtiolliset puolustusjärjestelyt tarvittavalla tavalla muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimusasetelma

Tutkimuksen mielenkiinto on kohdistettu ilmiönä Ukrainan sotaan. Hybridisodankäynnin eräs ilmenemismuoto on toiminnan tapahtuminen sotaa alempiasteisessa konfliktin muodossa mahdollisen osallisuuden kiistämisestä mahdollistamiseksi.¹⁷ Venäjä oli kiistänyt osallisuutensa konfliktiin.¹⁸ Tässä tutkimuksessa sotaan tai sodan osapuoliin liittyvään keskusteluun ei oteta kantaa, vaan tutkitaan miten Venäjä toteuttaa hybridisodankäyntiä Ukrainassa.

¹³ <http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/Does-Russia-have-the-financial-means-for-its-military-ambitions/EN/index.htm> viitattu 8.5.2017.

¹⁴ Puolustusministeriö: *Muutosten Venäjä*, Erweko Oy, 2012, s. 2.

¹⁵ Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A. (toim.): *NATO's response to hybrid threats*, NATO defense college 2015, s. 326.

¹⁶ Venäjä on julkistanut sotilasdoktriininsa vuosina 2010 sekä 2014. Niissä kuvataan miten Venäjä näkee nykyaikaiset sotilaalliset konfliktit, mutta niihin ei ole kirjattu yksityiskohtaisemmin miten Venäjän kansalliset vallankäytön välineet valjastetaan strategisella tai operatiivisella tasalla näihin haasteisiin vastaamiseksi. *Venäjän sotilasdoktriini 2010* sekä *2014*, saatavilla suomenkielisenä internetistä, materiaali tutkijan hallussa.

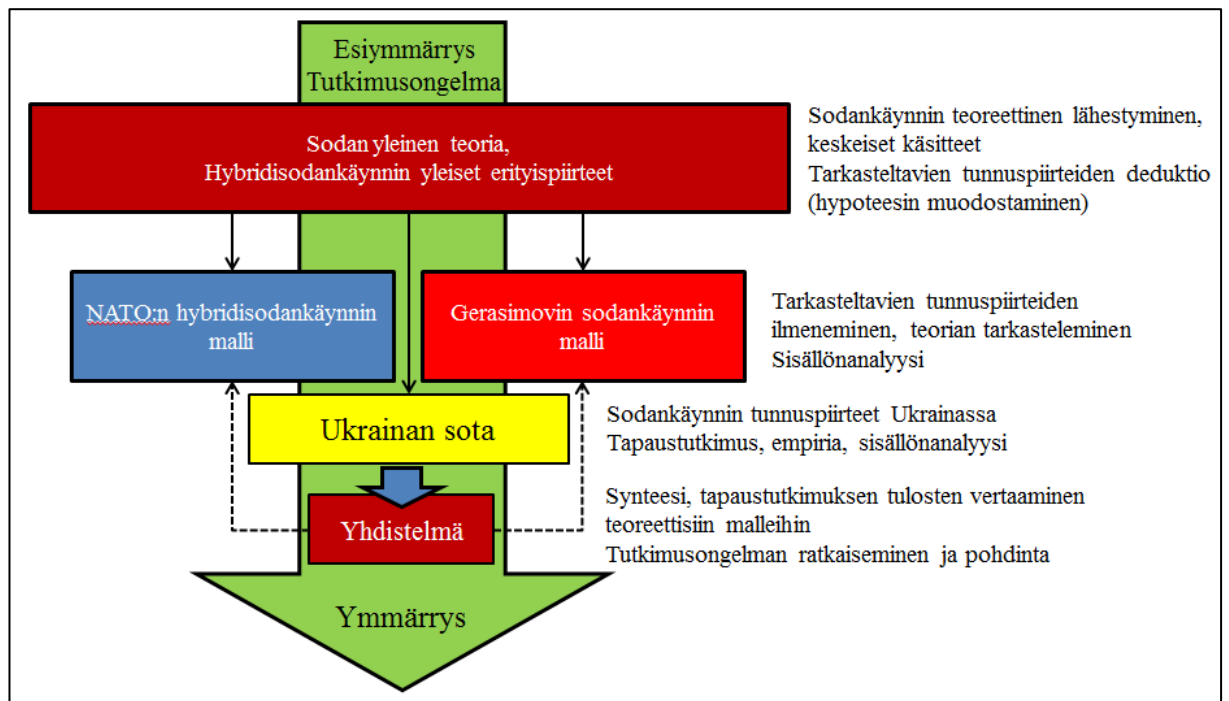
¹⁷ <http://yle.fi/uutiset/3-9328472> viitattu 11.5.2017.

¹⁸ <https://www.uusisuomi.fi/ulkomaat/71601-vladimir-putin-tiukkana-venaja-ei-ole-konfliktin-osapuoli> viitattu 11.5.2017.

Tutkimusongelmana oli selvittää, miten Ukrainassa nähdyt tapahtumat selittyvät NATO:n (länsimaisen) hybridisodankäynnin mallin ja Gerasimovin (venäläisen) sodankäynnin mallien kautta.

Alatutkimuskysymykset ovat:

- Mitkä ovat sodankäyntiin liittyvät keskeiset käsitteet sekä tunnuspiirteet ja miten nämä ilmenevät hybridisodankäynnissä?
- Miten valitut tunnuspiirteet ilmenevät NATO:n hybridisodankäynnin mallissa?
- Miten valitut tunnuspiirteet ilmenevät Gerasimovin doktriinissa?
- Ilmeneekö Ukrainan sodassa sellaisia tunnuspiirteitä, jotka eivät selity kummankaan tarkastellun sodankäynnin mallin kautta?

Kuva 1: Tutkimusasetelma.

Tutkimusasetelmaksi muodostui teorialähtöisen mallin perusteella havainnoitava empiirinen koe, jonka tavoitteena oli hahmottaa Venäjän Ukrainassa toimeenpaneman hybridisodankäynnin tunnuspiirteitä, niiden osien keskinäisiä suhteita, sekä tunnuspiirteitä, joita kumpikaan tarkasteltu malli ei sisällä. Tutkimus toteutettiin hypoteettis-deduktiivisen metodin mukaisesti.

Tutkimuksen toisessa pääluvussa johdetaan deduktion kautta sodankäynnin yleisistä tunnuspiirteistä hybridisodankäynnistä muodostetun esiyymmärryksen kautta ne tunnuspiirteet, jotka mahdollistavat valittujen teorioiden testaamisen Ukrainassa toteutetusta hybridisodankäynnistä. Nämä valitut tunnuspiirteet muodostavat tutkimuksen hypoteesin.

Kolmannessa pääluvussa käsitellään valittujen tunnuspiirteiden kautta NATO:n mallia hybridisodankäynnistä ja neljännessä pääluvussa samaan tapaan Gerasimovin doktriinia. Gerasimovin doktriinista muodostetaan NATO:n tulkinnalle kilpaileva teoria.

Viidennessä pääluvussa toteutetaan tapaustutkimus Ukrainan sodasta ja selvitetään mitkä sodankäynnin tunnuspiirteet ovat ilmenneet valitun lähdeaineiston kautta ja mitkä tunnuspiirteet ovat korostuneet. Viimeisessä pääluvussa tapaustutkimuksen kautta ilmenneet tunnuspiirteet tarkastellaan vertailun kautta lukujen 3. ja 4. tuloksina saatuihin havaintoihin sekä tehdään tutkimustulosten yhdistelmä ja ratkaistaan tutkimusongelma. Lopuksi suoritetaan tulosten arviointi sekä pohditaan saatujen tuloksien merkitystä.

1.3 Tutkimusmenetelmä sekä lähdeaineisto

Tutkimuksen tieteenfilosofinen lähestymistapa oli hermeneuttinen. Tutkimuksessa pyritään selittämään tutkimukseen liittyvää käsitteistöä ja tutkimuskohteena on ilmiö, joka tutkimuksessa tulkitaan. Hermeneutiikassa korostuu ymmärtäminen, tulkinta, kieli ja kommunikaatiota ihmisen kokonaistoiminnan ymmärtämiseksi ja inhimillinen toiminta luo ilmiön kautta uusia merkityksiä. Tutkija siten ymmärtää, että yhtä ainoaa todellisuutta ei ole, vaan totuus on sidoksissa tarkasteltavan ilmiön olosuhteisiin. Hermeneuttinen prosessi vaatii alkaakseen kolme seikkaa, jotta se voi alkaa; tutkijan käsitys tosiasioista tutkimuksen alkaessa, näkökulman valinta sekä sen kautta tutkimuksen päämäärän asettamista ja esiyymmärrys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä.¹⁹ Tässä tutkimuksessa hermeneuttinen prosessi on aloitettu teoreettisen esitiedon hankkimisella sodankäynnin ja sodan käsitteistä sekä Ukrainan tapahtumien hahmottamisella kokonaisuutena. Tämän jälkeen näkökulma rakentui hybridisodankäynnin tunnuspiirteiden tarkastelulla.

¹⁹ Huttunen Mika & Metteri Jussi: *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, MPKK taktiikan laitos, julkaisusarja 2, Nro 1/2008 s 23-26.

Kyseessä oli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään selvittämään, ymmärtämään, kuvailemaan ja tulkitsemaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on tekstin ja toiminnan merkitysten ymmärtäminen. Tällöin tutkimuslajina kyseeseen tulee joko teemojen löytäminen tai tulkinta. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena oleva tulkittava ilmiö on hybridisodaksi kutsuttu Venäjän toiminta Ukrainan sodassa. Teoreettinen lähestyminen toteutettiin teemoittelun kautta, jolloin saatiin vertailuaineisto empiiriselle tulkinnalle. Objektiviisen lähdekritiikin kautta pyrittiin selvittämään todellisuutta siten kun se on tapahtunut.²⁰

Tutkimusmetodi oli hypoteettis-deduktiivinen, jolloin asetelman tavoitteena on pyrkiä testaamaan mallista muodostettua hypoteesia ja johtamaan siitä loogisia seurauksia. Tässä tutkimuksessa testaaminen toteutettiin empirian kautta tapaustutkimuksena. Mika Huttunen toteaa, että hypoteesien pitäisi olla aiempien teorioiden mukainen. Tutkimuksessa on hänen mukaansa kuitenkin huomioitava, että hypoteesi voidaan myös hylätä, mikäli se voidaan tutkimustulosten perusteella kumota. Hypoteesia muodostettaessa on myös huomioitava ja kirjattava esille oletukset, mitkä sitä muodostettaessa on tehty.²¹ Hypoteettis-deduktiiviselle mallille on ominaista, että teoria syntyy reaali maailman havainnoista. Teoria myös ohjaa tiedon etsinnässä ja sen perusteella toteutetaan teemojen etsintä. Metodien toiminnan kannalta on keskeistä, että tutkimuksen empiirisen osuuden ja teorian välille saadaan luotua vahva yhteys, jotta tulosten raportointi ei jää irralliseksi tutkimuskokonaisuudesta.²²

Tutkimus toteutettiin teorialähtöisesti, Clausewitzin muodostamaan sodan teoriaan perustuen. Teorian keskeinen teesi on, että sodan alkuperäisenä motiivina on aina poliittinen tavoite ja sota on siten politiikan väline. Näin ollen "*sodan erikoisominaisuudeksi jää vain sen keinojen erityinen luonne*".²³ Sodan luonteen muutos on tulkittu Clausewitzin mukaan näyttäytyvän ilmiönä, miten sota todellisuudessa ilmenee, kun taas sodankäynnillä kuvataan sitä tapaa jolla se toteutetaan.²⁴ Teorialähtöinen analyysi perustuu johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai

²⁰ Hirsijärvi Sirkka, Remes Pirkko ja Sajavaara Paula: *Tutki ja kirjoita*, Kirjayhtymä oy, Helsinki 1997, s. 160-168.

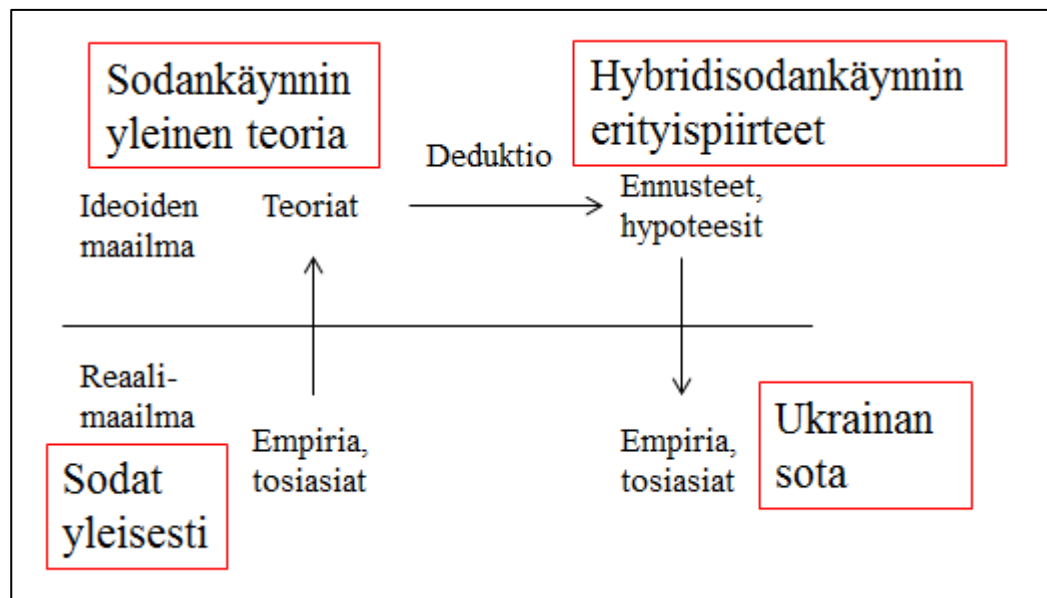
²¹ Huttunen & Metteri (2008), s. 110-111.

²² Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (1997), s. 137-140.

²³ Clausewitz Carl Von: *Sodankäynnistä*, suom. Heikki Eskelinen, Fälth & Hässler, Smedjebacken 1998 s. 27.

²⁴ Mewett Christopher: *Understanding War's Enduring Nature Alongside its Changing Character*, January 21, 2014 <http://warontherocks.com/2014/01/understanding-wars-enduring-nature-alongside-its-changing-character/> viitattu 4.8.2016.

auktoriteetin esittämään ajatteluun, ja siinä pyritään testaamaan teoriaa yleensä uudessa yhteydessä.²⁵ Teorialähtöisyys sekä tässä tutkimuksessa käytetyt keskeiset käsitteet ja määritelmät avataan luvussa 2.

Kuva 2: Teorian ja empirian suhde tutkimusasetelmaan suhteutettuna (hypoteettis-deduktiivinen metodi).²⁶

Sodankäynnistä on olemassa moninainen määrä teoreettisia lähestymismahdollisuuksia. Haasteena tutkijalla onkin usein tähän tutkimukseen soveltuvan teorian valinta, sillä usein yksittäiset teoriat voivat rajata pois monimuotoisen ilmiön eri tasoja tai näkökulmia. Teoriat eivät välttämättä suoraan sovellu tässä tapauksessa yksittäisen ilmiön tutkimiseen, sillä kattavien teorioiden lainalaisuudet pyrkivät yleispätevyyteen eikä niinkään täsmällisyyteen. Tästä syystä teorialähtöisen mallin käyttäminen tuli kyseeseen. Malli on abstraktio todellisuudesta, jolla yksinkertaistetaan näkemystä ilmiöstä tai kokonaisuudesta ja tuodaan esiin sen olennaisia piirteitä. Mallia voidaan myös hyödyntää teorian muodostamisen apuvälineenä, mikäli empiirinen aineisto sen mahdollistaa. Mallien käyttämisen hyöty tutkimuksessa ovat se, että niillä saadaan hahmotettua kokonaisuuksia, osien keskinäisiä suhteita sekä havainnoitua kokonaisuuksia joista ei välttämättä ole vielä empiiristä aineistoa saatavilla. Mallit toimivat hyvin myös hypoteesien tuottamisessa.²⁷

²⁵ Huttunen & Metteri (2008), s. 52.

²⁶ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (1997), s. 141 ks. myös Huttunen & Metteri (2008) s. 111.

²⁷ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (1997), s. 142-143.

NATO:n malli hybridisodankäynnistä soveltui tutkimuksen teoreettiseksi lähtökohdaksi, sillä se pyrkii kuvailemaan tai selittämään NATO:n näkökulmasta relevanttia nykyaikaisen sodankäynnin ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Se ei kuitenkaan ole kaikkia sodankäynnin tunnuspiirteitä kattava. NATO:n malli ei ota huomioon esimerkiksi aikaulottuvuutta tai konfliktin eskalaation askelia (uhkatason muutos) suoraan. Tämän vuoksi oli perusteltua ottaa rinnakkaiseen tarkasteluun venäläinen näkemys nykyaikaisesta sodankäynnistä. Sekä NATO:n malli hybridisodankäynnistä että Gerasimovin doktriinina tunnettu kuvaus nykyaikaisesta sodankäynnistä täyttivät teorianmuodostuksen sisällölliset kriteerit. Ne ovat yksinkertaisia sekä yksiselitteisiä. Lisäksi molemmat mallit ovat alan auktoriteetin (virallinen instituutio) muodostamia, joten niiden voidaan olettaa olevan totta.²⁸

Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin tapaustutkimuksena Ukrainan sodasta. Teoriakappaleessa esiymmärryksen perusteella muodostettu hypoteesi altistettiin kokeelle valitun lähdeaineiston perusteella. Tapaustutkimuksen kautta pyritään yleensä vastaamaan kysymyksiin *mitä* ja *miksi*. Tutkijan vähäinen esitietämys tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön sekä esitiedon perusteella sen moniulotteisuus ohjasivat lähestymään aihepiiriä teoriasta käytäntöön. Tapaustutkimukselle tyypillinen piirre on yksittäistapauksen tutkiminen yhteydessä sen ympäristöönsä. Tapaustutkimuksessa on lisäksi eriteltävä tapaus sekä tutkimuksen kohde.²⁹ Tässä tutkimuksessa tapaustutkimuksen muotoa käytetään kuitenkin vain välivaiheena, sillä operaatiotaidollisen tutkimuksen painotuksen mukaisesti sodankäynnin tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen *miten*. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sodankäynnin tunnuspiirteistöä sodankäynnin peruseräiteiden ilmenemisen kautta, jolloin tapaustutkimuksella tuotetaan tutkimuksen empiirinen osuus ja perusta hypoteesissa valittujen tunnuspiirteiden vertailemiselle.

Tapauksena tässä tutkimuksessa tarkoitetaan Ukrainan sodan tapahtumia. Kyseessä on siten yksittäistapaus, joka on otettava huomioon pohdinnassa. Tutkimuksen kohteena on Venäjän toiminta Ukrainan sodassa, jota analysoidaan aikajana-analyysillä lähdeaineistosta esiin nousseiden tapahtumien kautta. Aikajana-analyysin tavoitteena oli selvittää esiymmärryksen perusteella muodostetun hypoteesiin valittujen sodankäynnin tunnuspiirteiden ilmentymistä sekä tapahtumien ajallista sijoittumista toisiinsa suhteen. Samaan tapaan analysoitiin

²⁸ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (1997), s. 140.

²⁹ Huttunen & Metteri (2008), s. 127-128.

NATO:n hybridisodankäynnin kuvailu sekä Gerasimovin doktriini hypoteesin mukaisten sodankäynnin tunnuspiirteiden kautta.

Laaditussa aikajana-analyysissä julkisista lähteistä kerätyille tapahtumille määritettiin sijainti tapahtumien maantieteellisen yhteyden kartoittamisen mahdollistamiseksi. Tapahtumat edelleen luokiteltiin sen mukaan, mihin vallankäytön välineiden kategoriaan ne kuuluvat, mihin toimintaympäristön ulottuvuuteen ne vaikuttivat (dimensions/domains) sekä kirjattiin mahdollisesti havaitut vaikutukset (effects) tai arvioitiin vaikutus taustalla olevaan toimintaympäristöön sitoen. Tämän jälkeen aineisto analysoitiin deduktiivisen päättelyn kautta hypoteesissa valittuihin sodankäynnin peruseriaatteisiin sitoen. Esiymmärryksen, teoriaperustaisen lähestymisen sekä valitun lähdeaineiston perusteella tapaustutkimukseen valikoitui 246 tapahtumaa. Näistä hypoteesiin soveltumattomiksi todettiin 64 tapahtumaa, joista Venäjän toimiin kuulumattomiin kuului 47 tapahtumaa. Empiiriseksi otannaksi Venäjän toiminnasta Ukrainan sodassa muodostui siten 199 Ukrainan sotaan liittyvää tapahtumaa.

Tutkimus toteutettiin asiakirjatutkimuksena. Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa aineiston analyysin kiinnostuksen kohteena on yleensä sisältö. Analyysissä pyritään selkeyttämään ja tiivistämään aineistoa.³⁰ Hypoteesin muodostamisessa mielenkiinnon kohteena on löytää lisäksi sellaisia teemoja jotka ovat yleisesti tunnettuja, mutta eivät välttämättä nouse esiin. Tutkimuksen empiirisessä osuudessa kuvaillaan yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia Ukrainassa tapahtuneen sodankäynnin ilmiön sekä muodostetun hypoteesin suhteen.

Analysointimenetelmänä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi soveltuu tutkimukseen hyvin, sillä lähdeaineisto koostui pääsääntöisesti kansainvälisestä tutkimusmateriaalista sekä kirjallisuudesta (dokumentaatio). Tutkimuksen empiirisessä osuudessa lähdemateriaalia täydennettiin median tuotteilla. Lähteet ovat pääsääntöisesti tulkintoja tapahtuneesta, primäärilähteiden ollessa pääsääntöisesti joko ukrainan- ja venäjänkielisiä tai muutoin saatavuudeltaan tutkijan ulottumattomissa niiden tietoturvarajoitteiden vuoksi.

Primäärilähteiden osalta haasteena on, että kyseen ollessa varsin ajankohtaisesta aiheesta sekä Ukrainassa sodan ollessa tutkimuksen aikana edelleen käynnissä, lähteiden tulkintaan

³⁰ Huttunen & Metteri (2008), s. 54-55.

vaadittaisiin kielitaidon lisäksi kykyä niiden sitomiseen kulttuurilliseen kontekstiin sekä niiden mahdollisen puolueellisuuden arviointiin. Tämän hallitseminen vaatii tutkijalta pitkäaikaista tilanteen ja tapahtumien seuranta. Arkistolähteitä tai osapuolten virallista raportointia ei ole ollut tätä tutkimusta tehdessä käytettävissä. Tutkijan näkökulmasta tutkimuksen kohteena oleva rauhan aikana tapahtuva informaationsodankäynti sen eri muotoineen voi asettaa haasteita, sillä se väijäämättä vaikuttaa myös siihen, miten tutkija tulkitsee sodankäyntiä sekä mitä ja kenen tuottamaa tietoa sodankäynnistä on saatavilla.

Huttunen toteaa ulkomaisten taisteluiden tai sotien tutkimisesta, että lähdeaineiston rajoitteet on hyväksyttävä, sillä silloin niihin vaikuttavat mm. tietoturvarajoitteet sekä aineistojen käytettävyys. Rajoitteet on tällöin kirjattava lähdekritiikkiin.³¹

Tutkimusmetodiikan päälähteinä käytettiin teoksia Mika Huttunen ja Jussi Metteri, *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta* (2008) sekä Sirkka Hirsijärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara *Tutki ja kirjoita* (1997).

Tutkimuksen päälähteinä teoriakappaleessa käytettiin Clausewitz Carl Von: *Sodankäynnistä* (1998), Lonsdalen David J.: *The nature of war in the information age* ja *Understanding modern warfare* (2008) sekä Gray Colin S.: *War, peace and international relations* (2012). Määritelmässä nojaututtiin vahvasti Yhdysvaltain asevoimien doktriineihin *Joint Publication 1, Doctrine of the Armed Forces of the United States* (2013) sekä *Joint Publication 3-0, Joint Operations* (2011). Täydentävinä lähteinä on käytettiin Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarjojen teoksia Rekkedal Nils Marius et al.: *Operaatiotaito* (2013), Raitasalo Jyri & Sipilä Joonas (toim.): *Sota - teoria ja todellisuus, näkökulmia sodan muutokseen* (2008) Huttunen Mika: *Näkökulmia taktiikkaan* (2005) sekä Kerttunen Mika: *Kuinka sota voitetaan* (2010). NATO:n sodankäyntiin liittyvät tässä tutkimuksessa soveltuvat käsitteet ja määritelmät ovat Allied Command Operations (ACO) julkaisun *Comprehensive operations planning directive (COPD)* (2013) mukaiset.

NATO:n hybridisodankäynnin asiakirjatutkimuksen päälähteet olivat NATO parliamentary assembly General report (2015): *Hybrid warfare: NATO's new strategic challenge*, NATO Defense College: *NATO and new ways of warfare: defeating hybrid threats* (2015),

³¹ Huttunen & Metteri (2008), s. 131-132.

Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A. (toim.): *Nato's response to Hybrid Threats* (2015) sekä Jacobs Andreas & Lasconjarias Guillaume: *NATO's hybrid flanks, handling unconventional warfare in the south and the east* (2015). Lähteistä oli huomioitavissa, että ne sisältyivät hyvin lyhyelle aikavälille ja niissä oli varsin useassa samoja lähdeviittauksia. Tämän vuoksi otanta jäi lukumääräisesti suppeaksi, mutta kuvaa sen hetken käsitystä asiasta kuitenkin hyvin. Lisäksi oli havainnoitavissa, että ainakin yhdessä tapauksessa NATO Defense Collegessa järjestetyissä erillisissä seminaareissa seminaariraportti oli täsmälleen sama.

Gerasimovin doktriinin asiakirjatutkimuksen päälähteet olivat Johnson Dave: *Russia's approach to conflict: implications for NATO's deterrence and defence* (2015) sekä Cederberg Aapo & Eronen Pasi: *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?* (2015). Tarkastellut Gerasimovin doktriinin tulkinnat kaikki johtivat samaan alkuperäiseen lähdeviitteeseen, joka oli hänen puheeseensa perustuva haastattelulla täydennetty lehtiartikkeli. Tästä syystä Gerasimovin doktriinia kuvaileva lähdeaineisto oli myös varsin suppea, mutta sisällöllisesti kuitenkin riittävä hypoteesin mukaisen tunnuspiirteistön ilmenemisen tarkasteluun.

Ukrainan tapaustutkimuksen päälähteinä käytettiin tutkimuslaitos RAND:n julkaisua *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine* sekä tutkimuslaitos East view press:n julkaisua *Brothers armed - Military aspects of the crisis in Ukraine*. Aikajana-analyysin tekemisessä taktisten tapahtumien tarkkojen ajankohtien hankkimiseksi on käytetty täydentävinä lähteinä internetjulkaisuja; ETYJ:n Ukrainan tarkkailuoperaation päivittäisiä raportteja³², median uutisointia sekä tietokantoja kuten britannica.com sekä wikipedia.com. Tarkasteltu lähdeaineisto muodosti varsin kattavan kuvan keskeisistä tapahtumista, joskin päälähteet painottuivat konfliktin sotilaalliseen ulottuvuuteen, jonka vuoksi lähdeaineistoa täydennettiin muilla lähteillä.

Tulokset esitetään tekstimuodossa sekä tarkentavin kuvin kokonaisuuksien hahmottamiseksi. NATO:n hybridisodankäynnin analyysitaulukko on liitteessä 2, Gerasimovin doktriinin analyysitaulukko on liitteessä 3 sekä tapaustutkimuksen aikajana-analyysitaulukko on liitteessä 4.

³² www.osce.org/ukraine-smm Päivittäiset raportit Minsk I sopimukseen (5.9.2014) saakka.

Kokonaisuutena tarkastellen lähdeaineisto palveli tutkimuksen tekemistä varsin hyvin ja sitä voidaan pitää luotettavana. tapaustutkimukseen liittyen vähemmän tunnetuilta internetsivustoilta löydetyt tiedot varmennettiin tunnettujen mediatyhtiöiden kautta tai useamman tapahtumaa koskevan lähteen tarkastelulla. Tapaustutkimuksessa lähdeaineiston laajentaminen informaatioulottuvuuteen sekä taloudelliseen ulottuvuuteen syvemmin olisi saattanut jonkin verran vaikuttaa tuloksiin, mutta todennäköisesti suurempi kokonaisuus valtioiden välisestä konfliktista ei olisi muuttunut.

1.4 Viitekehys sekä aiempi tutkimus

Tutkimuksen keskiössä on sodankäynti ilmiönä ja sen evoluutio osana kansainvälisten suhteiden prosessia. Sodankäynti on poliittisesti motivoituneiden toimijoiden vallankäytön ilmentymä. Toimijoiden väliset suhteet ja vallankäyttö ovat riippuvaisia toimintaympäristöstä, sen muiden toimijoiden muodostamista uhkista sekä toimijan poliittisista intresseistä ja niiden tavoitteluun käytettävissä olevista resursseista. Samat tekijät vaikuttavat myös siihen, miten toimijat tulkitsevat sodankäynnin ilmiönä ja miten ne varautuvat ja valmistautuvat sodankäyntiin.

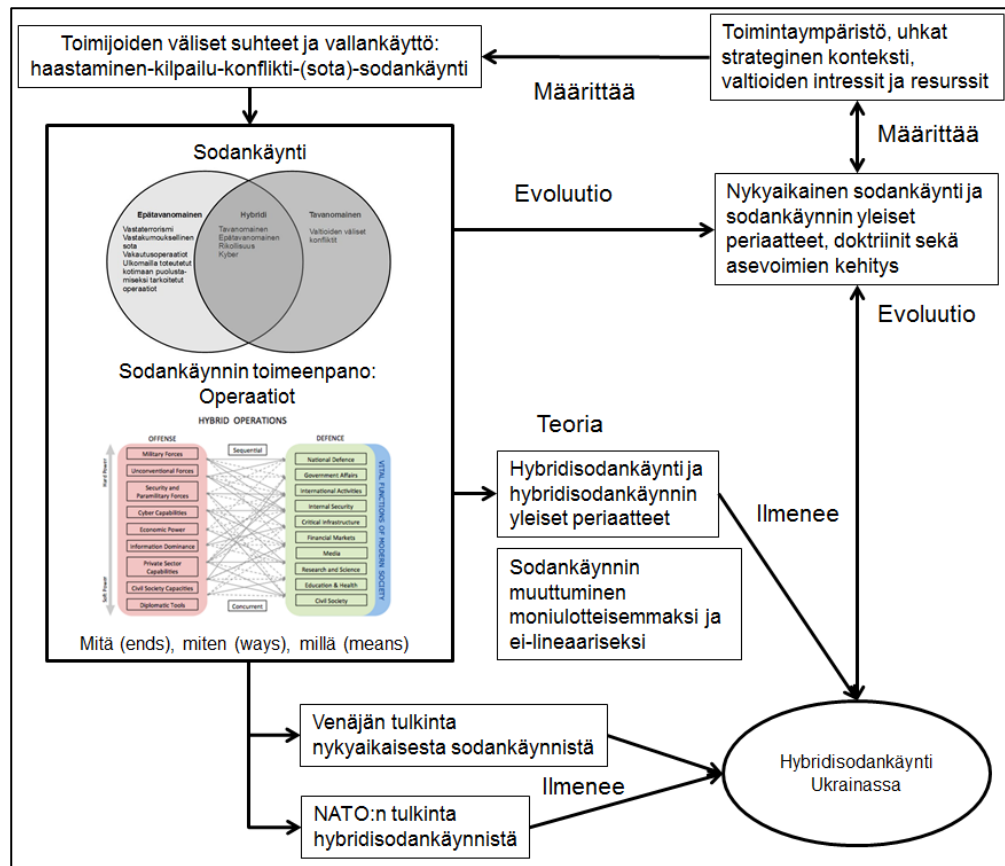
Lineaarinen tai tavanomainen sodankäynti perustuu pitkälti valtioiden suvereniteettiin ja sisäisten asioiden koskemattomuuteen Westfalenin rauhansopimuksen mukaisesti.

Westfalenin rauhansopimuksen myötä syntyi myös valtioiden välinen diplomatia niin kuin se nykyisin tunnetaan. Maapallon yhtenäistymisen on kuitenkin arvioitu heikentävän valtioiden suvereniteettia, muun muassa taloudellisen keskinäisriippuvuuden lisääntyttyä, hajonneiden valtioiden myötä sekä humanitääristen interventtioiden muodossa.³³

Sodankäyntiä muuttaviksi tekijöiksi on arvioitu yhteiskunta, diplomatia, politiikka sekä teknologia.³⁴ Vallitsevan maailmanjärjestyksen haastavat toimijat eivät välttämättä sitoudu länsimaiden luomaan järjestelmään, vaan etsivät keinoja omien vaikutusmahdollisuuksiensa kehittämiseen vastustajien vahvuuksia vältellen tai ne kiertäen. Tästä puhutaan käsitteellä epätavanomainen tai epäsäännöllinen sodankäynti, joka on nousemassa yhteiskuntien kehittymisen myötä myös valtiollisten toimijoiden toimintavaihtoehdoksi.

³³ https://en.wikipedia.org/wiki/Westphalian_sovereignty viitattu 24.7.2017.

³⁴ *Joint Publication 1, Doctrine of the armed forces of the United States*, 25.3.2013, s. I-4 - I-5. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

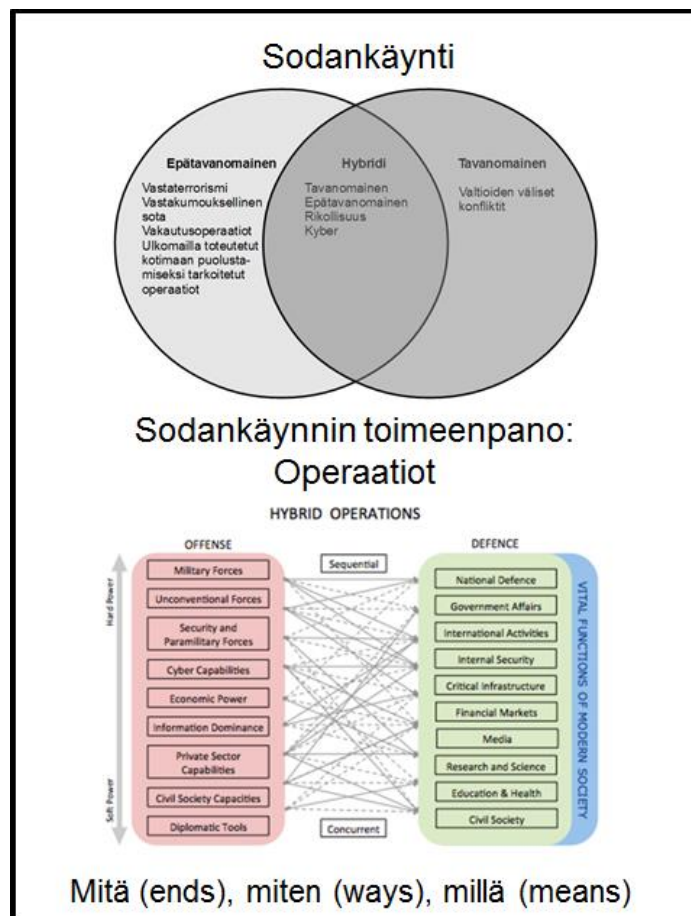
Kuva 3: Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Hybridisodankäynti on usein määritelty näiden kahden, tavanomaisen ja epätavanomaisen sodankäynnin, yhdistelmäksi,³⁵ joskin se ennen Ukrainan tapahtumia luettiin suoraan epätavanomaisen sodankäynnin piiriin.³⁶

Sodankäynti toimeenpannaan operaatioina, joissa yhdistyvät tavoite, keinot ja menetelmät. Hybridisodankäynnin termillä on kuvattu sodankäynnin monimuotoistumista ja siitä on luotu määritelmiä sekä teorioita. Hybridisodankäyntiä on tulkittu sekä Venäjän että NATO:n toimesta, jotka ovat keskeiset toimijat Ukrainan tapahtumiin liittyen.

³⁵ <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> viitattu 24.7.2017.

³⁶ Gray (2012), s. 283-284.

Kuva 4: Sodankäynnin muotojen jaottelu sekä hybridisodankäynnin operaatioiden keinoja.³⁷

Tutkijan esiymmärryksen mukaan tutkimuksen mielenkiinnon kohteena olevassa hybridisodankäynnissä yhdistyvät vahvasti poliittiset tavoitteet sekä niiden tavoitteluksi toimeenpantavat operaatiot. Operaatioita ei toteuteta Kylmän sodan päättymisen jälkeen totuttuina oman alueen ulkopuolella toimeenpantavina kriisinhallintaoperaatioina tai humanitaarisina interventioina, vaan operaatiot ovat tiukasti sidoksissa kansalliseen strategiaan sekä siten politiikkaan. Sen vuoksi tutkimuksen lähestymiskulmaksi muodostuu operatiivis-strategisen tason toimintojen tarkastelu sodankäynnissä. Tällöin mielenkiinto kohdistuu sodankäynnin ilmenemismuotoon, jota tarkastellaan sodankäynnin peruseriaatteiden kautta.

³⁷ U.S. Government Accountability Office: *Hybrid Warfare*, raportti 10.9.2010. Materiaali tutkijan hallussa, saatavilla internetistä sekä Cederberg Aapo & Eronen Pasi: *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?* Geneva Centre for Security Policy (GCSP) 2015, s. 5. <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?ots591=4888caa0-b3db-1461-98b9-e20e7b9c13d4&lng=en&id=194510> viitattu 6.11.2015.

Toimijoiden tulkinta nykyaikaisesta sodankäynnistä muuttuu siten sekä teoreettisen kehittämisen että todellisuuden ilmiöistä tehtyjen havaintojen perusteella. Tämä sodankäynnin evoluutio on se mitä hybridisodankäynnin termillä pyritään ilmentämään. Sodankäynnin erityispiirteitä Ukrainassa lähestytään taktisten tapahtumien ja käytettyjen välineiden kautta, jonka kautta saadaan muodostettua kuva siitä, miten hybridisodankäynnin erityispiirteet ilmenevät.

Venäjän sotataitoa ja yleisesti sodan kuvaa on tutkittu laajasti sekä Puolustusvoimissa että tutkimuslaitoksissa Suomessa ja ulkomailla. Hybridisodankäynnistä on Ukrainan sotaan liittyen valmistunut vuodesta 2014 alkaen lukuisia artikkeleita, sekä laajempia tutkimuskokonaisuuksia vuodesta 2015 alkaen. Kattavia perusselvityksiä on valmistunut esimerkiksi ulkopoliittisessa instituutissa, Aleksanteri-instituutissa sekä Chatham Housessa.³⁸

Hybridisodankäynnin eniten siteerattu, kehittäjäksikin kutsuttu tutkija on tohtori Frank G. Hoffman Yhdysvaltain maanpuolustuskorkeakoulusta.³⁹ Hän on tutkinut hybridisodankäyntiä laajemmin ei-valtiollisten toimijoiden näkökulmasta (hybridivastustaja, hybridiuhka).⁴⁰ Hänen teoksiinsa kuuluvat mm. *Conflict In The 21st Century; The Rise Of Hybrid Wars* (2007) sekä *Hybrid wars and Challenges* (2009). Vasta Ukrainan tapahtumat vuonna 2014 laajensivat hybridisodankäynnin termin osaksi valtiollista toimintaa.⁴¹

³⁸ Renz Bettina ja Smith Hanna: *Russia and hybrid warfare – going beyond the label*, Aleksanteri-instituutti, Aleksanteri Papers 1/2016,
Giles Keir: *Russia's 'New' Tools for Confronting the West, Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power*, Chatham house 3/2016,
Pynnönniemi Katri & Rácz András (toim.): *Fog of falsehood, Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine*, FIIA report 45, Ulkopoliittinen instituutti 2016 sekä
Rácz András: *Russia's Hybrid War in Ukraine - Breaking the Enemy's Ability to Resist*, FIIA report 43 Ulkopoliittinen instituutti 2015.

³⁹ Hoffmanin curriculum vitae sekä hänen kirjoituksiaan, katso <http://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20170322/105746/HHRG-115-AS00-Bio-HoffmanF-20170322.pdf> sekä <http://www.fpri.org/contributor/frank-hoffman/> viitattu 24.7.2017.

⁴⁰ Ks. esim. kenrl Mattis James N. & Evt(evp) Hoffman Frank: *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars: "In Hybrid Wars we can expect to simultaneously deal with the fall out of a failed state that owned but lost control of some biological agents or missiles, while combating an ethnically motivated paramilitary force, and a set of radical terrorists who have now been displaced. We may face remnants of the fielded army of a rogue state in future wars, and they may employ conventional weapons in very novel or nontraditional ways. We can also expect to face unorthodox attacks or random acts of violence by sympathetic groups of non-state actors against our critical infrastructure or our transportation networks. We may also see other forms of economic war or crippling forms of computer network attacks against military or financial targets."*

<http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> viitattu 24.7.2017.

⁴¹ <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> viitattu 18.6.2017.

Maanpuolustuskorkeakoululla sotilasprofessori Mika Hyytiäinen laatii teosta hybridisodankäynnistä ja erityisesti sen vaikutuksista viranomaisyhteistyöhön. Lisäksi hybridisodankäyntiä on tutkittu opinnäytetyötutkimuksissa Kari-Petri Huovinen sotahistorian tutkimuksina, Hizbollahin ja Talibanin toimintaan liittyen. Ukrainan sodasta Aku Antikainen on laatinut yleisesikuntaupseerikurssin diplomityön vuonna 2015 käsitellen strategisen ennakkovaroituksen haasteita Ukrainassa. Hybridisodankäyntiä tutkitaan tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulun lisäksi Puolustusvoimien tutkimuslaitoksessa. Tämä tutkimus liittyy Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen sotateoreettiseen tutkimukseen.

Hybridisodankäynnistä Ukrainan sotaan liittyen on valmistunut *Multinational Capability Development* –kampanjan osaprojekti *Countering Hybrid Warfare* Puolustusministeriön yhteydessä toimivan turvallisuuskomitean johtamana. Työhön on osallistunut tutkijoita useista länsimaista. Puolustusvoimat on osallistunut projektiin ja sen tuotteina ovat syntyneet perusselvitys ja käsitelkartoitus hybridisodankäynnistä.

1.5 Tutkimuksen rajaus ja julkisuus

Ukrainan sota katsotaan yleensä alkaneeksi Venäjän vallattua Krimin niemimaan maaliskuussa 2013, jolloin Venäjä *de facto* rikkoi Ukrainan valtion suvereniteetin.⁴² Sodankäyntiin liittyy kuitenkin usein toimia, jotka alkavat jo ennen sodan julistusta tai sotaa ei välttämättä julisteta ollenkaan laillisena toimijoiden välisenä suhteiden statuksena. Sodanjulistus sinänsä on laillinen status, jolla valtionjohto yleensä perustuslakinsa mukaisesti saa sodankäyntiin tarvittavat resurssit käyttöönsä.⁴³

Tästä johtuen tutkimusta ei rajata ajallisesti sodan alkamishetkeen sitoen, vaan tarkastellaan laajemmin Ukrainan konfliktia, jolloin sodankäynti saadaan sidottua laajempaan poliittiseen liikehdintään. Konflikti taustoitetaan lyhyellä toimintaympäristöanalyysillä, jolla pyritään sitomaan tapaukset kontekstiin. Tulkintojen mukaan konfliktin alkaminen voidaan ajoittaa aina vuonna 2004 tapahtuneeseen oranssiin vallankumoukseen saakka, joten tarkkaa ajallista rajausta kokonaisilmiöön ei ole perusteltua tehdä.⁴⁴ Tutkimus on rajattu päättymään ajallisesti

⁴² <https://fi.wikipedia.org/wiki/Suvereniteetti> viitattu 11.5.2017.

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_war viitattu 16.7.2017.

⁴⁴ <http://yle.fi/uutiset/3-7044071> viitattu 11.5.2017.

Minsk II tulitaukosopimukseen, jolloin osapuolten välille muodostettiin demarkaatiolinja ja alueelle on vaikuttanut muodostuvan jäänyt konflikti.⁴⁵

Tutkimuksen lähtökohtana on, että Venäjä on toimija sodassa⁴⁶ ja sodankäynnin ilmiön tarkastelun kohteeksi rajataan Venäjän toimet Ukrainan sotaan liittyen. Sodankäynnin yleisistä tunnuspiirteistä, eli sodankäynnin peruseriaatteista, rajataan tarkasteluun otettavat hybridisodankäynnin tunnuspiirteet kappaleessa 2.

Tutkimuksen empiirisessä osassa sodankäynnin tasoihin tai niihin yhdistettyihin vallankäytön välineisiin liittyvää rajausta ei tehdä mahdollisimman kokonaisvaltaisen näkemyksen saamiseksi Ukrainan sodasta ilmiönä. Tämä perustuu käsitykseen siitä, että osaltaan hybridisodankäyntiä ei ole kyetty tarkasti määrittelemään sen moniulotteisuudesta sekä monimuotoisuudesta johtuen. Sodankäynnin peruseriaatteet, jotka valitaan tarkasteluun hypoteesin välityksellä rajaavat tapaustutkimuksen näkökulmaa.

Tutkimuksessa käytetään vain julkisia lähteitä tulosten vertailtavuuden vuoksi.

Tutkimusraportti on siten myös julkinen, jotta tutkimusyhteisöllä on niin halutessaan mahdollisuus keskustella tutkimustuloksista ja lähdeaineistosta. Lähdeaineisto rajataan kattamaan vain englannin- sekä suomenkielinen materiaali. Tutkimuksessa henkilöiden sekä paikkojen nimissä käytetään englanninkielistä litterointia lähdeaineiston vertailtavuuden selventämiseksi.

⁴⁵ <http://ukraine.csis.org/#2> ja <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2015-09-09/forcing-kiev-s-hand> ks. myös <https://reconasia.csis.org/analysis/entries/ukraine/> viitattu 12.7.2017.

⁴⁶ <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/06/13/ukrainassa-soditaan-sotaa-jota-ei-ole> viitattu 18.7.2017. Venäjä on useissa yhteyksissä kiistänyt olevansa osapuoli sodassa, mutta on kuitenkin aktiivisesti toiminut mm. rauhanneuvottelujen osapuolena. Venäjän osallisuus on siten näkökulmariippuvainen seikka. Ks. esim.

2 KÄSITTEET JA MÄÄRITELMÄT SEKÄ TUTKIMUSHYPOTEESSIN MUODOSTAMINEN

Tässä kappaleessa selvitetään mitkä ovat sodankäyntiin liittyvät keskeiset käsitteet, määritelmät sekä tunnuspiirteet. Lähestyminen aloitetaan tarkastelemalla strategian sekä sotilasstrategian merkitystä sekä ulottuvuuksia. Lopuksi määritellään sodankäynnin muodot, joista päädytään sodankäynnin yleisiin peruseriaatteisiin. Sodankäynnin yleisistä peruseriaatteista johdetaan hybridisodankäynnin yleiset tunnuspiirteet, joista valitaan tarkasteluun jatkoanalysoinnin kannalta keskeiset tunnuspiirteet sekä muodostetaan yhteenvedossa tutkimuksen hypoteesi.

Roald Gjelstenin mukaan strategialla ilmaistaan miten asetettuun tavoitteeseen päästään käytettävissä olevien keinojen rajoissa. Hän yhtyy Liddel Hartin ajatukseen siitä, että sotilaallisessa yhteydessä käsite strategia on kehittynyt merkitsemään yhteiskunnan kaikkien voimavarojen kohdentamista ja käyttämistä konfliktin poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Gjelstenin toteaa ajatuksen kehittyneen Liddel Hartin määrittelystä, mutta hänen mukaansa strategialle voidaan asettaa laajempi sisältö, jolloin osakokonaisuuksiksi muodostuvat tavoiteltava(t) loppuasetelma(t) (ends), keinot (ways) ja välineet (means).⁴⁷

Tämä strategian ”kolmijakoisuus” perustuu eversti Arthur Lykken kehittämään konseptiin, josta hän kirjoitti artikkelin *Defining military strategy* vuonna 1989. Hänen mukaansa konseptia voidaan soveltaa millaisen strategian tahansa muodostamisessa. Hän väitti konseptin vahvuutena olevan sen vertailtavuus vaihtoehtoja valittaessa. Hän toteaa, että sotilasstrategiaa ei pidä sekoittaa kansalliseen (suur)strategiaan, sotilasstrategia on vain osa kansallista strategiaa. Hänen mukaansa, mikäli näitä kahta ei eroteta toisistaan, joutuvat asevoimat helposti tehtävien eteen, joista sillä ei ole resursseja suoriutua.⁴⁸ Tätä jaottelua on kuitenkin kritisoitu siitä, että se rajoittaa kaavamaisuudellaan strategian muodostamista,

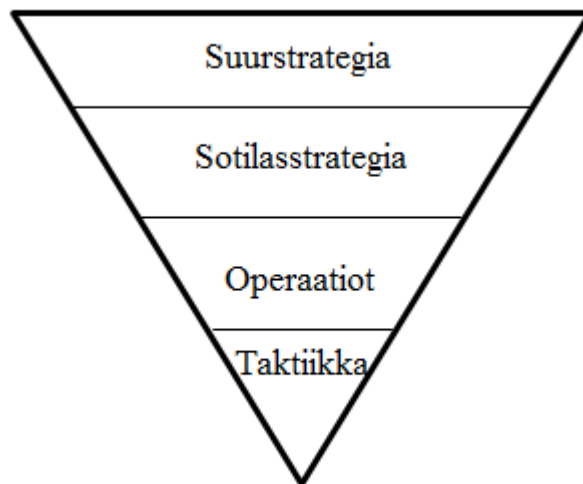
⁴⁷ Rekkedal Nils Marius et al.: *Operaatiotaito*, MPKK Taktiikan laitos, julkaisusarja nro 1/2013, s. 15.

⁴⁸ Eversti Lykke Arthur F.: *Defining military strategy = E+W+M*, *Military review* 5/1989, s. 2-8. Saatavilla internetistä <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/504/rec/10> viitattu 23.7.2017.

loppuasetelma on tuskin koskaan konfliktin loppu (strategia on prosessi) ja se väheksyy vastustajan vaikutusta.⁴⁹

Strategian muodostamista Lykken menetelmä voi rajoittaa, mutta menneiden tapahtumien analysoimisessa ”jälkiviisaasti” sitä sen sijaan voidaan hyödyntää ilman rajoitteita ja sen vuoksi se otetaan tässä tutkimuksessa strategian teoreettisen lähestymisen pohjaksi.⁵⁰

Sodan, ja siten myös strategian, voidaan määrittellä valtiojohdon (tai liittouman) näkökulmasta sisältävän neljä tasoa, jotka ovat alisteisia toisilleen. Suurstrategisella tasolla tarkastellaan kansallisten resurssien käyttöä politiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Sotilasstrategisella tasolla sotilaallisten resurssien käyttö suunnitellaan suurstrategiassa määritettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Operaatioissa (usein puhutaan myös operatiivisesta tasosta) asevoimien käyttö suunnitellaan, ohjataan ja johdetaan. Taktiikka (taktinen taso) on taistelujen ja vaikuttamisen suunnittelua ja toimeenpanoa.⁵¹

Kuva 5: Sodan tasot.⁵²

⁴⁹ Majuri Cavanaugh ML: *It is time to end the tyranny of ends, ways and means*. <https://mwi.usma.edu/time-end-tyranny-ends-ways-means/> viitattu 24.7.2017.

⁵⁰ Mielenkiintoinen ajatus on, että Lykken konsepti, joka myöhemmin levisi Yhdysvaltain asevoimissa laajasti käyttöön, on ollut käynnistävänä tekijänä Kylmän sodan päättymisestä alkaneeseen asevoimien ja siten sodankäynnin ulkoistamiseen yhteiskunnasta länsimaissa, ts. kansallisen strategian ja sotilasstrategian eriytymiseen. Konseptin etuihin lasketaan kuitenkin se, että se soveltuu hienosti esiteltäviin powerpoint-dioihin. Sattumalta ensimmäinen powerpoint-ohjelmisto julkaistiin vuonna 1990.

⁵¹ Lonsdale et al. (2008), s. 10.

⁵² Lonsdale et al. (2008), s. 10. Tässä tutkimuksessa nämä tasot määritetään myös sodankäynnin tasoiksi.

Sotilaallisesta näkökulmasta tarkasteltuna tasot voidaan yksinkertaistaa kolmeen, jolloin sotilasstrateginen ja suurstrateginen taso yhdistyvät strategiseksi tasoksi. Sotilaallisesta näkökulmasta tasoja on siten kolme; strateginen, operatiivinen sekä taktinen. Strategisella tasolla vallankäytön välineiden toimet synkronoidaan sekä ohjataan asevoimien toiminta strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi määritellään strategian toimeenpanemiseen käytettävissä olevat resurssit. Operatiivisella tasolla strategia toimeenpannaan operaatiotaidon kautta yhdistämällä strategian määrittämät tavoiteltava(t) loppuasetelma(t), keinot sekä välineet.⁵³ Tässä tutkimuksessa pääpaino muodostuu operatiivisen ja strategisen tason liityntäpintaan. Tämä liittymäpinta strategian ja operaatiotaidon välillä ilmenee sodankäynnin peruseriaatteina.

2.1 Konflikti, sota ja strategia (ends)

Lähestymme teoriaa arvostetun politiikan tutkija Harold Laswell:n toteamuksella että politiikassa on aina kyse siitä, kuka saa mitä, milloin ja miten?⁵⁴ Clausewitzin mukaan sodan alkuperäisenä motiivina on aina poliittinen tavoite ja sota on politiikan väline. Poliitikka siten määrää tavoitteet sodankäynnille ja ohjaa sotilaallista toimintaa, määrittäen mitä strategisia tavoitteita halutaan saavuttaa. Tämä ei ole hänen mukaansa kuitenkaan yksisuuntainen tie, vaan politiikan on mukauduttava siihen, mitä sen asettamat tavoitteet vaativat ja mitä asevoimien käytöllä voidaan aikaansaada. Clausewitz on todennut, että mikäli politiikan ja sotilaallisen toiminnan tavoitteet ovat vaikeasti yhteen sovitettavat, sotilaalliset tavoitteet tulee määrittää siten, että ne johtavat epäsuorasti poliittisiin tavoitteisiin.⁵⁵ Tämä tulee erityisesti kyseeseen, mikäli strateginen loppuasetelma ja tavoitteenasettelu ovat ei-sotilaallisia.⁵⁶

Sota siis johtuu poliittisesta tavoiteasettelusta, rauhanomaisempi kuvaus poliittisista tavoitteista, erityisesti valtioista puhuttaessa on intressi. Intressien ristiriidat voivat johtaa eri toimijoiden välisiin konflikteihin, joka edelleen eskaloituessaan voi johtaa sotaan. Konflikti voidaan määrittellä käsittämään ”*ristiriitoja kahden tai useamman osapuolen välillä,*

⁵³ *Joint Publication 1, Doctrine of the armed forces of the united states*, 25.3.2013, s. I-2 - I-3. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

⁵⁴ Laswell Harold D.: *Politics, Who gets what, when, why?* 1936

⁵⁵ Lonsdale et al. (2008), s. 23-25

⁵⁶ Vego Milan: *Joint operational warfare, theory and practice*, U.S. Naval War College, USA 2009, s. V-34.

osapuolten tarpeiden, intressien ja/tai tavoitteiden yhteensopimattomuudeksi tai ristiriidaksi, joka aiheuttaa jännitteen kahden tai useamman osapuolen välillä.” Sota siis käsitetään kuuluvan osaksi konfliktia.⁵⁷

Yhdysvaltain asevoimien doktriini (2013) päättyy samankaltaiseen määrittelyyn. Doktriinissa todetaan, että intressejä on yksilöillä, ryhmillä, organisaatioilla, kulttuureilla sekä kansoilla. Lähes kaikki suhteet perustuvat valtaan ja intressien ajamiseen politiikan kautta. Doktriinin mukaan konflikti voi eskaloitua muiden keinojen käyttämisestä huolimatta, jolloin voimankäyttö on vaatimus intressien saavuttamiseksi. Tässä tilanteessa sotilaallisten toimien merkitys kasvaa ja se voi johtaa sotaan. Sota on määritelty olevan sosiaalisesti hyväksyttyä väkivallan käyttöä poliittisen päämäärän saavuttamiseksi.⁵⁸

Kuten johdannossa todettiin, maailmanjärjestyksen, siten vallan tasapainon, voidaan todeta vallitsevan silloin, kun pääosa keskeisistä toimijoista hyväksyy tavat ja tasot jolla kukin voi intressejään edistää tai puolustaa. Colin S. Grayn mukaan maailmanjärjestystä voidaan lähestyä kolmella tapaa; kuvailevasti mitä on tai oli, kehittävästi mitä pitäisi olla tai ohjaavasti miten sitä voidaan kehittää. Maailmanjärjestyksessä on kyse vallan tasapainosta ja sodan tai sillä uhkaamisen vallasta, poikkeavan toiminnan pysäyttämiseksi tai rajoittamiseksi.⁵⁹ Tätä globaalien tason teoriaa voidaan soveltaa myös rajoitetuimmalla alueella, tässä tutkimuksessa tarkastelualueena on Venäjä ja sen naapurivaltio Ukraina.

Näin ollen voidaan todeta, että ne toimijat, jotka ovat tyytyväisiä vallitsevaan maailmanjärjestykseen ja pyrkivät suojelemaan sitä, ovat rauhassa. Mikäli joku tai jotkin toimijat eivät ole tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen, ja pyrkivät kehittämään sitä omien intressiensä mukaisesti, voi syntyä intressiristiriita. Tämä on maapallon yhtenäistymisen myötä suurella todennäköisyydellä joissain määrin pysyvä tila. Mikäli intressit ovat toimijalle tärkeitä, syntyy konflikti. Mikäli muut vaikuttamiskeinot ovat tehottomia, konflikti eskaloituu ja lopulta sen ratkaisemiseksi voidaan käyttää sotilaallista voimaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Tällöin konflikti kriisiytyy ja eskaloituu sodaksi, tai vähintään sodankäynniksi, konfliktin luonteesta ja toimijoista riippuen. Jos kuitenkin ristiriidassa olevat

⁵⁷ <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:konflikti> viitattu 4.5.2017.

⁵⁸ *Joint Publication 1, Doctrine of the armed forces of the united states*, 25.3.2013, s. I-2 - I-3. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

⁵⁹ Gray (2012) s. 330-331.

intressit ovat toimijoilleen prioriteetiltaan matalia tai käytettävissä oleviin resursseihin nähden liian haastavia ratkaista, voi syntyä kriisin sijaan ns. strateginen kilpailuasetelma, jossa pyritään toimimaan aseellista konfliktia alemmalla intensiteetin tasolla.⁶⁰

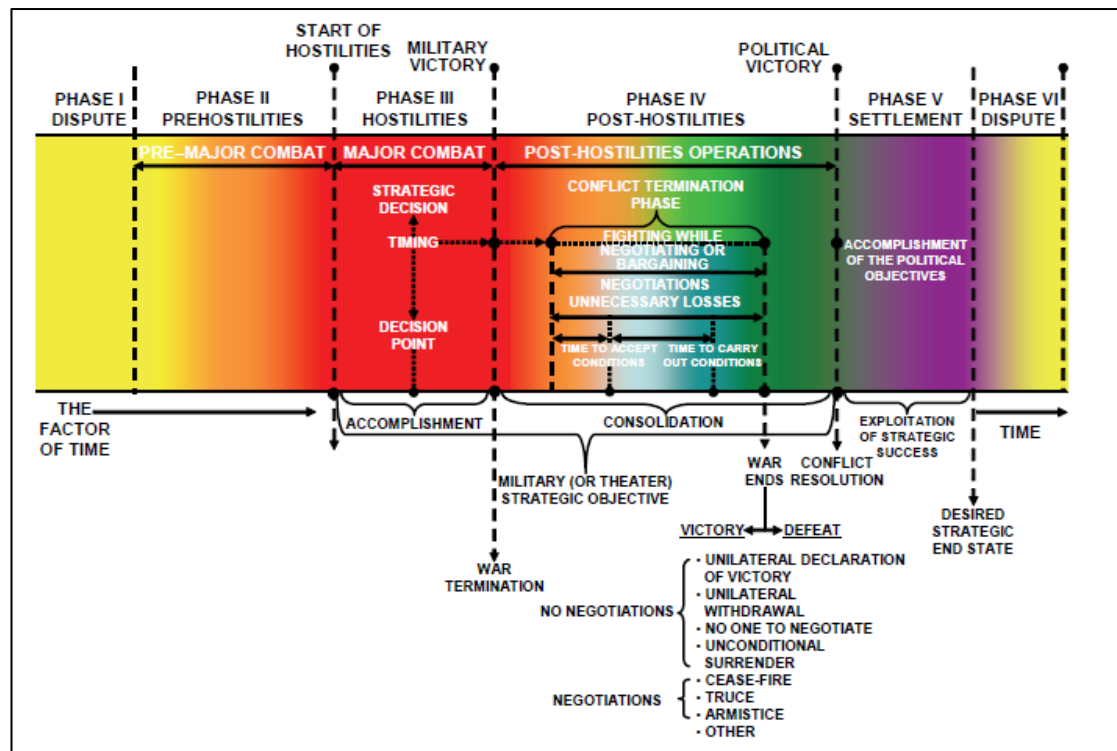
Milan Vego on teoksessaan *Joint operational warfare, theory and practice* (2009) käsitellyt konfliktin rakenteita. Hän toteaa, että konflikti voi olla luonteeltaan poliittinen, diplomaattinen, taloudellinen, etninen, uskonnollinen tai yhdistelmä näistä. Hän jakaa konfliktin rakenteen neljään osaan (kuva 6), joista voidaan käyttää myös nimeä eskalaation portaat. Vego toteaa konfliktia edeltävän ja vääjäämättä sitä seuraavan aina intressien ristiriitojen vaihe, joka voidaan tulkita olevan rauhan aikana toteutettavan strategian prosessia. Hän yhtyy Lykken sotilasstrategian kritikoihin siinä, että hän näkee sodan tai konfliktin eskaloimisen ja sen ratkaisun olevan ennen kaikkea politiikan ja strategian vastuulla, eikä sitä voida antaa tehtäväksi asevoimille. Vego yhtyy myös ajatukseen siitä, että strategia on prosessi, johon konflikti ja sodankäynti voi kuulua. Hän toteaa, että konfliktin poliittinen ratkaisu alkaa vasta siitä, kun sotilasstrategiset tavoitteet (ends) on saavutettu. Konfliktin ratkaisu saavutetaan vasta silloin, kun konfliktin syyt on poistettu, toimijoiden väliset jännitteet on poistettu ja molemmat osapuolet tyytyvät poliittiseen ratkaisuun. Vegon mukaan rauhan voittaminen on yhtä tärkeää kuin sodan voittaminen.

Vegon konfliktin vaiheet ovat:

1. asevoimien käyttöä edeltävä vaihe (painostus),
2. asevoimien käyttö (joko rajoittamattomin tai rajallisoin tavoittein),
3. asevoimien käytön jälkeinen vaihe (vakauttaminen) sekä
4. sovitteluvaihe.⁶¹

⁶⁰ <http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017.

⁶¹ Vego (2009), s. IX-173 - IX-177

Kuva 6: Konfliktin rakenne.⁶²

Konflikti on kuitenkin näkökulmasta riippuvainen tilanneymmärrys ja tämän vuoksi usein vallitsevaa järjestystä kuvaillaan joko haastajien toimintana, kilpailuna tai dominanssina. Haastajia ovat esimerkiksi Yhdysvaltain näkökulmasta nousevat vallat, jotka pyrkivät muuttamaan yksinapaisen maailmanjärjestyksen itselleen edullisemmaksi, kun taas Yhdysvallat pyrkii puolustamaan saavuttamaansa dominanssiasemaa.⁶³

Clausewitz on todennut, että kaikki sodat ovat luonteeltaan samanlaisia. Colin S. Grey muotoilee Clausewitzia tulkiten sodan luonteella olevan objektiivinen (yleispätevä) ja subjektiivinen (ainutkertainen) puoli. Objektiivinen puoli kuvailtiin edellä. Clausewitz muotoilee niiden lisäksi pysyviä tekijöitä olevan epävarmuus, sodan kitka sekä ajattelevan vastustajan olemassaolo. Sodan luonteen subjektiivinen osa on sen sijaan jatkuvassa muutoksessa ja on aina tilannesidonnainen.⁶⁴ Tästä muuttuvasta sodan ilmiöstä käytetään

⁶² Vego (2009), s. IX-173 - IX-177

⁶³ <http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017

⁶⁴ Lonsdale David J.: *The nature of war in the information age*, MPG books Ltd, Cornwall 2004, s. ix sekä 30-40.

suomenkielessä yleisesti termiä sodan kuva. Sodan kuva on kiteytetty tarkoittamaan historialliseen ympäristöönsä sidottua yhteiskunnallista ilmiötä.⁶⁵

Colin S. Gray kuvailee samaa ilmiötä puhuessaan strategisesta historiasta. Hän toteaa strategisen historian olevan voimankäytöllä uhkaamisella ja sen käyttämisellä saatavan vaikutusvallan historiaa. Gray erottelee strategian määrittelyssään selkeästi suurstrategian ja sotilasstrategian toisistaan, todeten että suurstrategiassa käytettävissä on koko valtiollisen vaikutusvallan keinovalikoima (johon sotilaallinen voimankäyttö myös kuuluu), kun taas sotilasstrategia keskittyy pääasiallisesti sotilaalliseen ulottuvuuteen.⁶⁶

Gray lainaa Thucydideistä mainitessaan, että vahvimmat ja pitkäaikaisimmat motiivit konflikteihin ovat olleet ”*pelko, kunnia ja intressi*”. Mikäli strategia edellä käsitellyn mukaisesti ymmärretään vaikutusvallan välineiden ohjaamiseksi poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, on se Grayn mukaan sidottava teemoihin ja konteksteihin. Teemat ovat tärkeitä koettaessa ymmärtää miksi konfliktit ja sodat tapahtuvat, kun taas kontekstit ovat tärkeitä koettaessa ymmärtää miten. Grayn mukaan tämä tarkastelutapa korostuu, mikäli pyritään ymmärtämään joko käynnissä olevia tai mahdollisesti tulevia konflikteja.⁶⁷ Tällä Gray tarkoittaa ympäristötekijöiden merkitystä valittuun tai muotoutuneeseen strategiaan, eli strategia ei muodostu tyhjiössä.

Grayn strategisia teemoja on kuusi kappaletta:

1. Jatkuvuuden dynamiikka; Pelko, kunnia ja intressit ovat kansainvälistä järjestelmää sekä tasapainottavia ja muuttavia pysyviä motiiveja. Esimerkkinä pysyvyydestä on Clausewitzin teorian sodan luonteen objektiivinen ja subjektiivinen puoli. Ydinaseiden keksiminen on poikkeuksellinen esimerkki vallitsevan strategian muuttamisesta mutta myös strategian jatkuvuuden vakauttavasta tekijästä.
2. Sodan ja politiikan pysyvä suhde; Strategian keskiössä on poliittisten toimijoiden uhkaaminen järjestäytyneellä väkivallalla poliittisten motiivien vuoksi.
3. Sodan ja sodankäynnin suhde; Sota kuvaa poliittisten toimijoiden välistä suhdetta ja on lakisääteinen käsite, kun taas sodankäynti tarkoittaa varsinaista järjestäytyneen

⁶⁵ Raitasalo Jyri & Sipilä Joonas (toim.): *Sota - teoria ja todellisuus, näkökulmia sodan muutokseen*, MPKK, STRATL, julkaisusarja 1, strategian tutkimuksia No 24, Helsinki 2008, s. 1.

⁶⁶ Gray (2012), s. 1-4.

⁶⁷ Gray (2012), s. 5-15.

väkivallan toimeenpanemista sotatilan sotilaallisessa ulottuvuudessa. Sodankäynti on vain yksi työkalu sodan voittamiseksi.

4. Poliitikkojen ja sotilaiden suhde; Eri toimijoilla on hyvin erilainen tapa hallinnoida sotilaiden ja siviilien välisiä suhteita ja näiden kahden ammatin välillä vallitsee suuri kulttuurillinen eroavaisuus. Sotilaallinen väkivalta ja sen poliittiset seuraukset ovat hyvin eri asioita ja niitä on hyvin vaikea yhdistää strategian välityksellä. On ymmärrettävä, että sotilailla ja poliitikoilla voi olla hyvin erilaiset arvot, taidot, näkemykset sekä vastualueet.
5. Sodan riippuvuus yhteiskunnasta; Sota on sosiaalinen instituutio jota käyvät yhteiskunnat, eivät vain valtiot. Yhteiskunta on sidoksissa sekä sotaan itsessään että sodankäyntiin. Yhteiskunta tuottaa sekä poliittista hyväksyntää sodalle että tarvittavia resursseja varsinaiseen sodankäyntiin.
6. Sodan ja rauhan suhde; Vääjäämättä rauhaa seuraa sota, ja sotaa seuraa rauha, ei kuitenkaan säännöllisesti ajan suhteen. Pysyvät motiivit sekä paineet vallan tasapanon muuttamiseksi toimivat konfliktien synnyttäjinä, ja kaikki sodan valmistelut tehdään aina rauhan aikana. Sodan epävarmuus ja sattumatekijät voivat vaikuttaa merkittävästi sodan lopputulokseen, jolloin tulevan rauhan mukaiset seuraukset voivat olla jotain muuta kuin on odotettu tai tavoiteltu.⁶⁸

Kontekstit ohjaavat ja muokkaavat strategiaa ja kontekstit sisältyvät aina vääjäämättä strategiseen historiaan. Grayn mukaan jokainen merkityksellinen tapahtuma vaikuttaa strategiaan konsepteihin tai ulottuvuuteen, jotka on huomioitava holistisen ymmärryksen saavuttamiseksi.⁶⁹ Konteksteja ovat poliittinen, sosiaalis-kulttuurinen, taloudellinen, teknologinen, sotilasstrateginen, maantieteellinen sekä historiallinen.⁷⁰ Kontekstit ovat keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa. Kontekstit, tai niiden yhdistelmät, voivat mahdollistaa toimijalle etulyöntiaseman suhteessa vastustajaan. Nämä kontekstit edustavat ulottuvuuksia, joissa valtaa tai vaikutusvaltaa toimeenpannaan.⁷¹

⁶⁸ Gray (2012), s. 6-10.

⁶⁹ Vuonna 1999 kirjoitetussa teoksessaan *Modern strategy* Colin S. Gray puhuu strategian ulottuvuuksista, joita luettelee 17 kappaletta. Vuoden 2012 teoksessa *War, peace and international relations* hän on supistanut ajatuksen strategian analysoinnista 7 tekijään.

⁷⁰ Gray (2012), s. 11-15.

⁷¹ Lonsdale et al. (2008), s. 29-30.

Nämä Grayn mainitsevat teemat sekä kontekstit muodostavat poliittisten päätöksentekijöiden taustan, joka vaikuttaa päätöksentekoon ja toimijan käyttäytymiseen, tehden siitä subjektiivista. Tätä kutsutaan myös käsitteellä strateginen kulttuuri. Strateginen kulttuuri on dynaaminen mutta sillä on tapana muuttua varsin verkkaisesti. Strateginen kulttuuri hidastaa toimijoiden kykyä reagoida nopeasti muuttuvaan turvallisuusympäristöön, sillä sen juuret ovat ”kasvaneet” järjestelmän sisään. Strateginen kulttuuri vaikuttaa kaikilla tasoilla poliitikoista aina taistelukentälle saakka. Tiivistettynä strateginen kulttuuri vaikuttaa toimijan valintoihin, esimerkiksi siinä miten poliittiset tavoitteen muotoillaan, mitä pyritään suojaamaan tai tavoittelemaan sekä mitä keinoja ensisijaisesti suositaan omaan arvomaailmaan peilaten niiden tavoittelemiseksi. Ennen kaikkea strateginen kulttuuri vaikuttaa siihen, miten toimijat näkevät vallan tasapainon sekä omat intressinsä sen suhteen.⁷²

Konfliktissa tai konfliktiin valmistauduttaessa toimija tekee edellä mainituin perustein ja taustoin strategisen analyysin, jonka lähtökohtana voi olla tavoitteiden määrittely. Gjelstenin mukaan se voi perustua kolmeen strategian valinnan tarkasteluun; arvio konfliktin merkityksestä kansallisille intresseille, toimintavaihtoehtojen tarkasteluun vallitsevassa tilanteessa ja toimintaympäristössä (mukaan luettuna sota ja sodankäynti) sekä käyttökelpoisten vaihtoehtojen seurausten, kustannusten ja saavutettavan hyödyn arviointiin. Näiden perusteella toimija voi muodostaa suurstrategian.⁷³

Yhdysvaltain asevoimien doktriinin mukaan asevoimien käyttö sodassa perustuu kahden perustavanlaatuisen strategian valintaan ja toimeenpanoon; ensimmäinen vaihtoehto on tehdä vastapuoli vastustuskyvyttömäksi joko tuhoamalla sen aseellinen voima kokonaisuudessaan tai rajoitetummin määritettyjen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Toinen vaihtoehto on asettaa vastapuoli sellaiseen asemaan, jossa sen on itselle edullisempaa hyväksyä toisen toimijan ehdot, kuin jatkaa vastustamista. (strategy of annihilation/attrition, strategy of erosion). Doktriinin mukaan sodan toimeenpanossa on, erityisesti strategisella tasolla, käytettävä kaikkia käytettävissä olevia vallankäytön välineitä.⁷⁴ Näitä tekijöitä tarkastellaan seuraavissa kappaleissa hieman tarkemmin.

⁷² Neumann Ivar B. & Heikka Henriikki: *Grand strategy, strategic culture, practice*, Cooperation and conflict: Journal of the Nordic International Studies association, Vol 40, 2005, s. 5-18.

⁷³ Rekkedal et al. (2013), s. 15.

⁷⁴ *Joint Publication 1, Doctrine of the armed forces of the united states*, 25.3.2013, s. I-4. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

2.2 Valta, kontrolli ja vaikutusvalta (ways)

David Lonsdale toteaa teoksessaan *Understanding modern warfare* politiikan ja strategian suhteesta, että politiikassa, ja siten myös sodassa, on lopulta kyse vallasta, viitaten Clausewitzin klassiseen teokseen *Sodankäynnistä*.⁷⁵ Clausewitz määrittelee sodan olevan laajennettua kaksintaistelua, jossa yritetään pakottaa vastapuoli alistumaan tahtoon väkivaltaa käyttäen. Vihollinen on saatettava ”*asemaan, joka on epäedullisempi kuin häneltä vaatimamme uhraus*”.⁷⁶

Lonsdalen mukaan tämä on Clausewitzin vallan määritelmä, mutta huomauttaa, että vastustajan on myös saatava (tai sille on aiheutettava) vaikutelma vallan epäsuhteesta vastapuolten välillä. Vallan epäsuhte edelleen mahdollistaa vastapuolen kontrolloinnin (control) tai vaikutusvallan (influence) jollain tasolla. Lonsdale viittaa J. C. Wylieen teokseen *Military strategy: a general theory of power control* luetellessaan valtaan liittyvästä kontrollista; se voi olla suoraa, epäsuoraa, hienovaraista, passiivista, osittaista tai täydellistä.⁷⁷

Valta on kykyä vaikuttaa muiden käyttäytymiseen halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Kansallista absoluuttista valtaa on historiallisesti mitattu resurssien kautta, kuten väestön määrä, maantieteellinen ala, luonnonvarat, taloudellinen vahvuus, asevoimat sekä sosiaalinen vakaus. Valta voidaan jakaa sen käyttöperiaatteen mukaan joko kovaan vallankäyttöön (hard power) ja pehmeään vallankäyttöön (soft power).⁷⁸

Kova vallankäyttö tarkoittaa ns. keppi ja porkkana -menettelyä, jossa pakotetaan toinen osapuoli toimimaan halutulla tavalla uhkaamalla seuraamuksilla. Pehmeällä vallankäytöllä sen sijaan yritetään houkuttaa osapuolta toimimaan halutun lopputuloksen mukaisesti. Nämä eivät ole kuitenkaan toistensa vastakohtia tai vaihtoehtoja, vaan niiden käyttöä voidaan myös yhdistellä. Tästä yhdistelmästä käytetään nimitystä älykäs vallankäyttö (smart power). Esimerkki näiden yhdistelmästä on Yhdysvaltain toiminta toisen maailmansodan jälkeen,

⁷⁵ Lonsdale et al. (2008), s. 25.

⁷⁶ Clausewitz (1998), s. 16.

⁷⁷ Lonsdale et al. (2008), s. 25-26.

⁷⁸ Armitage Richard L. & Nye Joseph S. et al.: *CSIS commission on smart power - A smarter, more secure America*, Center for strategic & international studies, The CSIS press, Washington USA, 2007, s. 6-10.

jossa NATO:n kautta torjuttiin sodan syttyminen Neuvostoliiton kanssa pelotteen kautta ja samaan aikaan jälleenrakennettiin Eurooppaa Marshall-avun⁷⁹ kautta.⁸⁰

Tunnettu Venäjän tutkija Mark Galeotti on tuonut lisäksi valtakäsitteen keskusteluun mukaan uuden termin ”dark power”, jolla hän viittaa Venäjän valtiollisten tiedustelupalvelujen yhteyksiin venäläistaustaisten järjestäytyneen rikollisuuden käyttämisessä alamaailman kautta toimivaan vaikuttamiseen. Hän liittää termin alle toiminnallisuudet, kuten kyberrikollisuus ja -vakoilu, pimeät rahoitusmarkkinat, hämäräperäiset investointiverkostot, salakuljetus, palkkamurhat sekä lojaalien tukiverkostojen muodostaminen.⁸¹ Galeottin mukaan tämän ’pimeän vallan’ vaikutus koostuu pelon, epäilyksen ja odotuksien yhdistelmästä, joka kuitenkin ”pilaa ja syövyttää”.⁸² Galeottin ”dark power” voidaan katsoa kuuluvan kovan vallankäytön piiriin, tosin sen toimintaulottuvuus on nimensä mukaisesti tavanomaisen valtiovallan näkymättömissä yhteiskunnan alamaailmassa eli toiminta on salaista tai salattua (covert/ clandestine). Vallankäyttö on siten jatkuvasti tapahtuvaa toimintaa jollain tasolla eri toimijoiden välillä. Vallankäytöllä pyritään joko turvaamaan nykytila tai muuttamaan sitä haluttuun suuntaan.⁸³

Valtaa voidaan ajatella kolmella tapaa; ensimmäisenä on edellä mainittu resurssiajattelu, johon liittyy myös esimerkiksi aseellinen voima, toiseksi valta on riippuvaista siitä, kuinka valtio voi sisäisten prosessiensa kautta sitä käyttää sekä kolmanneksi mitä vaikutusta sillä saadaan aikaan tietyissä olosuhteissa. Valta on siten suhteellista. Se on aina riippuvaista siitä, minkä suhteen ja ketä vastaan suhdetta tarkastellaan.⁸⁴ Valtaa toimeenpannaan tai projisoidaan vallankäytön välineiden kautta.⁸⁵

⁷⁹ Marshall-apu oli Yhdysvaltain ohjelma Euroopan jälleenrakentamiseksi toisen maailmansodan jälkeen. Ohjelma oli Yhdysvaltain ulkoministerin kenraali George C. Marshallin idea.

⁸⁰ Armitage & Nye et al. (2007), s. 6-10.

⁸¹ Esimerkkinä tästä Galeotti nostaa esiin mm. venäläistaustaisten henkilöiden kiinteistöhankinnat Puolustusvoimien kiinteistöjen lähetyviltä Suomessa.

⁸² Galeotti Mark: *Crimintern: How the Kremlin uses Russia's criminal networks in Europe*, European council on foreign relations, April 2017 sekä <https://themoscowtimes.com/articles/russia-will-regret-turning-to-the-dark-side-57560> viitattu 8.5.2017.

⁸³ Armitage, Nye et al. (2007), s. 6-10.

⁸⁴ http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf viitattu 6.5.2017.

⁸⁵ Ks. esim *Joint Publication 3-0, joint operations* 11.8.2011, s. I-4. Saatavilla internetistä.

Sodan kuva ja sen ymmärrys ja tulkinta vaikuttaa merkittävästi siihen, miten sodankäyntiin valmistaudutaan ja millä keinoilla.⁸⁶ Operatiivisella tasolla vallankäytön välineiden toiminta suunnitellaan, valmistellaan ja toimeenpannaan. Vallankäytön välineiden suunnittelu ja kehittäminen perustuu edellisessä kappaleissa esiteltyihin strategiseen kulttuuriin tai konteksteihin, strategiseen analyysiin vallitsevasta tilanteesta sekä käytettävissä oleviin resursseihin. Toimeenpanossa vallankäytön välineiden käyttö suhteutetaan vastaavalla tavalla vallitsevaan tilanteeseen sovitettuna mahdollisten muiden toimijoiden tavoitteisiin ja resursseihin. Nämä valinnat ja käytetyt keinot käytännössä muodostavat sodan kuvan ja ilmiönä ilmentävät sodankäynnin luonnetta.⁸⁷

Myös operatiivisella tasolla kontekstilla, eli toimintaympäristöllä, on vaikutusta valintaan miten sodankäynti toteutetaan. Vaikuttamiseen pyrittäessä on analysoitava ja tunnettava toimintaympäristö, jotta halutut muutokset suhteelliseen valtaan saadaan aikaiseksi. Länsimaissa on yleisesti käytössä analyysimenetelmä, jossa kohdealue tarkastellaan kuuden tekijän suhteen; poliittinen, sotilaallinen, taloudellinen, sosiaalinen, infrastruktuuri sekä informaatio. Tästä käytetään lyhennettä PMESII-analyysi, jonka alkuperäisenä ajatuksena on ollut kehittää asevoimien ja joukkojen taloudellista käyttöä konflikteissa kohdistamalla vaikutukset vihollisen kriittisiin kohteisiin. Tästä kehittyi myöhemmin länsimaissa laajasti käytetty vaikutusperäisen operoinnin teoria (Effects based operations, EBO). PMESII-ulottuvuuksia on hyödynnetty tämän tutkimuksen Ukrainan tapahtumia käsittelevässä aikajana-analyysissä.⁸⁸

Sodan kuva on pysyvässä muutoksessa. Yhdysvaltain asevoimien doktriinin *Joint Publication 1* mukaan sodankäyntiä muuttavat ja kehittävät tekijät ovat yhteiskunta, diplomatia, politiikka sekä teknologia.⁸⁹ Erityisesti teknologinen kehitys luo nykyaikana jatkuvasti uusia mahdollisuuksia sodankäynnin eri ulottuvuuksiin, joskin on muistettava että esimerkiksi Rooman valtakunnan teknologisesti edistynyt aseistus loi etulyöntiaseman muihin

⁸⁶ (2004), s. 51.

⁸⁷ Ks. esim <http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017.

⁸⁸ Vego Milan, *Systems versus classical approach to warfare*, Joint Forces Quarterly nr 52, 1/2009, s. 40-47. PMESII muodostaa ns. system of systems -analyysin, johon länsimaissa kehitetty vaikutusperusteinen operointi EBO tukeutuu vaikutuksien suunnittelemisessa ja vaikutusten arvioinnissa. PMESII-analyysi juontaa juurensa Wardenin kuuluisaan 5 kehän malliin.

⁸⁹ *Joint Publication 1* (2013), s. I-4 - I-5. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

verrattuna.⁹⁰ Valtioiden asevoimat tulkitsevat sodan kuvan omiin olosuhteisiinsa peilaten ja pyrkivät parhaalla mahdollisella tavalla valmistautumaan sotaan resurssiensa puitteissa. Sodan kuvan kautta muodostetaan lähestyminen sodankäyntiin, "*approach to warfare*", jolla kuvataan sitä, mitä asevoimien tai muiden toimijoiden doktriinissa painotetaan.⁹¹

Sodankäynnin toimeenpano toteutetaan operaationa tai sarjana operaatioita. Operaatiot määritellään olevan sarja ajan, taistelutilan (tai toimintaympäristön) ulottuvuuksien (informaatio, fyysinen, kognitiivinen)⁹² sekä yhteisen tavoiteasettelun mukaan yhteen sovitettuja taktisia toimintoja. Toimintaympäristön fyysisen taistelutilan ulottuvuudet ovat maa, meri, ilma, avaruus, informaatio sekä kyber.⁹³ Toiminta jaotellaan sotilaallisiin ja ei-sotilaallisiin toimiin.⁹⁴ Esimerkki NATO:n tavasta kuvata operaation muodostumista sekä operaation alisteisuudesta poliittisille tavoitteille on liitteessä 1.

Operaatioilla voidaan myös kontrolloida konfliktin eskaloitumista. Säätelystä voidaan toteuttaa vertikaalisesti vallankäytön välineiden vaikuttavuutta lisäämällä, esimerkiksi asevoimien tapauksessa siirtyminen sotilaallisesta interventioista täysimittaiseen sotaan. Säätelystä voidaan myös toteuttaa horisontaalisesti laajentamalla keinovalikoimaa usean eri välineen käyttöön yhteisvaikutuksen saavuttamiseksi.⁹⁵ Venäjän tapauksessa tämä vaikuttamismenetelmä, jossa keinojen ja intensiteetin muutoksilla pyritään vaikuttamaan vastapuolen toimintaan, tunnetaan käsitteellä refleksiivinen kontrolli. Tällä menetelmällä vastapuoli pyritään saamaan asetelmaan, jossa se voi vain tehdä itselleen epäedullisia valintoja. Refleksiivisen kontrollin toiminnalla on vahvat yhteydet päätöksentekoon käytettävissä olevaan informaatioon, joka itsessään on myös eräs vaikuttamisväline. Venäläinen lähestyminen konfliktin hallintaan on hyvin samansuuntainen kuin Yhdysvaltojen doktriinissa, mutta lähestyminen painottaa enemmän toimijan päätöksentekoon vaikuttamiseen ja tilanneymmärryksen hämärtämiseen

⁹⁰ <https://romanmilitary.net/tools/> viitattu 21.7.2017.

⁹¹ Juha Mälkki: *Conceptualising Warfare and Art of War Dimensions of Art of War in Understanding Hybrid .. Warfare*, ISMS-konferenssin luentomoniste 15.10.2015. Materiaali tutkijan hallussa.

⁹² Huttunen Mika: *Näkökulmia taktikkaan* (luonnos), MPKK Taktiikan laitos, julkaisusarja 3 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005, s. 14.

⁹³ Kerttunen Mika: *Kuinka sota voitetaan*, MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslauseita No 45, Edita Prima Oy, Helsinki 2010, s. 44.

⁹⁴ Ks. esim. RAND: *Integrating instruments of national power*, 2006. Materiaali tutkijan hallussa. Saatavilla internetissä.

⁹⁵ MCDC, *Countering hybrid warfare (CHW)*, Analytical framework 31.10.2016, s. 17. Materiaali tutkijan hallussa.

pyrkivä, toisin sanoen konsepti on materiaalikeskeisen (asevoimat) lähestymisen sijaan väestökeskeinen tai ihmiskeskeinen (väestön liikehdintä).⁹⁶

Taustat tälle Venäjän vaikutusvaltaan keskittyvälle lähestymiselle ovat V.I.Leninin kirjoituksissa teoksessa *On guerrilla warfare* (1906) sekä *The lessons from Moscow uprising* (1905), joiden perusteella Neuvostoliitossa muodostui kolme konseptia; organisatorinen ase (organizational weapon), refleksiivinen kontrolli sekä ns. aktiiviset toimenpiteet (active measures). Ensimmäisellä tarkoitetaan salaisia sissitoimenpiteitä, poliittisten vastustajien salamurhaamista sekä varojen takavarikointia sekä kykyä hallita ja johtaa väestön liikehdintää tavoitteiden saavuttamiseksi propagandan avulla (tunnetaan nykyään myös käsitteenä väri vallankumoukset). Refleksiivisessä kontrollissa korostuvat väärän tiedon syöttämisessä vastustajan päätöksentekojärjestelmään, huhujen, väärennösten, poliittisten toimien, agenttien tai muilla keinoilla. Aktiivisilla toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan, salaisesti tai avoimesti, toimijoiden tapahtumiin, käyttäytymiseen tai toimintaan. Keinoina tässä voivat olla avoimen propagandan levittäminen tai salaiset poliittiset tekniikat. Salaisiin poliittisiin tekniikoihin kuuluu mm. erilaisten kansainvälisten organisaatioiden käyttö salaisten propagandakanavien muodostamisessa ja viestien levittämisessä. Tiedustelupalvelut, etenkin ulkomaantiedustelupalvelu KGB, olivat näiden menetelmien toimeenpanijoita.⁹⁷

2.3 Vallankäytön välineet (means)

Lonsdalen mukaan Basil H. Liddell Hart on todennut (sotaan liittyen) suurstrategian funktion olevan valtion, tai valtioliittouman, kaikkien resurssien (means) koordinointia ja ohjaamista sodan poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi (ends). Poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi ovat käytettävissä suurstrategian instrumentit, eli diplomatia, tiedustelupalvelut, asevoimat sekä talous (DIME = Diplomatic, Intelligence assets, Military, Economic).⁹⁸ Liddell Hart tarkoittaa suurstrategian instrumenteilla edellä mainittuja vallankäytön välineitä. Kansallisen vallankäytön välineiden kehittäminen vaatii useita poliittisia valintoja, joista muodostuu

⁹⁶ Pynnönniemi Katri & Rácz András (toim.): *Fog of falsehood, Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine*, FIIA report 45, Ulkopoliittinen instituutti 2016, s. 33-40.

⁹⁷ Pynnönniemi & Rácz (2016), s. 33-40.

⁹⁸ Lonsdale et al. (2008), s. 26 sekä 344. Suurstrategian määritelmä: kansallisten resurssien käyttö politiikan tavoitteiden saavuttamiseksi.

toimijan strategia.⁹⁹ Yhdysvaltain asevoimien doktriini on määritellyt vallankäytön keinojen sisältävän edellä mainitun tiedustelupalvelujen sijaan informaation.¹⁰⁰

Konflikteissa, joissa sisäpoliittisilla tai ylikansallisilla seikoilla (kuten terrorismi) on merkitystä, on myös käytössä ollut laajennettu keino- tai resurssivalikoima (means), josta on käytetty lyhennettä DIMEFIL (Diplomatic, Information, Military, Economic, Financial, Intelligence, and Law Enforcement). Esimerkkinä tällaisen keinovalikoiman luokittelusta on terrorismiverkostot.¹⁰¹ Tässä jaottelussa on otettu huomioon sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden päällekkäisyys joissain konflikteissa.

Tämän määrittelyn eroavaisuutta on syytä hieman avata. Rahoitus poikkeaa hieman taloudellisesta instrumentista. Siinä keskitetään huomio myös rahoituskeinoihin, joka toimii virallisten tai tavanomaisten pankki- tai rahoitusjärjestelmien ulkopuolella. Tiedustelun osuus keskittyy vastapuolen tiedustelun, vastatiedustelun sekä muun tiedonhankinnan keinoihin. Lainvalvonta keskittyy konfliktissa sisäisen turvallisuuden seikkoihin joilla on lakisääteisiä vaikutuksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien toimeenpaneminen tai noudattaminen, rajavalvonta-asiat tai eri valtioiden lakien eroavaisuuksien huomiointi operaatioissa.¹⁰²

Tiedustelupalvelujen asema on tässä määrittelyssä hieman vanhakantainen, mutta sitä ei ole kuitenkaan syytä jättää huomiotta. Välineitä voidaan yhdistellä tai ne voivat olla alisteisia toisilleen tavoitteiden saavuttamisen tehostamiseksi. Tästä esimerkki on yhdistelmä diplomaatiasta sekä taloudesta, joka realisoituu taloudellisten sanktioiden muodossa.¹⁰³ Konfliktin muuttuessa väkivaltaiseksi kriisiksi tai sodaksi, asevoimat on yleensä keskeisin väline ja muut ovat sille alisteisia, tavoitteiden tai haluttujen vaikutusten saavuttamisen mahdollistavia tai tukevia välineitä.¹⁰⁴

⁹⁹ Rekkedal et al. (2013), s. 15.

¹⁰⁰ *Joint Publication 1* (2013), s. I-2 - I-3. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jpl.pdf viitattu 21.7.2017.

¹⁰¹ Eversti (evp) Kem Jack D., *Understanding the operational environment: the expansion of DIME*, U.S. Army Intelligence Center and School, 2007. The Free Library <https://www.thefreelibrary.com/Understanding+the+operational+environment%3A+the+expansion+of+DIME.-a0213693824> viitattu 17.11.2016.

¹⁰² Kem (2007).

¹⁰³ Kem (2007).

¹⁰⁴ Hunter Robert E., Nadiri Khalid: *Integrating Instruments of Power and Influence in National Security*, 2006, s. 1-2. http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2007/RAND_CF231.pdf viitattu 6.5.2017.

Diplomatiaa on julkista ja salaista. Julkinen Diplomatia ymmärretään perinteisesti vaikutusvallan toimeenpanemisena kansallisten tavoitteiden edistämiseksi. Julkisen diplomatian kautta kommunikoidaan yksilöiden, ryhmien sekä instituutioiden kanssa ja sillä pyritään vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen ulkomailla. Julkisen diplomatian avulla välitetään tietoa mm. politiikasta sekä arvoista.¹⁰⁵ Esimerkkejä julkisesta diplomatiasta ovat kansainvälisten järjestöjen julkilausumat sekä valtioiden julkaistut turvallisuusstrategiat. Salaisessa diplomatiassa vaikuttaminen, neuvottelut tai sopimukset tehdään julkisuudelta piilossa tai informaatio pyritään tarkoituksellisesti salaamaan muilta toimijoilta.¹⁰⁶ Esimerkkinä salaisesta diplomatiasta toimii Molotov-Ribbentrop -sopimus.¹⁰⁷ Diplomatia on siten osa valtion politiikkaa ja toimeenpanee sen strategiaa. Diplomatia voidaan tulkita myös vallankäytön välineiden poliittiseksi ulottuvuudeksi. Voimankäytöllä uhkaaminen on osa diplomaattista prosessia, joka mahdollistaa sen toteuttamista. Diplomaattisiin toimiin kuuluvat liittojen muodostaminen, johon voi kuulua valtioita, ei-valtiollisia toimijoita kumppaneina, sijaisjoukkoja (surrogates) tai valtuutettuja joukkoja (proxies).¹⁰⁸

NATO ei tunnista doktriinissaan **informaatiota** vallankäytön välineeksi, mutta se todetaan olevan osa taistelutilan ulottuvuuksia. Informaatioulottuvuuden todetaan sisältävän kokonaisuudessaan infrastruktuurin, henkilöstön sekä toimijat, jotka keräävät, prosessoivat, jakavat sekä välittävät tietoa. Se käsittää sekä informaation itsessään että median, jossa tietoa käsitellään.¹⁰⁹ Yhdysvalloissa informaatioulottuvuus määritellään strategiseksi viestinnäksi, jolla luodaan, vahvistetaan ja ylläpidetään olosuhteita, jotka ovat suotuisia kansallisten intressien edistämiseksi. Viestintä synkronisoidaan hallinnon sisällä kaikkien vallankäytön välineiden käyttöä kattavaksi ja sillä viestitään avainyleisöille ohjelmista ja suunnitelmista teemojen, viestien ja tuotteiden kautta.¹¹⁰ Venäjällä informaation merkitystä on korostettu sotilasdoktriineissa, joita käsitellään tarkemmin kappaleessa 4. Venäläinen käsitteistö poikkeaa länsimaisesta informaation osalta. Venäjällä informaatioidankäynti ymmärretään vaikuttamisena osapuolten ymmärrykseen erityisin keinoin informaatioresurssien hallitsemiseksi. Informaatioulottuvuus käsittää sekä sotilaallisen että ei-sotilaallisen

¹⁰⁵ Armitage & Nye et al., (2007), s. 47.

¹⁰⁶ <https://definitions.uslegal.com/s/secret-diplomacy/> viitattu 6.5.2017.

¹⁰⁷ <https://fi.wikipedia.org/wiki/Molotov%E2%80%93Ribbentrop-sopimus> viitattu 6.5.2017. Sopimuksen salaisessa lisäpöytäkirjassa sovittiin etupiirijaosta. Suomi, Baltian maat, Puola ja Romania olivat jaon kohteina.

¹⁰⁸ *Joint Publication 1* (2013), s. I-12. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

¹⁰⁹ Allied Command Operations (ACO): *Comprehensive operations planning directive*, 04 October 2013 (NATO unclassified), s. 1-8 - 1-9.

¹¹⁰ *Joint Publication 1* (2013), s. I-12. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

ulottuvuuden sekä kyberulottuvuuden ja informaatioulottuvuuden. Tässä informaatioulottuvuus nähdään keskeisesti liittyvän sosiaaliseen järjestykseen.¹¹¹

Perinteisesti **asevoimia** on pidetty keskeisimpänä kansallisen vallankäytön välineenä sodankäynnissä, mutta muutkin välineet ovat olleet onnistumisen kannalta tärkeässä roolissa operatiivisen ja taktisen tasan toiminnassa. Asevoimien kehittämistä ohjataan sotilasstrategialla, jossa määritetään miten asevoimia valmistaudutaan käyttämään konfliktitilanteessa poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi vallitsevan sodan kuvan ja uhkakuvien mukaisesti. Sotilasstrategisella tasolla asevoimien funktion ymmärretään kuuluvan johonkin tai useampaan seuraavista: puolustus, pelote, pakote, voiman näyttö tai uhkaaminen, hyökkäys sekä muut (esimerkiksi virka-apu, humanitääriset tehtävät jne.).¹¹² Gjelstenin mukaan sotilasstrateginen asiakirja doktriini asettaa tavoitteita, selvittää toiminnan periaatteet sekä ohjaa toimintatapojen valintaa.¹¹³ Edellisessä kappaleessa käsiteltyyn kansallisten vallankäytön välineisiin liittyen sotilasstrategia ja doktriini tulee Gjelstenin ajattelun mukaisesti ymmärtää laajemmin. Sotilasstrategialla sekä doktriinilla voidaan näin ollen asettaa tavoitteet, toiminnan periaatteet sekä toimintatavat kaikille kansallisen vallankäytön välineille.¹¹⁴

Asevoimilla poliittisen tavoitteen saavuttaminen toteutetaan operatiivisen ja taktisen tason toimenpiteillä. Jokainen kontakti vastustajan kanssa katsotaan olevan taktinen tapahtuma, kun taas operatiivinen taso koostuu sekä käsitteellisestä että materiaalisesta ulottuvuudesta. Käsitteellisesti operatiivinen taso sitoo taktiset toimenpiteet yhteen palvelemaan sotilasstrategista tavoitetta, eli siinä toimeenpannaan operaatioita. Kuten aiemmin todettiin, sotilasstrateginen tavoite on saada jonkintasoinen kontrolli vihollisesta. Materiaalisesti operatiivinen taso liittyy taistelutilaan, jolloin kyseeseen tulevat mm. logistiikka, aika, toimintaympäristö sekä asevoimat.¹¹⁵

¹¹¹ Darczewska Jolanta: *The anatomy of Russian information warfare*, The Crimean operation, a case study, Centre of eastern studies (OSW) Point of view nr. 42, 2014, s. 11-13.

¹¹² Lonsdale et al., s. 53-54.

¹¹³ Rekkedal et al. (2013), s. 14-15.

¹¹⁴ Tästä esimerkkejä ovat mm. NATO:n *Comprehensive Operations Planning Directive* sekä *Venäjän sotilasdoktriini 2014*, joissa molemmissa tunnustetaan konfliktissa sekä sotilaallisten että ei-sotilaallisten keinojen yhteisvaikutuksen merkitys konfliktinratkaisussa.

¹¹⁵ Lonsdale et al. (2008), s. 26-27.

Taloutta voidaan hyödyntää intressien edistämiseksi, mutta se varsin usein on myös syy intressien ristiriidoille, sillä varallisuus ei ole tasaisesti jakautunut maailmassa.¹¹⁶ Talous on erityisesti pehmeän vallankäytön väline houkuttelevuutensa sekä vakauttavan vaikutuksensa vuoksi, mutta sitä voidaan käyttää myös tehokkaana työkaluna pakotteiden, sanktioiden tai jopa kauppasaarron kautta. Talous on erityisesti strategisella tasolla rikkaiden ja nousevien valtojen työkalu, jolla voidaan houkuttaa toimijoita molempia osapuolia liittolaisuussuhteisiin. Kyberuhkat nähdään erityisesti yhtenäistyneen ja digitalisoituneen talousmaailman nousevana uhkana ja vaikuttamiskeinona. Sodankäynnissä on myös aina taloudellinen ulottuvuus, toisaalta sodankäyntiin kulumien varojen muodossa, mutta toisaalta myös mahdollisten aluevaltausten tuomien taloudellisten suorien mahdollisuuksien (esimerkiksi luonnonvarat) tai epäsuorien mahdollisuuksien (uusi talousalue) muodossa.¹¹⁷

Yhteiskunnan verkottumisen ja tietoyhteiskuntaan siirtymisen myötä **kyberistä** on tullut uusi vaikuttamisen väline. Sen toiminnan rajoittamattomuuden vuoksi puhutaan jatkuvasti käynnissä olevasta kybersodankäynnistä, jolla pystytään vaikuttamaan automatisoitujen järjestelmien toimintaan sekä tietojärjestelmissä liikkuviin tietoihin. Tämä kokonaisuus on määritelty kybertoimintaympäristöksi. Kybervaikuttamisen vaikutukset eivät ole rajoitettuja valtioiden välisiin rajoihin, eivätkä niitä rajoita edes verkkojen sulkeminen. Kybervaikuttamisella nähdään olevan vaikutuksia myös turvallisuussektorin toimintaan, sillä päätöksenteko varsin usein nykyaikana perustuu tietojärjestelmissä tehtävään tiedonhallintaan.¹¹⁸

Strategisten kansallisten tavoitteiden saavuttaminen tai intressien puolustaminen vaatii kaikkien vallankäytön välineiden käyttöä, tehokkaasti yhdistellen synergiaetujen saavuttamiseksi. Vallankäytön välineitä käytetään jatkuvasti kaikissa tilanteissa niin rauhan aikana kuin sodassakin.¹¹⁹

Kuten aiemmin todettiin, sodassa toimija tarvittaessa valjastaa kaikki resurssinsa poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta mikäli kyseessä on sotaa alempiasteissa konfliktissa

¹¹⁶ Armitage & Nye et al., (2007), s. 53-55.

¹¹⁷ Lin Tom C.W.: *Financial weapons of war*, Minnesota Law Review, Vol. 100, Temple University Legal Studies Research Paper No. 2016-25 s. 1381-1398, sekä Allied Command Operations (ACO) : *Comprehensive operations planning directive*, 04 October 2013 (NATO unclassified), s. 1-9.

¹¹⁸ Ks. esim. Kuusisto Tuija (toim.): *Kybertaistelu 2020*, Maanpuolustuskorkeakoulu, taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, No 1/2014.

¹¹⁹ *Joint Publication 1* (2013), s. I-13 - I-14. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

operoimisesta, toimija sovittaa käyttämänsä vallankäytön välineet sekä keinot tilanteeseen soveltuvaksi. Mikäli operointi on salaista tai se ei suoraan ja avoimesti riko toisen valtion suvereniteettia, ei sotaa välttämättä syty. Tätä sodan kynnyksen alapuolella toteutettavaa toimintaa kutsutaan operoinniksi harmaalla alueella (gray zone).¹²⁰

Monikansallinen työryhmä MCDC on tutkimusraportissaan *Countering Hybrid warfare* kategorisoinut vallankäytön välineet hybridisodankäyntiin liittyvässä tutkimuksessa viiteen eri osa-alueeseen; sotilaalliset, poliittiset, taloudelliset, siviili sekä informaatio (MPECI). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään tätä jaottelua sillä tarkennuksella DIME(FIL)-jaotteluun, että edellä mainituista tiedustelupalvelut jakautuvat niiden johtosuhteiden mukaisesti joko sotilaallisen (asevoimien tiedustelupalvelut) tai poliittisen (siviilitiedustelupalvelut) ulottuvuuden alle. diplomatia on osa poliittista keinovalikoimaa sekä kybervaikuttaminen kuuluu informaation alaisuuteen.¹²¹

2.4 Sodankäynti

Yhdysvaltain asevoimien vuoden 2013 doktriini tunnistaa kaksi sodankäynnin alakäsitettä, jotka ovat epäsäännöllinen sodankäynti (irregular warfare) sekä perinteinen sodankäynti (traditional warfare). Perusteena tavanomaisen sodankäynnin (conventional warfare) muuttamiselle käyttämään termiä perinteinen, on ollut se, että syyskuun 2001 terroristi-iskujen jälkeen Yhdysvaltojen sodankäynti on ollut tavanomaisesti epäsäännöllistä sodankäyntiä, jolloin tavanomainen -termin käyttö olisi ollut ristiriitaista.

Doktriinin mukaan perinteinen sodankäynti ymmärretään valtioiden välisenä väkivaltaisena kamppailuna määräävästä asemasta. Asevoimat taistelevat asevoimia vastaan tavoitteenaan

¹²⁰ Burkhart Daniel and Woody Alison: *Strategic Competition: Beyond Peace and War*, Joint Force Quarterly 86, 3/2017. <http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017. ”Regarding the instruments of power, diplomatic acts of competition could include espionage and sabotage. Information operations range from deception and disinformation techniques to propaganda. The military aspect of power can be employed through proxy warfare, guerrilla tactics, covert operations, or a mix of covert and overt operations. Economic activities in competition can take the form of sanctions, trade barriers, or tariffs. Competitive behavior is often asymmetric and can include criminal action employed for political gain, terrorism, and annexation of foreign territory. Competitive behavior is normally covert, ambiguous, gradual, indirect, or some mixture thereof.”

¹²¹ MCDC työhön osallistuu 22 valtiota sekä NATO:n kehittämisestä vastaava johtoporras (Allied Command Transformation, ACT) ja EU:n puolustusvirasto (European Defence Agency, EDA). <http://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/fi/mcdc> viitattu 16.7.2017, MCDC: *Countering hybrid warfare (CHW)*, Analytical framework 31.10.2016, s. 4. Materiaali tutkijan hallussa.

tuhota vihollisen asevoimat ja kyky sodankäyntiin, yleensä maa-alan saavuttamiseksi. Sodankäynnin keskiössä on tällöin liike ja tulenkäyttö vihollisen voimanlähteen tuhoamiseksi. Perinteisen sodankäynnin piiriin lasketaan kuuluvaksi myös ei-valtiolliset toimijat, jotka käyttävät tavanomaisia sotilaallisia suorituskykyjä ja menetelmiä. Lopputuloksen suhteen perinteisen sodankäynnin määritellään päättyvän joko toisen toimijan voittoon tai tasapeliin.

Epäsäännöllinen sodankäynti sen sijaan määritellään olevan kamppailua oikeutuksesta ja vaikutusvallasta väestön keskuudessa. Epäsäännöllisessä sodankäynnissä alivoimainen vastustaja pyrkii rikkomaan tai neutraloimaan ylivoimaisen vihollisen sotilaalliset suorituskyvyt, jotka yleensä palvelevat valtionhallinnon poliittista tavoitteenasettelua. Alivoimainen toimija yleensä käyttää asymmetristä tai epäsuoraa lähestymistä sodankäynnin toteutuksessa, vaikka sillä voikin olla tavanomaisia sotilaallisia suorituskykyjä. Sotilaallisten suorituskykyjen käyttö voivat olla yhteen sovitettu muiden vallankäytön välineiden käytön kanssa. Epäsäännöllisen sodankäynnin toimeenpanoon voi kuulua vastarintataistelijoita tai partisaaneja, jotka voivat vaikuttaa ei-sotilaallisiin kohteisiin väestön mielipiteeseen vaikuttamiseksi. Epäsäännöllisten menetelmien käyttöön usein määritellään kuuluvan pitkitetty sodankäynti, jonka tavoitteena on uuvuttaa vastustajan suorituskyvyt sekä väestön sietokyky sodankäyntiin. Doktriinin mukaan epäsäännöllisen sodankäynnin uhkat sisältävät yleensä kapinallistaistelua, terrorismia, disinformaation ja propagandan käyttöä sekä järjestäytyneen rikollisuuden elementtejä.¹²²

Yhdysvaltain doktriinissa hybridisota on selkeästi sisällytetty epäsäännöllisen sodankäynnin alle. Hybridisodankäyntiä ei erikseen mainita asiakirjassa, tosin sen julkaisuhetki huomioiden Ukrainan tapahtumat ja niihin liittyen käyttöön otettu termi ei ollut vielä noussut keskusteluun. Doktriinin määritelmä on selkeä ja ottaa huomioon varsin kattavasti erilaiset sodankäynnin ilmentymät, vaikka käsitteistö onkin omaan tarkoitukseen muokattu. David Lonsdale et al. teoksessa *Understanding modern warfare* (2008) sodankäynti jaotellaan tavanomaiseen sodankäyntiin ja epäsäännölliseen sodankäyntiin. Tavanomainen sodankäynti jaotellaan perinteisten puolustushaarojen mukaisesti maa-, meri- sekä ilma- ja avaruussodankäyntiin. Epäsäännöllisen sodankäynnin piiriin katsotaan kuuluvaksi

¹²² *Joint Publication 1* (2013), s. I-5 - I-7. www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

matalaintensiteettiset konfliktit (low-intensity conflict, LIC), terrorismi, sissisodankäynti sekä muut, joita usein nimitetään asymmetriseksi sodankäynniksi.¹²³

2.4.1 Sodankäynnin yleiset tunnuspiirteet

Lonsdale et al. mukaan sodankäynti koostuu laajasta skaalasta periaatteita, konsepteja sekä ideoita sen toteuttamisesta. Näiden perusteella on laadittu ajan saatossa doktriineja ja ohjesääntöjä, joilla sodankäynti toteutetaan tehokkaasti ja menestyksekkäästi.¹²⁴ Sotilastohtori Mika Huttunen on tutkinut laajasti sodankäynnin tunnuspiirteitä. Huttunen siteeraa sodankäynnin peruseriaatteiden käsitteen määrittelyssä *Brassey's Encyclopedia of Land Forces and Warfare* -teosta (1996), jossa ”*taistelun teoria on kokoelma fundamentaalisia peruseriaatteita, jotka ohjaavat ja selittävät sotilaallisia taisteluita*”.¹²⁵

Hän on käsitellyt teoksessaan *Näkökulmia taktiikkaan* vertailemalla tunnettujen sotateoreetikoiden kirjoituksia sekä suurvaltojen ohjesääntöjä, painopisteenä 1800 - 1900-luvut. Hän päätyy johtopäätökseen, että eroavaisuuksia esiintyy aikakausittain, mutta suurimmat eroavaisuudet ovat kulttuurillisia ja eri maiden välisiä eroja. Huttunen siten yhtyy Colin S. Grayn tulkintaan, että sodankäynnin peruseriaatteet ovat kontekstisidonnaisia.¹²⁶

Käymästään kattavasta materiaalista Huttunen on tunnistanut yhteensä 23 sodankäynnin peruseriaatetta, joita hänen mukaansa voidaan soveltaa aina taktiselta tasolta strategiselle tasolle saakka. Sodankäynnin peruseriaatteita ovat:

1. Päämäärän valinta ja sen ylläpitäminen
2. johtaminen, johtamisen yhtenäisyys ja ohjauksen periaate
3. tahto
4. hyökkäyksellisyys, aloitteellisuus ja aktiivisuus
5. voimien vaikutuksien keskittäminen
6. voimien taloudellinen käyttö
7. joukkojen ja voimien jakaminen

¹²³ Lonsdale et al. (2008), s. 1-8.

¹²⁴ Lonsdale et al. (2008), s. 8-9.

¹²⁵ Huttunen Mika: *Näkökulmia taktiikkaan, taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinnan kohteena*, MPKK taktiikan laitos, julkaisusarja 3 nro 1/2005, Edita Prima oy, Helsinki 2005, s. 68.

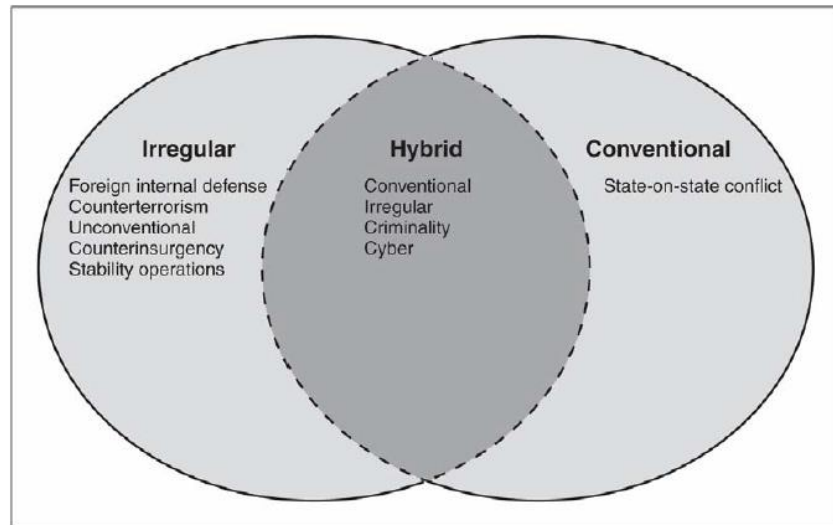
¹²⁶ Huttunen (2005), s. 68-75.

8. yllätys
9. harhautus
10. taisteluliike
11. turvallisuus
12. menestyksen hyväksikäyttö
13. yksinkertaisuus
14. toiminnanvapaus
15. olosuhteiden hyväksikäyttö
16. omien voimien ja vastustajan oikea arviointi
17. jatkuvan vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan organisointi sekä ylläpito joukkojen ja aselajien välillä
18. joukkojen taistelukyvyyn palauttaminen
19. henkisten ja fyysisten voimavarojen täydellinen hyödyntäminen
20. jatkuva taisteluvalmius
21. taistelun tukitoimet
22. tiedustelun tuki sekä
23. Joustavuus.¹²⁷

2.4.2 Hybridisodankäynnin yleiset tunnuspiirteet

Vuonna 2010 yhdysvaltalainen Government Accountability Office (GAO) käsitteli tavanomaisen ja epäsäännöllisen sodankäynnin suhdetta sekä hybridisodankäynnin sekä hybridiuhkan käsitettä. GAO muodosti hybridisodankäynnin konseptin (kuva 7), jonka he määrittivät sekoittavan tavanomaisen sekä epäsäännöllisen sodankäynnin lähestymistapoja koko konfliktin laajuudella. Konseptin taustalla on Frank G. Hoffmanin teokset, joihin myös viitataan. Hybridisodankäynnin termi taustoja avataan tarkemmin luvussa 3.

¹²⁷ Huttunen (2005) s. 75-103.

Kuva 7: Hybridisodankäynnin konsepti GAO:n mukaan.¹²⁸

Tutkijat Aapo Cederberg sekä Pasi Eronen toteavat tutkimuksessaan *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?*, että hybridiuhkista, -operaatioista sekä -sodankäynnistä on saatavilla laaja määrä kuvailevia ja määritteleviä aineistoja. He painottavat tutkimuksessaan valtiollisen toimijan näkökulmaa. Heidän mukaansa hybridioperaatiot voivat olla joko hyökkäyksellisiä tai puolustuksellisia ja että niihin aina kuuluu sekä kovan että pehmeän vallankäytön välineet kokonaisuudessaan, aina diplomaatiasta asevoimien käyttöön. Heidän mukaansa hybridisodankäynnin yleiset tunnuspiirteet ovat:

1. Tarkoituksellinen sodan ja rauhan rajapinnan sekoittaminen. Rajapinta perustuu länsimaiden mukaiseen määrittelyyn.
2. Kaikkien (valtiollisten) keinojen käyttäminen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseen.
3. Poliittisten tavoitteiden tavoittelu kaikin käytettävissä olevin (kansallisin) keinoin.
4. Sodankäynnin ilmenemisen muotoutuminen tapauskohtaisesti.
5. Tunnistettujen toimijoiden välisten epäsymmetrisyyksien hyväksikäyttö, mukaan luettuna sodankäynnin valmisteluvaihe.
6. Usein ilmenee samoja elementtejä mitä on aiemmin esiintynyt muissa epätavanomaisen sodankäynnin muodoissa.
7. Toimintaan liittyy yleensä yllätyksellisyyden elementti.
8. Toiminta pyritään salaamaan ja vastapuolta harhauttamaan.

¹²⁸ U.S. Government Accountability Office: *Hybrid Warfare*, raportti, 10.9.2010. Materiaali tutkijan hallussa, saatavilla internetistä.

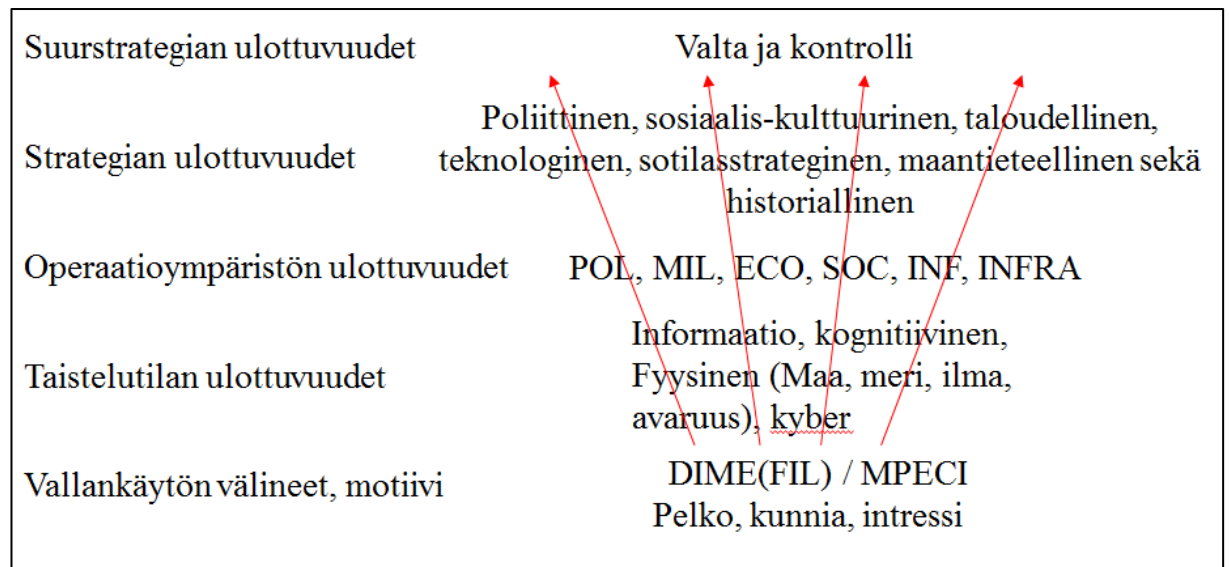
9. Sodankäynnillä ei pyritä ratkaisevaan voittoon vastustajasta, vaan konfliktin intensiteetti vaihtelee pidemmän ajan kuluessa.
10. Käytetään kahden tai useamman (valtiollisen) väkivaltaisen tai ei-väkivaltaisen keinon tai voimanprojisointikyvyn yhdistelmiä.
11. Joustava eri keinojen koordinointi.
12. Vaikuttamista tukeva maalittaminen edellyttää kriittisiä valmisteluja ja esivaatimuksia, kuten vahva poliittinen johto, tahto ja kyvykkyys osoittaa laaja määrä resursseja sekä välineitä toimintaan, tehokas tiedustelujärjestelmä sekä havaitut vastustajan haavoittuvuudet ovat tiedossa.
13. Informaatiokampanja edeltää hybridioperaation käynnistämistä.
14. Tiedustelujärjestelmän toiminta sekä informaatiokampanja on toiminnassa koko konfliktin ajan.
15. On mahdotonta määritellä, milloin organisoitu väkivalta ja taistelut alkavat, eli sota sen klassisessa merkityksessä alkaa.
16. Käytetään sekä sotilaallisia että ei-sotilaallisia keinoja.
17. Yhteiskunnan resurssit ohjataan poliittisten tavoitteiden tavoittelemiseen.¹²⁹

2.5 Yhteenveto sekä tutkimushypoteesi

Alatutkimuskysymyksenä oli selvittää, mitkä ovat sodankäyntiin liittyvät keskeiset käsitteet sekä tunnuspiirteet ja miten nämä ilmenevät hybridisodankäynnissä. Tässä kappaleessa yhdistellään teoreettisen lähestymisen keskeiset seikat sekä todetaan hypoteesiin valittavat sodankäynnin tunnuspiirteet.

Taktiset tapahtumat toimeenpannaan taistelutilassa. Näillä pyritään saamaan vaikutuksia operaatioympäristöön, suhteellinen etu kussakin ulottuvuudessa. Nämä suhteelliset edut muokkaavat vallan tasapainoa, jonka avulla pyritään kontrolloimaan vastustajaa strategisella tasolla omien poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi määrättyssä strategisessa kontekstissa.

¹²⁹ <http://www.gcsp.ch/News-Knowledge/Publications/How-are-Societies-Defended-against-Hybrid-Threats> viitattu 29.7.2017.

Kuva 8: Sodankäynnin ulottuvuudet vallankäytön välineiden vaikuttamisen kohteina sodan tasojen mukaan.

Strategia muodostuu poliittisten tavoitteiden kautta vallitsevaan sodan kuvaan heijastuen, käytettävissä olevien resurssien sekä strategisen kulttuurin kautta. Nämä tekijät määrittävät toimijan lähestymisen sodankäyntiin (approach to warfare), jonka kautta toteutetaan strategiset valinnat vallankäytön suhteen. Nämä strategiset valinnat ilmenevät sodankäynnissä operaatioympäristössä sodankäynnin peruseriaatteina, eli sodankäynnin tunnuspiirteinä. Näitä kutsutaan myös yleisiksi taktisiksi periaatteiksi, toiminnan tasoon sidottuna.

Sodan kuva, tai sen muuttuva olemus, on siten monisyinen ja riippuvuussuhteinen kokonaisuus joka heijastuu yhteiskunnallisena ilmiönä. Sota muuttuu evolutiivisesti, historiallisessa valossa kuitenkin välillä harppauksittain, kuten esimerkiksi Napoleonin sotien, Maailmansotien sekä Kylmän sodan aikaan. Sodat ovat yleensä liittyneet yhteiskunnalliseen liikehdintään, joka puolestaan on aiheuttanut muutoksia poliittisten toimijoiden intresseihin, ja siten ajaneet eri toimijat konflikteihin.

Seuraavaksi esitellään tarkasteluun valittavat sodankäynnin tunnuspiirteet. Kuten aiemmin konfliktin luonteesta todettiin, konflikti voi intressiristiriitojen luonteesta johtuen olla tutkimusten valossa ikään kuin pysyvää, kilpailua tai vallitsevien olosuhteiden haastamista.

Tästä syystä aikaulottuvuus on tarkastelussa otettava aina huomioon. Vaikka tutkimus onkin ajallisesti varsin rajattu, on kuitenkin huomioitava, että jo ennen konfliktia toimijat käyttävät erilaisia vallankäytön välineitä jatkuvasti omien intressiensä suojaamiseksi, kehittämiseksi tai vallitsevan tilanteen haastamiseksi. Tämän vuoksi hybridisodankäynnissä voi olla jatkuva elementti, jolloin tarkastelussa on aina tulkinnanvaraista milloin hybridisodankäynti voidaan katsoa alkaneeksi ja milloin se loppuu. Toisin sanoen sodan ja rauhan rajapinta on muuttunut häilyväksi toimijoiden välisenä suhdestatuksena. Tarkastelussa tulee kyseeseen esimerkiksi, että mikäli tavanomainen sodankäynti alkaa, voidaanko katsoa hybridisodankäynnin loppuneen? Onko hybridisodankäynnistä tunnistettavissa eri vaiheita? Eskalaation taso voi siis elää tilanteen mukaan, jolloin tarkasteluun tulee vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen.

Asymmetrisyys on sodankäynnissä usein käytetty strateginen lähestymistapa. Hybridisodankäynnissä tämä asymmetrisyys voidaan ymmärtää epäsuorana vaikuttamiskeinona erityisesti strategisten ulottuvuuksien sisällä, joissa toimijat kamppailevat joko tilapäisestä valta-asemasta jatkotoiminnan mahdollistamiseksi, tai suorana vaikuttamiskeinona pysyvemmän osittaisen tai täydellisen kontrollin hankkimiseksi. Hybridisodankäynnissä voidaan yleisesti kuitenkin kuvailla usein olevan myös konventionaalisen voimankäytön elementtejä sekä 'dark power' välineiden käyttöä, jolloin tarkastelussa kyseeseen tulee myös käytettyjen välineiden ja yhteiskunnan resurssien laajuus konfliktin eri vaiheissa. Operatiivisella tasolla tämä näkyy vaikuttamiskeinojen yhdistelynä sekä koordinoimisena yhteiskunnan haavoittuvuuksiin vaikuttamiseksi operatiivisen tason ulottuvuuksissa, eli olosuhteiden hyväksikäyttö. Välineiden käytöstä tarkasteluun otetaan asevoimien ja muiden virastojen yhteistoiminta ja lisäksi niiden liittymäpinnat ulkopuolisiin toimijoihin, kuten rikollisjärjestöihin.

Sodankäynnin peruseriaatteiden näkökulmasta hybridisodankäynnissä voidaan katsoa olevan keskeisinä tekijöinä toiminnanvapauden ylläpitäminen (freedom of manoeuvre) sekä suhteellisen edun hankkiminen yllätykseen pääsemisellä. Tämä voi ilmetä esimerkiksi huomion kiinnittämisenä väärään strategiseen ulottuvuuteen resurssien käytön harhaanjohtamiseksi. Tässä menetelmäksi on useissa tapauksissa noussut informaatiovaikuttaminen strategisissa ulottuvuuksissa, kohdentuen erityisesti poliittiseen,

sotilaalliseen sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen. Tavanomaisilla asevoimilla voidaan lisäksi vaikuttaa maantieteellisen ulottuvuuden merkitykseen vastapuolen toiminnassa.

Vaikuttamisen ja vaikuttamiskeskeisyyden nousun näkökulmasta aloitteellisuus sekä voimien taloudellinen käyttö ovat korostuneet. Toisaalta tällä tavalla voidaan vähentää riskiä saada arvoaltatappioita toiminnan epäonnistuessa, mutta toisaalta vaikuttaminen voi olla kohdistetumpaa ja siten sen salattavuus on myös helpompaa. Vaikuttaminen voidaan myös toteuttaa salatusti esimerkiksi tiedustelupalvelujen, alamaailman toimijoiden tai kapinallisliikkeiden kautta. Voimien taloudellinen käyttö on poliittisesti hyväksyttävämpää huolimatta toimijan sisäisestä vallankäytön dynamiikastaan, eli miten yhteiskunta määrittää sodankäynnin rajoitukset. Lisäksi salattu vaikuttaminen mahdollistaa hyvin pitkälle vaikuttamisen kiistämisen.

Hybridisodankäyntiin on kuvailtu liittyvän keinovalikoimana tavanomaisen asevoiman käytöllä uhkaaminen tai sen käyttäminen muiden keinojen ohessa tai ikään kuin viimeisenä vaihtoehtona. Tämä toisaalta kuvaa joustavuutta, mutta se mahdollistaa myös oman toiminnan ja alueen turvallisuuden varmistamisen. Joustavuus voidaan tulkita muodostuvan operatiivisen tason reservien käytön mahdollisuuden kautta tai äärimmäisillään ydinaseuhkan muodostamisen kautta, erityisesti ulkopuolisten toimijoiden sekaantumisen estämiseksi. Tavanomaisen asevoiman käyttö on yleensä nähty konfliktin eskalaation ääripäässä, jolloin reserveilla kyetään varautumaan myös odottamattomiin tilannekehityksiin.

Johtamisen yhtenäisyys on tavanomaisessa sodankäynnissä varsin keskeinen onnistumisen edellytyksesi määritely tekijä. Kuitenkin mikäli hybridisodankäyntiä kuvaillaan yhdistelmäksi tavanomaista ja epätavanomaista sodankäyntiä, tämä korostuu merkittävästi menetelmien yhdistelyn hallinnassa. Lisäksi mikäli välillisen vaikuttamisen keinoina on esimerkiksi kapinallisliikkeitä tai rikollistoimijoita on johtamisen yhtenäisyydellä keskeinen merkitys toimintojen koordinoinnin kannalta. Luonnollisesti tällaisten keinojen taustalla olevien kannustimien pysyvyyden varmistaminen on myös huomioitava (intressit, raha, pelote, pakote). Johtamisen yhtenäisyyteen liittyen tarkastellaan lisäksi miten yhteisvaikuttaminen eri valtiollisten sekä ei-valtiollisten välineiden käytöllä toteutuu. Tämä

voi ilmetä eri välineiden toiminnan kohdistumisena taktisella tasolla samaan operatiiviseen ulottuvuuteen joko samanaikaisesti tai perättäisinä tapahtumina.

Hyökkäyksellisessä toiminnassa menestyksen hyväksikäyttö on usein ollut keskeinen tekijä poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Menestyksen hyväksikäyttö on erityisen tärkeää silloin, jos pyritään saamaan suhteellinen etu jossain strategisessa ulottuvuudessa, jonka kautta pyritään epäsuoran lähestymisen mukaan vaikuttamaan toiseen ulottuvuuteen. Ensimmäinen ulottuvuus toimii mahdollistajana toiseen ulottuvuuteen vaikuttamisen suhteen, joka voi olla esimerkiksi hyvin suojattu toimijan strateginen vallanlähde (center of gravity). Tämä edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta ja tilanteenarviointia valta- tai voimasuhteiden tilasta. Tämä näkyy esimerkiksi tiedustelutiedon hankkimisena erilaisten tiedustelulajien ja -verkostojen muodostamisena.

Tutkimushypoteesi ja siten tässä tutkimuksessa tarkasteltavat sodankäynnin tunnuspiirteet ovat näin ollen:

- sodan ja rauhan rajapinta (gray zone)
- vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen (eskalaatiohallinta/dominanssi)
- käytettyjen välineiden ja resurssien laaja-alaisuus (horisontaalinen eskalaatio)
- haavoittuvuuksiin vaikuttaminen (seams, red lines)
- toiminnanvapauden ylläpitäminen
- harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen
- vaikuttamiskeskeisyys
- voimien taloudellinen käyttö
- joustavuus
- johtamisen yhtenäisyys
- yhteisvaikuttaminen valtiollisten sekä ei-valtiollisten välineiden käytössä
- menestyksen hyväksikäyttö.

3 NATO:N HYBRIDISODANKÄYNNIN MALLI

”...the first hybrid warfare we know of might be the Trojan Horse, so we have seen it before.”

NATO:n pääsihteeri Jens Stoltenberg 20.3.2015.¹³⁰

“Hybrid is the dark reflection of our comprehensive approach. We use a combination of military and non-military means to stabilize countries. Others use it to destabilize them.”

NATO:n pääsihteeri Jens Stoltenberg 25.3.2015.¹³¹

3.1 Hybridisodankäynnin käsitteen kehittyminen

Hybridisodankäynti ei ole käsitteenä uusi, vaan sillä on kuvattu sodankäynnin tapaa jo ennen Ukrainan sotaa. Hybridisodankäynti on tullut terminä käyttöön Yhdysvalloissa 1990-luvun lopulla. Tietävästi termiä on ensimmäistä kertaa käytetty kuvaamaan yhdistelmänä tavanomaisia sekä epätavanomaisia sodankäynnin muotoja. Tässä yhteydessä termillä kuitenkin tarkoitettiin Yhdysvaltojen merijalkaväen erikoisjoukkojen toimintaympäristön laajuutta sekä tehtäväkenttää. Hybridi määriteltiin kattavan sen osa-alueen, jossa tavanomaiset operaatiot ja erikoisoperaatiot yhdistyivät.¹³²

Hybridisodankäynnin kuuluisimpana tutkijana voidaan pitää Frank G. Hoffmania, joka on kirjoittanut aiheesta useita teoksia. Vuonna 2007 hän kirjoitti kylmän sodan jälkeisen konfliktin luonteen muutoksesta, todeten, että Yhdysvaltojen asema haastetaan monimuotoisimmilla sodankäynnin tavoilla. Hoffmanin mukaan vastustajat eivät enää valitse yhtä yksittäistä strategista lähestymistapaa, mainiten tavanomaisen sodankäynnin, epäsäännöllisen (irregular) sodankäynnin sekä terrorismin. Hän toteaa, että vastustaja voi käyttää näitä kaikkia lähestymistapoja ja niihin liittyviä taktiikoita, joko eri vaiheissa tai yhdenaikaisesti. Hänen mukaansa tähän lähestymistavan keinoihin voi kuulua myös rikollistoiminnan hyväksikäyttö tai kapinallisliikkeiden tukeminen valtiovaltaa horjuttavana tekijänä. Hoffman määritteli hybridisodankäynnin seuraavasti: *“Hybrid threats incorporate a full range of different modes of warfare including conventional capabilities, irregular tactics and formations, terrorist acts including indiscriminate violence and coercion, and criminal*

¹³⁰ Lasconjarias Guillaume and Larsen Jeffrey A. (toim.): *Nato's response to Hybrid Threats*, Nato Defense College, DeBooks Italia srl, Rooma 2015, s. 257.

¹³¹ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹³² Walker Robert G.: *Spec fi: The United States marine corps and special operations*, Master's thesis, Naval postgraduate school, Monterey California, USA 1998, s. 5-10.

*disorder. Hybrid wars can be conducted by both state and a variety of non-state actors. These multi-modal activities can be conducted by separate units, or even by the same unit, but are generally operationally and tactically directed and coordinated within the main battlespace to achieve synergistic effects in the physical and psychological dimensions of conflict. The effects can be gained at all levels of war.”*¹³³

Hoffman määrittely muodostaa sodankäynnistä lähes rajoittamattoman, mutta toteaa sen tavoitteellisuuden; keinojen ja menetelmien taustalla on aikaansaattava vaikutus (effect). Hänen määrittelyssään kuvataan toiminnan ja sen koordinoinnin sekä yhdistelyn tapahtuvaksi päätaistelutilassa. Tämä määrittely todennäköisesti johtuu siitä, että hän käsittelee teoksissaan laajasti hybridivastustajia, jotka ovat sotineet omalla alueellaan (esim. Hizbollah tai Hamas).¹³⁴

Laajemmin hybridisodankäynnin käsite sai tunnettavuutta vuonna 2010, kun Yhdysvaltojen valtiollista varojenkäyttöä valvova elin nosti termin käsittelyyn. Raportissa tuotiin esiin vahva todennäköisyys sille, että yhdysvaltojen nykyiset ja tulevat vastustajat tulevat käyttämään hybridisodankäynnin taktiikkaa, jossa tavanomaisen ja epäsäännöllisen sodankäynnin muodot sekoittuvat, ja siten konfliktin kuva laajenee tavanomaista sotilaallista laajemmaksi.¹³⁵

Kuten Hoffmanin teoksista voidaan päätellä, hybridisodankäynnin käsite on liitetty usein alivoimaisen taktiikkaan sekä asymmetriseen sodankäyntiin, edellä mainituissa yhteyksissä erityisesti Yhdysvaltojen johtavaa asemaa haastavana tekijänä. Hoffman toteaa, että vaikka hybridisodankäynti kohdistuu Yhdysvaltojen heikkouksiin ja haastaa Yhdysvaltojen perinteisen strategisen ajattelun sekä käsityksen sodan kuvasta, se ei silti poista tarvetta säilyttää kykyä tavanomaiseen sodankäyntiin.¹³⁶

Hänen mukaansa Yhdysvaltojen on taistelujen voittamisen sijaan keskityttävä ajattelevien vastustajien voittamiseen. Erityisesti hän mainitsee vastustajien käyttävän menetelmiä, joilla Yhdysvaltojen ylivoima tulivoimassa sekä tiedustelu- ja valvontajärjestelmissä ei luo suhteellista etua, eikä vastustaja ole todennäköisesti sodan oikeussääntöjen kahlitsema

¹³³ Hoffman Frank G.: *Conflict in the 21st century - The rise of hybrid war*, Potomac institute for policy studies, Arlington Virginia, USA, 2007, s. 8.

¹³⁴ Hoffman (2007), s. 28.

¹³⁵ U.S. Government Accountability Office (2010).

¹³⁶ Hoffman (2007), s. 9-10, 15-16, 29.

toiminnassaan. Hän ennustaa epäsäännöllisen sodankäynnin muuttumisen yhä useammassa konfliktissa tavanomaiseksi sekä konfliktin voivan muuttaa muotoaan (character) tilanteen mukaan.¹³⁷

Hybridisodankäynnin yhteydessä puhutaan usein myös termeistä hybridiuhka, hybridivastustaja sekä hybridikonflikti. Tämä toisaalta kuvastaa termin monimuotoisuutta ja sitä että sen käyttö voidaan soveltaa keskustelun aiheena olevaan tilanteeseen soveltuvaksi. Esimerkkeinä hybridisodista mainitaan mm. Vietnamin, Tšetšenian, Irakin, Libanonin ja Afganistanin sodat. Näissä sodissa taistelu on kuvattu käytävän kolmella rintamalla, paikallisen väestön keskuudessa, hyökkääjän kotimaan väestön sekä kansainvälisen yhteisön keskuudessa. Tässä yhteydessä hybridisotia kuvataan kokonaisvaltaisena sotana.¹³⁸ Tämä määrittely korostaa sodankäynnin informaatioulottuvuuden merkitystä, joka on sidottavissa erityisesti alivoimaisen toimijan vaikuttamiskeinoihin keskeisenä tekijänä.

Hybridisodankäynnin termi nousi julkiseen keskusteluun Ukrainan sotaan liittyen, kun NATO:n pääsihteeri Jens Stoltenberg mainitsi termin puheessaan. Hän puhui turvallisuusympäristön muutokseen liittyen hybridisodankäynnistä NATO:n Atlantic Command Transformationin (ACT) kehittämisseminaarissa maaliskuussa 2015: *"Hybrid is the dark reflection of our comprehensive approach. We use a combination of military and non-military means to stabilize countries. Others use it to destabilize them."* Samassa yhteydessä hän myös totesi, että hybridisodankäynti ei ole mitään uutta, mutta se on tapahtunut suuremmissa mittakaavassa, nopeus ja intensiteetti ovat kasvaneet, sekä että se tapahtuu NATO:n rajavaltiossa (Ukraina).¹³⁹

NATO:ssa hybridisodankäynnin termi tuli virallisesti käyttöön jo aiemmin vuoden 2014 huippukokouksen myötä. Huippukokouksen päätöslauselmassa todettiin: *"We will ensure that NATO is able to effectively address the specific challenges posed by hybrid warfare threats,*

¹³⁷ Hoffman (2007), s. 9-10, 15-16, 29.

¹³⁸ Rácz András: *Russia's Hybrid War in Ukraine - Breaking the Enemy's Ability to Resist*, FIIA report 43 Ulkopoliittinen instituutti 2015, s. 27-34 sekä Huovinen Kari-Petri: *HEZBOLLAH AND TALIBAN – Hybrid Adversaries in Contemporary Conflicts? Views on an Adversary from the United States Armed Forces Perspective*, YEK Diplomityö MPKK 2013.

¹³⁹ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

where a wide range of overt and covert military, paramilitary, and civilian measures are employed in a highly integrated design.”¹⁴⁰

Stoltenberg viittasi puheessaan kokonaisvaltaisesta lähestymisestä (sodankäyntiin) NATO:n keskeiseen suunnitteludoktriiniin, *Comprehensive operations planning directive (COPD)*.¹⁴¹ NATO:ssa siis otettiin hybridisodankäynnin termin uudelleen käyttöön, mutta sen merkitys oli nyt hieman muuttunut. Aiemmin kun Hoffmanin teksteissä korostui alivoimaisen taktiikka sekä puolustuksellisessa roolissa olevat toimijat, nyt se nähtiin hyökkäyksellisenä terminä.

3.2 NATO:n hybridisodankäynnin malli

Stoltenbergin puheen myötä hybridisodankäynnistä tuli vakiintunut termi NATO:ssa. Hybridisodankäyntiä käsiteltiin NATO:n lokakuussa 2015 järjestämässä parlamentaarisessa kokouksessa (NATO parliamentary assembly). Kokoontuneen turvallisuus- ja puolustuskomitean raportissa *Hybrid warfare: NATO's new strategic challenge* todettiin NATO:n strategisten haastajien olevan Venäjä sekä Daesh¹⁴² ja niiden todettiin käyttävän hybridisodankäynnin keinovalikoimaa.¹⁴³

NATO:n hybridisodankäynnin määrittelmä perustuu myös Hoffmanin määrittelylle. NATO:n määrittelyn taustalla on kolme tekijää; monipuolinen sodankäynnin välineistön käyttö, konfliktin osapuolten toimijoiden vaihtelevat tyypit sekä kamppailun tapahtuminen useissa toimintaympäristön ulottuvuuksissa yhtä aikaa. Määrittelmä on NATO Defence Collegen mukaan: *”The following - very generic - definition seems plausible: the term ”hybrid war” describes a form of violent conflict that simultaneously involves state and non-state actors, with the use of conventional and unconventional means of warfare that are not limited to the battlefield or a particular physical territory.*”¹⁴⁴

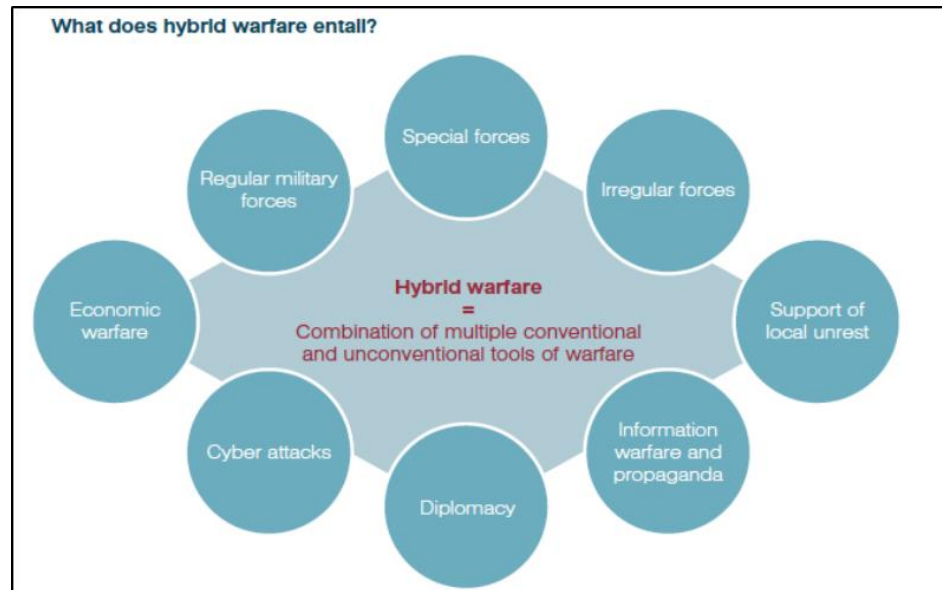
¹⁴⁰ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/351406/Wales_Summit_Declaration.pdf viitattu 3.5.2017.

¹⁴¹ Allied Command Operations (ACO) (2013).

¹⁴² Tunnetaan myös nimillä ISIS tai ISIL.

¹⁴³ Julio Miranda Calha (general rapporteur): *Hybrid warfare: NATO's new strategic challenge*, NATO parliamentary assembly 10 October 2015, General report, s. 1-4.

¹⁴⁴ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 260.

Kuva 9: NATO:n hybridisodankäynnin malli.¹⁴⁵

Hybridisodankäynnin kuvaillaan hyväksikäyttävän kotimaisia heikkouksia ei-sotilaallisten keinojen kautta. Ei-sotilaallisiksi keinoiksi luetaan poliittiset, informaatio- sekä taloudellinen pelote sekä manipulointi. Ei-sotilaallisia keinoja tuetaan uhkaamalla tavanomaisella sekä ei-tavanomaisella sotilaallisella voimalla. Nämä keinot voidaan soveltaa käytettäväksi tilanteen mukaisesti. Toimijoina Venäjä määrittellään valtiolliseksi ja Daesh ei-valtiolliseksi aseistetuksi ryhmäksi.¹⁴⁶

Venäjän osalta mainitaan ns. harmaiden alueiden (gray zone) muodostaminen menetelmäksi toteuttaa hybridisodankäyntiä. Tämä todetaan olleen menetelmänä jo Neuvostoliiton aikana, jolloin termillä tarkoitettiin Neuvostoliiton vaikutuksen salaamista eri NATO-maiden sisäpoliittisiin alueisiin.¹⁴⁷

Raportissa arvioidaan mahdollisia tulevia alueita, joissa hybridisodankäyntiä voidaan toimeenpanna. Hybridisodankäynnille alttiita ovat eri valtioiden heikkoudet, joita voidaan hyödyntää epävakauden ja siten vaikutusvallan hankkimiseksi. Tällaisia heikkouksia voivat olla:

- suhteellisen laajat venäläisvähemmistöt

¹⁴⁵ Everstiluutnantti Lappalainen Mikko: *Hybridisodankäynti*, Powerpoint-esitys (STIV), Tutkimuksen vuosiseminaari 17.11.2015, materiaali tutkijan hallussa. Ks. myös Munich Security Report, Munich security conference (julkinen), s. 35. Materiaali kirjoittajan hallussa, saatavissa internetistä.

¹⁴⁶ Julio (2015), s. 1-4.

¹⁴⁷ Julio (2015), s. 1-4.

- heikosti varustetut asevoimat (sekä NATO-joukkojen läsnäolon puute)
- kansalliset rahoitusvaikeudet
- EU:n poliittinen yhtenäisyys
- taloudelliset riippuvuussuhteet
- energiaturvallisuus
- etniset ja uskonnolliset konfliktialueet (sekä maahanmuuttokriisin vaikutus).¹⁴⁸

Lisäksi hybridimenetelmien käytölle kuvaillaan olevan ominaista, että niitä voidaan usein käyttää konfliktin kehittämiseksi ilman, että NATO:n kollektiivisen puolustuksen (artikla 5) määritelmä täyttyy. Näin ollen tavanomaisen sodan määritelmän kynnyks ei ylity. Tavoitteena sen sijaan on antaa vääränlainen kuva uhkan luonteesta ja sen vakavuudesta.¹⁴⁹

Venäjän Ukrainassa käyttämään keinovalikoimaan kuvaillaan kuuluneen poliittinen ja taloudellinen pelote, kyberhyökkäykset, disinformaatio ja propaganda sekä avoin ja salattu asevoimien käyttö. Keinovalikoimaan on kuulunut:

- Informaatioulottuvuuden hyväksikäyttö propagandan sekä vääristelyjen faktojen levittämällä ja kyberulottuvuudessa sekä taistelutilassa, vaihtoehtoisten narratiivien muodostamiseksi. Kohteena oli sekä siviiliväestö, Ukrainan hallitus sekä kansainvälinen yhteisö.
- Venäjämielisten kapinallisliikkeiden tukeminen.
- Sotilasdoktriinin mukainen uhkien julkilausuma, erityisesti mainiten NATO:n sekä Yhdysvaltojen vaikutuksen Itä-Euroopassa sen suurimmaksi uhkaksi.
- Joukkojen lähettäminen kapinallisalueelle.
- Taistelujen rytmittäminen poliittisten neuvottelujen tueksi (Minskin rauhansopimukset).¹⁵⁰

NATO Defence Collegessa hybridisodankäyntiä on tutkittu ja siitä on kirjoitettu laajasti. Eräs kattavimpia teoksia on *NATO's response to hybrid threats*, jossa on käsitelty hybridisodankäyntiä ilmiönä. Venäjän lähestymistä sodankäyntiin kuvataan viidellä kokonaisuudella:

- Toimet eivät vaikuta rikkovan suoraan kansainvälisiä lakeja.

¹⁴⁸ Julio (2015), s. 1-4.

¹⁴⁹ Sama.

¹⁵⁰ Sama, s. 5-6.

- Aseellinen voimannäyttö ja valmiuden osoittaminen näytetään ennakoimattomilla tarkastuksilla.
- Erikoisjoukkojen käyttö ilman näkyviä tunnuksia.
- Paikallisten poliittisten jännitteiden ja sotilaallisten liikkeiden hyödyntäminen.
- Informaatiovaikuttaminen.¹⁵¹

3.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Alatutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten hypoteesiin valitut tunnuspiirteet ilmenevät NATO:n hybridisodankäynnin mallissa.

Hypoteesiin valitut sodankäynnin peruseriaatteet olivat kaikki havaittavissa NATO:n hybridisodankäynnin kuvailuista. Tarkastellun aineiston perusteella NATO:n hybridisodankäynnin kuvailuista oli selvimmän tulkittavissa välineiden ja resurssien laaja-alaisuus (30–40% otannasta). Seuraavaksi useimmin esiin nousivat sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen sekä haavoittuvuuksiin vaikuttaminen (20–30% otannasta). Harvemmin kuvailussa nousivat esiin yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa, harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen, vaikuttamiskeskeisyys sekä joustavuus (10–20% otannasta). Vähiten kuvailuissa esiin nousivat vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen, toiminnanvapauden ylläpitäminen, menestyksen hyväksikäyttö, voimien taloudellinen käyttö sekä johtamisen yhtenäisyys (1–10% otannasta). Tämä analyysin tulos todetaan olevan NATO:n tulkinta hybridisodankäynnistä hypoteesin näkökulmasta.

Välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta keskeisimmät toisistaan eroavat kuvailut sisälsivät: yhdistelmä sotilaallisia ja ei-sotilaallisia keinoja¹⁵²; keinot eivät ole rajoittuneet taistelukentälle tai johonkin tiettyyn fyysiseen ulottuvuuteen¹⁵³; ei-sotilaallisten keinojen tukeminen sotilaallisella voimankäytöllä uhkaamisella, joka voi olla tavanomaista tai ei-

¹⁵¹ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 116-127.

¹⁵² http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹⁵³ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 260.

tavanomaista¹⁵⁴; aseellinen voimankäyttö sekä ennakoimattomat tarkastukset; paikallisten poliittisten jännitteiden ja sotilaallisten liikkeiden hyödyntäminen¹⁵⁵; suunniteltu yhdistelmä kovaa ja pehmeää vallankäyttöä; yhdistelmä tavanomaisten asevoimien käyttöä, ydinaseuhkaa, taloudellisia vipuvarsia, kybervaikuttamista, propaganda ja disinformaatiota; kuutta eri operaatiolinjaa hyödyntäen; käyttää kaikkia ulottuvuuksia valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kautta, ei-valtiollisilla toimijoilla on käytössään valtiollisia vallankäytön välineitä sekä yhdistää poliittisen paineen ja propagandan.¹⁵⁶

Sodan ja rauhan rajapinnalla toimimisen keskeisimmät kuvailut sisälsivät: ei sotilaallisten keinojen käyttö, joita tuetaan sotilaallisilla; harmaiden alueiden muodostaminen menetelmäksi, sodan määritelmän kynnyks ei ylity; kapinallisliikkeiden tukeminen¹⁵⁷; toimet eivät riko kansainvälisiä lakeja, aseellinen voimannäyttö ja valmiuden osoittaminen; tunnuksettomien erikoisjoukkojen käyttö¹⁵⁸; salattujen sotilaallisten, puolisotilaallisten ja siviilihallinnollisten keinojen käyttö¹⁵⁹ sekä kansainvälisten suhteiden standardeista ja normeista poikkeaminen sekä niiden rikkomisen kieltäminen.¹⁶⁰

Haavoittuvuuksiin vaikuttamisen keskeisimmät kuvailut sisälsivät: epätavanomaisten sodankäynnin keinojen käyttäminen¹⁶¹; kotimaisten heikkouksien hyödyntäminen ei-sotilaallisten keinojen kautta; hyödyntää epävakautta vaikutusvallan hankkimiseksi¹⁶²; paikallisten poliittisten jännitteiden hyödyntäminen¹⁶³; sosiaalisen koheesion heikentämisen kautta demokraattisen hallinnon päätöksenteon horjuttaminen; avoimen yhteiskunnan kimppuun hyökkääminen; yhteisen puolustuksen sauma-alueiden etsiminen; eliitin korruptio

¹⁵⁴ Julio (toim.) (2015), s. 1-4. sekä Jacobs Andreas & Lasconjarias Guillaume: NATO's hybrid flanks, handling unconventional warfare in the south and the east, NATO defence college, Research division, Research paper No 112, Rooma Italia 4/2015.

¹⁵⁵ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 116-127.

¹⁵⁶ Lindley-French Julian (toim.): NATO and new ways of warfare: defeating hybrid threats, Nato Defense College, Conference report No. 3/2015, Rooma Italia 2015.

¹⁵⁷ Julio (toim.) (2015), s. 1-4.

¹⁵⁸ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015).

¹⁵⁹ NATO: *Wales Summit Declaration* 5.9.2014, Saatavilla internetistä.

¹⁶⁰ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁶¹ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 260.

¹⁶² Julio (toim.) (2015).

¹⁶³ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015) s. 116-127.

sekä poliittisten erimielisyyksien hyödyntäminen.¹⁶⁴

yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa keskeisimmät kuvailut sisälsivät: kokonaisvaltaisen lähestymisen pimeä heijastus; väkivaltaisen konfliktin muoto, joka yhdistää valtiolliset sekä ei-valtiolliset toimijat¹⁶⁵; kapinallisliikkeiden tukeminen¹⁶⁶ sekä paikallisten poliittisten jännitteiden ja sotilaallisten liikkeiden hyödyntäminen.¹⁶⁷

Harhauttamisen sekä yllätykseen pääsemisen keskeisimmät kuvailut sisälsivät: vääränlaisen kuvan uhkan luonteesta ja sen vakavuudesta antaminen¹⁶⁸; salatun sotilaallisen, puolisotilaallisen sekä siviilihallinnollistenkeinojen käyttäminen¹⁶⁹; ”uudet yllätykset sekä tuntemattomat tuntemattomat” sekä odottamattoman painostuksen tuominen päätöksentekijöille.¹⁷⁰

Vaikuttamiskeskeisyyden keskeisimmät kuvailut sisälsivät: erikoisjoukkojen käyttö¹⁷¹; taistelujen rytmittäminen poliittisten neuvottelujen tueksi; vaihtoehtoisten narratiivien muodostaminen¹⁷² sekä informaatiovaikuttaminen yleensäkin.¹⁷³

Joustavuuden kuvailut sisälsivät: yhdistelmä sotilaallisia ja ei-sotilaallisia keinoja¹⁷⁴; Ei-sotilaallisia keinoja tuetaan uhkaamalla tavanomaisella sekä ei-tavanomaisella sotilaallisella

¹⁶⁴ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁶⁵ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹⁶⁶ Julio (toim.) (2015), s. 5-6.

¹⁶⁷ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015).

¹⁶⁸ Julio (toim.) (2015), s. 1-4.

¹⁶⁹ NATO: *Wales Summit Declaration* 5.9.2014, Saatavilla internetistä.

¹⁷⁰ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁷¹ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015) s. 116-127.

¹⁷² Julio (toim.) (2015), s. 5-6.

¹⁷³ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015).

¹⁷⁴ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

voimalla¹⁷⁵; aseellinen voimannäyttö ja valmiuden osoittaminen näytetään ennakoimattomilla tarkastuksilla¹⁷⁶; ”uudet yllätykset sekä tuntemattomat tuntemattomat”.¹⁷⁷

Vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen kuvailut sisälsivät: kokonaisvaltaisen lähestymisen pimeä heijastus¹⁷⁸; taistelujen rytmittäminen poliittisten neuvottelujen tueksi¹⁷⁹ sekä suunniteltu yhdistelmä kovaa ja pehmeää vallankäyttöä.¹⁸⁰

Toiminnanvapauden ylläpitämisen kuvailut sisälsivät: kokonaisvaltaisen lähestymisen pimeä heijastus¹⁸¹; harmaiden alueiden (gray zone) muodostaminen menetelmäksi¹⁸² sekä toimet eivät vaikuta rikkovan suoraan kansainvälisiä lakeja.¹⁸³

Menestyksen hyväksikäytön kuvailut sisälsivät: informaatioulottuvuuden hyväksikäyttö propagandan sekä vääristelyjen faktojen levittämällä ja kyberulottuvuudessa sekä taistelutilassa¹⁸⁴ sekä ”uudet yllätykset sekä tuntemattomat tuntemattomat”.¹⁸⁵

Voimien taloudellisen käytön tulkittiin sisältyvät vain kuvailuun tavanomaisen ja epätavanomaisen sodankäynnin muotojen käyttöön.¹⁸⁶ **Johtamisen yhtenäisyyden** kuvailu tulkittiin sisältyvät vain kuvailuun suurstrategian työkalu.¹⁸⁷

NATO:n hybridisodankäynnin mallin sisällönanalyysi on liitteessä 2.

¹⁷⁵ Julio (toim.) (2015), s. 1-4.

¹⁷⁶ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015).

¹⁷⁷ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁷⁸ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹⁷⁹ Julio (toim.) (2015), s. 5-6.

¹⁸⁰ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁸¹ http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

¹⁸² Julio (toim.) (2015), s. 1-4.

¹⁸³ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015).

¹⁸⁴ Julio (toim.) (2015), s. 5-6.

¹⁸⁵ Lindley-French (toim.) (2015).

¹⁸⁶ Lasconjarias & Larsen (toim.) (2015), s. 260.

¹⁸⁷ Lindley-French (toim.) (2015).

4 GERASIMOVIN DOKTRIINI

”In the twenty-first century we have seen the tendency towards blurring the lines between states of war and states of peace. Wars are no longer declared, and having begun, proceed according to an unfamiliar template”

Venäjän federaation asevoimien yleisesikunnan päällikkö Kenraali Valery Gerasimov.¹⁸⁸

4.1 Gerasimovin doktriinin strateginen konteksti

Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen hybridisodankäynnistä julkaiseman tutkimuskatsauksen (1/2015) mukaan *”Venäläinen käsitys sodasta perustuu edelleen marxilais-leniniläiseen tulkintaan von Clausewitzin klassisesta määritelmästä, jossa sotaa pidetään politiikan jatkamisena toisin, nimenomaisesti väkivaltaisoin, keinoin”*.¹⁸⁹ Petteri Lalu toteaa aiheesta väitöskirjassaan, että *”Clausewitzin sotilaallinen filosofia tunnettiin jo keisarillisella Venäjällä, mutta sen varsinainen vyöry perustui siihen, että se muodosti ydinosan marxismi-leninismien käsityksestä politiikan ja sodan suhteesta”*.¹⁹⁰

Venäjän johto on julkaissut vuosina 2005 - 2010 neliosainen kirjasarja *Uusi Venäjän doktriini*. Kirjasarjaa on myös nimitetty *Putinin doktriiniksi*.¹⁹¹ Kirjasarjaa on jaettu laajalti valtionhallinnon sisällä ja sitä on suositeltu kaikille valtion palveluksessa oleville luettavaksi. Kirjasarjan on analysoinut Viron entinen puolustusvoimien komentaja kenraali Ants Laaneots. Laaneots luonnehtii kirjasarjaa doktriiniksi, jossa kuvaillaan maailmanjärjestyksen kehittymistä viime vuosisatojen aikana. Kirjasarjassa on vahvat ortodoksiseen uskontoon liittyvät viitteet ja siinä onkin paljon viitteitä raamattuun. Kirjasarja määrittää Venäjälle kaksi perustavanlaatuaista strategista tehtävää; Venäjän imperiumin palauttaminen sekä Yhdysvaltojen tilalle nouseminen globaaliksi maailmanmahdiksi.¹⁹²

¹⁸⁸ Julian (2015) s.5.

¹⁸⁹ Puolustusvoimien tutkimuslaitos: *Tutkimuskatsaus 01–2015*, 6.2.2015, s. 2.

¹⁹⁰ Lalu Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. MPKK Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1 Nro 3/2014 s. 364.

¹⁹¹ The journal of slavic military studies, <http://dx.doi.org/10.1080/13518046.2016.1200359> viitattu 2.8.2016.

¹⁹² Suomen sotilas: *Putinin Venäjän uusi doktriini*, <http://www.suomensotilas.fi/putinin-venajan-uusi-doktriini/> viitattu 5.10.2016.

Vuonna 2005 julkaistussa ensimmäisessä osassa erityisesti länsimaisia yhteiskuntia sekä demokratiaa kritisoidaan ja Venäjän imperiumiasemaa korostetaan. Syynä aiemmin tapahtuneeseen Venäjän alennustilaan todetaan olevan länsimaat sekä erityisesti Yhdysvallat. Toisessa osassa (2007) pureudutaan syvemmin demokratiaan valtiojärjestyksenä sekä sen ongelmia ja vaarallisuutta Venäjälle. Kirjassa määritellään millainen Venäjän yhteiskuntajärjestyksen sekä -rakenteen tulee olla. Kirjan mukaan yhteiskunta jakautuu aina kansaksi ja massaksi, jossa massaksi kuvataan yhteiskunta, jolla ei ole yhteistä päämäärää. Tavoitteeksi asetetaan ortodoksisen tsaarivaltion muodostaminen sekä ennustetaan Yhdysvaltojen tuhoutuminen.

Vuonna 2009 ilmestyi kaksiosainen teos, jossa ensimmäinen osa keskittyy uskonnollisiin sekä kirkkohistoriallisiin seikkoihin. Niihin liittyen käsitellään myös maailman resursseja sekä niiden kestävyyttä nykyisen ihmiskunnan kokoon nähden. Jälkimmäisessä osassa määritellään venäläisen sivilisaation perusta, johon kuuluu kansa, kieli, kulttuuri, Venäjään kuuluvat pienkansat, suurvaltaperinne sekä ortodoksinen uskonto valtion henkisenä ja ideologisena perustana. Tämän jälkeen määritellään valtiolliset tehtävät talous-, kulttuuri-, media-, kansallisuus- ja ulkopolitiikan alueille. Laaneotsin mukaan kirjoitusasu on tyyliltään ”*melko sotaisa*”.

Ulkopolitiikan osalta entiset neuvostovaltiot on määritelty kolmeen kategoriaan sen perusteella, ovatko ne Venäjän liittolaisia, vihamielisiä vai jotain siltä väliltä. Liittolaiset on suunniteltu liitettävän osaksi Venäjää tulevaisuudessa. Vihamielisistä valtioista mainitaan muun muassa Baltian maat sekä Georgia. Kapitalismin todetaan olevan kuolemassa tällä hetkellä. Venäjän valtion todetaan olevan ympäröidyn vihamielisillä valtioilla ja niissä todetaan toteutettavan Venäjän nöyryyttämistä sekä värvällankumouksia. Kirjassa todetaan: ”*Venäjän vaikutusvallan palauttaminen naapurivaltioissa edellyttää harkittua, laajaa ja monipuolista informaatiopolitiikkaa. Pientä osaa niiden yhteiskunnasta mukaansa tempaavista satunnaisista, venäjän kielen puolustamiseksi toteutettavista kampanjoista tulee siirtyä jatkuvaan, harkittuun ja tarkoitushakuiseen venäläisen kulttuurin laajentamiseen naapurivaltioissa, ennen muuta joukkotiedotusvälineiden avulla.*” Laaneotsin mukaan kirja asettaa tavoitteeksi ”*kontrollin palauttaminen koskemaan entisiä neuvostotasavaltoja.*”

Neljäs ja viimeinen osa ilmestyi vuonna 2010. Laaneotsin mukaan se sisältää lähinnä filosofista pohdintaa maailman kohtalosta.¹⁹³

Kirjasarja määrittelee Venäjän valtion fundamentaaliset poliittiset intressit perusteluineen. Doktriinin tapaan siinä lisäksi määritellään toimintaympäristö, uhkat sekä valtiollisten organisaatioiden tehtävät ja toimintaohjelma. Se asemoi Venäjän osana maailmanjärjestystä sekä määrittää tavoitteeksi Venäjän johtaman unipolaarisen maailmanjärjestyksen luomisen. Suurvalta-aseman tavoittelun myötä Venäjä julisti etupiirikseen entisen Neuvostoliiton alueen. Uskonnolliseen ideologiaan perustuvassa politiikassa on vahvat siteet historiaan, kieleen ja kulttuuriin. Kirjasarjaa voisi kuvata paremmin termi visio kuin strategia, vaikka se käsittelytasoltaan onkin Venäjän valtiolle strateginen. Kirjasarjaa voisi siten luonnehtia strategiseksi visioksi.¹⁹⁴

Venäjän sotataidollisesta ajattelusta väitellyt Petteri Lalu käsittelee väitöskirjassaan samaa imperialistista visiota. Hän toteaa teoksessa *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi* tulkitun Venäjän palanneen geopolitiittiseen ajatteluun, joka perustuu venäläisen filosofi Aleksandr Duginin tuotantoon. Lalun mukaan ”*Duginin ajatuksena oli muodostaa kristinuskon pohjalle perustuva euraasialainen suurvalta*” joka olisi imperiumi. Imperiumin muodostaminen tulisi toteuttaa vallankäytön välineillä hienovaraisesti, joskin sotilaallisen voiman käyttö ei ollut poissuljettu.¹⁹⁵

Laaneotsin mukaan Dugin on todennut vuonna 2010 Venäjän julistamaan etupiiriin kuuluvista Baltian valtioiden asemasta: ”*Venäjä pitää niitä vihollisinaan, eikä erittele niitä mitenkään toisistaan. Tämä on eliitin, myös liberaalien, yleinen mielipide ... Venäjä odottaa maailman globaalia uusjakoa. Jos esimerkiksi USA:n kanssa tapahtuu jotain, miehitämme vielä kerran nämä valtiot. Miten vain, joko pehmeästi tai julmasti.*”¹⁹⁶

Tavoiteasettelussa voidaan nähdä viitteitä Iso-Britannialaisen maantieteilijä Sir Halford Mackinderin teoriasta. Teorian mukaan se, joka kontrolloi Itä-Eurooppaa, kontrolloi

¹⁹³ Suomen sotilas (2016).

¹⁹⁴ <https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Visio> viitattu 9.11.2016

¹⁹⁵ Lalu (2014), s. 356. Alkuperäinen lähdeviite Forss, Stefan, Kiianlinna, Lauri, Inkinen, Pertti ja Hult, Heikki: *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki, 2011. <http://www.doria.fi/handle/10024/74101> viitattu 27.8.2013.

¹⁹⁶ Suomen sotilas (2016).

”sydänmaata” eli Euraasian sitä osaa, jossa on valtaosa maailman luonnonresursseista ja josta vedet eivät valu maailman meriin. Edelleen se, joka kontrolloi sydänmaata, kontrolloi ”maailman saarta”, eli Euraasiaa ja Afrikkaa, ja joka sitä kontrolloi, kontrolloi koko maailmaa. Professori Colin S. Greyn mukaan Euraasian alueen hallinta on aina ajoittain aiheuttanut valtioiden välisiä kamppailuja ja ollut keskeinen tekijä modernissa historiassa. Hän toteaa, että strategisella historialla voi olla merkitystä vain maa-alueella sattuneiden tapahtumien kautta.¹⁹⁷

Laaneotsin mukaan Dugin ajatuksen ja lausuman mukaisia tavoitteita on doktriinin tavoiteasettelun mukaisesti toteutettu kontrollin palauttamiseksi entisen Neuvostoliiton alueelle. Tätä on toteutettu joko pehmeää tai kovaa voimaa käyttäen. Pehmeää voimaa hän toteaa olevan toteutetun taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen integraation kautta, joista esimerkkeinä mainitaan tulliliiton (2010) sekä kollektiivisen turvallisuusjärjestön (2002) perustamiset. Kovasta voimasta mainitaan Georgian (2008) sekä Ukrainan (2014-) sodat.¹⁹⁸

Putinin doktriinin visiota toimeenpanoa tarkennetaan Venäjän kansallisen turvallisuuden strategiassa (2015). Strategiassa todetaan sen tarkoituksena olevan lujittaa valtiovallan eri elimien toimia kansallisten intressien sekä strategisten kansallisten prioriteettien mukaisten myönteisten olosuhteiden luomisessa. Kansallisten intressien määrittelyssä asiakirjassa tarkoitettavat vaatimuksia yksilön, yhteiskunnan sekä valtion suojelemiselle sekä kestäväälle kehitykselle. Strategiset kansalliset prioriteetit kuvataan olevan tärkeimmät kansallisen turvallisuuden suojaamisen alueet.

Turvallisuusympäristöstä mainitaan Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten Venäjään kohdistamat rajoittamispyrkimykset poliittisten, taloudellisten, sotilaallisten sekä informatiivisten ponnistusten toimeenpanolla. Moninapaisen maailmanjärjestyksen muokkaamisprosessi todetaan olevan käynnissä ja siihen käytettävän laajalla skaalalla poliittisia, taloudellisia sekä informaatioinstrumentteja vaikutusvallan saavuttamiseksi kansainvälisellä pelikentällä. Erityisesti tiedustelupalvelujen potentiaali mainitaan sen käyttömahdollisuuksien vuoksi. Voimankäytön todetaan kuuluvan edelleen kansainvälisten suhteiden piiriin. Turvallisuuskäsitys on siten Venäjän mukaan varsin laaja-alainen.

¹⁹⁷ Gray Colin S.: *War peace and international relations*, Routledge 2007 s. 324-327. Alkuperäinen lähdeviite Mackinder 1962 s. 150.

¹⁹⁸ Suomen sotilas (2016).

Uhkista kansalliselle turvallisuudesta todetaan NATO:n laajeneminen, vakauden ylläpidon heikkeneminen Yhdysvaltain ohjuspuolustusjärjestelmän ja täsmäaseiden ryhmittämisen myötä sekä tapauksissa, joissa aseita ryhmitetään avaruuteen. Länsimaiden Euraasian alueelle luomien jännitteiden todetaan luovan negatiivisia vaikutuksia Venäjän kansallisille intresseille, erityisesti mainitaan aseellisen konfliktin syntymiseen johtanut Yhdysvaltain ja EU:n tukema laitton vallankaappaus Ukrainassa. Globaalissa informaatioympäristössä todetaan ”joidenkin maiden” käyttävän informaatio- ja kommunikaatioteknologioita geopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, sisältäen menetelminä väärän tiedon jakamisen sekä historian vääristämisen.

Uhkien väistämiseksi Venäjä vahvistaa yhteiskunnan sisäistä yhteenkuuluvuutta, sosiaalisen vakauden luomista, etnisyyksien välistä rauhaa sekä uskontojen välistä suvaitsevaisuutta. Kansainvälisen turvallisuusympäristön hallitsemiseksi Venäjä käyttää ensisijaisesti poliittisia ja laillisia instrumentteja sekä diplomaattisia ja rauhanturvaamismekanismeja. Sotilaallisen voiman käyttöä kansallisten intressien suojelemiseksi toteutetaan vasta kun muut keinot eivät ole onnistuneet.

Kansallisiksi intresseiksi todetaan vision asettamiin tavoitteisiin nähden olevan kulttuurin ja perinteisten henkisen sekä moraalisten arvojen suojeleminen, taloudellisen kilpailukyvyyn vahvistaminen sekä Venäjän suurvalta-aseman varmistaminen moninapaisessa maailmanjärjestyksessä.

Strategisia kansallisia intressejä asiakirjassa luetellaan kahdeksan kappaletta, joista kovan voiman alaan kuuluu ulkoisia uhkia vastaan kansallinen puolustus ja sisäisiä uhkia vastaan valtion ja yleinen turvallisuus. Kansallisen puolustuksen osalta sotilaspolitiikan periaatteet, tavoitteet sekä sotilaalliset uhkat ja riskit on esitelty sotilasdoktriinissa. Asevoimien ja voimaministeriöiden käyttöperiaatteista mainitaan niiden kehittäminen vastaamaan muuttuvaa sodan kuvaa sekä aseellisia konflikteja. Tämä sisältää myös joukkojen suorituskykyjen ja menetelmien kehittämisen.¹⁹⁹

Pentti Forsström on tutkinut Venäjän sotilasdoktriinin kehittymistä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Hänen mukaansa ”*Sotilasdoktriinin rakenteessa sotilasstrategiset perusteet käsittävät*

¹⁹⁹ *Venäjän kansallinen turvallisuusstrategia* 31.12.2015. Materiaali kirjoittajan hallussa. Saatavilla internetistä.

sotien ja aseellisten konfliktien luonteen kuvauksen sekä perussäännöksiä asevoimien käytölle konfliktien hallitsemiseksi.” Forsströmin mukaan sotilasdoktriinit ovat Venäjällä olleet suurten muutoksen kohteena lähestymistavaltaan ja sisällöltään vuodesta 1993 lähtien. Venäjä on julkaissut sotilasdoktriinit vuonna 1993 Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, vuonna 2000 ensimmäisen Tšetšenian sodan jälkeen, vuonna 2010 Georgian sodan jälkeen sekä vuonna 2014 Krimin valtaamisen jälkeen. Huomattavaa doktriinien julkaisuajankohdissa on se, että ne ovat aina liittyneet ajallisesti aseelliseen konfliktiin. Tämä viittaa siihen kehityssuuntaan, että operaatioissa on toteutettu asevoimien konseptien testaamistoimintaa.

Kaikissa sotilasdoktriineissa on yhdistävänä tekijänä ydinaseen korostaminen strategisena pidäkkeenä. Forsströmin mukaan sotilasdoktriineissa käsitellään keinoja (ways) mitä nykyaikaisessa sotilaallisessa konfliktissa käytetään, tosin operatiivisella tasolla varsin yleisesti. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa keinovalikoimaa laajennettiin käsittämään ”*poliittiset, taloudelliset, tiedotukselliset ja ei-sotilaalliset toimet, joita toteutetaan käyttämällä hyväksi väestön protestipotentiaalia ja erikoisoperaatiovoimia. Näitä yhdessä nimitettiin epäsuorien ja asymmetristen toimintamenetelmien käytöksi.*”

Vuoden 2010 doktriinissa tuotiin esiin strategisen aloitteen eli ennakoivan iskun olevan myös keinovalikoimassa. Forsströmin mukaan tämän käyttö on suoraan nähtävissä Ukrainan konfliktin yhteydessä. Vuoden 2014 doktriinissa korostettiin, että ”*konfliktille ominaista on pyrkiä vaikuttamaan viholliseen sen alueen koko syvyydessä sekä yhtäaikaisesti globaalissa informaatioavaruudessa sekä maalla, merellä ja ilma-avaruudessa.*” Forsström arvioi lisäksi, että em. doktriineista on tulkittavissa Venäjän näkemys siitä, että konfliktien ratkaisu ei perustu pelkästään sotilaallisen voiman käyttöön.²⁰⁰

Tohtori Pavel Baev on kirjoittanut Ukrainasta Venäjän sotilasreformin testauskenttänä. Hän toteaa väriavaruuden tulleen vuoden 2014 doktriinissa uudeksi sodankäynnin menetelmäksi. Lisäksi hän toteaa, että informaatioavaruuden merkitystä on huomattavasti korostettu. Baevin mukaan Ukrainan konflikti osoittaa, että Venäjä on rikkomassa kansainvälisen käyttäytymisen vanhoja sääntöjä ja sen, että Venäjällä on vahva luottamus sotilasvoimaansa. Hän toteaa, että Krimin operaatio on osoittanut Venäjän kehittäneen

²⁰⁰ Forsström Pentti: *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*, MPKK julkaisusarja 3: työpapereita nro 3, 2016, s 46-50.

vuodesta 2008 alkaneessa sotilasreformissa sellaiset suorituskyvyt, joilla kyetään paitsi tehokkaihin hyökkäyksellisiin operaatioihin, myös uuden tyyppiseen hybridisotaan.²⁰¹

Keir Giles on tutkinut Venäjän kehitystä vallankäytön näkökulmasta teoksessaan *Russia's 'New' Tools for Confronting the West*. Hän painottuu kahteen kokonaisuuteen, asevoimiin sekä informaatiiosodankäyntiin. Gilesin mukaan Venäjä katsoo olevansa keskellä informaatiiosodankäyntiä. Hän toteaa, että Venäjän määritelmä puolustuksellisesta informaatiovaikuttamisesta näkyy lähivaltioissa hyökkäykselliseen vaikuttamiseen pyrkivänä toimintana. Johtopäätös on, että Venäjän puolustuksellinen informaatiovaikuttaminen on selkeästi sidoksissa sen intressien ajamispyrkimykseen etupiiriksi määrittelemällään alueella.

Venäjän informaatiiosodankäynti käyttää samoja vaikuttamismenetelmiä kuin Kylmän sodan aikainakin. Gilesin mukaan ne on päivitetty käyttämään nykypäivän teknologisia mahdollisuuksia. Tämän on mahdollistanut merkittävät investoinnit suorituskykyjen kehittämiseen. Keskeisimmät Venäjän kehittämät nykyaikaiset informaatiiosodankäynnin keinot ovat olleet internetin hallinta kotimaassa²⁰², informaatiojoukkojen perustaminen asevoimiin²⁰³ sekä viimeisimpänä sosiaalisen median käyttö massojen mielipiteen muokkaamisessa verkkokeskustelun tukahduttamiseksi tai ohjailemiseksi²⁰⁴, johon on kehitetty automaattisia ”botteja” sekä käytetty ”trolliarmeijaa”.

Kokonaisuudessaan Venäjän näkökulmasta informaatiovaikuttaminen oli Gilesin mukaan menestys, sillä he saivat kontrolloitua kotimaista mediaympäristöä sekä he saivat kansainväliseen keskusteluun tilanteen, jossa on vaikea löytää luotettavia tietolähteitä. Tämä aiheutti Gilesin mukaan muutoksen uskottavuudessa länsimaisen lehdistön objektiivisuuteen ja siten päätöksentekijöiden tiedonsaantiin.

Gilesin mukaan kotimainen yleisö on Venäjällä onnistuneesti eristetty muista kuin Kremlin linjan viestinnästä. Kotimaista informaatioulottuvuutta dominoi lähes täysin valtion media,

²⁰¹ Baev Pavel: *Ukraine: a test of Russian military reforms*, IFRI, Russie.Nei.Reports No. 19. May 2015 s. 4-5.

²⁰² Gilesin mukaan Venäjän tiedustelupalvelut totesivat, että internet on uhka kansalliselle turvallisuudelle sen vakautta horjuttavan viestinnän mahdollisuudesta johtuen. Samanaikaisesti tiedustelupalvelut kehittivät omia suorituskykyjään juuri tällaiseen toimintaan.

²⁰³ Joukkoihin sisällytettiin hakkereita, journalisteja, strategisen viestinnän sekä psykologisen sodankäynnin asiantuntijoita sekä kielenkääntäjiä.

²⁰⁴ Venäjän sisäisesti käytettiin automatisoituja järjestelmiä ja myöhemmin henkilöstöä, joka sai pian kutsumanimen ”Kremlin trolliarmeija”.

hallinnon asettamien internet-rajoitusten, riippumattomien medioiden painostuksella sekä tiukkojen ulkomaisten mediatoimijoiden lupakäytänteiden kautta. Ainoan poikkeuksen tekee pääsy sosiaaliseen mediaan. Lopputuloksena Giles kuvailee olevan ”tunnistamaton venäläinen vaihtoehtotodellisuus”.

Giles toteaa Venäjän hyödyntäneen ulkomaiseen vaikuttamiseen länsimaisen vapaan median heikkouksia. Yhtäältä erillään toimivat riippumattomat mediat eivät kykene vastaamaan Kremlin mediakoneen tietotulvaan, toisaalta länsimainen pyrkimys objektiivisuuteen ottaa huomioon aina asioiden toisenkin tulkinnan tapahtumista. Lisäksi venäläismediat ovat ostaneet palstatilaa ulkomaisista lehdistä viestiensä välittämiseksi. Kremlin trolliarmeija on käyttänyt menetelmiä kuten massaviestinnällä valheellisen konsensuksen luomista keskustelupalstoille sekä bottien tekemiä massamaisia ilmoituksia sääntörikkomuksista Twitterissä. Gilesin mukaan merkillepantavaa on se, että disinformaatiokampanjaa tehdään NATO-maiden kielten lisäksi vähemmistöihin kohdistettuna, kuten venäjän- ja arabiankielillä Euroopassa.

Venäjän disinformaatiokampanjan tavoitteena on aiheuttaa sekaannusta ja epäilystä totuudesta. Tämä toteutetaan tuottamalla useita toistensa kanssa ristiriidassa olevia vaihtoehtototuuksia. Gilesin mukaan yleisesti on totuttu että valtionpäämiehet viestivät totuudenmukaisesti, mutta Venäjän tiedottamisessa on otettu käyttöön valehtelu, joka vaikuttaa toimivan hyvin. Giles siteeraa NATO:n varapääsihteerin Vershbow:ta todetessaan, että jos ei ole olemassa luotettavia faktoja, ei ole olemassa totuutta. Esimerkkeinä Venäjän toiminnasta hän mainitsee BBC:n uutisoinnin väittämisen valheelliseksi sekä väitteistä Yhdysvaltalaisvalmisteisten ilmatorjunta-aseiden löytymisestä Itä-Ukrainasta.

Gilesin mukaan huoleksi nousee Venäjän kyky ostaa ja hallita yrityksiä ja poliittisia johtohahmoja luotettavan tai ainakin tottelevaisen verkoston luomiseksi. Taloudellisten houkutteiden kautta kohdemaihin luodaan agenteja vaikutusvallan saamiseksi ja siten kyetään vaikuttamaan poliittisiin prosesseihin. Tätä toimintaa ei enää hidasta Neuvostoliiton asettamat rajoitteet ideologisen lähestymisen suhteen. Giles toteaa että vastaavaa vaikutusvallan hankkimista toteutetaan perustamalla ja tukemalla venäjämielisiä toimijoita, kuten nuorisjärjestöjä, vähemmistöjä sekä separatistista liikehdintää. Näissä kaikissa tapauksissa käytetään vanhoja KGB:n aikaisia ”aktiivisia toimenpiteitä”.

Gilesin mukaan päätöksentekoon vaikuttaminen perustuu refleksiivisen kontrollin käyttöön. Sen tavoitteena syöttää päätöksentekoprosessiin valikoitua tai vääristeltyä tietoa itselle edullisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Giles näkee vaarallisena kehityksenä, mikäli informaatiovaikuttaminen muuttuu vaikutusvallaksi päätöksentekoprosesseissa. Tämä voidaan toteuttaa joko suoralla lähestymisellä agenttien kautta tai epäsuorasti länsimaisessa demokraattisessa järjestelmässä äänestäjien kautta.

Gilesin mukaan kybertoiminta on kriittistä hyökkäyksellisen informaatiokampanjan toteuttamiseksi. Esimerkkeinä hän mainitsee trollit ja botit, jotka operoivat sosiaalisessa mediassa ja joiden kautta voidaan vaikuttaa suurten yhteiskuntien, jopa kansakuntien mieliin.²⁰⁵

4.2 Gerasimovin doktriinin erityispiirteet

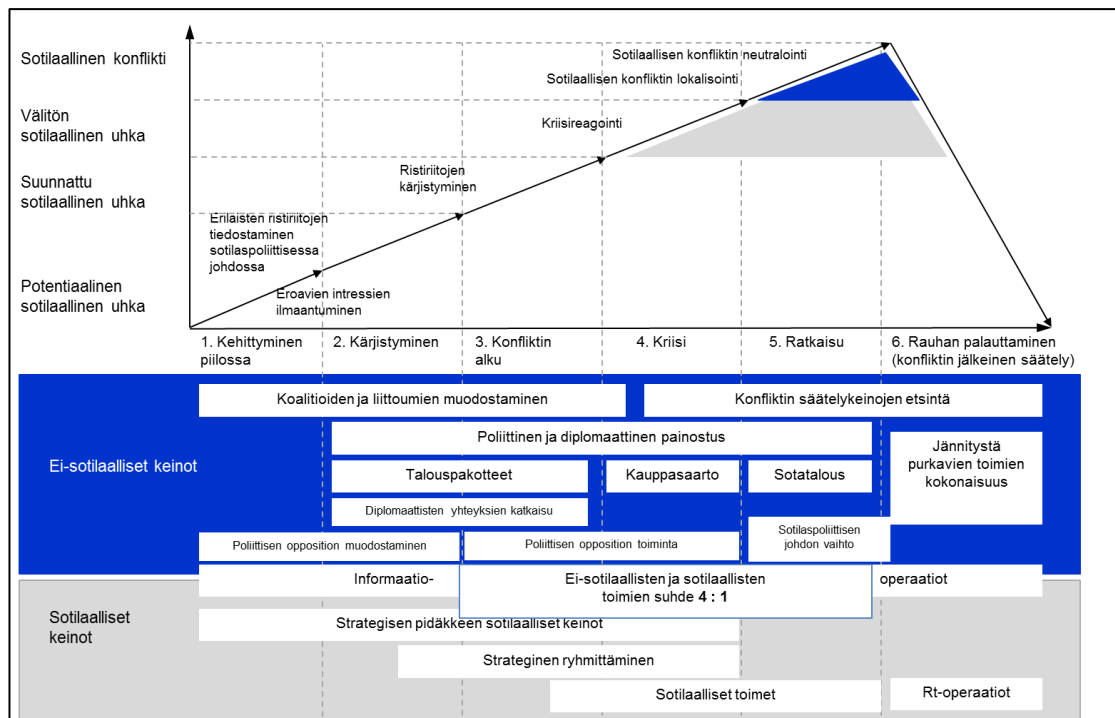
Kuten johdannossa todettiin, tässä tutkimuksessa Venäjän toteuttamasta sodankäynnistä ei ole ohjesääntöä tai doktriinia käytettävissä. Sen sijaan Gerasimovin doktriiniin viitattaessa puhutaan internetissä levinneestä lehtiartikkelista, joka aluksi oletettiin olevan Venäjän pääesikunnan päällikön Valerii Gerasimovin näkemys Ukrainassa toimeenpantuihin operaatioihin (oletettavasti ajankohdasta johtuen). Syvällisemmän tarkastelun jälkeen sen todettiin perustuvan hänen vuonna 2013 Venäjän sotilasakatemiassa pitämäänsä puheeseen, jossa hän viittasi länsimaiseen keskusteluun, kutsuen sitä uuden sukupolven sodankäynniksi (New Generation Warfare).²⁰⁶ Se kuitenkin kuvastaa miten Venäjällä nähdään sodankäynnin kehittyvän ja miten konfliktit nähdään ratkaistavan tulevaisuudessa. On huomattavaa, että lehtiartikkelissa olleen kuvaliitteen otsikon mukaan kyseessä on ”ei-sotilaallisten keinojen rooli valtionsisäisten konfliktien hallinnassa”.²⁰⁷

²⁰⁵ Giles Keir: *Russia's new tools for confronting the west*, Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, Chatham house, The royal institute of international affairs, London UK 2016, s. 27-46.

²⁰⁶ Renz & Smith (2016), s. 8-9.

²⁰⁷ Johnson Dave: Russia's approach to conflict: implications for NATO's deterrence and defence, *NATO's response to hybrid threats*, toimittanut Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A., NATO Defense college, NDC forum papers series, forum paper 24, DeBooks Rooma, Italia 2015, s. 148. Alkuperäinen lähdeviite <http://VPK-news.ru/issues/14626>, käänös Dave Johnson.

Cederbergin ja Erosen mukaan Gerasimovin doktriini (kuva 10) kuvaa modernia sodankäyntiä, jossa yhdistetään asevoimien yhteisoperaatioksi sekoitus sotilaallisia sekä ei-sotilaallisia keinoja poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Malli hyödyntää heidän mukaansa täysin sodan ja rauhan rajapinnan sekoittumista.²⁰⁸ Tätä sodan ja rauhan rajan välistä sekoittumista voidaan myös kutsua sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden sekoittumiseksi.

Kuva 10: Venäjän näkemys nykyaikaisen konfliktin ratkaisusta, eli Gerasimovin doktriini.²⁰⁹

Professori Julio Lindley-French yhtyy NATO defense Collegen raportissa Cederbergin ja Erosen tulkintaan siteeratessaan Gerasimovia; 2000-luvulla sodan ja rauhan rajan sekoittuminen on ollut nousussa. Sotia ei enää julisteta, ja kun ne alkavat, ne eivät kehity tunnetun kaavan mukaan.²¹⁰

²⁰⁸ Cederberg & Eronen (2015), s. 3, <http://www.gcsp.ch/News-Knowledge/Publications/How-are-Societies-Defended-against-Hybrid-Threats> viitattu 29.7.2017.

²⁰⁹ Lalu Petteri & Puistola Juha-Antero: *PVTUTKL tutkimuskatsaus 1/2015*, s. 3. Alkuperäinen lähdeviittaus Герасимов, Валерий: Новые вызовы требуют переосмысления форм и способов ведения боевых действий, Военно-промышленный курьер, 5.3.2013 http://vpknews.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf, viitattu 30.1.2015.

²¹⁰ Lindley-French (toim.) (2015), s. 5. Alkuperäinen lähdeviite "General Gerasimov Valery, Chief of the general staff, Russian armed forces".

Doktriinissa kuvataan nimenomaan keinoja, millä konfliktia hallitaan. Huomioitavaa kuvassa on se, että sotilaallisten sekä ei-sotilaallisten keinojen käytön tai ilmenemisen suhde on määritetty olevan 1:4. Lisäksi doktrinaalisena lähestymisenä voidaan pitää sitä, että informaatio-operaatiot ovat käynnissä jatkuvasti, jo ennen eroavien intressien ilmenemistä. Kuvan käsitteet noudattavat Venäjän sotilasdoktriinin mukaista käsitteistöä.²¹¹

4.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Venäjän valtion fundamentaaliset poliittiset intressit on kuvattu valtion johdon tuottamassa kirjasarjassa, jossa asemoidaan Venäjän maailmaan ja esitetään sen suurvalta-aseman oikeutus. Tämän voidaan tulkita olevan Venäjän suurstrategia, johon sen kansallinen turvallisuuspolitiikka myös nivoutuu. Sen linjaukset sisällytetään Venäjän sotilasdoktriiniin, joka määrittää sotilasstrategiset tavoitteet ja tehtävät sekä niihin liittyvän kehittämisen. Nämä perustuvat uhkakuviin, jotka koostuvat paitsi Venäjän intresseistä niin myös sen strategisesta toimintaympäristöstä. Tästä muodostuu venäläinen käsitys nykyaikaisesta sodan kuvasta, jota Gerasimovin doktriini edustaa.

Alatutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten hypoteesiin valitut tunnuspiirteet ilmenevät Gerasimovin doktriinissa.

Kaikki hypoteesiin valitut sodankäynnin peruseriaatteen eivät nousseet aineistosta esiin. Analyysissä aineistosta useimmin esiin nousi välineiden ja resurssien laaja-alaisuus (hieman yli 40% otannasta). Harvemmin (10–20% otannasta) esiin nousivat sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen, yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa, johtamisen yhtenäisyys sekä vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen. Vähiten aineistosta havaintoja (1–10% otannasta) esiin nousivat haavoittuvuuksiin vaikuttaminen, toiminnanvapauden ylläpitäminen, harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen, vaikuttamiskeskeisyys, voimien taloudellinen käyttö sekä joustavuus. Menestyksen hyväksikäyttöön liittyviä kuvailuja ei ollut havaittavissa.

²¹¹ ks. esim *Venäjän sotilasdoktriini 2014*.

Välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta keskeisimmät toisistaan eroavat kuvailut sisälsivät: sodankäynti ei-kineettisillä nopealiikkeisillä operaatioilla; erikoisjoukkojen, robotiikan sekä uusien fysikaalisten periaatteiden mukaan toimivien aseiden, kuten laserit ja raidetykki, käyttäminen; asymmetristen sekä epäsuorien keinojen käyttö; taloudelliset sanktiot sekä talouden valjastaminen sotilaalliseen tarkoitukseen; sotilaallinen strateginen pelote; informaation vastakkainasettelu; kaikkien vallankäytön välineiden yhdisteleminen²¹² sekä ei-sotilaallisten keinojen yhdistäminen asevoimien kanssa.²¹³

Sodan ja rauhan rajapinnalla toimimisen keskeisimmät kuvailut sisälsivät: sotilastoimien aloittaminen rauhan ajan joukoilla; poliittinen ja diplomaattinen painostus; sisäisen opposition käyttö operaatioissa; joukkojen strateginen ryhmittäminen (painostus, valmius)²¹⁴; sekä tarkoituksella sekoitettu sodan ja rauhan rajapinta.²¹⁵

yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa kuvailut sisälsivät: puolisolitaallisten joukkojen osallistuminen; poliittisen opposition muodostaminen (kohdealueelle); talouden valjastaminen sotilaalliseen tarkoitukseen sekä ei-sotilaallisten keinojen yhdistäminen asevoimien kanssa.²¹⁶

Johtamisen yhtenäisyyden kuvailut sisälsivät: samanaikainen toiminta kaikissa fyysisissä ja informaatioulottuvuuksissa; joukkojen johtaminen yhteisessä informaatioulottuvuudessa sekä liittoumien muodostaminen. **Vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen** kuvailut sisälsivät: keinojen etsiminen konfliktin säätelyksi; ”rauhanpakottamisoperaatiot” (sotilaallisen konfliktin jälkeen) sekä monimutkaisten menetelmien toimeenpaneminen suhteiden jännitteiden vähentämiseksi.²¹⁷

²¹² Johnson Dave: Russia's approach to conflict: implications for NATO's deterrence and defence, NATO's response to hybrid threats, toimittanut Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A., Nato Defense college, NDC forum papers series, forum paper 24, DeBooks Rooma, Italia 2015, s. 148-150. Alkuperäinen lähdeviite <http://VPK-news.ru/issues/14626>. Käännös Dave Johnson.

²¹³ Cederberg & Eronen (2015) s. 5.

²¹⁴ Johnson (2015).

²¹⁵ Cederberg & Eronen (2015).

²¹⁶ Johnson (2015).

²¹⁷ Sama.

Haavoittuvuuksiin vaikuttamisen soveltuva kuvailu sisälsi poliittisen opposition muodostaminen (kohdealueelle). **Toiminnanvapauden ylläpitämisen** kuvailut sisälsivät: sodankäynti ei-kineettisillä nopealiikkeisillä operaatioilla sekä sotilaallinen strateginen pelote. **Harhauttamisen sekä yllätykseen pääsemisen** kuvailut sisälsivät: sotilastoimien aloittaminen rauhan ajan joukoilla sekä nopea kriittisen sotilas- ja siviili-infrastruktuurin tuhoaminen. **Vaikuttamiskeskeisyyden** kuvailut sisälsivät: nopea kriittisen sotilas- ja siviili-infrastruktuurin tuhoaminen sekä informaation vastakkainasettelu. **Voimien taloudellisen käytön** kuvailut sisälsivät: puolisotilaallisten joukkojen osallistuminen sekä asymmetristen sekä epäsuorien keinojen käyttö. **Joustavuuden** kuvailu ilmeni sodankäynnissä ei-kineettisillä nopealiikkeisillä operaatioilla.²¹⁸

Gerasimovin doktriinin sisällönanalyysi on liitteessä 3.

²¹⁸ Sama.

5 TAPAUSTUTKIMUS UKRAINAN SODASTA

”Kasakka ottaa sen, mikä on löyhästi kiinni.”

Presidentti Sauli Niinistön puhe maanpuolustuskurssin avajaisissa marraskuussa 2014²¹⁹

Huttunen toteaa, että operaatiota tai sotatoimea ei kyetä täydellisesti mallintamaan sen ainutlaatuisuuden vuoksi. Hän toteaa, että taisteluun liittyy loppumaton määrä muuttujia ja että sen käyminen sisältää tiedon lisäksi myös taitoa. Tästä huolimatta taistelun elementit ja sodankäynnin periaatteiden esiintyminen taisteluissa ovat havainnoitavissa.²²⁰ Kuten aiemmin käsiteltiin, Ukrainassa ei joidenkin tulkintojen mukaan ole sota, sillä esimerkiksi Venäjä ei ole julistanut sotaa Ukrainalle, vaikka sen asevoimat ovatkin operoineet Ukrainan valtion alueella.²²¹ Venäjän presidentti Vladimir Putin on omasta näkökulmastaan todennut että Ukraina on sisällissodan partaalla.²²²

Krim vallattiin lähes taisteluitta, mutta taktisia tapahtumia kuitenkin on verrattain paljon havainnoitavissa. Itä-Ukrainassa tämän tutkimuksen valmistuessa hajanaista taistelua käydään edelleen tulitaukosopimuksista huolimatta.²²³ Tässä kappaleessa Ukrainan sotaa lähestytään tapaustutkimuksen kautta, aikajana-analyysiin tukeutuen. Aluksi perehdytään lyhyesti toimintaympäristöön Krimin ja Itä-Ukrainan (kutsutaan myös nimellä Donbass)²²⁴ osalta. Tämän jälkeen kuvataan päätapahtumat Minsk II tulitaukosopimukseen saakka. Tämän jälkeen tarkastellaan käytettyjä keinoja ja operaation toimeenpanoa valittujen tutkimushypoteesissa kuvattujen sodankäynnin peruseriaatteiden kautta tarkasteltuna.

5.1 Ukraina strategisten kontekstien kautta tarkasteltuna

Jotta voidaan perustellusti havainnoida Ukrainassa toimeenpannun sodankäynnin peruseriaatteita, on ensin perehdyttävä toimintaympäristöön eri vaikuttamiskeinojen sekä niiden merkitysten havainnoimiseksi. Vasta tämän jälkeen konteksti ymmärtäen voidaan Venäjän näkökulma huomioiden yhdistää käytetyt keinot niiden vaikuttavuuteen ja siten

²¹⁹ <https://yle.fi/uutiset/3-7830032> viitattu 31.7.2017

²²⁰ Huttunen & Metteri s. 113-114.

²²¹ <http://edition.cnn.com/2015/02/10/europe/ukraine-war-how-we-got-here/index.html> viitattu 16.7.2017.

²²² <http://edition.cnn.com/2014/04/15/world/europe/ukraine-crisis/index.html> viitattu 16.7.2017.

²²³ <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/07/11/ukraina-sota-joka-ei-lopui> viitattu 16.7.2017.

²²⁴ <http://www.osce.org/ukraine-smm/117844> viitattu 18.7.2017. Donbas on Ukrainalaisten ja Venäläisten käyttämä nimitys Donetsk ja Luhanskin hallintoalueista (oblast)

luoda yhteys peruseriaatteisiin joita niiden käytöllä on pyritty noudattamaan.

Toimintaympäristöä tarkastellaan Colin S. Grayn strategisten kontekstien kautta. Luvun johtopäätöksissä tarkastellaan havaittujen sodankäynnin peruseriaatteiden ilmenemistä.

Kuva 11: Ukrainan valtio ja suurimmat kaupungit.²²⁵

Historiallisesta näkökulmasta tarkasteltuna Ukraina on varsin nuori valtio. Se oli hetken aikaa itsenäinen valtio vuosina 1918-1920, jolloin se itsenäistyi Venäjän imperiumista. Itsenäisyyssaatteen kehittymiseen oli jonkin verran vaikutuksia ensimmäisten yliopistojen perustamisella vuonna 1805 Kharkiviin sekä vuonna 1865 Kiovaan ja Odessaan. Poliittinen liikehdintä itsenäisyyden puolesta alkoi nimenomaan Kharkivista, jossa vuonna 1900 julkaistiin pamfletti itsenäisen valtion muodostamisen puolesta. 1905 Venäjän vallankumouksen myötä ukrainankielisten julkaisujen tekeminen sallittiin. Vuonna 1906 Ukrainaan perustettiin ensimmäinen parlamentti (Duma), joka tosin vuoden 1917 Venäjän vallankumoukseen saakka käsitteli lähinnä kielellisiä ja kulttuurillisia asioita.²²⁶

Bolshevikit valtasivat Ukrainan vuonna 1920 ja Puolan ja Bolshevikkien vuonna 1921 tekemän Riikan rauhansopimuksen myötä Ukraina oli jaettu Puolan (Galicia ja länsi-Volhynian alueet), Romanian (Bukovinan alue) sekä Tsekkoslovakian (Transcarpathia) hallitsemien alueiden lisäksi Bolshevikkien hallitsemaan Neuvosto-Ukrainan alueeseen.

²²⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> viitattu 18.7.2017.

²²⁶ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/History#ref404347> sekä <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-under-direct-imperial-Russian-rule> viitattu 19.7.2017.

Ukraina oli osa Neuvostoliittoa aina vuoteen 1991 saakka, jolloin Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä Ukraina itsenäistyi uudelleen.²²⁷ Krimin niemimaa luovutettiin Ukrainalle vuonna 1954.²²⁸

Kuva 12: Ukrainan valtio ja historialliset alueet.²²⁹

Maantieteellisesti Dnieperjoki on jakanut historiallisesti alueen itäiseen ja läntiseen Ukrainaan. Ukrainan alue on maantieteellisesti sijainnut aina itäisten ja läntisten vaikutteiden välimaastossa, jonka vuoksi alueella käyty merkittäviä määriä sotia. Ukrainan nykyisen valtion alueita ovat hallinneet Kiovan Rusj (n. vuosina 800-1150)²³⁰, Galitsian ja Volynian ruhtinaskunta (vuosina 1199-1392)²³¹, Kultainen Orda (1236- n.1440)²³², Ottomaanien imperiumi (Krimin kaanikunta, vuosina n. 1475 - 1783)²³³, Puolan kuningaskunta ja Liettuan suuriruhtinaskunta (1569-1789)²³⁴ sekä Venäjän imperiumi (1709-1917).²³⁵ Natsi-Saksa miehitti Ukrainaa 1940-luvulla.²³⁶

²²⁷ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/World-War-I-and-the-struggle-for-independence> viitattu 19.7.2017.

²²⁸ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223> viitattu 19.7.2017.

²²⁹ <https://www.britannica.com/media/full/612921/3805> viitattu 19.7.2017.

²³⁰ https://fi.wikipedia.org/wiki/Kiovan_Ven%C3%A4j%C3%A4 viitattu 19.7.2017.

²³¹ https://fi.wikipedia.org/wiki/Galitsian_ja_Volynian_ruhtinaskunta viitattu 19.7.2017.

²³² https://fi.wikipedia.org/wiki/Kultainen_orda viitattu 19.7.2017.

²³³ https://fi.wikipedia.org/wiki/Krimin_kaanikunta sekä https://fi.wikipedia.org/wiki/Krimin_kaanikunta viitattu 19.7.2017.

²³⁴ <https://fi.wikipedia.org/wiki/Puola-Liettua> viitattu 19.7.2017.

²³⁵ https://fi.wikipedia.org/wiki/Ven%C3%A4j%C3%A4n_keisarikunta viitattu 19.7.2017.

²³⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223> viitattu 19.7.2017.

Ukrainan naapurivaltioita ovat idässä ja pohjoisessa IVY:n jäsenmaat Venäjä sekä Valko-Venäjä sekä lännessä IVY jäsenmaa Moldova sekä NATO ja EU jäsenmaat Romania, Unkari, Slovakia sekä Puola. Valtio rajoittuu lännessä Karpaattien vuoristoon ja Dniester-jokeen, pohjoisessa laajaan Pripetin suoalueeseen sekä etelässä Mustaan mereen, jossa sijaitsee Krimin niemimaa.²³⁷ Krimin niemimaa sai autonomisen statuksen vuonna 1991, mutta se liittyi vuoden 1992 laaditun perustuslain mukaisesti Ukrainaan. Krimin autonominen status säilyi liittymisen myötä.²³⁸ Ukrainalla ja Venäjällä on yhteistä maarajaa n. 2000km ja merirajaa n. 320km. Krimiltä on Venäjälle yksi rajanylityspaikka, Kerchin salmi, jota operoidaan lauttayhteydellä. Itä-Ukrainassa Luhanskin oblastin alueella on 22 Venäjän vastaista rajanylityspaikkaa, joista suurimmat ovat Dovzhansky, Izvaryne sekä Krasna Talivka, kaikki ovat Luhanskin kaupungin lähetyvillä. Donetskin oblastin alueella on 6 Venäjän vastaista rajanylityspaikkaa, joista suurimmat ovat Ilovaisk Amrvrosiivkan kaupungin lähellä sekä Novoazovskin rajanylityspaikka Mariupolin kaupungin lähellä.²³⁹

Ukrainan pinta-ala on n. 579000 km². Ukraina on jaettu hallinnollisesti 24 alueeseen (oblast), autonomiseen alueeseen (Krim), sekä kahteen kuntaan joilla on hallinnollisen alueen status (Kiova, Sevastopol).²⁴⁰ Ukrainan suurimmat kaupungit ovat Kiova (pääkaupunki, 2,6milj. asukasta), Kharkiv (1,4milj.), Dnipropetrovsk (1 milj.), Odessa (1 milj.) sekä Donetsk (1 milj. asukasta).²⁴¹

Ukrainan **väestö** oli vuoden 2014 alussa n. 45,2 miljoonaa henkilöä. Väestökehitys on ollut negatiivinen vuodesta 1991 alkaen, elinajan odotteen ollessa n. 69 vuotta.²⁴² Ukrainalaisia väestöstä on noin 78%, suurimman vähemmistön ollessa venäläiset n. 18%. Historiallisesti Ukrainassa on ollut paljon juutalaista alkuperää olevaa väestöä, mutta määrä on vähentynyt 1900-luvun alun arvioidusta 10 miljoonasta nykyiseen alle 1% väestöstä.²⁴³ Krimin väestö on noin 2 miljoonaa henkilöä, joista etnisten venäläisten osuus on noin 60%. Ukrainalaiset (24%)

²³⁷ <https://www.britannica.com/place/Ukraine#toc30093> viitattu 19.7.2017.

²³⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

²³⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93Ukraine_border viitattu 20.7.2017.

²⁴⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> viitattu 19.7.2017.

²⁴¹

<http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=105696194&Country=Ukraine&topic=Summary&subtopic=Basic+data> viitattu 19.7.2017.

²⁴² http://countrymeters.info/en/Ukraine#historical_population viitattu 19.7.2017.

²⁴³ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Plant-and-animal-life#toc30101> viitattu 19.7.2017.

ja Tataarit (18%) ovat vähemmistökansoja.²⁴⁴ Vallatuille alueille on arvioitu jääneen n. 5 miljoonaa ihmistä ja pakolaisia sekä evakoita arvioidaan olevan n. 1,7 miljoonaa.²⁴⁵

Ukrainan alue on syntyseutu kasakoille, joista ensimmäiset havainnot ovat 1200-luvulta ja perinteet ovat jatkuneet aina tähän päivään saakka. Kasakat hallitsivat Ukrainan keskeistä aluetta Dniepr-joen molemmin puolin vuosina 1649-1764, jonka jälkeen heidät integroitiin Venäjän imperiumin palvelukseen.²⁴⁶ Kasakoille perinteisesti sotilaallisesti järjestäytyneenä joukkona sallittiin liittyminen neuvostoarmeijaan vasta vuonna 1936. Kasakat ovat valvoneet Neuvostoliiton ja sittemmin Venäjän raja-alueita ja Putinin johdolla heille on myönnetty Venäjällä virallinen status valtiollisena toimijana.²⁴⁷

Lenin syytti 1940-luvulla Krimin tataareja yhteistoiminnasta natsien kanssa ja sen vuoksi tataareita pakkosirrettiin Siperiaan. Tataarit pääsivät palaamaan kotiseudulleen vasta Neuvostoliiton hajoamiseen liittyen 1980-luvun lopulla. Tataarien asema ei kuitenkaan ole niemimaalla ollut ongelmaton, sillä palaavien tataarien maa- ja oikeuksien hallinta aiheutti kiistatilanteita. Tataareilla on oma epävirallinen parlamentti *Mejlis*, jonka pääasiallinen tarkoitus on ajaa tataarien oikeuksia ja intressejä.²⁴⁸

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Ukraina peri maahan sijoitettu neuvostoliiton **asevoimat** lähes sellaisenaan. Ukraina oli hetken aikaa maailman kolmanneksi suurin ydinasevaltio, mutta lopulta START I -sopimuksen solmimisen myötä Ukraina luopui ydinaseistaan vuoteen 1994 mennessä.²⁴⁹

Alkuvuodesta 2014 Ukrainan asevoimien kirjavahvuus oli 184000 sotilasta. Joukkoja olivat 4 panssariprikaatia, 15 mekanisoitua prikaatia, 3 ilmarynnäköprikaatia, maahanlaskuprikaati, 15 tykistöprikaatia, 2 raketinheitinprikaatia, ilmarynnäkörykmentti. Kalustoa oli hieman alle 800 taistelupanssarivaunua, 160 taistelulentokonetta sekä 25 kuljetuslentokonetta.²⁵⁰

²⁴⁴ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223> viitattu 19.7.2017.

²⁴⁵ <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/185795/jrc.pdf/0055d43b-41c6-4e61-bf98-bf00b545a993> viitattu 19.7.2017.

²⁴⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Cossack_Hetmanate viitattu 19.7.2017.

²⁴⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Cossacks> sekä <https://themoscowtimes.com/articles/why-are-cossacks-making-a-comeback-in-russia-53022> viitattu 19.7.2017.

²⁴⁸ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223> viitattu 19.7.2017.

²⁴⁹ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine> viitattu 19.7.2017.

²⁵⁰ <https://theaviationist.com/2014/03/11/map-ukrainian-forces/>, alkuperäinen lähdeviite <http://armijarossii.blogspot.fi/> viitattu 19.7.2017

Joukkojen sijoittuminen Länsi-Ukrainaan on arvion mukaan osoitus siitä, että tukikohdat ovat samassa ryhmittäessä kuin ne ovat olleet Kylmän sodan aikaan. Krimillä oli paperi- ja asevoimien mukaan n. 15000 sotilasta. Toisten arvioiden mukaan Ukrainan asevoimien kokonaisvahvuus oli paperillakin vain 130000-140000 sotilasta.²⁵¹

Kuva 13: Ukrainan ja Venäjän sotilasjoukkojen sijoittuminen alkuvuodesta 2014.²⁵²

Asevoimat olivat huonossa kunnossa. Itsenäistymisen jälkeisenä syvän rauhan aikana poliitikot olivat heikon taloudellisen tilanteen vuoksi säästäneet puolustusmenoista ja puolustusjärjestelmä oli rapistunut hiljalleen. Helmikuussa 2014 uusi puolustusministeri totesi, että Krimille kyettäisiin lähettämään korkeintaan 5000-6000 taistelutehtäviin kykenevää sotilasta.²⁵³

²⁵¹ Maj. Cohen Michael: *Ukraine's Battle at Ilovaisk, August 2014: The Tyranny of Means*, The Army Press, 4.2.2012 materiaali tutkijan hallussa. Saatavilla internetistä, sekä <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0529/Why-are-Ukraine-s-armed-forces-so-ineffective-video> viitattu 19.7.2017.

²⁵² <https://theaviationist.com/2014/03/11/map-ukrainian-forces/>, alkuperäinen lähdeviite <http://armijarossii.blogspot.fi/> viitattu 19.7.2017.

²⁵³ Cohen (2012).

Asevoimien budjetti oli vuonna 2013 noin 2,4% BKT:sta (n. 1,6 mrd USD). Vielä vuonna 2002 se oli n. 6,8% BKT:sta.²⁵⁴ Asevoimille oli itsenäisyyden jälkeen joka vuosi budjetoitu varoja alle sen mitä olisi tarvittu sen ylläpitämiseen ja modernisoimiseen. Toimintamäärärahat eivät riittäneet kunnollisen varusmieskoulutuksen järjestämiseen, alusvuorokausiin tai lentotunteihin. Asevoimien budjetti koostuu yleisestä valtionbudjetin osuudesta sekä erikoisrahaston osuudesta.²⁵⁵ Puolet koko asevoimine määrärahoista on arvioitu menevän eläkkeiden maksuun, Neuvostoliiton asevoimista eläköityneille ukrainalaisille sotilaille.²⁵⁶

Poliittinen järjestelmä Ukrainassa koostuu lainsäädäntöelimenä toimivasta parlamentista (Verkhovna Rada) ja toimeenpanoelimenä toimii enemmistöhallitus. Hallituksen toimeenpanevia virastoja ovat keskusvaalilautakunta, kansallinen viestintäneuvosto, valtakunnansyyttäjä sekä kansallispankki.²⁵⁷ Vuoden 2016 parlamenttivaalit voitti istuvan presidentin Petro Poroshenkon länsimielinen puolue, jonka pääministerinä toimii Volodymyr Groysman. Vaaleissa valittu hallitus oli kolmas vuoden 2014 vallankumouksen jälkeen muodostettu.²⁵⁸ Levottomuuksien alkaessa loppuvuodesta 2013 suurin puolue parlamentissa oli edellisen presidentin Yanukovychin venäjämielinen alueiden puolue, jolla oli n. 42% 450:n edustajan parlamentista. Alueiden puolue sai vain 30% äänistä, mutta Ukrainan poliittisen järjestelmän mukaan 225 edustajaa valitaan alueittain (oblast) ja loput 225 suhteellisella äänimäärällä puolueittain.²⁵⁹ Krimillä on sen perustuslain mukaisesti oma hallitus sekä parlamentti. Krimin politiikkaa on hallinnut Yanukovychin alueiden puolue vuoden 2004 presidentinvaaleista lähtien.²⁶⁰

²⁵⁴ <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0529/Why-are-Ukraine-s-armed-forces-so-ineffective-video> viitattu 19.7.2017.

²⁵⁵ <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/budget.htm> viitattu 19.7.2017.

²⁵⁶ <http://www.ibtimes.com/ukraine-military-defense-budget-seeks-4b-2016-help-fight-east-ukraine-war-2077291> viitattu 19.7.2017.

²⁵⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Ukraine viitattu 19.7.2017.

²⁵⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Groysman_government viitattu 19.7.2017.

²⁵⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Ukrainian_parliamentary_election,_2012 viitattu 19.7.2017.

²⁶⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

Kuva 14: Vuoden 2010 presidentinvaalien äänestystulokset alueittain sekä länsimyoenteisten EuroMaidan mielenosoitusten esiintyminen vuosina 2013-2014.²⁶¹

Itsenäistymisen jälkeen Ukrainalla oli jännitteitä suhteissa Venäjän kanssa, erityisesti Mustan meren laivaston kohtalon suhteen. Jännitteet lientyivät kun Ukraina sopi Venäjän kanssa kumppanuussopimuksen vuonna 1997. Sopimuksen myötä jännitteet Sevastopolin hallinnasta lientyivät ja Mustan meren laivaston jakaminen valtioiden välillä saatiin soviteltua.²⁶² Ukraina liittyi Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvoston jäseneksi vuonna 1991, NATO:n kumppanuusmaaksi vuonna 1994²⁶³ sekä IVY:n jäseneksi vuonna 1999.²⁶⁴ Ukrainalla on viisumivapaus IVY-maiden kanssa ja se on tulliliitossa Venäjän sekä Valko-Venäjän kanssa. Ukraina hyväksyttiin maailman kauppajärjestön jäseneksi vuonna 2008.²⁶⁵

²⁶¹ <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/ukraine-crisis-president-claims-deal-with-opposition-after-77-killed-in-kiev> viitattu 19.7.2017.

²⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

²⁶³ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm viitattu 19.7.2017.

²⁶⁴ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine> viitattu 19.7.2017.

²⁶⁵ <http://unrealestates.bg/PEST%20Analysis%20of%20Ukraine> viitattu 19.7.2017.

Kuva 15: Ukrainan ja Venäjän välisen Sevastopolin vuokrasopimuksen tiedot.²⁶⁶

Ukrainan NATO-yhteistyön poliittisiin prosesseihin on kuulunut NATO-Ukraina -neuvoston perustaminen vuonna 1997 sekä NATO-Ukraina päätöslauselman julistaminen, joka käsitteli Ukrainan reformeja länsimaisia standardeja vastaaviksi. Ukraina on osallistunut useisiin NATO-johtoisiiin operaatioihin, mm. Irakissa, välimerellä sekä Balkanilla.²⁶⁷

Krimin asema ei kuitenkaan ole ollut Ukrainan itsenäistymisen jälkeen kiistaton. Vuonna 2006 Ukrainan NATO-lähentymisen vuoksi Krimillä oli mielenosoituksia NATO-yhteistyön vastustamiseksi. Vuonna 2009 järjestettiin myös Ukrainan hallinnon vastaisia mielenosoituksia johtuen väitteistä Krimin väestön ”ukrainalaistamisesta”. Venäjä on jo tuolloin tukenut separatistista liikehdintää, tosin ei julkisesti, mutta merkittävässä asemassa olevat henkilöt ovat luonnehtineet Krimin kuuluvan luontevasti osaksi Venäjää.²⁶⁸

Ukrainan parlamentti ratifioi vuonna 2010 Sevastopolin vuokrasopimuksen jatkamisen Venäjälle vuoteen 2042 saakka, joka aiheutti vahvoja erimielisyyksiä oppositiopuolueissa.²⁶⁹

Taloudellisesti Ukraina on vahvasti sidoksissa Venäjään joka oli vuoden 2014 alussa sen tärkein kauppakumppani. Tuonnista Venäjän osuus oli n. 30% ja viennistä n. 24%. Ukrainassa on vahva maataloustuotanto sekä paljon luonnonvaroja, kuten hiiltä, rautamalmia, maakaasua

²⁶⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-26387353> viitattu 19.7.2017.

²⁶⁷ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm viitattu 19.7.2017.

²⁶⁸ http://www.nytimes.com/2009/08/28/world/europe/28crimea.html?_r=1&partner=rss&emc=rss viitattu 19.7.2017.

²⁶⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

sekä öljyä. Maakaasu ja öljyvarannot ovat Krimillä sekä Mustan meren alueella Krimin itä- ja länsipuolilla. Luonnonvarojen saatavuuden vuoksi Ukrainassa on myös vahva tuotantosektori, jonka pääasialliset tuotteet ovat metallien jatkojalostus, kuljetusvälineet, raskas koneteollisuus sekä kemian alan tuotteet. Kaivoksia on keskittynyt paljon Donbassin kukkula-alueelle, jossa on myös raskaan koneteollisuuden keskittymiä. Krimin valtaamisen jälkeen sekä Ukrainan allekirjoitettua EU-assosiaatiosopimuksen Venäjän rooli tärkeimpänä kauppakumppanina on muuttunut ja sen myötä myös tuonnin ja viennin merkitys Ukrainan taloudessa.²⁷⁰ Ukrainan bruttokansantuote koostuu maataloudesta (n. 14%), teollisuudesta (n. 26%) sekä palveluista (n. 59%). Ukrainassa on työvoimaa noin 18 miljoonaa henkilöä työttömyysasteen ollessa 9-10%. Köyhyystason alapuolella eläviä ihmisiä arvioidaan olevan n. 24% väestöstä.²⁷¹ Krimin alueen öljy- ja kaasuesiintymät sekä raskaan teollisuuden sekä kaivosten sijoittuminen Itä-Ukrainassa on esitetty liitteessä 4.

Teknologisesta näkökulmasta tarkkailtuna Neuvostoliiton vaikutus Ukrainassa on nähtävissä sen luonnonvarojen jatkojalostuksen, kemianteollisuuden sekä raskaan koneteollisuuden muodoissa. Ukrainan tieteestä ja koulutuksesta vastaavan ministeriön mukaan sen kehittyneimmät tieteenalat ovat ydintiede, uudet materiaalit, tietojenkäsittelyteknologia, fysiikka ja tähtitiede, konetekniikka, bioteknologia, maataloustekniikka sekä ilmailuteknologia. Teknologiasektorin organisaatioiden lukumäärä on ollut tasaisesti hieman laskussa viimeisen vuosikymmenen aikana. Suurimmat tieteenalat ovat konetekniikka sekä luonnontieteet, jotka muodostavat noin 75% kokonaisuudesta. Maailman talousfoorumin kilpailukykyasteikolla Ukraina sijoittui kokonaisuudessa sijalle 79 vuonna 2015.²⁷²

5.2 Ukrainan sodan kehitysvaiheet Minsk II -tulitaukosopimukseen saakka

Venäjän toimet Ukrainassa voidaan jakaa toiminnallisesti seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Poliittinen painostaminen diplomaattisten sekä taloudellisten keinojen tukemana vuosina 2004-2014.
2. Aktiivinen vaikuttaminen separatismiliikehännän aktivoimiseksi tammikuu 2014 alkaen.

²⁷⁰ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Resources-and-power#toc30107> viitattu 19.7.2017.

²⁷¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> viitattu 19.7.2017.

²⁷² <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/185795/jrc.pdf/0055d43b-41c6-4e61-bf98-bf00b545a993> viitattu 19.7.2017.

3. Sotilaallinen painostaminen sekä Krimin valtaaminen ”rauhanturvaoperaatiolla” 20.2. - 18.3.2014.
4. Sotilaallinen painostaminen ja separatistiliikkeen aseistaminen sekä tukeminen Itä-Ukrainassa tammi-helmikuu 2014 alkaen.
5. Separatistijohdon vaihtaminen 30.6.2014 päättyneiden epäonnistuneiden neuvottelujen jälkeen Itä-Ukrainassa.
6. Sotilaallinen interventio Itä-Ukrainassa 11.7.2014 alkaen.

Tapaustutkimuksessa käytetty aikajana-analyysitaulukko on liitteessä 5. Seuraavaksi tarkastellaan Ukrainan sodan kehitysvaiheita Vegon määrittämän konfliktin kaaren mukaisessa järjestyksessä.

5.2.1 Venäjän ja Ukrainan intressiristiriitojen kehittyminen

Venäjän ja Ukrainan välinen intressien konflikti alkoi vuonna 2004 ns. oranssista vallankumouksesta. Presidentinvaaleissa olivat vastakkain Venäjän presidentin V. Putinin tukema venäjämielinen V. Yanukovych sekä opposition pääehdokka V. Yushchenko. Yushchenko edusti uudistuksia sekä länsimielisyyttä. Kampanjointi ei sujunut ongelmitta, sillä valtaa pitävän Yanukovychin puolueen toimesta opposition ehdokkaan pääsy estettiin sen tukialueille Itä-Ukrainassa. Tämän lisäksi Yushchenko yritettiin myrkyttää dioksiinilla, jonka toteuttamisesta epäiltiin Ukrainan tiedustelupalvelu SBU:ta.²⁷³

Vaalien toisella kierroksella Yanukovych lopulta voitti äänestyksen. Vaaleissa epäiltiin vilpillisyyttä ja oppositio ei sen vuoksi hyväksynyt tulosta.²⁷⁴ Opposition mielenosoitukset alkoivat. Lopulta Ukrainan korkeimman oikeuden päätöksellä vaalitulos kumottiin ja se määräsi vaalien toisen kierroksen uusittavaksi. Uusintavaalien lopputuloksena Yushchenko valittiin presidentiksi.²⁷⁵

²⁷³ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 14.7.2017.

²⁷⁴ <http://time.com/16708/watch-timeline-of-the-crisis-in-crimea/>, <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 13.7.2017.

²⁷⁵ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 13.7.2017.

Vuoden 2006 parlamenttivaaleissa Yanukovychin puolueen sai jälleen enemmistön noin 30% äänisaaliilla ja hänet valittiin pääministeriksi. Näin syntyi ristiriitainen tilanne, jossa presidentti ja pääministeri edustivat vastakkaisia poliittisia suuntauksia. Ongelmia syntyi tästä johtuen erityisesti EU-integraation sekä Venäjäintegraation suhteen. Tästä ristiriitaisuudesta johtuen hallitusneuvottelu ajautuivat pattitilanteeseen ja uudet parlamenttivaalit järjestettiin vuonna 2007, jossa länsimielisten puolueiden liitto voitti, ja J. Tymoshenko valittiin pääministeriksi.²⁷⁶

Vuoden 2010 presidentinvaaleissa poliittinen liikehdintä jakautui jälleen idän ja lännen vastakkainasetteluun. Yanukovych valittiin presidentiksi ja hän välittömästi kaatoi vastaehdokkaana olleen Tymoshenkon hallituksen. Yanukovychin puolueen edustaja M. Azarov valittiin pääministeriksi ja Ukrainaa hallitsi jälleen venäjämielinen presidentti sekä hallitus.²⁷⁷

Kevään ja kesän 2010 kuluessa hallinto kumosi oranssin vallankumouksen myötä tehtyjä suunnitelmia lännen kanssa lähestymisestä. Huhtikuussa Ukraina laati uuden vuokrasopimuksen Venäjän kanssa Sevastopolin vuokraamisen jatkamisesta vuoteen 2042 saakka. Sopimuksen yhteydessä Venäjä lupasi Ukrainalle maakaasua alennettuun hintaan. Kesäkuussa hallinto ilmoitti NATO-jäsenyystavoitteista luopumisesta. Tämän lisäksi poliittisen opposition asemaa horjutettiin myöhemmin kun J. Tymoshenko tuomittiin vankilaan Venäjän kanssa tehtyjen maakaasusopimusten epäselvyyksien johdosta.²⁷⁸

Vuoden 2012 parlamenttivaaleissa Yanukovychin puolue jälleen voitti ja hallitus muodostettiin EU-vastaisten puolueiden kanssa.²⁷⁹ Marraskuussa 2013 hallitus ilmoitti vetäytymisestä EU:n kanssa tehdystä assosiaatiosopimuksesta, jossa Venäjän vahva painostus

²⁷⁶ https://fi.wikipedia.org/wiki/Viktor_Janukovy%C5%A1 sekä https://fi.wikipedia.org/wiki/Julija_Tymo%C5%A1enko viitattu 14.7.2017.

²⁷⁷ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 14.7.2017.

²⁷⁸ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 14.7.2017.

²⁷⁹ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 14.7.2017.

Yanukovychia kohtaan on arvioitu olleen merkitsevä tekijänä. Välittömästi asiasta ilmoittamisen jälkeen alkoivat Maidanin mielenosoitukset Kiovassa.²⁸⁰

Mielenosoitukseen raportoitiin osallistuneen Venäjältä tulleita agitaattoreita. Pian mielenosoittajien sekä poliisien yhteenotot alkoivat ja joulukuun alussa mielenosoitus muuttui mellakoinniksi.²⁸¹ Joulukuun aikana presidentti Yanukovych kävi neuvotteluja V. Putinin kanssa valtioiden yhteistyöstä sekä strategisesta kumppanuudesta. Venäjä lupaa neuvotteluissa Ukrainalle 15 mrd (USD) lainajärjestelyt sekä kolmanneksen alennuksen Ukrainalle taloudellisesta sekä energiaturvallisuuden kannalta tärkeään maakaasun hintaan.²⁸²

5.2.2 Venäjä aloittaa aktiivisen konfliktinhallinnan

Tammikuun lopussa 2014 levottomuudet levisivät Itä-Ukrainan kaupunkeihin. Mielenosoitukset olivat venäjämielisten järjestämiä vastamielenosoituksia.²⁸³ Samanaikaisesti mielenosoitusten alkamisen alla Venäjän kerrotaan aktivoineen ”nukkuvat agenttinsa” Itä-Ukrainassa. Luhanskin alueen SBU:n entisen johtajan mukaan Luhanskissa järjestettiin aluehallinnon neuvoston kokous, jossa sovittiin "kansallisten ryhmittymien" muodostamisesta. Neuvottelun osallistujat sekä paikallinen kasakkaosasto muodostivat myöhemmin separatistiliikkeen ”Luhanskin kansantasavallan” (LNR).²⁸⁴ Samankaltaista toimintaa voidaan olettaa tapahtuneen muissakin Itä-Ukrainan poliittisissa piireissä.

Viimeistään tammi-helmikuussa Venäjän poliittinen johto aloitti osallistumisen tapahtumien kehitykseen. V. Putinin neuvonantajana pitkään toiminut V. Surkov osallistui separatistihallinnon suunnitteluun sekä Kiovan mellakoiden järjestämiseen. Tiedot Surkovin roolista tarkentuivat vuonna 2016, kun Ukrainalainen hakkeriryhmittymä julkaisi Surkovin toimiston sähköposteja, joissa separatistijohtajat olivat suoraan lähestyneet Surkovia

²⁸⁰ <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308>, <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> sekä www.talouselama.fi/venaja/euraaasian-unioni-synty-mutta-yksi-on-joukosta-pois-3457718 viitattu 12.7.2017.

²⁸¹ Howard Colby ja Pukhov Ruslan (toim.): *Brothers armed: Military aspects of the crisis in Ukraine*, East View Press, USA 2014.

²⁸² <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308> viitattu 12.7.2017.

²⁸³ <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308> viitattu 12.7.2017.

²⁸⁴ <http://world.24-my.info/the-former-head-of-the-sbu-lugansk-petrulevich-russia-stepped-up-the-sleeping-agents-in-the-east-of-ukraine-in-january-2014-before-the-victory-of-maidan-and-yanukovychs-flight/> viitattu 20.7.2017.

viesteissään.²⁸⁵ Surkov oli jo aiemmin syksyllä 2013 nimitetty Ukrainan alueesta vastaavaksi neuvonantajaksi Putinin hallinnossa, josta johtuen hän oli vierailut useasti Krimillä.²⁸⁶

18.-20.2. Mielenosoittajien, vastamielenosoittajien, mellakoitsijoiden sekä hallinnon turvallisuusviranomaisten yhteenotot kärjistyivät, kun parlamentti kieltäytyi äänestämästä vuoden 2004 perustuslakiin palaamisesta. Ukrainan sisäministeri valtuutti voimankäytön mielenosoittajia kohtaan ja tuloksena väkivaltaisuuksissa kuoli n. 100 henkilöä ja 300 katosi. Väkivaltaisuuksien syyllisistä ei ollut selvyyttä; molempia osapuolia sekä turvallisuuspoliisia (Berkut) epäiltiin. Lopulta 20.2. Hallitus määräsi tulitauon Kiovaan.²⁸⁷ Tällä todennäköisesti pyrittiin rajoittamaan sisäisen konfliktin eskaloitumista.

Presidentti Yanukovych sekä opposition edustajat neuvottelivat tilanteen rauhoittamisesta 21.2. Sopimusneuvottelut kuitenkin epäonnistuivat ja lopulta poliittisesta paineesta johtuen Yanukovych sekä useita hänen puolueensa edustajia pakenivat Venäjälle.²⁸⁸ Seuraavana päivänä parlamentti järjesti äänestyksen Yanukovychin erottamisesta, joka meni läpi. Yanukovych ilmoitti välittömästi että kyseessä oli vallankaappaus.²⁸⁹

Ukrainan parlamentti nimitti väliaikaiseksi presidentiksi O. Turchynovin 23.2. Samaan aikaan Putin antoi oman (myöhemmin antamansa) lausuntonsa mukaan käskyn Krimin operaation toimeenpanemiseksi. Arvion mukaan Putin odotti sopimusneuvottelujen lopputulosta ennen lopullisen päätöksen tekemistä. Poliittinen liikehdintä alkoi myös Krimillä, jossa mielenosoituksilla vastustettiin Ukrainan uutta hallintoa. Krimin operaatio oli alkanut Venäjän virallisen näkemyksen mukaan kuitenkin jo 20.2.²⁹⁰

²⁸⁵ <http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-russia-kremlin-idUSKBN1A50W9> sekä <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/27/russia-dismisses-hacked-emails-showing-ties-between-kremlin-and/> viitattu 20.7.2017.

²⁸⁶ <https://blogs.voanews.com/russia-watch/2014/03/04/russias-occupation-of-crimea-blueprint-for-eastern-ukraine/> viitattu 23.7.2017.

²⁸⁷ Howard & Pukhov (toim.) 2014.

²⁸⁸ Howard & Pukhov (toim.) 2014.

²⁸⁹ <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308> viitattu 12.7.2017.

²⁹⁰ Kofman Michael et al.: *Lessons from Russia's operations in Crimea and eastern Ukraine*, RAND Corporation 2017. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1498.html viitattu 18.6.2017. Sevastopolin laivastotukikohdassa sekä Novorossiyskin erikoisjoukkojen tukikohdassa valmiutta oli kohotettu jo 18.2. ja voitonpäivän juhlallisuuksissa Krimillä 9.5.2014 luovutetuissa muistomitaleissa operaation alkamisajankohdaksi oli kaiverrettu 20.2.

Howard & Pukhov (toim.) 2014 sekä Treisman Daniel: *Crimea: Anatomy of a decision*, <https://www.russianpoliticalinsight.com/s/Crimea-FINAL-Aug-26.pdf>, viitattu 23.7.2017.

Venäjä käynnisti vastatoimia Ukrainan poliittiseen kehitykseen liittyen, kun se ilmoitti 26.2.vetäytyvänsä joulukuussa 2013 laaditusta sopimuksesta lainajärjestelyihin sekä maakaasuun liittyen²⁹¹ sekä aloitti laajan valmiusharjoituksen läntisessä sekä keskisessä sotilaspiirissään.

Harjoitukseen arvioitiin osallistuneen noin 150000 sotilasta. Havaintojen mukaan noin 40 raskasta kuljetuskonetta siirsi joukkoja sotilaspiirien välillä, päämäärän ollessa Anapan - Novorossiyskin alueella Krimin itäpuolella. Valmiusharjoituksen arvioitiin olevan joukkojen keskittämisen salaamiseen pyrkivä kokonaisuus.²⁹² Venäjän ja Ukrainan joukkojen keskittäminen (kartta, tilanne 2.5.2014) on liitteessä 6.

Ukrainan väliaikainen hallitus valittiin 27.2. ja oppositiossa ollut A. Yatsenyuk aloitti pääministerinä. Seuraavana päivänä vallasta syösty presidentti Yanukovych piti puheen Venäjältä ilmoittaen olevansa edelleen maan laillinen presidentti.²⁹³ 1.3. Yanukovych allekirjoitti kirjeen osoitettuna Putinille pyytäen Venäjää käyttämään asevoimiaan tilanteen rauhoittamiseksi. Samana päivänä Putin sai Venäjän parlamentin ylähuoneelta valtuutuksen aseellisen voiman käyttöön Ukrainassa. Putin kuitenkin toteaa julkisuudessa 4.3. että tarvetta joukkojen käyttöön ei ole, mutta se on hänen näkemyksensä mukaan mahdollista.²⁹⁴ Putin ei ilmeisesti tässä vaiheessa enää tunnistanut Krimiä kuuluvaksi Ukrainaan, sillä operaatio oli tuolloin ollut käynnissä jo 16 vuorokautta.

5.2.3 Venäjä valtaa Krimin ja pyrkii laajentamaan separatismia

Krimin valtaaminen sotilaallisesti toteutettiin eristämällä alue fyysisesti Ukrainan mantereesta. Venäjän merivoimien aluksia havaittiin saapuvan Krimin rannikolle 24.2.²⁹⁵, samanaikaisesti kuin Sevastopoliin sijoitetun merijalkaväkiprikaatin joukkoja siirtyi Sevastopolin kaupunkiin. Erikoisjoukkoja kuljetettiin Sevastopoliin maihinnousualuksella 25.

²⁹¹ <http://www.ucc.ca/2014/02/26/crisis-in-ukraine-daily-briefing-26-february-2014/> viitattu 12.7.2017.

²⁹² Kofman et al. (2017). Erityisesti laskuvarjojoukkoja (VDV), spetsnaz-joukkoja sekä varsinaisia erikoisjoukkoja (SOF) siirrettiin alueelle.

²⁹³ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> viitattu 14.7.2017 sekä Kofman et al. (2017).

²⁹⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_military_intervention_in_Ukraine_\(2014%E2%80%93present\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_military_intervention_in_Ukraine_(2014%E2%80%93present)), alkuperäinen lähdeviite <https://lenta.ru/news/2014/03/04/yanukovich/> viitattu 16.7.2017. Kirje esiteltiin julkisuuteen Venäjän YK:n pysyvän edustajan toimesta 4.3.2014. Howard & Pukhov (toim.) 2014 sekä

²⁹⁵ <https://twitter.com/CWynnykWilson/status/43810033622294016> viitattu 13.7.2017.

sekä 27.2. Joukkojen liikehdintä ei todennäköisesti antanut mitään tavanomaisesta poikkeavan toiminnan viitteitä, sillä Venäjän joukkojen oloon Krimillä oli totuttu. Krimin valtaaminen aloitettiin kriittisen infrastruktuurin kaappaamisella; parlamentti, sotilaslentokentät sekä keskeiset liikenteen solmukohdat. Osa Ukrainan Krimillä olleista asevoimista sekä poliisivoimista raportoitiin loikanneen Venäjän puolelle.²⁹⁶ Saarretuille tukikohdille annettiin myös mahdollisuus siirtyä Venäjän puolelle, mutta kaikki eivät mahdollisuuteen tarttuneet.²⁹⁷ Sotilaskohteisiin vaikutettiin Krimin hallinnon toimesta, suostuttelemalla luovuttamaan aseistus Venäjän joukoille.²⁹⁸ Eristämistehtäviin raportoitiin osallistuneen asevoimien joukkojen lisäksi separatistijoukkoja, Putinin lähellä oleva ”yön sudet” - moottoripyöräkerho²⁹⁹ sekä kasakkajärjestön edustajia Krimiltä ja Venäjältä.³⁰⁰

Krimin parlamentissa järjestettiin Venäjän erikoisjoukkojen suojaamana suljettu istunto, jossa valikoidut henkilöt määrättiin paikalle. Parlamentin venäjämieliset edustajat järjestivät istuvan hallituksen erottamisen sekä nimittivät S. Aksyonovin uudeksi Krimin pääministeriksi. Vallanvaihdoksen on todettu olleen Venäjän tiedustelupalvelu FSB:n järjestämä vallanvaihdos. Ukrainan oikeusjärjestelmä julisti valinnan välittömästi laittomaksi. Aksyonovin johtama puolue oli saanut alle 4% äänistä edellisissä parlamenttivaaleissa ja hän oli tunnettu alamaailman henkilö Krimillä.³⁰¹

Informaatioulottuvuuden hallinta toteutettiin 28.2., jolloin joukot ottivat haltuunsa tietoliikenneverkon solmukohtia. Puhelin sekä internetyhteydet lakkasivat toimimasta Krimin sekä Ukrainan mantereeseen välillä ja Venäjä sai vahvan otteen Krimin informaatioliikenteen hallinnasta, vaikkakaan se ei ollut aukotonta.³⁰² Tällä todennäköisesti suojattiin samaan

²⁹⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> viitattu 27.7.2017. Ukrainan väliaikainen presidentti nimitti amiraali Berezovskyn Ukrainan merivoimien komentajaksi 1.3. ja hän loikkasi Venäjän puolelle 2.3.

²⁹⁷ <http://www.stopfake.org/en/lifenews-ru-lies-about-3-ukrainian-air-defense-regiment-desertion-into-crimea-autonomy-side/> viitattu 16.7.2017. Venäjän uutisointi kuitenkin väitti näin tapahtuneen, joka viittaa jälleen käytännön toimien suunnitelmallisuuteen sekä koordinaatioon informaatiovaikuttamisen kanssa.

²⁹⁸ <http://www.ucc.ca/2014/02/26/crisis-in-ukraine-daily-briefing-26-february-2014/> viitattu 12.7.2017.

²⁹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Night_Wolves,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10670244/Meet-the-Night-Wolves-Putins-Hells-Angels.html> sekä https://www.verkkouutiset.fi/ulkomaat/yonsudet_bandidos_hellsangels-50290 viitattu

18.6.2017. Yön sudet-kerhoon kuuluu mm. Tsetsenian johtaja Ramzan Kadyrov. Järjestöllä on useita alajaostoja eri maissa ja sen vahvuudeksi on arviointu noin 5000 henkilöä.

³⁰⁰ Kofman et al. (2017), <http://time.com/22125/ukraine-crimea-cossacks-russia/> sekä

<https://www.theguardian.com/world/2014/feb/28/ukraine-night-wolves-military-seize-crimea> viitattu 18.6.2017.

³⁰¹ Kofman et al. (2017), <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> sekä Treisman Daniel, Crimea: Anatomy of a decision, <https://www.russianpoliticalinsight.com/s/Crimea-FINAL-Aug-26.pdf>

³⁰² <https://www.nytimes.com/2014/03/01/world/europe/ukraine.html> viitattu 16.7.2017.

aikaan tapahtunut helikopterisaattueen saapuminen alueelle sekä Simferopolin lentokentän valtaaminen. Ukraina tosin havaitsi helikoptereiden liikehdinnän ja reagoi siihen tunnustuslennolla. Helikopterit kuitenkin pääsivät alueelle, mutta muita osastoja ei tämän jälkeen raportoitu alueelle saapuneen.³⁰³ Helikopteriosasto todennäköisesti liittyi erikoisjoukkojen operointiin alueella, niiden liikutteluun sekä omasuojan järjestämiseen. Simferopolin lentokentän haltuun ottamisen jälkeen Venäjä keskitti joukkojaan ilmateitse alueelle, joita arvioitiin saapuneen ”*tuhansittain*”.³⁰⁴

Krimin liittyvästä informaatiovaikuttamisesta esimerkkinä voidaan mainita lisäksi Venäjän valtiollisen uutiskanavan NTV:n uutisointia väkivaltaisuuksista rakennuksessa, joka kuitenkin oli toisen tiedon mukaan Krimin hallituksen muodostamien ”itsepuolustusjoukkojen” hallinnassa.³⁰⁵

Seuraava vaihe operaatiossa toteutettiin 1.3. alkaen kun Venäjä keskitti alueelle lisää joukkoja, ryhmitti joukkoja Ukrainan vastaiselle hallinnolliselle raja-alueelle Krimin pohjoisosiin, saartoi Ukrainan merivoimien satamia sekä valtasi lauttayhteydellä Venäjälle toimivan Kerchin salmen Krimin itäosassa. Alueellinen rajavartiopalvelun esikunta vallattiin.³⁰⁶ Lisäjoukkoja tuotiin maihinnousualueilla useissa aalloissa. Ajoneuvokalustona joukoilla oli keveitä liikkuvia panssaroituja ajoneuvoja.³⁰⁷ Operaation ollessa täydessä vauhdissa Putin ilmoitti 4.3. lehdistökonferenssissa, että Venäjällä ei ole aikomusta liittää Krimiä osaksi, eikä Krimillä ole venäläisiä sotilaita.³⁰⁸ Väite oli jo tuolloin sinänsä absurdi, sillä Krimillä oli pysyvästi sijoitettuna Venäjän Mustan meren laivaston tukikohta. Tosin, jos asiaa tarkastellaan yksityiskohtaisesti, niin Sevastopolin alueella oli erityisasema vuokratrimuksesta johtuen, jolloin se voitaisiin tulkita olevan Krimin kuulumaton osa.

³⁰³ Kofman et al. (2017) sekä Howard & Pukhov (toim.) 2014.

³⁰⁴ Kofman et al. (2017) sekä <https://www.nytimes.com/2014/03/01/world/europe/ukraine.html> viitattu 18.6.2017.

³⁰⁵ <http://www.stopfake.org/en/fake-simferopol-shooting-newscast-by-ntv-2/>, alkuperäinen lähdeviittaus https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=qcFnQ6k-q00 (youtube tili suljettu) viitattu 16.7.2017

³⁰⁶ Howard & Pukhov (toim.) 2014.

³⁰⁷ Kofman et al. (2017) sekä Howard & Pukhov (toim.) 2014. Venäjän merivoimat saartoivat Feodosyan sataman aluksillaan sekä myöhemmin 6.3. Donuzlavin sataman upottamalla käytöstä poistetun laivan sataman väylän tukkimiseksi. Arvion mukaan alueelle siirrettiin maihinnousualueilla 10. Spetsnaz-prikaati Novorossiyskista 1.–2.3. Joukko todennäköisesti siirrettiin myöhemmin Itä-Ukrainan vastaiselle rajalle.

³⁰⁸ Kofman et al. (2017).

Krimin parlamentti päätti 6.3. järjestää äänestyksen Venäjään liittymisestä 16.3. ja pyysi Venäjää aloittamaan liittämisen toteuttamisen valmistelut. Krim julistautui itsenäiseksi valtioksi epävirallisesti jo 11.3.³⁰⁹ Äänestyspäivästä päättämisen aikaan Ukrainan rajapalvelun arvion mukaan Venäjällä oli Krimillä yhteensä yli 30000 venäläissotilaan vahvuinen joukko.³¹⁰ Äänestyspäivästä päättämisen jälkeen Krimin ukrainalaiset televisiolähetykset päättyivät 9.–10.3. ja ne korvattiin venäläisillä kanavilla. Kybervaikuttamista havaittiin lisäksi useilla Ukrainan hallinnon, puolueiden sekä uutisyhtiöiden verkkosivustoilla, joihin tehtiin palvelunestohyökkäyksiä sekä niitä muokattiin ulkopuolisten toimesta.³¹¹

Sotilaallisen operaation viimeinen vaihe toteutettiin kansanäänestyksen alla 12.–15.3., kun alueelle keskitettiin Krimille sekä junakuljetuksella että maanteitse. Alueelle tuotiin tuolloin S-300 ilmatorjuntajärjestelmiä, jolla laivaston lisäksi kyettiin luomaan suojausvyöhyke Krimille (ns. A2AD) yhteistoiminnassa merivoimien alusten suorituskykyjen kanssa.³¹² Aiemmasta toiminnasta poiketen venäläisjoukkojen havaittiin myös ottavan haltuun maakaasun jakelukeskuksen Strilkoven alueella. Alue ei kuulu Krimiin hallinnollisesti vaan sijaitsee kapealla saarimaisella niemellä Krimin pohjoispuolella, jonka vuoksi toiminnan kohdistuminen strategiseen infrastruktuuriin valtausoperaation ohessa on mielenkiintoinen poikkeus.³¹³

Samaan aikaan tilanne kehittyi myös Itä-Ukrainassa. Mielenosoitukset Donetskin kaupungissa muuttuivat mellakaksi 13.3. alkaen. Samana päivänä Ukrainan parlamentti päätti kansalliskaartin perustamisesta tilannekehityksen hallinnan mahdollistamiseksi. Venäjä puolestaan ilmoitti sotilasharjoitusten Ukrainan rajan tuntumassa jatkuvan maaliskuun loppuun saakka. Ukrainan kärjistyvää tilannetta käsiteltiin tuolloin myös YK:n turvallisuusneuvostossa, mutta Venäjä käytti veto-oikeuttaan päätöslauselman kumoamiseksi.³¹⁴

Krimillä kansanäänestys Venäjään liittymisestä sekä itsenäisyydestä järjestettiin 16.3. Seuraavana päivänä Putin tunnusti Krimin itsenäisyyden ja sopimus valtioliitoksesta tehdään

³⁰⁹ Kofman et al. (2017).

³¹⁰ <http://www.ucc.ca/2014/03/07/crisis-in-ukraine-daily-briefing-7-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

³¹¹ <http://www.ucc.ca/2014/02/26/crisis-in-ukraine-daily-briefing-26-february-2014/>,
https://ccdcoe.org/cycon/2015/proceedings/03_jaitner_mattsson.pdf viitattu 12.7.2017.

³¹² Howard & Pukhov (toim.) 2014.

³¹³ Kofman et al. (2017).

³¹⁴ Kofman et al. (2017).

18.3. Vastareaktion Venäjän toimille Krimillä EU ja Yhdysvallat langettivat ensimmäiset sanktiot Venäjän viranomaisille. Aiemmin sanktioita oli langetettu Maidanin mielenosoitusten väkivaltaisuuksien johdosta edellisen hallituksen jäsenille.³¹⁵ Krimin liittämisen nopeutta ja suunnitelmallisuutta kuvaa se, että Krimin asukkaille alettiin jakaa Venäjän passeja jo seuraavana päivänä sopimuksen allekirjoittamisesta.³¹⁶

Ukrainan parlamentti äänesti osittaisesta liikekannallepanosta 17.3. Se valtuutettiin käsittämään 20000 asevoimien sotilasta sekä 20000 vasta perustetun kansalliskaartin sotilasta.³¹⁷ Krimin operaation tietävästi ainoa tappio Ukrainan asevoimille tapahtui 18.3. sen tukikohtaan tehdyssä hyökkäyksessä Simferopolissa. Ukrainan hallinto reagoi tähän sallimalla tappavan voimankäytön sotilailleen Krimillä, kuitenkin vain itsepuolustustarkoituksessa. Lopulta seuraavana päivänä kansallinen turvallisuusneuvosto käski kaikkien Ukrainan asevoimien evakuoimisen Krimin niemimaalta.³¹⁸ Lopulta 19.3. Venäjän asevoimat sekä separatistien joukot hallitsivat joko vallattuina tai saarrettuina kaikkia Krimillä sijaitsevia Ukrainan asevoimien kohteita. Putin allekirjoitti lain jolla Krim liitettiin osaksi Venäjää 21.3.³¹⁹ Ukrainan ja Venäjän sotilasjoukkojen sijoittuminen Krimillä sekä Venäjän haltuun ottamat kohteet on esitetty liitteessä 7.

Samana päivänä ETYJ:n pysyvä neuvosto päätti tarkkailuoperaation aloittamisesta Ukrainassa (Special Monitorin Mission, SMM) Ukrainan pyynnöstä. Kaikki ETYJ jäsenmaat, mukaan lukien Venäjä, hyväksyivät operaation toteuttamisen.³²⁰

Venäjä jatkoi taloudellista vaikuttamista maaliskuun lopussa ilmoittaessaan yksipuolisesti purkavansa Ukrainan aiemmasta maakaasusopimuksesta. Maakaasusopimuksen vaihtokauppana ollut Sevastopolin vuokraaminen ei silloisessa tilanteessa ollut enää perusteen jatkamiselle. Myös sotilaallinen painostus jatkui. Huhtikuun alussa Venäjän aiemmasta ilmoituksesta valmiusharjoituksen päättymisajankohdasta poiketen se keskitti arvion mukaan noin 40000 sotilaan vahvuisen joukon Ukrainan rajoille. Huhtikuun alussa Venäjä kiristi taloudellisen vaikuttamisen painetta ilmoittamalla ensin 1.4. ja heti perään 3.4. Gazpromin

³¹⁵ Kofman et al. (2017).

³¹⁶ <http://www.ucc.ca/2014/03/19/crisis-in-ukraine-daily-briefing-19-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

³¹⁷ <http://www.ucc.ca/2014/03/17/crisis-in-ukraine-daily-briefing-17-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

³¹⁸ Kofman et al. (2017).

³¹⁹ Howard & Pukhov (toim.) 2014.

³²⁰ <http://www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true> viitattu 14.7.2017.

kautta nostavansa Ukrainaank myytävän maakaasun hintaa molemmilla kerroilla kolmanneksella. Krimin sotilaallisen operaation päättymisestä huolimatta Venäjän toiminta jatkui. Neuvottelut maakaasutoimituksista jatkuivat myöhemmin valtioiden välillä 23.4.³²¹

Ukrainan liikekannallepanon ja kansalliskaartin perustamisen myötä hallinto aloitti Itä-Ukrainassa sisäisen turvallisuuden operaationa antiterrorismioperaation 15.4.³²² Pian 17.4. Yhdysvallat, EU sekä Venäjä julkaisivat Genevan julkilausuman Ukrainan tilanteesta, jolla pyrittiin vähentämään jännitteitä osapuolten välillä sekä normalisoimaan turvallisuustilannetta. ETYJ:n tarkkailuoperaatiolle osoitettiin johtava rooli de- eskalaation avustamisessa.³²³

Maakaasutoimitusten neuvottelujen (23.4.) jälkeen seurasi mielenkiintoinen tilanteenkehitys. 24.4. Ukrainan hallinnon antiterrorismioperaatio menestyi Itä-Ukrainassa ja samaan aikaan Venäjä aloitti sotaharjoitusaktiviteetit Ukrainan vastaisella rajalla. Venäläisen hävittäjän raportoitiin loukanneen Ukrainan ilmatilaa 7 kertaa 26.4. kuluessa.³²⁴ Separatistiliikkeet Itä-Ukrainassa aktivoituivat 28.-29.4. vallaten sekä Donetskin että Luhanskin kaupungeissa turvallisuus-, viestintä- sekä hallintorakennuksia. Jännitteet kiristyivät siihen tilanteeseen, että väliaikainen presidentti Turchynov määräsi Ukrainan asevoimat täyteen valmiuteen välittömän sodanuhkan vuoksi 30.4. Venäjä ilmoitti julkisesti 7.5. vetäneensä joukkojaan pois Ukrainan rajalta, mutta NATO kumosi väitteen omiin tietoihinsa perustuen.³²⁵

Krimillä järjestettiin voitonpäivän juhlallisuudet 9.5., jossa Putin vieraili.³²⁶ Itä-Ukrainassa separatistien hallissa olevilla alueilla järjestettiin kansanäänestys 11.5. samaan tapaan kuin Krimilläkin. Äänestyksen jälkeen separatistit julistavat itsenäisyyden ja muodostavat ”Donetskin kansantasavallan” (DNR) sekä ”Luhanskin kansantasavallan” (LNR).³²⁷

³²¹ Kofman et al. (2017).

³²² Kofman et al. (2017).

³²³ <https://geneva.usmission.gov/2014/04/18/text-of-the-geneva-statement-on-ukraine-released-by-the-us-eu-ukraine-and-russia/> viitattu 18.7.2017.

³²⁴ Tutkitun julkisen aineiston perusteella ja tarkastelujaksolla kyseessä on ainoa kerta jolloin venäläinen lentokone on loukannut Ukrainan ilmatilaa, ottamatta huomioon Krimin tapahtumia.

³²⁵ Kofman et al. (2017) sekä <http://khpg.org/index.php?id=1398627823> viitattu 18.7.2017.

³²⁶ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> viitattu 15.7.2017.

³²⁷ Kofman et al. (2017) sekä <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> viitattu 12.7.2017.

Toukokuun lopussa separatistien joukot aktivoituivat jälleen, erityisesti Donetskin alueella. Separatistien hyökkäykset kohdistuvat Donetskin lentokentälle sekä Ukrainan asevoimien tarkastuspisteille. Lisäksi Donetskin oblastin pohjoispuolella Ukrainan hallinnon joukkojen hallitsemalla alueella separatistit siirtyvät sissisodankäynnin taktiikoiden käyttämiseen, väijytyksin sekä tienvarsipommien käyttämisellä.³²⁸ Lisäksi myöhemmin kesäkuussa erityisesti rautateihin sekä rautatiesiltoihin kohdistettiin sabotaasia useilla alueilla.³²⁹

Ukrainan presidentin vaalit syrjäytetyn Yanukovychin sekä väliaikaisen presidentti Turchynovin seuraajaksi järjestettiin 25.5. Äänestystä ei järjestetty separatistien hallitsemilla alueilla, mutta kansainvälinen yhteisö hyväksyi yleisesti vaalien tulokset tästä poikkeamasta huolimatta. Vaalien voittajaksi päätyi Petro Poroshenko joka aloitti tehtävien hoitamisen 7.6.³³⁰ Poroshenko julisti valintansa jälkeen viikon mittaisen yksipuolisen tulitauon 20.6. alkaen terrorismin vastaisessa operaatiossa, joka kesti lopulta 10 päivää.³³¹ Ennen tulitaukoa Itä-Ukrainasta raportoitiin löydetyn raskasta sotilaskalustoa separatistien käytöstä, jonka alkuperä voitiin osoittaa olevan Venäjällä.³³² Tulitauon aikana käytiin neuvotteluja rauhanprosessin aloittamisesta. Neuvotteluihin osallistuivat Saksan liittokansleri Merkel Ranskan presidentti Hollande sekä Venäjän presidentti Putin. Neuvotteluissa ei kuitenkaan päästy sopimukseen ja Poroshenko julisti tulitauon päättyvän sekä antiterrorismioperaation jatkuvan Itä-Ukrainassa 30.6.³³³ Tulitauon aikana Poroshenko lisäksi allekirjoitti aiemmin hylätyn EU assosiaatiosopimuksen 27.6.³³⁴

Antiterrorismioperaation offensiivi sai menestystä heinäkuun alussa ja separatistit joutuivat vetäytymään. Operaation onnistuminen uhkasi jakaa separatistialueen kahteen osaan erottaen Donetskin ja Luhanskin alueet toisistaan, sekä Donetskin separatistit Venäjän

³²⁸ <http://www.atlanticcouncil.org/publications/articles/ukraine-and-the-logic-of-civil-resistance-confronting-russian-fueled-insurgency> viitattu 15.7.2017, <http://www.osce.org/ukraine-smm/119353> viitattu 19.7.2017 sekä Kofman et al. (2017).

³²⁹ <http://www.osce.org/ukraine-smm/120316> 19.7.2017. Rautateitä on vaurioitettu 7 eri kohdassa Donetskin alueella. Lisäksi 4 rautatiesiltaa on sabotoitu Itä-Ukrainan alueella.

³³⁰ Kofman et al. (2017) sekä <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> viitattu 15.7.2017.

³³¹ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> sekä <http://www.bbc.com/news/world-europe-27948335> viitattu 12.7.2017.

³³²

<https://en.censor.net.ua/news/289598/three-tanks-crossed-ukrainian-border-from-russia-fighting-continues-there-are-reports-that-a-russian> sekä <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-tanks-idUSKBN0EN1KS20140612> viitattu 14.7.2017.

³³³ <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/30/ukraine-president-petro-poroshenko-ceasefire-over> viitattu 19.7.2017.

³³⁴ <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> viitattu 15.7.2017.

maayhteydestä.³³⁵ Epäonnistuneiden neuvottelujen jälkeen myös Venäjä aktivoitui ja Donbassin ”kansantasavaltojen” johdossa tapahtui muutoksia. Molemmissa pääministereiksi nimitettiin Venäjän kansalaiset, joilla on ollut vahvat yhteydet Venäjän hallintoon.³³⁶ Toimenpiteellä Venäjä hankki itselleen vahvemman kontrollin separatistialueista, joka voidaan yhdistää epäonnistuneisiin neuvottelutuloksiin.

5.2.4 Venäjä toteuttaa sotilaallisen intervention Itä-Ukrainassa

11.7. Venäjä aloitti sotilaallisen intervention toteuttamisen Itä-Ukrainassa hyökkäämällä joukoillaan Ukrainan hallinnon joukkojen aseisiin Zelenopolyen alueella Luhanskin kaupungin eteläpuolella.³³⁷ Kaksi päivää myöhemmin Venäjän joukkoja siirrettiin Ukrainaan Izvarynen³³⁸ sekä Zelenopolyen (Dovzhansky) rajaylityspaikkojen kautta.³³⁹ Joukot kuitenkin vedettiin takaisin Venäjän puolelle myöhemmin.³⁴⁰ Neljä päivää Venäjän sotilasoperaation aloittamisesta Itä-Ukrainassa Malesialainen matkustajalentokone MH17 ammuttiin alas kapinallisten hallitsemalla alueella. Kansainvälinen yhteisö reagoi vahvasti onnettomuuteen ja se vaatii tutkinnan aloittamista. Venäjä kiisti sekä oman että separatistien osallisuuden tapahtumaan, vaikka myöhemmin tapahtumien kulku onkin saatu varsin tarkasti selvitettyä.³⁴¹ Heinäkuun viimeisenä päivänä Minskin rauhanneuvottelut alkoivat. Neuvotteluja käytiin lisäksi 26.8., 1.9. sekä 5.9.³⁴²

³³⁵ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> sekä <http://www.osce.org/ukraine-smm/120941> viitattu 12.7.2017.

³³⁶ <https://themoscowtimes.com/news/luhansk-peoples-republic-appoints-russian-lobbyist-to-head-council-of-ministers-37040>, https://www.washingtonpost.com/world/former-russian-rebels-trade-war-in-ukraine-for-posh-life-in-moscow/2015/09/13/6b71f862-3b8c-11e5-b34f-4e0a1e3a3bf9_story.html?utm_term=.4ed3cae0ba85, <http://www.osce.org/ukraine-smm/121174>, https://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Antyufeyev sekä <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-rebels-insight-idUSKBN0FW07020140727> viitattu 19.7.2017. Marat Bashirov nimitetään LPR:n uudeksi pääministeriksi ja Vladimir Antyufeyev (AKA Vadim Shetsov) DPR:n pääministeriksi.

³³⁷ Majuri Fox Amos C.: *Understanding the dust clouds on the battlefield*, Modern war institute <https://mwi.usma.edu/russian-ukrainian-war-understanding-dust-clouds-battlefield/> viitattu 16.7.2017.

³³⁸ <https://inforesist.org/en/at-night-from-12-to-13-of-july-the-ato-forces-managed-to-prevent-entry-of-russian-troops-in-ukraine> viitattu 16.7.2017.

³³⁹ <http://www.osce.org/ukraine-smm/121255> viitattu 20.7.2017.

³⁴⁰ <http://uaposition.com/analysis-opinion/short-summary-mh17-crash-investigation-video-animation-buk-systems-shot-boeing-mh-17/> viitattu 20.7.2017.

³⁴¹ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526>, http://ukrweekly.com/archive/2014/The_Ukrainian_Weekly_2014-29.pdf, <https://www.youtube.com/watch?v=MVAOTWpMM4> sekä <https://www.youtube.com/watch?v=BbyZYgSXdyw> viitattu 12.7.2017.

³⁴² https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol viitattu 14.7.2017.

Venäjän sotilaallinen interventio sai jatkoa 14.-15.8., jolloin sen havaittiin keskittävän lisää joukkoja Itä-Ukrainaan.³⁴³ Joukkojen siirtoja verhoitiin laajaa kansainvälistä julkisuutta saaneeseen humanitaarisen avun saattueeseen, joka matkasi 15.-22.8. välisen ajan Venäjän rajalta Luhanskiin.³⁴⁴ Seuraava joukkojen siirto tapahtui 23.-25.8. Luhanskin oblastin eteläosassa Amvrosiivkan alueella sekä Donetskin oblastin Azovin meren vastaisen rannan tuntumassa, Mariupolin itäpuolella. 23.8. käydyssä Ilovaikin taistelussa Ukrainan joukot kokevat raskaita tappioita, johtuen pääsääntöisesti siitä, että vaikka joukot raportoivat Venäläisten hyökkäyksestä, Ukrainan sotilasjohto ei usko sitä vaan epäilee virheellistä raportointia. Venäjä yllättää Ukrainan asevoimat hyökkäyksellään täydellisesti.³⁴⁵

Neuvotteluja seuraavana päivänä 27.8. Separatistit aloittivat offensiivin uudesta suunnasta Mariupolin itäpuolelta Novoazovskista ja taistelut kiihtyivät. Hyökkäystä tuettiin venäläisellä panssarijoukoilla.³⁴⁶ Venäläisjoukkojen tukemana separatistien hyökkäys menestyi ja 1.9. Ukrainan joukot menettivät Luhanskin lentokentän hallinnan. Lopulta Minsk I tulitaukosopimus hyväksyttiin 5.9.2014. Tulitauko kuitenkin kesti vain 4 päivää, kunnes taistelut Donetskin lentokentästä jälleen jatkuivat.³⁴⁷ Minskin tulitaukosopimuksen seurauksena jännitteet kokonaisuutena lientyivät. 24.9. NATO raportoi merkittävistä venäläisjoukkojen vetäytymisistä Itä-Ukrainassa ja 12.10 Putin käskei Ukrainan rajalle ryhmitettyjä joukkoja palaamaan tukikohtiinsa.³⁴⁸

Talven aikana ei merkittäviä tapahtumia raportoida, vaikkakin tukitaukosopimus ei pidäkään. Lokakuussa järjestettiin jälleen Ukrainan parlamenttivaalit, jossa länsimieliset puolueet menestyivät ja muodostivat hallituksen. Separatistialueilla järjestettiin myös vaalit johtajien valitsemiseksi 2.-3.11. Venäjän tukemana. Noin viikko vaalien jälkeen NATO raportoi jälleen venäläisten sotilasosastojen siirrosta Itä-Ukrainaan. Sotilasjoukkojen liikehdintä oli kestänyt

³⁴³ <https://www.rferl.org/a/russian-soldiers-in-ukraine/26551473.html> sekä <https://www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ukraine-claims-destroyed-russian-military-vehicles-crossed-border> viitattu 12.7.2017.

³⁴⁴ <http://www.businessinsider.com/russian-military-alongside-aid-convoy-2014-8?r=US&IR=T&IR=T#ixzz3ASgWkPQ2>, <http://www.osce.org/om/122927>, <http://www.newsweek.com/russian-military-vehicles-enter-ukraine-over-night-aid-convoy-waits-near-264781>, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> sekä <http://www.osce.org/om/122927> viitattu 12.7.2017.

³⁴⁵ Maj. Cohen Michael: *Ukraine's Battle at Ilovaisk, August 2014: The Tyranny of Means*, The Army Press, 4.2.2016 sekä <http://www.bbc.com/news/world-europe-28934213> viitattu 14.7.2017.

³⁴⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526>, <http://www.osce.org/ukraine-smm/123117> viitattu 12.7.2017.

³⁴⁷ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> viitattu 12.7.2017.

³⁴⁸ <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> viitattu 12.7.2017.

raportoinnin mukaan useita päiviä.³⁴⁹ Elokuun ensimmäisen humanitaarisen avun saattueen jälkeen Venäjä oli lähettänyt noin kaksi vastaavaa saattuetta kuukaudessa Ukrainaun.³⁵⁰ Joulutammikuun aikana separatistit käynnistivät sabotaasi/terrori-iskujen sarjan. Iskut kohdistettiin sotilaslaitoksiin, kuljetusinfrastruktuuriin sekä hallituksen kannattajien tapahtumiin.³⁵¹

Tammikuussa 2015 taistelut jälleen kiihtyivät. Venäjän tukemat separatistijoukot saivat lopulta vallattua Donetskien lentokentän 22.1, jonka jälkeen he aloittivat Debaltseven offensiivin.³⁵² Taistelujen kiihdyttyä osapuolet palasivat jälleen neuvotteluihin ja Minsk II tulitaukosopimus astui voimaan 15.2.2015 ja osapuolten välille muodostettiin demarkaatiolinja.³⁵³ Debaltseven strategista merkitystä käytettiin neuvotteluissa vipuvartena Venäjän toimesta. Neuvottelujen aikana hyökkäyksellä Ukrainan joukot saatiin lähes kokonaan motitettua ja ne kärsivät kovia tappioita. Tulitaukosopimuksesta huolimatta taistelut siellä jatkuivat, sillä separatistien tulkinnan mukaan Debaltsevea ei ollut mainittu sopimuksessa. Venäjän joukkojen ryhmitys sekä separatistien hallitsemat alueet Minsk II -sopimuksen jälkeen on esitetty liitteessä 8.

Ukrainan joukot lopulta joutuivat vetäytymään alueelta 18.2. kuluessa.³⁵⁴ Tulitaukosopimus rakoili tämän jälkeenkin mm. aiemmin mainittujen pommi-iskujen keinoin.³⁵⁵

Tulitaukosopimuksen jälkeen Yhdysvaltain Euroopan joukkojen komentaja kenraali B. Hodges arvioi venäläisjoukkojen kokonaismäärän olevan Itä-Ukrainassa noin 12000. Tämän lisäksi Ukrainan sisäministerin arvion mukaan separatistien puolelle oli siirtynyt noin 15000 henkilöä sisäisen turvallisuuden joukoista.³⁵⁶

³⁴⁹ <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> viitattu 12.7.2017.

³⁵⁰ <https://sputniknews.com/europe/201502011017624224/> viitattu 20.7.2017.

³⁵¹ <http://www.bbc.com/news/world-europe-31107456>, <https://medium.com/@Hromadske/what-and-who-are-behind-recent-bombings-in-ukraine-3e73e3f3d587> sekä <http://mashable.com/2015/01/05/explosion-in-odessa-ukraine/#xwF6VUU2pZq> viitattu 15.7.2017.

³⁵² <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> sekä <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/kyiv-reports-russian-led-insurgents-attacks-in-debaltseve-sector-378087.html> viitattu 12.7.2017.

³⁵³ <http://www.bbc.com/news/world-europe-31435812> sekä <http://ukraine.csis.org/#2> viitattu 12.7.2017.

³⁵⁴ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> viitattu 12.7.2017.

³⁵⁵ <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraine-makes-arrests-after-terror-attack-kills-2-wounds-15-at-kharkiv-euromaidan-memorial-march-live-updates-381532.html> sekä <http://time.com/3768762/pro-russian-partisans-ukraine/> viitattu 15.7.2017.

³⁵⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-31794523> sekä <https://www.unian.info/politics/996995-15000-police-defected-to-donbas-separatists.html> viitattu 14.7.2017.

5.3 Venäjän käyttämien vallankäytön välineiden ilmeneminen

Fyysisessä ulottuvuudessa Venäjä on vaikuttanut Ukrainassa sekä suoraan että välillisesti. Keinovalikoimaan on kuulunut tiedustelupalvelujen kautta toteutettu paikallisten agenttien rekrytointi ja käyttö, separatistiliikkeen agitoiminen organisoiminen sekä tukeminen resurssein sekä mahdollisesti myös suora toiminta, jonka todistettavuus tosin on hyvin haastavaa. Diplomaattisia toimenpiteitä on toteutettu erilaisten neuvottelujen kautta pyrkien vaikuttamaan oman vaikutusvallan ylläpitämiseen Ukrainan sisäisissä asioissa. Diplomaattiset toimenpiteet ovat neuvottelujen yhteydessä sisältäneet taloudellisia houkuttimia, mutta neuvottelujen epäonnistuesssa samaisia houkuttimia on käytetty sanktioina. Tässä erityisesti Ukrainan energiariippuvuutta Venäjältä on hyödynnetty. Sotilaallinen toiminta on sisältänyt painostusta, voimannäyttöä sekä perinteistä sodankäyntiä joukoilla, separatistien taistelujen tukeminen monin eri tavoin mukaan luettuna, aseellista tukea, kouluttamista sekä johtamisen ja organisoimisen tukemista sekä toimeenpanoa.

Ehkäpä merkittävin tekijä on kuitenkin ollut separatistialueen siviilihallinnon sekä turvallisuuselinten toiminnan estäminen rakennuksia valtaamalla sekä niiden kontrolloiminen korvaamalla ne omilla vastaavilla toimielimillä. Tällainen toiminta ei luonnollisesti olisi onnistunut ilman, että korvaavat riittävän ammattitaidon omaavat henkilöt olisi valittu jo etukäteen. ”Luonnon valinta” tai poliittinen valintaprosessi ei olisi todennäköisesti johtanut kokeneiden ammattitaitoisten sekä organisaatioiden toimintaperiaatteet tuntevien henkilöiden valintaan. Järjestelmän romahduttaminen sisältä käsin vaikuttaa varsin tehokkaalta keinolta vähentää suvereenin valtion kykyä sisäisten asioiden hallintaan.

Krimin kaappaaminen on todennäköisesti ollut jollain tasolla suunnitelmissa jo pidempään, johon viittaavat aiemmat lausunnot Krimin asemasta ja sen henkisestä yhtenäisyydestä Venäjän kanssa.³⁵⁷ Sevastopolin asema sekä sen vuokraaminen Venäjälle on värittänyt koko Ukrainan uuden itsenäisyyden tietä. Operaatio toteutettiin yksinkertaisesti ja nopeasti. Mahdollisuus avautui levottomuuksien myötä, jolloin Venäjän narratiivi kansainvälisesti oli kansalaisten suojeleminen, joita Krimillä oli virallisesti lukumääräisesti varsin vähän (sotilaita lukuun ottamatta), mutta etnisesti tarkasteltuna valtaosa. Tätä vahvistettiin kaappaamalla

³⁵⁷ Ks. esimerkiksi venäläisen RT-mediayhtiön artikkeli Krimistä ”*Facts you need to know about Crimea and why it is in turmoil*” (päivätty 27.2.2014, päivitetty 9.3.2017) <https://www.rt.com/news/crimea-facts-protests-politics-945/> viitattu 29.7.2017.

päätöksentekojärjestelmä fyysisesti Krimillä haltuun ja luomalla poliittinen sisäinen liike itsenäisyyden julistamiseksi sekä Venäjään liittymiseksi. Ukrainan hallinnon vastatoimet sekä vaikuttamismahdollisuudet estettiin kaappaamalla ja/tai saartamalla sen vallankäytön välineet Venäjän hallintaan sekä eristämällä alue sotilaallisesti Ukrainan mantereesta.

Alueelle ei tuotu massiivisia määriä alkuvaiheessa yleisjoukkoja, joilla valmistauduttiin taistelutehtäviin, vaan toiminta toteutettiin nopeasti liikuteltavilla keveillä joukoilla sekä erityisesti alueella jo olevilla joukoilla, joiden vahvuus oli jo lähtökohtaisesti Ukrainan asevoimiin verrattuna noin viisinkertainen. Se, missä mittakaavassa Venäjä tietoisesti hyödynsi Ukrainan asevoimien voimankäytön valtuutuksen puuttumista, on vaikea arvioida, mutta sen heikko tila on varmasti huomioitu. Kuitenkin taisteluilta vältyttiin ja tappiot olivat minimaaliset operaation kokoon suhteutettuna. Tavanomaisten joukkojen tuomisella alueelle todennäköisesti pyrittiin vain varmistamaan kyky Ukrainan mahdollisten vastatoimien torjumiseksi, jotka operaation alkuvaiheessa estettiin alueen fyysisellä eristämällä maalla, merellä ja ilmassa. Operaation johtamisen suoraa yhteyttä strategiseen päätöksentekoon kuvaa se, että alueelle saapui jo alkuvaiheessa Venäjän puolustusministerin läheinen luottohenkilö, joka otti operaation johtoonsa.

Krimin valtaamisoperaatiolla sotilaallisella toiminnalla voidaan luonnehtia olleen tukeva rooli, jolla varmistettiin poliittisen liittymisprosessin onnistuminen sekä Ukrainan vastatoimien ehkäiseminen. Asevoimien tehtävinä oli siten suorittaa alueen fyysinen valtaaminen, eristäminen sekä toimia lopuksi pelotteena. Sotilaallisen toiminnan tueksi valtaamis- ja eristämistehtäviin sekä kulunvalvontaan käytettiin tukevia elementteinä moottoripyöräkerhoa, kasakkajärjestöä sekä separatistiliikettä, joka ainakin joissain määrin oli paikallisesti palkattuja alamaailman gangstereita, tai *titushkeja* joiksi heitä myös on nimitetty. Näiden joukkojen johtaminen sekä toiminnan synkronointi ajan sekä paikan suhteen on toteutettu operaation johdon toimesta.

Krimin alueen taloudellinen kestävyys varmistettiin valtio-omisteisten yritysten haltuun ottamisella sekä muodostamalla alueen vakauttamisesta vastaava ministeriö Venäjän hallinnon yhteyteen. Taloudellisiin keinoihin taktisella tasolla on epäilemättä liittynyt myös korruptoituneen yhteiskunnan hyväksikäyttäminen rahallisin houkuttein. Venäjällä on myös varmasti ollut tiedossa Krimin sekä sen erikoistalousalueen luonnonvaraesiintymät.

Venäjän organisoimalla separatistiliikkeellä on saatu sisäinen ja ulkoinen turvallisuus sekoitettua ja syöstyä Itä-Ukrainan alue sotatilaan. Venäjän tukeman separatistiliikkeen epäonnistuminen sotilaallisessa ulottuvuudessa Ukrainan antiterrorismioperaation menestyessä pakotti Venäjän suorittamaan sotilaallisen intervention Itä-Ukrainaan, koska muuten Venäjän informaatioulottuvuuden narratiivi laajasta poliittisesta vastarinnasta olisi kuivunut kokoon. Venäjän voidaan siten luonnehtia ajautuneensa pitkittyneen konfliktin hallintaan suoraksi osapuoleksi todennäköisesti sen separatistiliikkeelle osoittamiensa resurssien vähydestä johtuen. Venäjän tarkoituksena on todennäköisesti ollut saada aikaan laajempi separatistiliike Ukrainassa, kuin mihin se sittemmin lopulta muotoutui. Tähän viittaa useissa Donbassin alueen ulkopuolella olevissa kaupungeissa tapahtuneet levottomuudet sekä poliittiset murhat ja niiden yritykset. Tällöin Ukrainan myös fyysisesti jakautuessa kahteen tasavahaan osaan separatistiliikkeen resurssit olisivat olleet huomattavasti paremmin riittävät Ukrainan hallinnon antiterrorismioperaation vastustamiseksi, tai koko operaatiota ei olisi voitu edes käynnistää. Nyt länsimielisyyttä kannattava liike on vaikuttanut olevan venäjämielistä liikettä henkisesti vahvempi sekä yhtenäisempi ja siten sen menestymisedellytykset olivat paremmat. Strategisella tasolla lännen, erityisesti EU:n, houkutukset sekä smart power -vallankäyttö on vedonnut Ukrainan väestöön Venäjän toimia vahvemmin.

Edellä kuvailtujen konkreettisten tapahtumien lisäksi Venäjä on vaikuttanut myös informaatioulottuvuudessa. Se toimeenpannut vaikuttavan informaatiokampanjan Ukrainassa, kotimaassaan sekä kansainvälisesti, jossa päätoimintamenetelminä on tutkitun aineiston mukaan ollut valtio-omisteiset mediayhtiöt sekä valtiohallinnon viralliset lausunnot. Venäjä on lisäksi toimeenpannut kyberoperaatioita strategiselta tasalta aina taktiselle saakka. Havaintoja on ainakin 5.3.2014 aikana Krimiltä haltuun otetusta ukrainalaisen Urtelekom-yhtiön tiloista toteutettu Ukrainan parlamentin jäsenten puhelimiin tehdystä palvelunestohyökkäyksestä³⁵⁸, 7.3.2014 paljastuneesta ”Snake” kybervakoiluohjelmasta³⁵⁹ sekä joulukuussa 2016 paljastuneeseen Ukrainan asevoimien tykistön kohdistamiseen

³⁵⁸ <http://www.netwars-project.com/news/ukraine-under-cyber-attack/> viitattu 16.7.2017.

³⁵⁹ <https://www.infosecurity-magazine.com/news/snake-cyber-espionage-campaign-targeting-ukraine/>, <https://www.ft.com/content/615c29ba-a614-11e3-8a2a-00144feab7de?mhq5j=e3> sekä <https://www.ft.com/content/2352681e-1e55-11e4-9513-00144feabdc0?mhq5j=e3> viitattu 16.7.2017. Ohjelma on pääosin kohdistettu Ukrainaan. Ohjelma yhdistettiin venäläisiin valtion tukemiin ryhmittymiin. Myöhemmin elokuussa selvisi, että haittaohjelma oli saastuttanut Ukrainan pääministerin laitteistoja sekä ainakin 10 Ukrainan suurlähetystön laitteistoja ulkomailla.

tarkoitettuun sovellukseen sisällytetystä haittaohjelmasta, joka on välittänyt tykkien paikannustietoja venäläisille.³⁶⁰

5.4 Yhteenveto ja johtopäätökset

5.4.1 Käytettyjen keinojen ilmeneminen

Venäjä on Ukrainan konfliktiin ja myöhemmin sotaan liittyen käyttänyt vallankäytön välineitä kaikissa MPECI-luokittelun osissa. Venäjän käyttämiin välineisiin voidaan tarkastellun aineiston perusteella tulkita kuuluvan:

1. Sotilaalliset:

- Asevoimien tiedustelupalvelu GRU
- maa- ja meri sekä ilmavoimat sekä yhteisoperaatioissa, että erillisoperaatioina; pysyvän valmiuden joukot, ilmakuljetus sekä ilmatorjuntakyky
- erikoisjoukot (SOF)
- VDV sekä GRU spetsnaz-joukot
- aseistetut separatistijoukot sekä lisäksi sissitoimintaan, salamurha-, terrori- ja sabotaasitoimintaan värvätyt ja koulutetut henkilöt tai ryhmät
- värvätyt paikalliset agentit Ukrainan asevoimissa sekä sisäisen turvallisuuden viranomaisissa, erityisesti Berkut-turvallisuuspoliisi, Ukrainan merivoimat sekä osa rajavartiopalvelua
- kasakkaorganisaatio
- yön sudet -moottoripyöräkerho
- palkkasotilaat ja vapaaehtoiset Venäjältä, mm. Chetnikit
- loikanneet Ukrainan asevoimien joukot
- sotamateriaalituki separatisteille ml. raskaat aseet
- kybervakoiluryhmittymät, joiden arvioidaan toimivan FSB:n sekä GRU:n ohjaamina sekä
- logistiikkasaattueet humanitaariseksi avuksi verhoiltuna.

³⁶⁰ http://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/venalaishakkerit-sahko-ja-asejarjestelmien-kimpussa-haittaohjelma-kavaltaa-tykiston-ampumapaikat-6610362 viitattu 16.7.2017. Raportin mukaan venäläiset ovat onnistuneet tuhoamaan jopa 80% Ukrainan D-30 mallisista kenttätykeistä vuosien 2014-2016 aikana.

2. Poliittiset:

- Valtion ylimmän johdon neuvottelut sekä poliittinen painostaminen
- rauhanneuvottelut (ml. asevoimien välitön tuki niihin liittyen)
- ulkomaan tiedustelupalvelu FSB, aktiiviset toimenpiteet separatismissa
- Venäjän kansalaisten käyttö poliittisissa asemissa separatistialueilla
- sotilaallisen tuen pyytämisen järjestäminen paikallishallinnon kautta
- diplomaattinen järjestelmä YK:ssa sekä ETYJ:ssä, kahden raiteen politiikka sekä
- separatistialueiden itsenäisyysäänestykset sekä julistukset, itsenäisyyden tunnustaminen Venäjän toimesta.

3. Taloudelliset:

- Lainajärjestelyt, suora taloudellinen tuki
- energiavienti, hinta sekä
- separatistien taloudellinen tukeminen.

4. Siviilihallinnolliset:

- valtion ylimmän johdon vierailut sekä poliittinen tuki separatisteille ja venäjämielisille poliitikoille
- valtion ylimmän johdon vaikuttaminen välillisesti Ukrainan sisäisiin asioihin (paikallishallinnon järjestelyt)
- valtion lupajärjestelmä (passit)
- valtion päätöksentekoprosessi kotimaassa
- valtion pankkijärjestelmä
- valtio-omisteiset mediayhtiöt sekä niiden tekninen henkilöstö
- paikallishallinnon kontrolloinnin kautta sisäisten asioiden ohjaaminen
- paikallisen kriittisen infrastruktuurin manipulointi tai kaappaaminen, käyttöönotto sekä kontrollointi; energia, liikenne (maa, meri, ilma), viestintä, poliisi sekä rajavartiopalvelu
- hallinnollinen järjestelmä YK:ssa (veto-oikeuden käyttö) sekä
- ilmatilanhallintajärjestelmä kotimaassa.

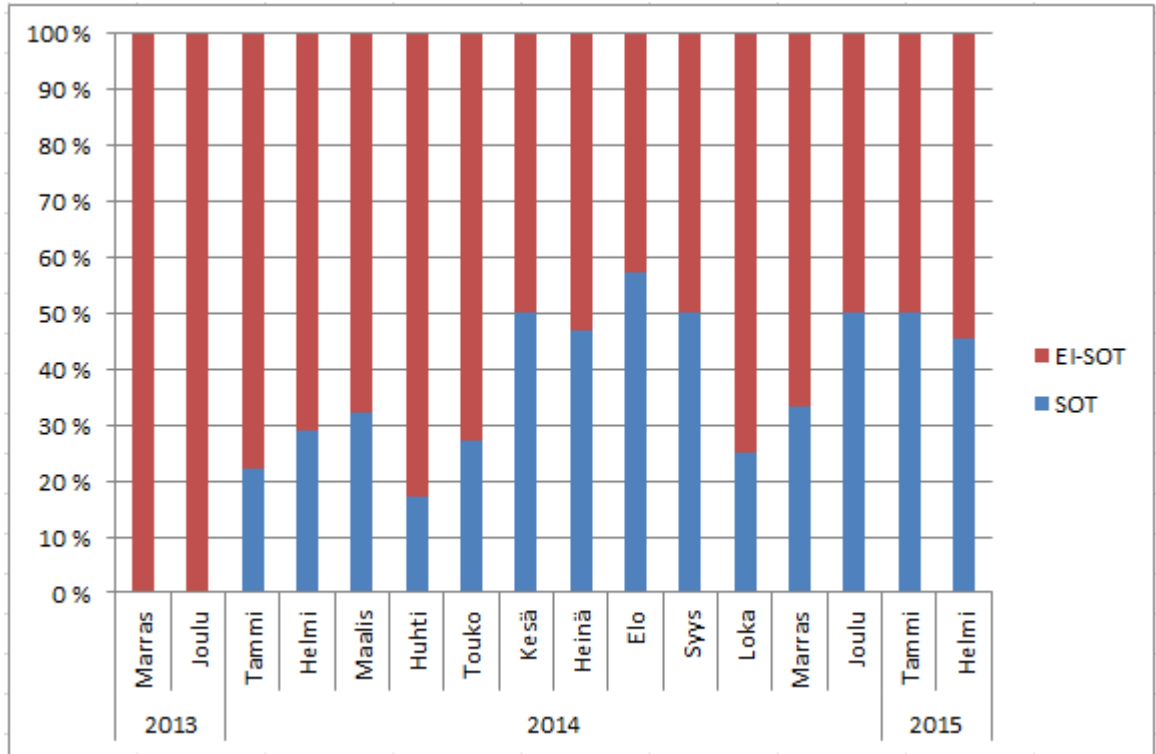
5. Informatiiviset:

- Tiedustelupalvelut FSB ja GRU sekä niiden aktiiviset toimenpiteet; poliittinen liikehdintä, separatismi, sabotaasi, sissisodankäynti, terrorismi sekä värvättyjen verkosto; kybervakoilujärjestelmä
- valtio-omisteiset mediayhtiöt sekä energiayhtiö Gazprom (maakaasu)
- valtiohallinnon viestintä
- organisoidut mielenosoittajat sekä provokaattorit
- vallasta syösty Ukrainan presidentti sekä separatistijohto Krimillä ja Itä-Ukrainassa
- asevoimat, voiman näytössä, painostuksessa sekä sisäisen turvallisuuden tehtävissä, ml. tunnuksettomat sotilaat
- loikanneet Ukrainan viranomaiset sekä asevoimien edustajat
- paikallinen haltuun otettu viestintäinfrastrukturi
- hakkeriryhmittymät
- kansainvälinen yhteistyö ja järjestöt (YK, ETYJ) sekä
- humanitaarinen apu.

Kokonaisuutena sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen käytön suhde

tarkastelujaksolla oli 1:3 (32% / 77%) sillä olettamuksella, että informatiiviset keinot lasketaan ei-sotilaallisiin keinoihin. Tässä on kuitenkin huomioitava, että otanta kattaa vain konfliktin alkuvaiheen, sekä aiemmin mainittu lähdeaineiston painottuminen sotilaalliseen ulottuvuuteen.

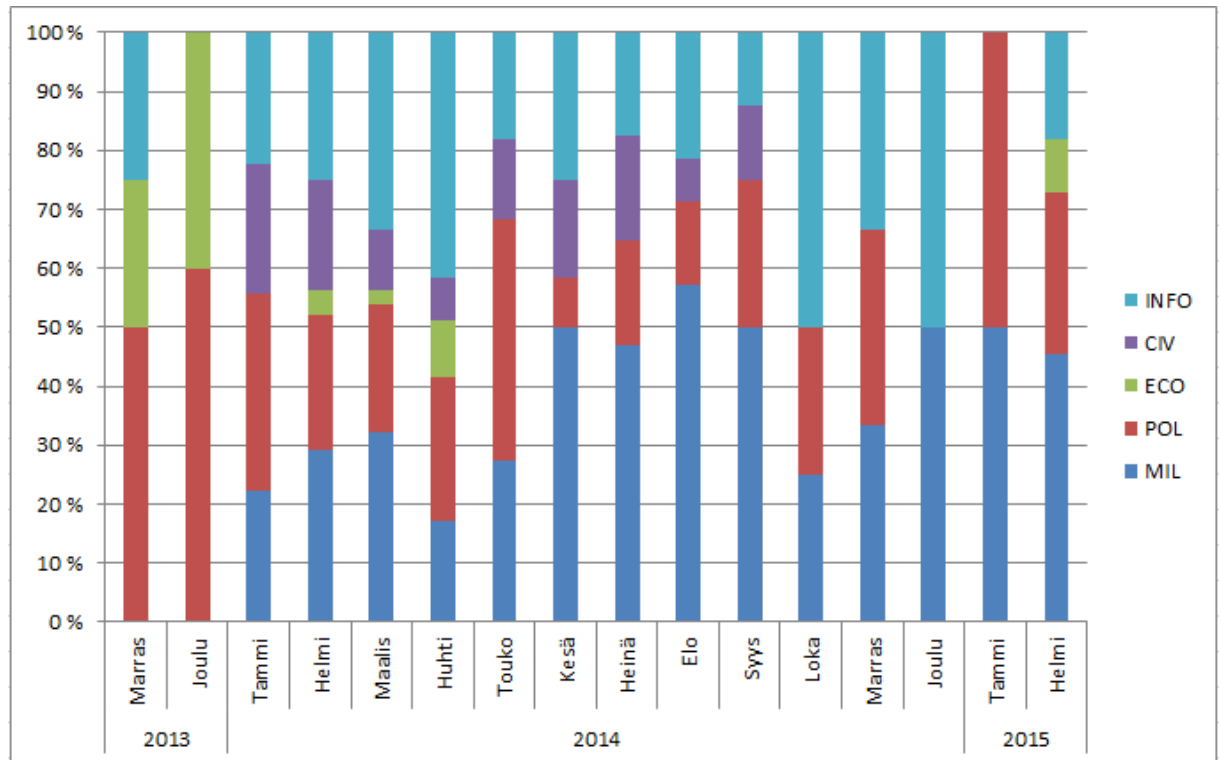
Sotilaallisten keinojen lukumääristä on havaittavissa Krimin operaatio helmi-maaliskuussa 2014 sekä Itä-Ukrainan taistelujen aktiivivaiheet separatismin noususta Minskin tulitaukosopimukseen saakka.

Kuva 16: Käytettyjen sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen suhde ajan suhteen.

Ajan suhteen keinovalikoimaa tarkasteltuna marras-joulukuussa 2013 painottuivat poliittisten sekä taloudellisten keinojen käyttö, joka kuvastaa Venäjän pyrkimystä ratkaista konflikti tavanomaisen diplomatian keinoin taloudellisten kannustimien tukemana.

Tammikuu-helmikuussa 2014 siviilihallinnon sekä informaatiokeinojen käytön osuus kasvoi merkittävästi, joka kuvastaa Venäjän tiedusteluelinten aktiivisten toimenpiteiden aloittamista sekä Ukrainan sisään rakennetun verkoston aktivoimista. Tämä näkyi separatismiliikkeen nousuna ja paikallishallintoelinten siirtymisenä Venäjän kontrolliin Krimillä sekä Itä-Ukrainassa. Samaan aikaan asevoimien tiedustelupalvelun osallisuus mellakoinnin järjestämiseen nosti sotilaallista osuutta, vaikkakaan tapahtumia ei lukumääräisesti ollut useaa. Helmikuun loppupuolella käynnistetty Krimin operaatio sekä valmiusharjoituksen käynnistäminen Ukrainan rajalla nostivat sotilaallisen toiminnan osuutta.

Kuva 17: Käytettyjen keinojen suhteellinen ilmeneminen ajan suhteen.

Sotilaallisen toiminnan intensiteetti kasvoi Krimin operaation päättämiseen saakka maaliskuussa 2014. Samaan aikaan sotilaallisen toiminnan kanssa informaatiokeinojen käytön intensiteetti kasvoi, joka ilmeni asevoimien välillisenä informaatiovaikuttavuutena sekä fyysisesti operaatioalueen informaatiodominanssin hankkimisena ja sitä tukevana disinformaatiokampanjana.

Krimin valtaamisoperaation jälkeen Venäjä aktivoitui huhti-toukokuussa 2014 poliittisesti, joka ilmeni sotilaallisen painostuksen intensiteetin kasvattamisena, Itä-Ukrainan separatistien paikallishallintoelinten valtaamisena sekä myöhemmin Venäjän tukemana järjestettyinä kansanäänestyksiä ja itsenäisyysjulistuksia.

Toukokuu - lokakuu välisenä aikana sotilaallisen vaikuttamisen intensiteetti jälleen nousi. Separatistien aseistautuminen sekä Ukrainan hallinnon antiterrorismioperaation aloittaminen olivat tähän johtaneita tekijöitä. Ukrainan hallinnon joukkojen menestymisen jälkeen Venäjä aloitti separatistien aseellisen tukemisen. Tämä ei kuitenkaan riittänyt, vaan Venäjän oli otettava vahvempi kontrolli separatismiliikkeen johtamisessa, ja lopulta se joutui tekemään sotilaallisen intervention Itä-Ukrainaan kun separatismiliike oli vaarassa tulla tukahdutetuksi

heinäkuussa 2014 Ukrainan hallinnon hyökkäyksen jaettua separatistiliikkeen tukialueen kahteen osaan.

Venäjän interventio Itä-Ukrainaan johti Minskin rauhanneuvotteluprosessin käynnistymiseen ja sotilaallinen intensiteetti noudatteli rauhanneuvottelujen tapaamisten ajankohtia. Siten sotilaallisen voiman käytöllä oli suora vaikutus poliittiseen päätöksentekoon ja sotilaalliset tavoitteet olivat suoraan alisteisia poliittisille tavoitteille.

Venäjä toteutti toistaiseksi pysyvän joukkojen ryhmittämisen Itä-Ukrainaan aloittamalla hyökkäyksen elokuussa 2014. Hyökkäys toteutettiin kahdessa portaassa noin 10 päivän väleillä sekä humanitaarisen avun saattueen kansainvälisen huomion salaamana. Lopulta syyskuussa aikaan saatu Minskin tulitaukosopimus laski sotilaallisen intensiteetin tasoa.

Loka-marraskuussa oli tapahtumien valossa rauhallisempaa. Ukrainassa järjestettiin parlamenttivaalit ja separatistialueella järjestettiin vastaavasti itsenäiseksi julistautuneissa kansantasavalloissa vaalit johtajien valitsemiseksi Venäjän tukemana.

Pian separatistivaalien jälkeen Venäjän raportoitiin jälleen lisänneen joukkojensa määrää Itä-Ukrainassa ja tilanne kärjistyi lopulta tammi-helmikuussa kiivaisiin taisteluihin alueiden hallinnasta. Taistelujen kiihtyminen käynnisti uuden rauhanneuvotteluprosessin, mikä näkyy suhteellisen poliittisen toiminnan kasvamisena. Tässäkin yhteydessä sotilaallisen intensiteetin kasvaminen voidaan yhdistää suoraan poliittisten tavoitteiden tavoitteluun, joka lopulta johti Minsk II -tulitaukosopimuksen syntymiseen.

Keinojen yhdistellyn käytön vuoksi tilastollinen tarkastelu **vaikutetun toimintaympäristön** suhteen voidaan tarkastella tilastollisten trendien kautta. Analysoiduista tapauksista eniten käytettiin sotilaallisia keinoja (93/199 tapahtumassa), lähes saman verran informaatio- (79/199 tapahtumassa) ja poliittisia (71/199 tapahtumassa) keinoja, jonkin verran siviilihallinnon keinoja (33/199 tapahtumassa) sekä vähiten taloudellisia keinoja (12/199) tapahtumassa. Jaottelun mukaisesti vähintään kahden eri kategorian keinon käyttö samassa yhteydessä ilmeni 37%:ssa (73/199) tapahtumista sekä kolmen yhdistetty käyttö 5%:ssa (10/199) tapahtumista. Useamman kuin kolmen keinovalikoiman yhdenaikaista käyttöä samassa tapahtumassa ei havaittu.

Tarkasteltujen tapahtumien analyysin mukaan toimintaympäristön poliittiseen ulottuvuuteen pyrittiin vaikuttamaan 78 tapahtumassa, sotilaalliseen 93 tapahtumassa, taloudelliseen 16 tapahtumassa, sosiaaliseen 27 tapahtumassa, infrastruktuuriin 31 tapahtumassa ja informaatioon 79 tapahtumassa. Näissä tilastollisissa tuloksissa on kuitenkin huomioitava, että päälähteaineisto oli varsin paljon sotilaallista ulottuvuutta painottava. Analyysissä huomioitiin kuitenkin muiden keinojen käytön linkitys ja vaikutus informaatioulottuvuuteen, erityisesti Ukrainan hallinnon poliittisen päätöksenteon näkökulmasta.

Sotilaallisilla keinoilla vaikutettiin useimmiten sotilaalliseen ulottuvuuteen (72/93 tapahtumassa), yhtä usein poliittiseen sekä informaatioulottuvuuteen (25/93 tapahtumassa), jonkin verran infrastruktuuriin (16/93 tapahtumassa) ja ei juuri ollenkaan taloudelliseen (3/93 tapahtumassa) tai sosiaaliseen (6/93 tapahtumassa) ulottuvuuteen.

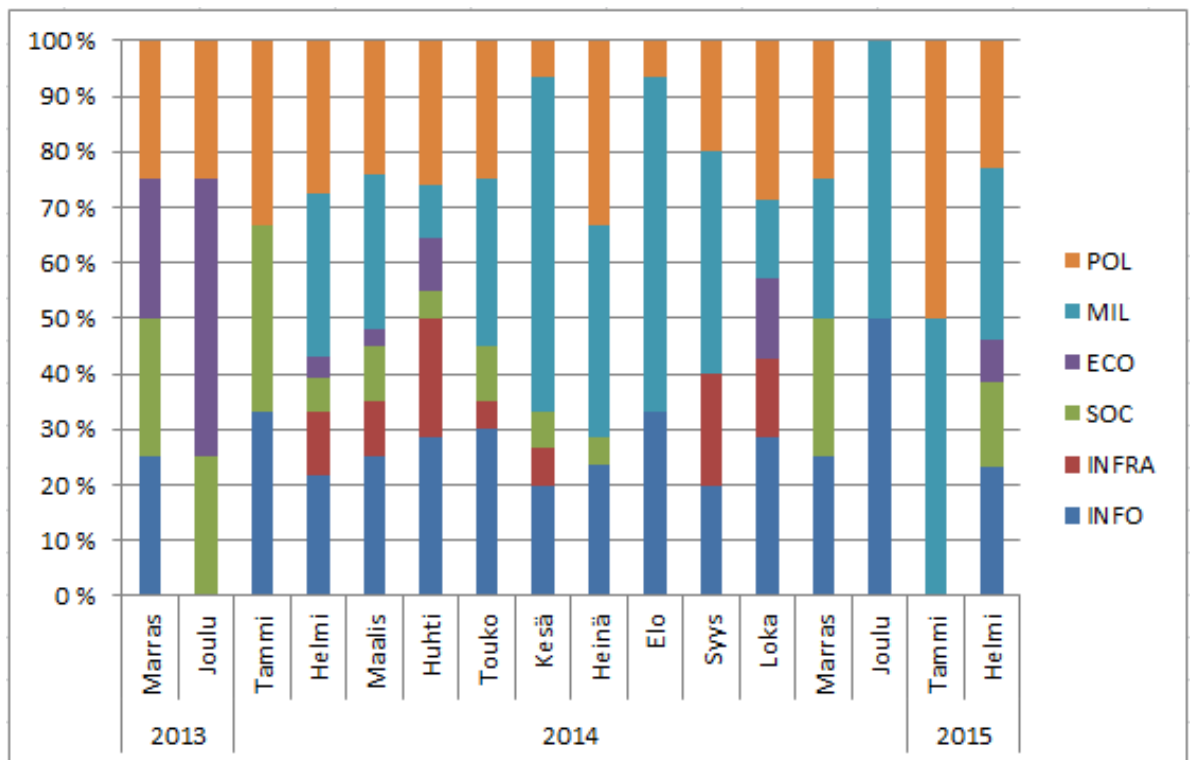
Poliittisilla keinoilla vaikutettiin useimmiten poliittiseen ulottuvuuteen (49/71 tapahtumassa), seuraavaksi useimmiten informaatioulottuvuuteen (32/71 tapahtumassa), yhtä usein sotilaalliseen (17/71 tapahtumassa) sekä sosiaaliseen (16/71 tapahtumassa) sekä vähiten taloudelliseen (6/71 tapahtumassa) ja infrastruktuuriin (3/71 tapahtumassa).

Taloudellisilla keinoilla vaikutettiin useimmiten taloudelliseen (12/13 tapahtumassa) sekä poliittiseen (10/12 tapahtumassa) ulottuvuuteen. Taloudellisten keinojen käytön havaittiin vain kerran vaikuttavan infrastruktuuriin ja informaatioulottuvuuteen, eikä kertaakaan sotilaalliseen ulottuvuuteen.

Siviilihallinnon keinoilla vaikutettiin useimmiten poliittiseen ulottuvuuteen (14/33 tapahtumassa), lähes yhtä usein sotilaalliseen (12/33 tapahtumassa), infrastruktuuriin (11/33 tapahtumassa) sekä informaatioulottuvuuteen (10/33 tapahtumassa) ja vähiten taloudelliseen (1/33 tapahtumassa) ulottuvuuteen.

Informaatiovaikuttamisen keinoin vaikutettiin useimmiten informaatioulottuvuuteen (57/79 tapauksessa), jonkin verran poliittiseen ulottuvuuteen (31/79 tapahtumassa), sosiaaliseen ulottuvuuteen (21/79 tapahtumassa) ja infrastruktuuriin (13/79 tapahtumassa) sekä vähiten taloudelliseen ulottuvuuteen (4/79 tapahtumassa).

Ajan suhteen tarkasteluna havainnot ovat käytettyjen välineiden kanssa samansuuntaiset. Ennen Krimin operaation aloittamista neuvottelut valtioiden välillä näkyvät poliittiseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttamisena. Operaation valmistelut näkyvät tammikuussa nousevana informaatioulottuvuuden suhteellisena nousuna. Krimin operaation sekä sitä seuranneen Itä-Ukrainan intervention vaikutus näkyy sotilaalliseen sekä informaatioulottuvuuteen vaikuttamisen suhteellisena kasvuna. Sotilaalliseen ulottuvuuteen vaikuttamisen suhteellinen nousu selittyy kesäkuussa separatismiliikkeen sotilaallisen toiminnan alkamisena ja elokuussa Venäjän toteuttamana sotilaallisen intervention kautta.

Kuva 18: vaikutettu toimintaympäristön ulottuvuus ajan suhteen.

Johtopäätöksenä näistä kahdesta tarkastelusta voidaan todeta, että Venäjän vaikuttaminen Ukrainassa on ollut pääsääntöisesti suoraa vaikuttamista, välillisen vaikuttamisen osuuden jäädessä vähemmälle. Välillistä vaikuttamista on kuitenkin havaittavissa tarkastellusta otannasta, erityisesti separatismiliikkeen käyttämisestä, tiedustelupalvelujen aktiivisina toimenpiteinä sekä informaatiovaikuttamisen muodossa.

5.4.2 Hypoteesin toteutuminen

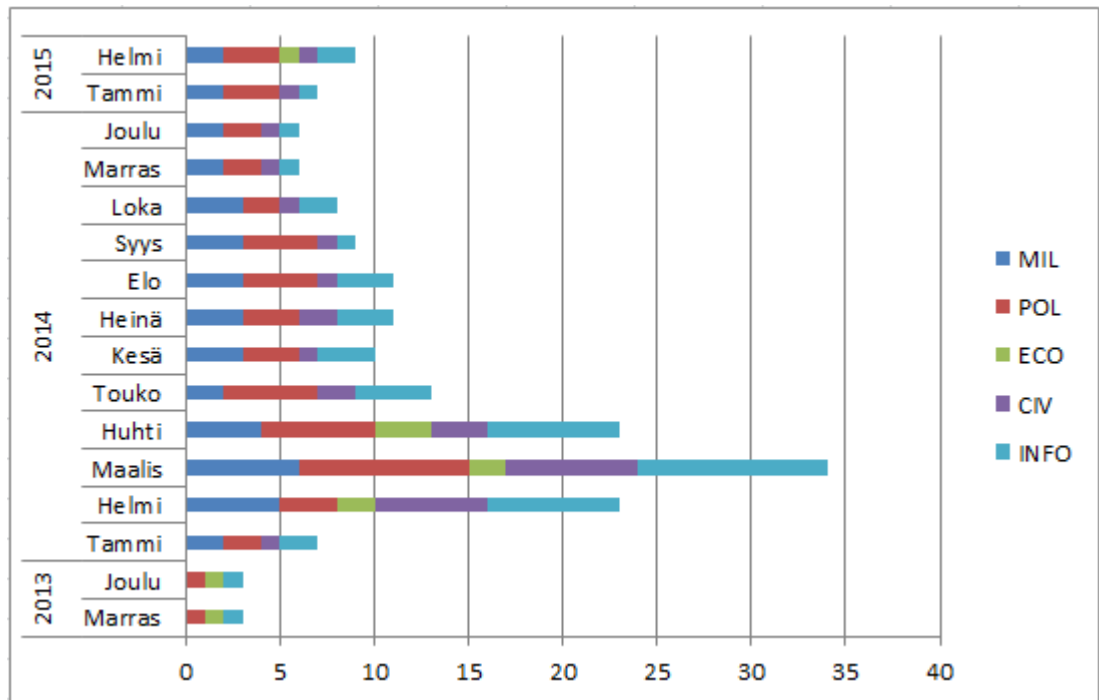
Kaikkien tarkasteluun valittujen sodankäynnin peruseriaatteiden ilmeneminen Ukrainan sodassa oli havaittavissa käsitellyn lähdeaineiston perusteella.

Aineiston perusteella hypoteesin mukaisista sodankäynnin peruseriaateista nousivat selvimmin esiin välineiden ja resurssien laaja-alaisuus sekä sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen (40–50%:ssa tapahtumista). Hieman harvemmin esiin nousivat vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen sekä johtamisen yhtenäisyys (30–40%:ssa tapahtumista). Vähemmän usein esiin nousivat harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen, yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa, haavoittuvuuksiin vaikuttaminen, vaikuttamiskeskeisyys sekä toiminnanvapauden ylläpitäminen (20–30%:ssa tapahtumista). Vähiten esiin nousivat menestyksen hyväksikäyttö, voimien taloudellinen käyttö sekä joustavuus (1–10%:ssa tapahtumista).

Käytettyjen välineiden ja resurssien laaja-alaisuus (horisontaalinen eskalaatio) oli yhdistettävissä 87 tapahtumaan. Käytettyjen välineiden ja resurssien laaja-alaisuus liittyi useimmiten informaatioulottuvuuteen (41 tapahtumaa), poliittiseen (34 tapahtumaa) sekä sotilaalliseen ulottuvuuteen (31 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa sekä harvemmin sosiaaliseen ulottuvuuteen (19 tapahtumaa), infrastruktuuriin (18 tapahtumaa) ja taloudelliseen (11 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa.

Välineiden ja resurssien laaja-alaisuuden tarkemman tuloksen saamiseksi MPECI-luokittelu (keinot) ei riitä, vaan näiden kategorioiden sisään on mentävä syvemmälle ja tarkastella konkreettisesti käytettyjen välineiden ja resurssien skaalaa. Käytettyjen välineiden universaalia lukumäärää on mahdoton määritellä, joten tässä analyysissä käytetään kappaleessa 5.4.1 alussa lueteltujen käytettyjen välineiden ja resurssien listausta sillä tarkennuksella, että separatismi sekä tiedustelupalvelujen toiminta tulkitaan alkaneeksi tammikuussa 2014 ja Venäjän asevoimilla on pysyvä läsnäolo Itä-Ukrainassa elokuusta 2014 alkaen. Lisäksi tämä tarkastelu muutoinkin saattaa antaa vääristävän kuvan, sillä tapahtuma yleensä viittaa jonkun välineen tai resurssin käytön aloittamiseen, mutta sen jälkeisistä tapahtumista ei välttämättä ole tietoja saatavilla. Lisäksi informaatiovaikuttaminen ei ole vain konflikteihin sitoutunutta, vaan se on jo rauhan aikana tapahtuvaa toimintaa usein eri välinein

toimeenpantua. Siksi tässä voidaan tarkastella korkeintaan tilastollisia trendejä ja arviota kokonaislukumäärästä ajan suhteen.

Kuva 20: Käytettyjen välineiden lukumäärä ajan suhteen (horisontaalinen eskaatio).

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että välineitä käytettiin laaja-alaisesti, sillä kaikkiaan käytetyistä 44 välineestä tai resurssista 34 havaittiin käytetyn maaliskuun 2013 aikana. Käyttöä on myös säädelty tilanteen mukaisesti, joka puolestaan osoittaa sen, että Venäjän toiminnassa on ollut käytössä rajoitetut poliittiset tavoitteet ja konfliktin eskalaationhallinta on sen vuoksi halittu pitää itsellä. Toisaalta Venäjän eskalaatiodominanssi mahdollisti harmaalla alueella operoimisen. Mikäli tilanne olisi muuttunut niin, että Venäjä olisi jostain syystä menettänyt suhteellisen kontrollinsa tilanteesta, sillä olisi ollut mahdollisuus irtautua konfliktista hyötysuhteen merkittävästi heiketessä.

Sodan ja rauhan rajapinnalla (gray zone) toimiminen oli havaittavissa 80 tapahtumassa. Sodan ja rauhan rajapinnassa toimimiseen liittyvät useimmiten sotilaalliseen ulottuvuuteen (66 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin informaatio- (24 tapahtumaa) ja poliittiseen ulottuvuuteen (18 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain kerran taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumassa. Sosiaaliseen ulottuvuuteen vaikuttaneita tapauksia ei ollut havaittavissa.

Sodan ja rauhan rajapinnassa toimimiseen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (62 tapahtumaa), harvemmin informatiivisia (17 tapahtumaa), poliittisia (15 tapahtumaa) ja siviilihallinnollisia (7 tapahtumaa) sekä ei kertaakaan taloudellisia.

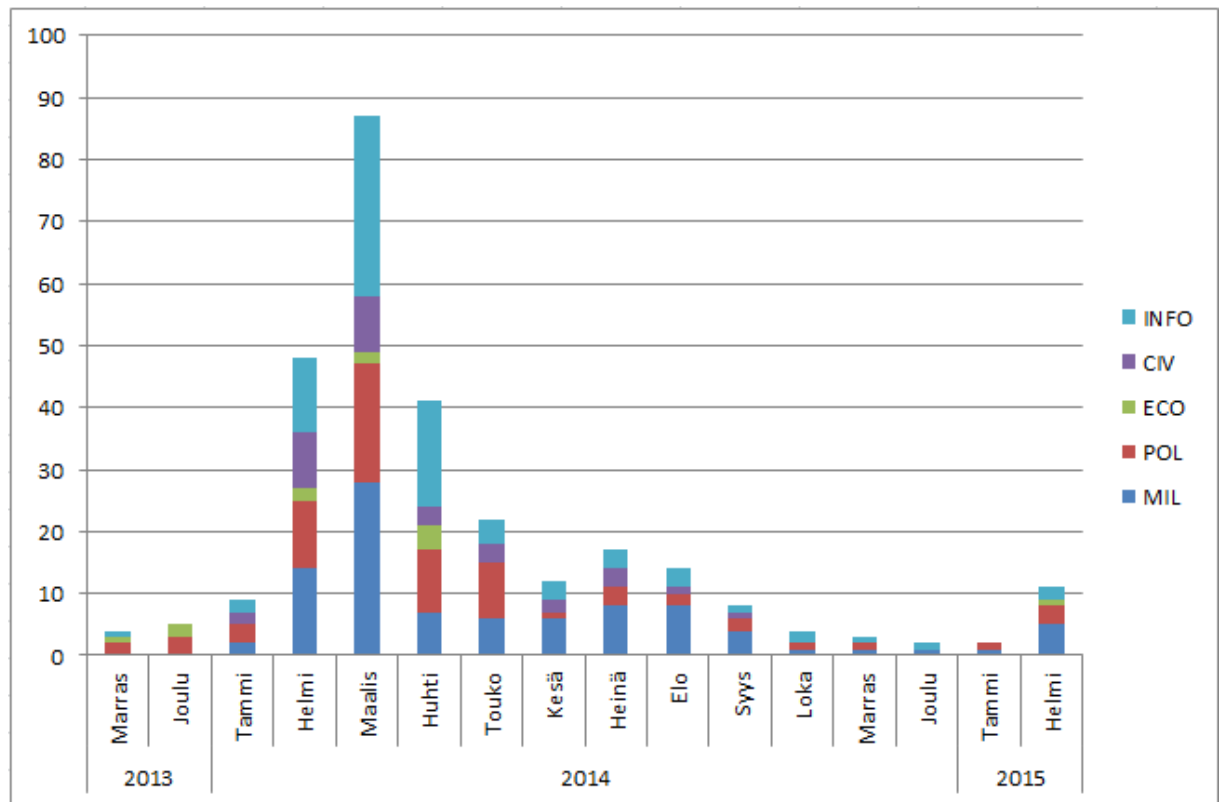
Sodan ja rauhan rajapinnassa toimiminen ilmeni itsestään selvästi Venäjän sotilastoiminnassa. Venäjä loukkasi Ukrainan suvereniteettia kolmeen eri otteeseen, joista viimeisellä kerralla sen asevoimien joukot jäivät (toistaiseksi) pysyvästi Itä-Ukrainan alueelle. Ensimmäinen kerta alkoi tunnuksettomien sotilaiden toimintana Krimillä ja johti koko alueen sotilaalliseen haltuun ottamiseen. Tätä tuettiin itsenäistymisjulistuksella, kansanäänestyksellä Venäjään liittymisestä sekä informaatiokampanjan kautta ”rauhanturvaamisoperaation” narratiivilla. Tähän Putin sai Venäjän parlamentin ylähuoneelta myös poliittisen mandaatin. Tässä valossa tarkasteltuna Venäjän osallistuminen rauhanneuvotteluprosessiin osapuolena, vaikka se katsoi olevansa konfliktin ulkopuolinen, vaikuttaa sittenkin edes osin perustellulta.

Venäjä käytti humanitaarisen intervention veruketta Ukrainan valtion alueella operoimiseen sekä Krimin liittämiseen. Samaan tapaan toimittiin Itä-Ukrainassa kun separatismi oli luhistumassa Ukrainan asevoimien operaation myötä, ensin vain lyhytaikaisesti heinäkuussa 2014 ja myöhemmin elokuussa 2014 laajemmin. On todennäköistä, että Venäjän sotilaallinen painostus ja joukkojen keskittäminen Ukrainan rajalle on estänyt Ukrainan mahdollisuutta julistaa sota Venäjälle, sillä oman valtion alueella ylivoimaista vihollista vastaan on vaikea käydä muuta kuin rajoittamatonta sota. Sodan julistaminen olisi todennäköisesti eskaloanut tilanteen siten, että myös Venäjä olisi siirtynyt rajoittamattomaan sodankäyntiin. Sisäisen turvallisuuden operaation toimeenpanemisella tältä vastakkainasettelulta sen sijaan vältyttiin, mikä oli Ukrainan hallinnolta varsin järkevä ratkaisu.

Suvereniteetin loukkausten lisäksi separatistien taistelua tuettiin vaikuttamalla epäsuoralla tulella Ukrainan maaperälle koko kesän 2014 ajan, vähintään 149 erillisellä todistettavissa olevalla kerralla. Ylipäätään todisteiden valossa separatismin toimiminen Venäjän kontrollissa on selvää, ja useimmissa itsenäisissä valtioissa tämä aiheuttaisi jo merkittävien puolustautumis- ja vastatoimien sarjan. Varsin vaikuttavan lisän separatismin tukemiseen toi sissisodankäynnin sekä terrori- ja sabotaasitoiminnan käynnistäminen separatistialueiden ulkopuolella. Venäjän toteuttama sotilaallinen painostus laajan sotaharjoituksen

toimeenpanemisella sekä sen pitkittämisellä lisäsi myös sotilaallisia jännitteitä valtioiden välillä. Jännitteitä kontrolloitiin vaihtelemalla harjoituksessa Ukrainan rajalle ryhmitettyjen joukkojen aktiviteettien intensiteettiä.

Vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen (eskalaatiohallinta/dominanssi) oli havaittavissa 66 tapahtumassa. Vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen liittyi useimmiten sotilaalliseen ulottuvuuteen (51 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin informaatio- (21 tapahtumaa) ja poliittiseen ulottuvuuteen (19 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin infrastruktuuriin (9 tapahtumaa) sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen (4 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain kerran taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa.

Kuva 19: Käytettyjen keinojen lukumäärä (intensiteetti) ajan suhteen (vertikaalinen eskalaatio).

Vaikuttamisen intensiteettiin ajan suhteen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (47 tapahtumaa), harvemmin informatiivisia (19 tapahtumaa) sekä poliittisia (18 tapahtumaa) ja vain harvoin siviilihallinnollisia (5 tapahtumaa) ja vain kerran taloudellisia.

Vaikuttamisen intensiteetin ilmeneminen ajan suhteen kuvailtiin jo edellisessä kappaleessa, joten tässä sitä ei enää tehdä. Vaikuttamisen intensiteetin muutokset (vertikaalinen eskalaatio) on kuitenkin tarkastellusta aineistosta havaittavissa, joissa esiin nousee Krimin operaatio sekä Itä-Ukrainan sotilaallisen intervention toteuttaminen (kuva 19).

Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen (seams, red lines) oli havaittavissa 56 tapahtumassa.

Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen liittyi useimmiten informaatioulottuvuuteen (31 tapahtumaa) vaikuttaneisiin tapahtumiin, harvemmin poliittiseen (20 tapahtumaa), sotilaalliseen (19 tapahtumaa), sosiaaliseen ulottuvuuteen (15 tapahtumaa) sekä infrastruktuuriin (12 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain harvoin taloudelliseen ulottuvuuteen (5 tapahtumaa).

Haavoittuvuuksiin vaikuttamiseen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin informatiivisia (33 tapahtumaa), harvemmin sotilaallisia (23 tapahtumaa), poliittisia (21 tapahtumaa) ja siviilihallinnollisia (14 tapahtumaa) ja vain harvoin taloudellisia (5 tapahtumaa).

Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen ilmeni erityisesti mielenosoitusten sekä separatismiliikkeen laajana manipuloimisena ja käyttönä. Ulkoinen uhka luotiin sotilaallisella painostamisena valmiusharjoituksen muodossa. Tällä tavoin Venäjä sai Ukrainan sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden sekoitettua ja Ukraina menetti kontrollin alueellisen hallinnon irtauduttua. Tämä toimintatapa edustaa Venäjän käyttämää refleksiivistä kontrollia.

Lisäpainetta tilanteeseen loi loikkaavat turvallisuusviranomaiset sekä asevoimat. Ukrainan hallinto oli vasta aloittanut tehtäviensä hoidon ja sen resurssit olivat vähäiset ja heikossa kunnossa. Vastavakoilu tuotti kuitenkin tilanteen kehittymisestä sekä Venäjän osallisuudesta tietoa, mutta tiedonhankintakeinojen arkaluontoisuuden vuoksi tiedon käsittely tällaisissa tilanteissa on luonnollisesti haastavaa. Lisäksi Ukrainan hallinnolla ei todennäköisesti ollut käsitystä, missä määrin Venäjän tiedustelupalvelut tai heidän agenttinsa olivat soluttautuneet Ukrainan tiedustelupalvelun sisälle.

Venäjä hyödynsi Ukrainan heikkoa taloudellista tilannetta ja energiariippuvuutta Venäjästä sekä neuvotteluissa että painostuskeinona. Informaatioulottuvuuden heikkouksia hyödynnettiin taktisella tasalla yhteysjärjestelmien kaappaamisena ja siten kyettiin

muodostamaan informaatiiodominanssi Krimille sekä osin Itä-Ukrainaan. Kybervakoilulta suojautuminen osoittautui myös olevan Ukrainan heikkous, jota oli tosin hyödynnetty jo pidempään.

Eräs keskeinen heikkous Ukrainan toiminnassa oli vahvan tahtotilan puuttuminen tilanteen hallintaan saattamiseksi heti alkuvuodesta 2014. Toiminta aloitettiin organisoidusti vasta huhtikuun alussa, jota ennen aktiiviset kansalaiset olivat itse organisoituneet ja muodostaneet yksityisellä rahoituksella vapaaehtoisuuteen perustuvia sotilasorganisaatioita separatistien toiminnan vastustamiseksi. Myöhemmin nämä joukot yhdistettiin perustettuun kansalliskaartiin.

Toiminnanvapauden ylläpitäminen oli havaittavissa 40 tapahtumassa. Toiminnanvapauden ylläpitäminen liittyi useimmiten sotilaalliseen (22 tapahtumaa) sekä informaatioulottuvuuteen (20 tapahtumaa) vaikuttaneisiin tapahtumiin, harvemmin poliittiseen ulottuvuuteen (14 tapahtumaa), sekä infrastruktuuriin (6 tapahtumaa) vaikuttaneisiin tapahtumiin, eikä kertaakaan taloudelliseen tai sotilaalliseen ulottuvuuteen liittyviin tapahtumiin.

Toiminnanvapauden ylläpitämiseen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (22 tapahtumaa), informatiivisia (15 tapahtumaa) sekä poliittisia (11 tapahtumaa) sekä harvemmin siviilihallinnollisia (5 tapahtumaa) eikä kertaakaan taloudellisia.

Toiminnanvapauden ylläpitäminen ilmeni Venäjän laajana sotilaallisena joukkojen keskittämisenä valmiusharjoituksen muodossa. Venäjällä oli joukkoja Ukrainan näkökulmasta jokaisessa ilmansuunnassa, huomioiden Moldovaan sijoitetut joukot sekä Sevastopolin tukikohdan joukot. Venäjä olisi sotilaallisen eskalaation myötä kyennyt hyökkäämään Ukrainaan muodostaen ylivoiman jokaisella rintamalla.

Paikallishallinnon kaappaamisen sekä informaatiiodominanssin muodostamisen jälkeen Venäjän joukoilla oli toiminnanvapaus Krimillä. Samaan järjestelyyn pyrittiin vahvasti Itä-Ukrainassa ja osin se saavutettiin. Erityisesti yhteistoiminta rajavartiopalvelun kanssa tai rajavartiopalvelun lamauttaminen Itä-Ukrainassa mahdollisti henkilöstön, resurssien sekä joukkojen vapaan liikkuvuuden rajan yli.

Informaatiovaikuttaminen on myös yhdistettävissä toiminnanvapauden hankkimiseen. Kansainvälinen yhteisö seurasi tilanteen kehittymistä tarkasti ja pyrki jatkuvasti saamaan selvyyttä suvereniteetin rikkomisesta sekä Venäjän osallisuudesta. Venäjän uutisointi, julkilausumat sekä toiminta kansainvälisissä organisaatioissa (ETYJ, YK) synkronoiduin viestein sekä järjestelmällisen kieltämisen kautta antoivat todellisuudesta poikkeavan kuvan, jolla rauhoiteltiin muita valtioita. Samaan aikaan kuitenkin operatiivinen toiminta jatkui ja joissain tapauksissa myös kiihtyi, kuten esimerkiksi Minsk I ja II -tulitaukosopimusten jälkeen.

Yksi keskeinen informaatiovaikuttamisen keino oli narratiivi kansalaisten suojelusta, itsenäisyysjulistukset sekä avunpyynnöt Venäjälle ”rauhanturvaoperaation” käynnistämisestä. Venäläisestä näkökulmasta sekä venäläisen demokratian muodon mukaan (tutkijan arvio) tarkasteltuna, asevoimien doktriinin mukainen kansalaisten suojeleminen sotilaallisella operaatiolla oli perusteltua ja siihen myös saatiin myös mandaatti parlamentin ylähuoneelta. Siis jos Venäjän kansalaisia olisi Krimillä asunut enemmän kuin arvioitu 4% lisätynä matkailijoiden lukumäärällä ja todellinen uhka olisi ollut olemassa jota Sevastopoliin sijoitetut sotilajoukot eivät olisi kyenneet hoitamaan. Eräs huomioitava anekdootti toiminnanvapauden hankkimisesta on Rostovin ilmanhallinta-alueella Venäjällä tehty ilmatilavaraus MH17-lennon pudottamisen kanssa samana päivänä. Epäilemättä Venäjä halusi myös että sen omat koneet eivät lentäneet alueella tuona aikana kun ilmatorjuntaohjukset vietiin separatistialueelle.

Harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen oli havaittavissa 58 tapahtumassa. Harhauttaminen ja yllätyksellisyys liittyivät useimmiten sotilaalliseen (33 tapahtumaa) sekä informaatioulottuvuuteen (30 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin poliittiseen (14 tapahtumaa) tai sosiaaliseen ulottuvuuteen (12 tapahtumaa) sekä infrastruktuuriin (10 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain kerran taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttavassa tapahtumassa.

Harhauttamiseen ja yllätyksellisyyteen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (33 tapahtumaa) sekä informatiivisia (32 tapahtumaa), harvemmin poliittisia (14 tapahtumaa) sekä siviilihallinnollisia (7 tapahtumaa) ja vain kerran taloudellisia.

Yllätykseen pääseminen ilmeni tiedustelupalvelujen toimintana yleisesti koko konfliktin kaaren ajan, Krimin sotilasoperaation valmisteluna, joukkojen keskittämisenä, siirtoina sekä lopulta aloittamisena valmiusharjoituksen kanssa samaan aikaan. Tiedustelupalvelujen rooli separatismien sekä protestimielialan manipuloimisessa oli kattava. Myös ennalta valmistettujen agenttien verkoston aktivoiminen edusti yllätyksellisyyttä, jonka vaikutus ehkäpä parhaiten ilmeni Ukrainan hallinnon kyvyttömyytenä reagoida sisäisen turvallisuuden merkittävään poikkeustilaan. Sisäisen turvallisuuden operaatio aloitettiin vasta 8.4.2014 Kharkivissa, jossa tiedustelupalvelujen organisoimat mielenosoitukset olivat alkaneet jo 26.1.2014. Ukrainan rajavartiopalvelu kiristi turvatoimiaan maaliskuussa 2014 kun se havaitsi Ukrainaan pyrkivän paljon Venäjän kansalaisia, jotka eivät voineet perustella matkustamisensa syytä millään tavalla tai heillä tavattiin joko väkivaltaan soveltuvia välineitä tai levottomuuksiin liittyvää ”provokatiivista materiaalia”. Yllätyksenä tulivat varmasti myös Ukrainaan kohdistetut kybervakoiluohjelmat ”Snake” ja ”Sandworm” sekä tykistön laitteistosta paikkatietoja vuotava haittaohjelma.

Krimin operaation yhteydessä Venäjän puolelle loikanneet merivoimien osat esittivät myös yllättävää tapahtumaketjun ilmenemistä. Harhauttamisen piiriin voidaan myös laskea Venäjän hallinnon julkilausumissaan toteuttama disinformaation levittäminen, jonka kohteena on ollut sekä Ukrainan hallinto, oma kansa että kansainvälinen yhteisökin. Disinformaatiolla annettiin todellisuudesta poikkeava kuva tilanteesta, jonka varjolla Venäjän toiminnanvapaus lisääntyi ja vastaavasti Ukrainan hallinnon sekä Kansainvälisen yhteisön reagointikyky vaikeutui.

Yllätykseen päästiin myös sillä, että valtioiden välille ei julistettu sota, vaan sotilaallinen toiminta aloitettiin hyökkäämällä Ukrainan maaperälle ilman ennakkovaroituksia tai uhkauksia. Tämä onnistui kahteen kertaan, ensin 11.7.2014 Zelenopolyessa ja uudelleen 23.8.2014 Ilovaiskin taistelussa. Sotilaalliseen yllätykseen pääsemistä edisti se, että Venäjä veti joukkonsa pois Ukrainasta ensimmäisen intervention jälkeen. Itä-Ukrainaan elokuussa suuren julkisuuden saattamana lähetetty humanitaarisen avun saattue hämmensi sekä kansainvälisen yhteisön, että Ukrainan hallinnonkin. Virallista lupaa saattueelle ei koskaan Ukrainan puolelta annettu, mutta silti se pääsi ylittämään rajan häiriöttä ja sen yhteydessä rajan yli tuotiin raskasta sotilaskalustoa ainakin kahdesta eri kohdasta.

Harhauttamisen alaan voidaan tulkita myös Minsk I tulitaukosopimus, jonka sopimisesta huolimatta taistelut jatkuivat ja joukkoja siirrettiin alueelle vielä yli kahden viikon ajan. Ukraina todennäköisesti joutui tekemään osaltaan myönnytyksiä neuvotteluissa sopimuksen aikaansaamiseksi, mutta Venäjä hyödynsi tulitaukosopimuksen tuoman strategisen edun jatkamalla operointia.

Vaikuttamiskeskeisyys oli havaittavissa 50 tapahtumassa. Vaikuttamiskeskeisyys liittyi useimmiten informaatioulottuvuuteen (32 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin poliittiseen (15 tapahtumaa) sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen (18 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa sekä vain harvoin infrastruktuuriin (10 tapahtumaa), sotilaalliseen (8 tapahtumaa) sekä taloudelliseen ulottuvuuteen (3 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa.

Vaikuttamiskeskeisyyteen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin informatiivisia (36 tapahtumaa), harvemmin poliittisia (20 tapahtumaa), sotilaallisia (14 tapahtumaa) sekä siviilihallinnollisia (10 tapahtumaa) ja vain harvoin taloudellisia (2 tapahtumaa).

Vaikuttamiskeskeisyys ilmeni tiedustelupalvelujen aktiivisina toimenpiteinä väestön protestimielialan manipuloimisessa. Tiedustelupalvelujen aktiiviset toimenpiteet ovat vahvasti linkittyneet myös informatiivisiin keinoihin, erityisesti massojen hallinnan osalta. Informaatiodominanssin hankkiminen, hyödyntäminen sekä sodankäynnin tasot lävistävä synkronointi vaikutti onnistuneen sekä Krimin operaatiossa että Itä-Ukrainan sodankäynnin alkaessa.

Vaikuttamiskeskeisyys on havaittavissa myös separatistiliikkeen organisoinnissa ja käytössä. Antiterrorismioperaation menestyessä separatistialueen pohjoispuolella havaittiin sissisodankäynnin keinoin toimivia separatisteja sekä Ukrainan valtion alueella laajemmin organisoitiin sabotaasia infrastruktuuriin sekä terrori-iskuja tapahtumissa sekä väestökeskittymissä.

Vaikuttamiskeskeisyys kokonaisuutena näkyy Venäjän pyrkimyksenä päätöksentekoon vaikuttamisesta. Päätöksenteon ”usean rintaman tilanteiden” järjestäminen, kuten aiemmin esimerkin kautta kuvailtiin, toimii osoituksena refleksiivisen kontrollin käyttämisenä. Jos vaikkapa tarkastellaan asiaa kuuluisan Wardenin ympyrän välityksellä, niin Venäjän

vaikuttamisen painopiste on suoraan ympyrän ytimessä, jolloin sen uloimmilla kehillä ei ole välttämättä merkitystä.

Informatiivisten keinojen suuri määrä vaikuttamiskeskeisyyteen liittyen antaa vaikutelman siitä, että Venäjän pääasiallinen vallankäytön väline on informaatio. Informaatioulottuvuuden dominoinnilla hallitaan omaa kansaa valtion sisäisesti, mahdollistetaan operaatioiden toteuttaminen ilman taisteluita toisen suvereenin valtion alueella sekä pidetään kansainvälinen yhteisö tilanteesta erillään. Toisin sanoen, suhteellinen etu informaatioulottuvuudessa mahdollistaa ja tukee välillisesti muissa toimintaympäristön ulottuvuuksissa operoimista ja toimii voimakertoimena muille keinoille.

Voimien taloudellinen käyttö oli havaittavissa 18 tapahtumassa. Voimien taloudellinen käyttö liittyi useimmiten sotilaalliseen ulottuvuuteen (15 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa sekä harvemmin infrastruktuuriin (7 tapahtumaa), poliittiseen (5 tapahtumaa), informaatio- (4 tapahtumaa) sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen (2 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain kerran taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneessa tapahtumassa.

Voimien taloudelliseen käyttöön liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (12 tapahtumaa) sekä harvemmin siviilihallinnollisia (6 tapahtumaa), informatiivisia (4 tapahtumaa) ja taloudellisia (1 tapahtuma). Poliittisen keinojen liittymistä voimien taloudelliseen käyttöön ei ollut havaittavissa.

Voimien taloudellinen käyttö ilmeni selkeimmin separatistiliikkeen aseistamisena ja käyttönä epävakauden lisäämiseksi sekä Itä-Ukrainan alueen kontrolloimisena. Lisäksi loikkanee viranomaiset ja asevoimien sotilaat vähensivät tarvetta omien resurssien käyttämiselle. Toimintaan mukaan organisoidut siviilitoimijat, kuten yön sudet -moottoripyöräkerho sekä kasakkaorganisaatio, osallistuminen vähensi Venäjän tarvetta järjestää Krimille sisäisen turvallisuuden valvontaa. Lisäksi vallatun infrastruktuurin käyttöönotto vähensi tarvetta omien resurssien tuomiselle alueelle, esimerkkeinä satamat, rautatiet, lentokentät sekä informaatioinfrastruktuuri, kuten televisiotornit sekä viestiverkot.

Joustavuus oli havaittavissa 16 tapahtumassa. Joustavuus liittyi useimmiten sotilaalliseen ulottuvuuteen (13 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin poliittiseen (5

tapahtumaa) ja informaatioulottuvuuteen (5 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa sekä vain kerran infrastruktuuriin ja sosiaaliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa.

Taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa joustavuutta ei havaittu.

Joustavuuteen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (15 tapahtumaa) sekä harvemmin poliittisia (4 tapahtumaa), informatiivisia (3 tapahtumaa). Taloudellisia sekä siviilihallinnollisia keinoja ei ollut havaittavissa käytetyn joustavuuden yhteydessä.

Joustavuus ilmeni pääasiassa sotilaallisena joustavuutena operaation sisäisesti, jossa välineinä oli esimerkiksi nopeasti liikkuvat joukot sekä joukkojen suuri käytettävissä oleva määrä (toiminnasta irti oleva reservi), jolla todennäköisesti valmistauduttiin toiminaan Ukrainan vastatoimien torjumiseksi ja lyömiseksi. Strategisella tasolla eskaloituvan tilannekehitykseen varauduttiin valmiusharjoituksen käynnistämällä, jolloin lisäjoukkoja olisi ollut tarvittaessa saatavilla nopeastikin ja suuri osa oli keskitetty Ukrainan lähialueelle. Joukkojen vetäytyminen Itä-Ukrainasta Minsk I -tulitaukosopimuksen jälkeen osoittaa myös osaltaan joustavuutta. Kun alue oli vallattu ja kontrollissa sekä sotilaalliset tavoitteet saavutettu, joukkoja lähetettiin kotitukikohtiinsa ja ne todennäköisesti samalla rotatoitiin. Käsitellyn aineiston perusteella ei voida vahvistaa esimerkiksi sitä, oliko varusmiespalvelusta suorittavien sotilaiden kotiuttamisajankohta lähellä.

Yksityiskohtana osoituksesta joustavuudesta voidaan arvioida olleen Krimin itsenäisyyttä vastaan kahteen otteeseen aikaistettu ajankohta, joka todennäköisesti johtui Krim valtaamisen arvioitua nopeammasta onnistumisesta ja sotilaallisen vastarinnan puutteesta.

Johtamisen yhtenäisyys oli havaittavissa 67 tapahtumassa. Johtamisen yhtenäisyys liittyi useimmiten sotilaalliseen (30 tapahtumaa), informaatio- (27 tapahtumaa) sekä poliittiseen (25 tapahtumaa) ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin infrastruktuuriin (15 tapahtumaa) sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen (13 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain harvoin taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa (3 tapahtumaa).

Johtamisen yhtenäisyyteen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin sotilaallisia (33 tapahtumaa), poliittisia (27 tapahtumaa) sekä informatiivisia (24 tapahtumaa). Käytetyt keinot

olivat harvemmin siviilihallinnollisia (14 tapahtumaa) ja taloudellisia vain kahdessa 2 tapahtumassa.

Johtamisen yhtenäisyys ilmeni selkeimmin asevoimien toiminnassa sekä separatistien organisoimien ja koordinaation suorasta yhteydestä Putinin neuvonantaja V. Surkoviin, joka oli toiminut aktiivisesti Ukrainan suunnassa toimensa puolesta jo vuoden 2013 syksystä alkaen. Separatistien organisoimien liittymisen on selkeästi osoitettavissa yhteydet sekä tiedustelupalveluihin (separatistien suunnittelu valmistelu ja verkostot FSB, käytännön toimeenpano ja tuki GRU) että kokonaisuutta organisoineeseen Putinin neuvonantaja Surkoviin. Samoin Krimin sotilasoperaation komentajaksi lähetettiin puolustusministeri Shoigun henkilökohtainen tuttava ja entinen työkumppani Oleg Belaventsev. Shoigu luonnollisesti puolustusministerinä on läheisessä yhteistyössä asevoimien ylipäällikkö Putinin kanssa.

Kaikkien käytettyjen välineiden kontrolli on siten suoraan yhteydessä Venäjän korkeimpaan johtoon, joten johtamisen voidaan luonnehtia olevan varsin yhtenäistä. anekdoottina mainittakoon yön sudet -moottoripyöräkerhosta, että presidentti Putinin tiedetään olevan heihin läheisissä väleissä ja he ovat jopa käyneen ajelulla yhdessä kerhon johtajan ”Kirurgin” kanssa. Läheinen yhteistyö separatistisissa Venäjän hallinnon yhtenäisessä johtamisessa vaikuttaa vaaralliselta, sillä raportoinnin mukaan ainakin kuusi separatistijohdossa toiminutta henkilöä on menehtynyt vuosien 2016-2017 aikana hämärissä olosuhteissa.³⁶¹

Yhteisvaikuttaminen valtiollisten sekä ei-valtiollisten välineiden käytöllä oli havaittavissa 57 tapahtumassa. yhteisvaikuttaminen liittyi useimmiten informaatio- (27 tapahtumaa) sekä sotilaalliseen (23 tapahtumaa) ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin sosiaaliseen ulottuvuuteen (18 tapahtumaa), infrastruktuuriin (17 tapahtumaa) sekä poliittiseen ulottuvuuteen (16 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa ja vain kahdesti taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa.

³⁶¹ <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/warlords-deaths-could-help-russia-cover-its-tracks-in-ukraine-1.2969954> viitattu 30.7.2017.

Yhteisvaikuttamiseen liittyvät käytetyt keinot olivat useimmin informatiivisia (29 tapahtumaa) ja sotilaallisia (27 tapahtumaa), harvemmin poliittisia (14 tapahtumaa) ja siviilihallinnollisia (12 tapahtumaa) ja taloudellisia vain yhdessä tapahtumassa.

Yhteisvaikuttaminen valtiollisten sekä ei-valtiollisten välineiden käytöllä ilmeni tiedustelupalvelujen sekä separatismien yhteistoimintana, tiedustelupalvelun sekä Venäjältä järjestettyjen mielenosoittajien/mellakoitsijoiden yhteistoimintana, asevoimien ja separatismien yhteistoimintana, asevoimien ja kasakoiden sekä yön sudet -moottoripyöräkerhon yhteistoimintana, hakkeriryhmittymien arvioituna käyttönä operaation tukena sekä humanitaarisen avun saattueen toimimisena punaisen ristin merkin alla (Ukrainassa oleva kansainvälinen punainen risti ei osallistunut toimintaan) yhteistoiminnassa asevoimien kanssa.

Menestyksen hyväksikäyttö oli havaittavissa 19 tapahtumassa. Menestyksen hyväksikäyttö liittyi useimmin informaatio- (10 tapahtumaa), sotilaalliseen (9 tapahtumaa) sekä poliittiseen (9 tapahtumaa) ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa, harvemmin infrastruktuuriin (3 tapahtumaa) sekä sosiaaliseen ulottuvuuteen (2 tapahtumaa) vaikuttaneissa tapahtumissa. Taloudelliseen ulottuvuuteen vaikuttaneissa tapahtumissa ei ollut havaittavissa menestyksen hyväksikäytön elementtejä.

Menestyksen hyväksikäyttöön liittyvät käytetyt keinot jakautuivat tasaisesti ollen sotilaallisia (10 tapahtumaa), informatiivisia (9 tapahtumaa), poliittisia (7 tapahtumaa) sekä siviilihallinnollisia (6 tapahtumaa). Taloudellisia keinoja ei havaittu käytetyn johtamisen yhtenäisyyteen liittyen.

Menestyksen hyväksikäyttö ilmeni Krimin operaation nopeana toteutumisena, joka näkyi aikaistettuna kansanäänestyksen järjestämispäivänä poliittisen ratkaisun saamiseksi. Krimin hallinnollisten sekä turvallisuusorganisaatioiden saartaminen mahdollisti Venäjän lisäjoukkojen tuomisen alueelle, ja kun vastarintaa ei ollut, joukkoja voitiin tuoda vapaasti maitse, meritse sekä ilmaitse. Joukkojen suuri määrä suhteessa Krimillä olleisiin Ukrainan asevoimien joukkoihin vaikuttaa siltä, että Venäjä varautui vastarinnan syntymiseen. Lisäksi rautatien käyttö on osoitus menestyksen hyväksikäytöstä, sillä mikäli vastarintaa olisi ollut ja

Krimillä olisi syntynyt sotilaallinen yhteenotto, rautatiekuljetusta sotilaalliseen toimintaan tuskin olisi käytetty.

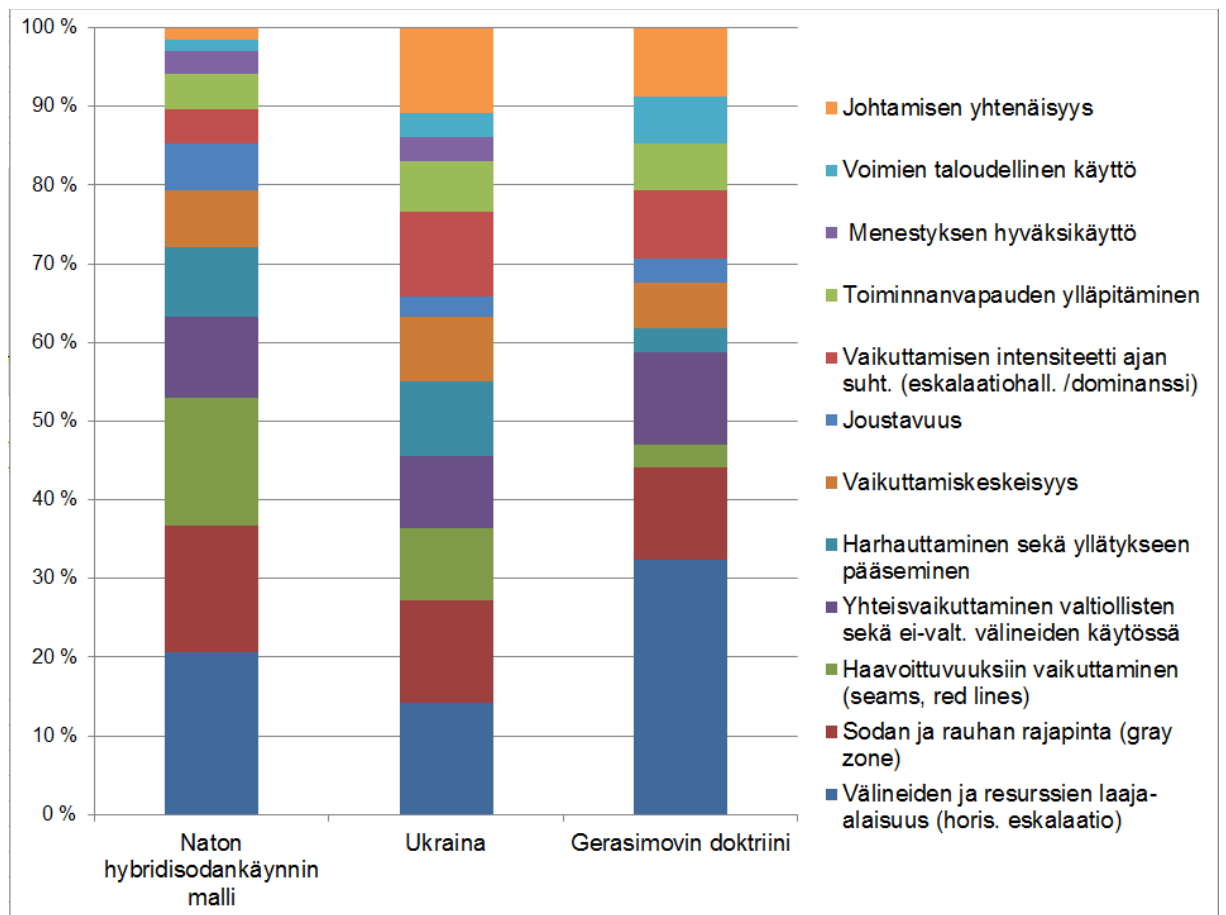
Menestyksen hyväksikäyttö ilmeni myös rauhanneuvotteluprosessissa, jossa poliittisesti hyödynnettiin sotilaallista menestystä. Tästä esimerkkinä on Minsk II -neuvottelujen yhteydessä käydyt kiivaat taistelut Debaltseven alueella, jossa tuhansia Ukrainalaissotilaita oli juuri neuvottelujen aikaan jäämässä saarroksiin. Tätä raportoinnin mukaan käytettiin vipuvartena neuvotteluissa. Menestyksen hyväksikäyttö näkyi myös informaatioulottuvuudessa, erityisesti voitonpäivän juhlallisuuksien järjestäminen näyttävien menoin Krimillä 9.5.2014 oli suuri viesti kansainväliselle yhteisölle Venäjältä että se on hyvin päättäväinen Krimin asemasta. Tässä Venäjä todennäköisesti on oikeassa.

Alatutkimuskysymyksenä oli hypoteesin tunnuspiirteiden ilmenemisen tapaustutkimuksen kautta lisäksi selvittää, ilmenikö Ukrainan sodassa sellaisia tunnuspiirteitä, jotka eivät selity kummankaan tarkastellun sodankäynnin mallin kautta. Luvussa 2 esiteltyjen sodankäynnin yleisten peruseriaatteiden valossa sellaiseksi voisi nousta olosuhteiden hyväksikäyttö, mutta toisaalta se voidaan tulkita olevan lähes samaa tarkoittava kuin haavoittuvuuksiin vaikuttaminen. Näin ollen Ukrainan tapauksesta ei ollut havaittavissa tunnuspiirteitä joita kumpikaan malli ei esitä. Krimin valtaamisen erikoisuus taktisella tasolla oli infrastruktuurin sekä sotilaskohteiden saartaminen ja sotilaskohteiden nujertaminen lähes ilman voimankäyttöä. NATO:n malli ei tällaista ”väsytystaktiikkaa” tunnista, mutta sen sijaan Gerasimovin doktriinissa on mainittu nopea kriittisen siviili- ja sotilasinfrastruktuurin tuhoaminen. Lopputulos on sama, mutta menetelmä poikkeaa Krimillä nähdystä.

6 YHDISTELMÄ JA POHDINTA

6.1 Yhdistelmä

Tutkimuksen hypoteesissa tarkasteluun valitut sodankäynnin peruseriaatteet ilmenivät kaikissa kolmessa tutkimustapauksessa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Poikkeus oli menestyksen hyväksikäyttö, joka ei noussut esiin Gerasimovin doktriinin kuvailuissa.

Kuva 22: Hypoteesin sodankäynnin peruseriaatteiden suhteellinen ilmeneminen, NATO:n painotuksien mukaan järjestettynä (alhaalta ylöspäin).

Hypoteesissa tarkasteluun valittujen sodankäynnin peruseriaatteista molemmilla malleilla sekä Ukrainan sodassa selvimminkin esiin nousi käytettyjen välineiden ja resurssien laaja-alaisuus, joskin Gerasimovin doktriinissa tätä korostetaan huomattavasti. Samaan tapaan kaikissa toiseksi parhaiten kuvaavana peruseriaatteena oli sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen. Tämän jälkeen hajontaa peruseriaatteiden painotuksissa jonkin verran ilmenee.

NATO:n malli korostaa huomattavasti haavoittuvuuksiin vaikuttamista, kun taas Gerasimovin malli huomioi sitä vain vähän. Ukrainan tapahtumien valossa haavoittuvuuksiin vaikuttamisen merkitys asettuu näiden kahden välimaastoon. Molemmissa malleissa sekä Ukrainan tapauksessa yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten välineiden käytössä asettuvat samalle tasolle, eli tämän osalta NATO:n malli kuvaa todellisuutta hyvin.

Harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen on NATO:n mallissa noussut esiin samalla tasolla, kun se on todellisuudessa näyttäytynyt. Merkittävää eroa ei ole myöskään Gerasimovin mallissa havaittavissa, joskin se on hieman korostunut. Vaikuttamiskeskeisyys on molemmissa malleissa kuvattu samalla tasolla kuin se on Ukrainassa ollut havaittavissa. NATO:n malli korostaa hieman joustavuutta, Gerasimovin malli sen sijaan kuvaa Ukrainan tapahtumiin nähden sitä tarkemmin.

Ukrainan tapaustutkimus osoittaa, että johtamisen yhtenäisyys sekä vaikututtamisen intensiteetti ajan suhteen korostuvat enemmän, kuin mitä NATO:n malli esittää. Gerasimovin doktriinista sen sijaan on tulkittavissa näiden peruseriaatteiden huomioiminen huomattavasti tarkemmin. Toiminnanvapauden ylläpitämisen suhteen malleissa ja Ukrainan tapauksessa ei ole havaittavissa poikkeavuutta.

Menestyksen hyväksikäytön sekä voimien taloudellisen käytön osalta NATO:n malli kuvaa Ukrainan tapahtumia hyvin, kun taas Gerasimovin doktriinissa menestyksen hyväksikäyttöä ei ole havaittavissa ja voimien taloudellinen käyttö korostuu suuremmaksi, kuin mitä se on Ukrainassa ilmennyt.

	NATO:n malli	Gerasimovin doktriini
1. Välineiden ja resurssien laaja-alaisuus	Kuvaa hyvin tärkeyttä, hieman korostaa	Kuvaa hyvin tärkeyttä, korostaa huomattavasti
2. Sodan ja rauhan rajapinnalla toimiminen	Kuvaa hyvin	Kuvaa hyvin
3. Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen	Korostaa	Kuvaa vähän
4. Yhteisvaikuttaminen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden kanssa	Kuvaa hyvin	Kuvaa hyvin
5. Harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen	Kuvaa hyvin	Hieman korostunut
6. Vaikuttamiskeskeisyys	Kuvaa hyvin	Kuvaa hyvin
7. Joustavuus	Hieman korostunut	Kuvaa hyvin
8. Vaikuttamisen intensiteetti ajan suhteen	Kuvaa vähän	Kuvaa hyvin
9. Toiminnanvapauden ylläpitäminen	Kuvaa hyvin	Kuvaa hyvin
10. Menestyksen hyväksikäyttö	Kuvaa hyvin	Ei kuvaa
11. Voimien taloudellinen käyttö	Kuvaa hyvin	Hieman korostunut
12. Johtamisen yhtenäisyys	Kuvaa vähän	Kuvaa hyvin

Kuva 23: NATO:n hybridisodankäynnin mallin sekä Gerasimovin doktriinin kuvaaminen Ukrainan sotaa, hypoteesin kautta tarkasteltuna.

Tutkimusongelmana oli selvittää, miten Ukrainassa nähdyt tapahtumat selittyvät NATO:n (länsimaisen) hybridisodankäynnin mallin ja Gerasimovin (venäläisen) sodankäynnin mallien kautta. Vastaus tutkimusongelmaan on tiivistetty kuvaan 23.

NATO:n malli tarkasteluun valitun hypoteesin valossa kuvaa Ukrainan tapahtumia hyvin. Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen on NATO:n mallissa huomattavasti korostunut ja välineiden sekä resurssien laaja-alaisuus sekä joustavuus ovat hieman korostuneet. Johtamisen yhtenäisyyttä NATO:n malli kuvaa vähän.

Gerasimovin malli kuvaa ukrainan tapahtumia NATO:n mallia hieman heikommin. Menestyksen hyväksikäytön liittyminen puuttuu kokonaan ja poikkeamia on haavoittuvuuksiin vaikuttamisessa, harhauttamisessa ja yllätykseen pääsemisessä sekä voimien taloudellisessa käytössä.

Eroavaisuudet tulkinnoissa voidaan arvioida liittyvän siihen strategiseen kontekstiin, josta asiaa tarkastellaan. NATO:n tulkinnoissa hybridisodankäynti nähdään poikkeuksesta uhkana,

jolloin tarkastelukulma on puolustuksellinen. Tästä näkökulmasta riskien merkitys korostuu ja omaa järjestelmää tarkkaillaan kriittisesti uhkaan peilaten. NATO:n, tai länsimaiden ylipäätään, käytettävissä olevat vallankäytön välineet ovat rajoitetummin käytettävissä kuin Venäjällä poliittisista prosesseista ja yhteiskuntarakenteista johtuen. Lisäksi Venäjän panostukset asevoimien kehittämiseen on huomioitu ja tiettyjen suorituskykyjen kehittämistä on korostettu, esimerkiksi erikoisjoukkoja, muodostamalla niistä puolustushaarastatuksella oleva joukko.

Samoin länsimaissa on totuttu avoimeen yhteiskuntaan, joka useissa tapauksissa nähdään mahdollisuutena haavoittuvuuksien löytymiseen, aivan kuten NATO:n mallissa on asiaa korostettu. Tämä ilmiö oli havaittavissa myös Ukrainassa, mutta näkemykseni mukaan esimerkiksi tiedustelupalvelujen toiminnalla yhteiskunnan rakenteiden horjuttamiseksi tai informaatiovaikuttamisella ei ole yhtä hedelmällistä maaperää, kuin mitä Ukrainassa oli. Tämä on perusteltavissa maiden pitkällä yhteisellä historialla, kulttuurilla sekä yhteistyön tiiviydellä. Tämä tulkintojen vastakkaisuus on varsin mainiosti esitetty Cederberg & Eronen tutkimuksessa esitetystä kuvassa, jossa vastapuolina ovat hyökkäyksellinen ja puolustuksellinen näkemys hybridisodankäynnistä (kuva 23).

Kuten aiemmin todettiin, on todennäköistä, että Krimin valtaamista on Venäjän johdossa jossain vaiheessa käsitelty, mutta tämän tutkimuksen valossa vaikuttaa kuitenkin siltä, että se toimeenpantiin Ukrainassa alkaneiden poliittisten levottomuuksien johdosta tilanteenmukaisesti, strategisten kontekstien (poliittinen sekä sotilasstrateginen) sen myötä muututtua. Venäjä ajoi intressejään konfliktin kärjistymiseen saakka tavanomaisilla keinoillaan, ja vasta kun poliittista ratkaisua ei ollut enää saatavilla se toimi vallankäytön välineitä käyttäen intressiensä mukaisesti. Tämä ilmeni esimerkiksi siinä että Krimin operaatiossa sinne keskitettyjen suorituskyvyn valossa sekä ensimmäisessä vaiheessa pitkälle keväälle asetettu kansanäänestyspäivä (eli suunniteltu poliittinen ratkaisu) vaikuttavat siltä että Venäjä oli varautunut Ukrainan vastarintaan sekä muuhun normaaliin sodan kitkaan sekä epävarmuustekijöihin.

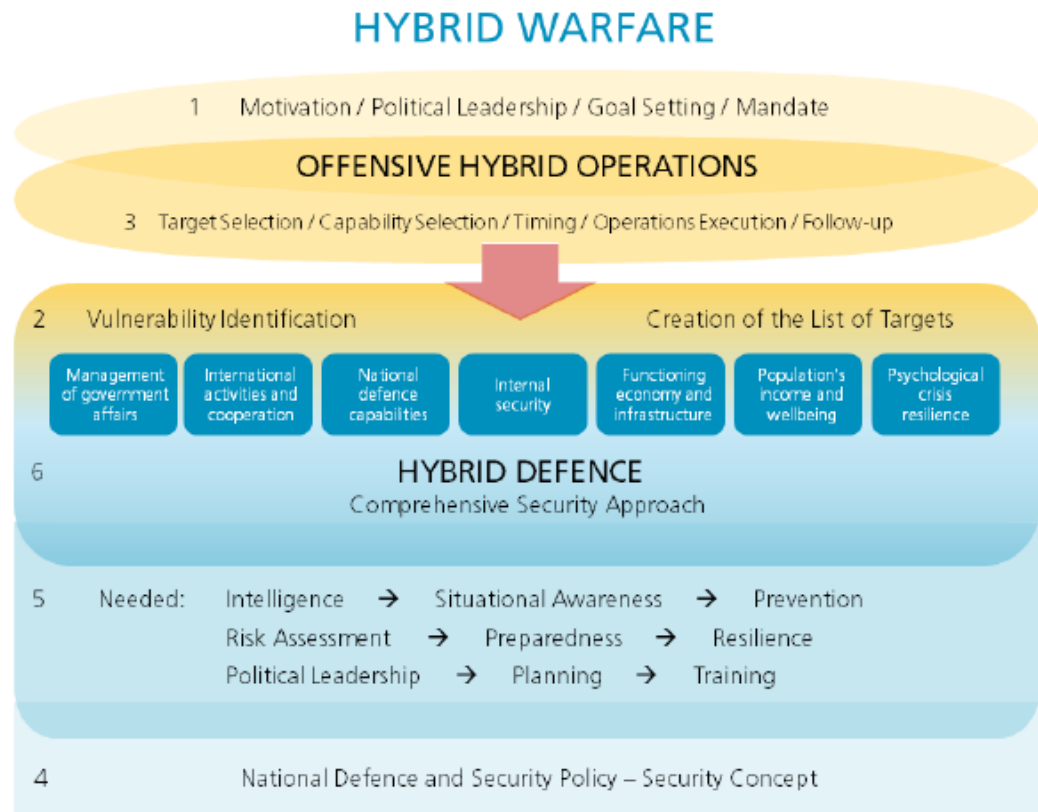

Figure 1. High level view on hybrid warfare from offensive and defensive perspectives

Kuva 23: Hybridisodankäynti hyökkäyksellisestä ja puolustuksellisesta näkökulmasta.³⁶²

6.2 Pohdinta

Hybridisodankäynti Venäjän toimesta, mitä se sitten on? Vaikka tutkimuksessa ei olekaan ollut tarkoitus määritellä hybridisodankäyntiä, etenkin Venäjän toimeenpanemana, niin asiaa voidaan silti tarkastellun aineiston perusteella pohtia. Venäjän toimeenpanemaa sodankäyntiä länsimaalaisesta näkökulmasta voisi kuvailla ”likaiseksi sodankäynniksi” sillä se ei noudata länsimaisia Westfalenin rauhansopimuksen myötä sovittuja sodankäynnin moraalisia arvoja valtioiden sisäisten asioiden suvereniteetista. Tästä voidaan puhua myös vallankäytön demoralisoitumisena. Muutoksen taustalla lienee Kylmän sodan päättymisen jälkeen tapahtunut kriisinhallintaoperaatioiden painottaminen valtioiden sekä erityisesti NATO:n turvallisuuspoliittisessa ajattelussa, joka johti ajatukseen - ja myöhemmin toteutukseen -

³⁶² <http://www.gcsp.ch/News-Knowledge/Publications/How-are-Societies-Defended-against-Hybrid-Threats> viitattu 29.7.2017.

humanitaarisista interventioista valtioiden suvereniteetista huolimatta.³⁶³ Eräs Venäjän käyttämä argumentti toimintansa oikeuttamiseksi on ollut NATO:n sotilaallinen interventio Balkanilla Kosovon sodan ratkaisemiseksi.³⁶⁴ Tämän se on myös kirjannut doktriiniinsa toteamalla että se pitää itsellään oikeuden kansalaistensa suojelemiseen myös ulkomailla. On varsin luonnollista, että valtion kansalaisten suojeleminen on sen intressien mukaista. On kuitenkin havaittavissa, että sodankäynti on palaamassa osaksi valtion politiikka ja politiikan toimeenpanoa. Kovan ja pehmeä vallankäytön lisäksi on nähtävissä ”dark powers” -tyyppisten menetelmien nousu, jossa valtion väkivaltamonopoli haastetaan ja ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden rajat häilyvät. Taloudelliset kannustimet houkuttavat alamaailmaa tekemään ratkaisuja, joihin ei normaalisti yhteiskunnassa ole totuttu ja jotka voivat olla yllättäviä. Tämän vuoksi ääriliikehdinnän sekä aktiivisten toimenpiteiden tapahtumisen indikaattoreita on pidettävä tarkasti silmällä.

Eroavaisuus ajattelussa länsimaiden ja Venäjän suhteen lieneekin juuri puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen toiminnan määrittelemisessä, erityisesti pienempien valtioiden näkökulmasta. Suurvallan puolustautuminen alkaa sen lähialueilta, joka Venäjän tapauksessa tarkoittaa lännen suunnassa NATO:n laajenemisen estämistä. Venäjän keinoja kaihtamaton intressien ja etupiirin puolustaminen on sen näkökulmasta puhtaasti valtion intressien ja turvallisuuden puolustamista, kun taas kohdealueella se on valtion suvereniteetin loukkaus ja hyökkäys valtiota kohtaan. Vaikka Venäjä ei toimeenpanekaakaan suoraa toimintaa, vaan vaikuttaa välillisesti tai valmistelee vaikuttamiskanaviaan mahdollisesti tulevaa toimintaa varten, se koetaan riskiksi ja usein sen korostamiseksi se kuvaillaan uhkaksi. Tämä taas omalta osaltaan lisää jännitteitä valtioiden välille, vaikka niitä ei poliittisella tasolla olisikaan. On muistettava, että vaikka Venäjällä on toiminnasta ikävä historiallinen tauista sekä keinot vastaavan toiminnan toimeenpanemiseksi, riskien muodostuminen uhkaksi vaatii silti aina poliittisen motivaation. Tästä syystä, mikäli Venäjän toimintaa halutaan tarkasti seurata ja arvioida sen pyrkimyksiä, on tarkasti tunnettava Venäjän poliittinen tilanne sekä strategiset kontekstit joihin sen poliittinen toiminta liittyy.

Informaatioyhteiskunnan kehityksen vaikutus sodankäyntiin on havaittavissa Ukrainassa, jos se aiemmin ole tullut selkeästi esille. Informaation hallinta ja informaatiovaikuttaminen

363

364

vaikuttaa nousevan ensisijaiseksi vallankäytön välineeksi jota tuetaan muilla keinoilla. Etenkin jos kyse ei ole tavanomaisesta sodankäynnistä rajoittamattomin tavoittein. Informaatio on verkottuneessa yhteiskunnassa lähes universaalia, muut vallankäytön välineet ovat aina kontekstisidonnaisia. Vallan sekä vaikutusvallan käsityksien ollessa aina suhteellisia, ne voidaan aina haastaa sekä niitä voidaan muokata informaation kautta.

Paikalliset toimijat tuntevat aina toimintaympäristönsä, joten heillä on paras tieto siitä, miten aluetta ja toimintoja kontrolloidaan. Heidän välityksellään kontrollin hankkiminen on myös tehokasta, toisin kuin miehittämällä alueita, kuten olemme esimerkiksi Afganistanissa sekä Irakissa nähneet. Yhteiskunnan ulkopuolisista toimijoista esimerkiksi mafia kykenee operoimaan valtion väkivaltamonopolista huolimatta, joten tällaisten toimijoiden kautta vaikuttaminen voi oikeissa olosuhteissa toimia valtion sisäisen vallan tasapainon horjuttajana, erityisesti mikäli toimintaa ohjataan ja tuetaan aktiivisin toimenpitein.

Venäjän menestys Ukrainassa operatiivisesti varmasti on havaittu maailmalla. Sodankäynnin evoluutiolle on luonteenomaista, että menestyneitä operaatioita tutkitaan tarkasti ja parhaat käytänteet pyritään omaksumaan osaksi omaa toimintaa, niin epäilemättä näin tulee käymään tässäkin tapauksessa. Erityisesti kilpailevissa asemissa olevat toimijat omaksuvat yleistettävissä olevat periaatteet omiin doktriineihinsa tai tekevät niiden periaatteiden mukaisesti omat sovellutuksensa.

Ukrainan sodasta on selkeimpänä oppina otettavissa tahtotilan merkitys. Manipuloinnista ja refleksiivisestä kontrollista huolimatta on kaikissa vaiheissa keskityttävä siihen, että toimitaan oikeaan aikaan ja reagoidaan omien intressien puolustamiseksi vaikka syntyisikin ”monen rintaman tilanne”. Perusteluna on se, että vaikka olisi millaista painostamista ja haastamista tapahtuu monessa ulottuvuudessa samaan aikaan, asevoimilla on silti aina mahdollisuus päästä ratkaisuun. Yhdyn presidentti Niinistön toteamukseen vuonna 2014, että kansallisesta puolustuksesta on pidettävä huolta,

6.3 Tutkimuksen luotettavuus sekä todistettavuus

Vaikka objektiivisuuteen pyritään, se ei koskaan ole täysin mahdollista tutkimustulosten peilautuessa tutkijan omaan aiempaan käsitykseen todellisuudesta. Otsikossa mainittua

hybridisodankäynnin käsitettä ei Venäjällä käytetä. Tämä asetti haasteita tutkijalle totuuden tavoittelussa ja tulkinnessa. Tästä johtuen ilmiötä oli lähestyttävä länsimaisiin lähdeaineistoihin perustuen. Subjektiivisuutta lisää myös tutkijan aiemmat kokemukset ja tiedot tutkittavan ilmiön toisesta osapuolesta, Venäjästä. Suomella ja Venäjällä on pitkä yhteinen historia, sodat mukaan lukien, joka väijäämättä on muun muassa historiaopetuksen kautta muokannut tutkijan mielikuvaa tutkittavan ilmiön osapuolesta. Lisäksi on huomioitava tutkijan sotilaallinen tausta, joka ohjaa tarkastelemaan tapahtumia sotilaallista näkökulmaa painottaen, jolloin sen merkitys voi nousta suuremmaksi kuin se todellisuudessa on.

Aineiston analysointimenetelmä on tutkijan itsensä kehittämä ja kyseessä oli ensimmäinen kerta kun se toteutettiin, joten analyysimenetelmän luotettavuudesta ei ole empiiristä todistusaineistoa. Sen taustalla on kuitenkin ajatus useissa valtioissa käytössä olevasta tiedusteluanalyysin päättelyketjusta, jossa todetaan fakta, tulkitaan se kontekstiin ja sen jälkeen tehdään johtopäätös. Tämä yleisesti tunnettujen teorioiden taustalla tehtyyn, kontekstiin sidottuun sekä virallisen auktoriteetin määrittelemiin käsitteisiin tukeutuva analyysi pitäisi olla toistettavissa ilman erityisiä tutkijan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Mutta kuitenkin kyse on lopulta tulkinnasta, jolloin epäilyn sija aina on, ja siksi tutkimus on altistettava kritiikille keskustelun avaamiseksi. Analyysimenetelmän loogisuus sekä erityisesti internetlähteiden varmistaminen toisesta lähteestä lisäävät luotettavuutta. Tapaustutkimuksen päällähteiksi valitut teokset nauttivat tutkijayhteisön luottamusta.

6.4 Jatkotutkimustarve

Tutkimuksen analysointivaiheessa havaittu primäärilähteiden painottuminen konfliktin sotilaalliseen ulottuvuuteen herättää spekulatiivisuuden tutkimustulosten luotettavuudesta erityisesti tilastollisesta näkökulmasta pohdittuna. Tässä on tietysti huomioitava tutkimuksen tekemiseen käytettävissä olevat rajoitetut resurssit. Syvempi perehtyminen sekä fokusoidumpi lähdeaineiston mukainen otanta MPECI-luokittelun kautta eriytettynä mahdollistaisi yksityiskohtaisemman näkemyksen saamisen Venäjän käyttämistä keinoista Ukrainan sodassa. Erityisesti informatiivisten keinojen käyttäminen sekä toimintojen synkronoiminen muiden käytettyjen keinojen kanssa sekä niiden taustalla olevat rakenteet olisi otollinen tutkimusaihe. Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että venäläiset ja

länsimaiset käsitteet informaatioulottuvuudesta ovat täysin erilaiset, jolloin niiden taustoittaminen sekä vertailu voisi lisätä ymmärrystä ilmiöstä.

Vastaavalla tavalla aihepiiriä laajentamalla sekä yhdistämällä tämän tutkimuksen valmistuessa käynnissä olevan Ukrainan sodan joko Venäjän ja Ukrainan pidempään historialliseen kontekstiin, Venäjän sodankäyntiin yleisesti tai strategisella tasolla Venäjän valtapyrkimyksiin laajentaisi ymmärrystä tämän yksittäisen ilmiön osuutta kokonaisuudesta. Tällaista tutkimusta tosin on tehty ja tehdään jatkuvasti.

Tämän tutkimuksen laajentaminen on myös mahdollisuus, etenkin nyt kun konfliktin syntymisestä on jo kulunut jonkin verran aikaa ja lähdemateriaalia on saatavissa laajemmin. Totuudenmukainen versio tapahtumista kuitenkin saataneen vasta siinä vaiheessa kun valtiolliset salaiset arkistot avautuvat tutkimusyhteisölle 50-60 vuoden kuluttua. Kuten Colin S. Gray totesi että sotaa seuraa vääjäämättä rauha, niin näin tulee tapahtumaan myös Ukrainan sodassa. Viimeistään rauhan voittamisen jälkeen voidaan Ukrainan sotaa tarkastella kokonaisuutena.

7 LÄHTEET

1 JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Seminaariesitykset

Lappalainen Mikko (Evl): *Hybridisodankäynti*, Powerpoint-esitys (STIV), Tutkimuksen vuosiseminaari 17.11.2015, materiaali tutkijan hallussa. Ks. myös Munich Security Report, Munich security conference (julkinen).

Mälkki Juha: *Conceptualising Warfare and Art of War Dimensions of Art of War in Understanding Hybrid Warfare* ISMS-konferenssin luentomoniste 15.10.2015. Materiaali tutkijan hallussa.

1.2 Tutkimukset

MCDC: *Countering hybrid warfare (CHW)*, Analytical framework 31.10.2016. Tutkimusraportti, materiaali tutkijan hallussa.

Huovinen Kari-Petri: *Hezbollah and Taliban – Hybrid Adversaries in Contemporary Conflicts? Views on an Adversary from the United States Armed Forces Perspective*, Yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö, MPKK 2013.

Walker Robert G.: *Spec fi: The United States marine corps and special operations*, Master's thesis, Naval postgraduate school, Monterey California, USA 1998.

1.3 Muut

Joint Publication 1, *Doctrine of the armed forces of the United States*, 25.3.2013. Saatavilla internetistä www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

Joint Publication 3-0, *joint operations* 11.8.2011. Saatavilla internetistä www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_0.pdf viitattu 21.7.2017.

Kem Jack D. (Ev evp):, *Understanding the operational environment: the expansion of DIME*, U.S. Army Intelligence Center and School, 2007. The Free Library <https://www.thefreelibrary.com/Understanding+the+operational+environment%3A+the+expansion+of+DIME.-a0213693824> viitattu 17.11.2016.

Lalu Petteri & Puistola Juha-Antero: *PVTUTKL tutkimuskatsaus 1/2015*. Alkuperäinen lähdeviittaus Герасимов, Валерий: Новые вызовы требуют переосмысления форм и способов ведения боевых действий, Военно-промышленный курьер, 5.3.2013
Puolustusvoimien tutkimuslaitos: *Tutkimuskatsaus 01–2015*, 6.2.2015.

U.S. Government Accountability Office: *Hybrid Warfare*, raportti 10.9.2010. Materiaali tutkijan hallussa, saatavilla internetistä <https://www.gao.gov/assets/100/97054.html> viitattu 21.7.2017.

Venäjän sotilasdoktriini 2010, saatavilla suomenkielisenä internetistä erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2010.pdf viitattu 21.7.2017.

Venäjän sotilasdoktriini 2014, saatavilla suomenkielisenä internetistä erikoiset.kioski.yle.fi/files/sotilasdoktriini2014.pdf viitattu 21.7.2017.

Venäjän kansallinen turvallisuusstrategia 31.12.2015. Materiaali kirjoittajan hallussa. Saatavilla internetistä <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf> viitattu 21.7.2017.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Tutkimukset ja opinnäytetyöt

Baev Pavel: *Ukraine: a test of Russian military reforms*, IFRI, Russie.Nei.Reports No. 19. May 2015.

Forsström Pentti: *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*, MPKK julkaisusarja 3: työpapereita nro 3, 2016.

Huttunen Mika: *Näkökulmia taktiikkaan* (luonnos), MPKK Taktiikan laitos, julkaisusarja 3 1/2005, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

Jacobs Andreas & Lasconjarias Guillaume: NATO's hybrid flanks, handling unconventional warfare in the south and the east, NATO defence college, Research division, Research paper No 112, Rooma Italia 4/2015.

Jaitner Margarita & Mattsson Peter A.: *Russian Information warfare of 2014*, NATO CCD COE Publications, Tallinn 2015. Saatavilla internetistä https://ccdcoe.org/cycon/2015/proceedings/03_jaitner_mattsson.pdf viitattu 12.7.2017.

Kerttunen Mika: *Kuinka sota voitetaan*, MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 2: tutkimuslustoista No 45, Edita Prima Oy, Helsinki 2010.

Lalu Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää? Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. MPKK Taktiikan laitos, Julkaisusarja 1 Nro 3/2014. Tohtorin väitöskirja.

Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A. (toim.): *NATO's response to hybrid threats*, NATO defense college, Rooma Italia 2015.

Lin Tom C.W.: *Financial weapons of war*, Minnesota Law Review, Vol. 100, Temple University Legal Studies Research Paper No. 2016-25.

Puolustusministeriö: *Muutosten Venäjä*, Erweko Oy, 2012.

Pynnönniemi Katri & Rácz András (toim.): *Fog of falsehood, Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine*, FIIA report 45, Ulkopoliittinen instituutti 2016.

Rácz András: *Russia's Hybrid War in Ukraine - Breaking the Enemy's Ability to Resist*, FIIA report 43 Ulkopoliittinen instituutti 2015.

Raitasalo Jyri & Sipilä Joonas (toim.): *Sota - teoria ja todellisuus, näkökulmia sodan muutokseen*, MPKK, STRATL, julkaisusarja 1, strategian tutkimuksia No 24, Helsinki 2008.

Renz Bettina & Smith Hanna: *Russia and hybrid warfare - going beyond the label*, Aleksanteri instituutti, Helsingin yliopisto, Aleksanteri papers 1/2016.

www.helsinki.fi/aleksanteri/english/publications/aleksanteri_papers.html viitattu 4.5.2017.

2.2 Kirjallisuus

Clausewitz Carl Von: *Sodankäynnistä*, suom. Heikki Eskelinen, Fälth & Hässler, Smedjebacken 1998.

Forss Stefan et al.: *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki 2011.

Giles Keir: *Russia's new tools for confronting the west*, Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power, Chatham house 3/2016, The royal institute of international affairs, London UK 2016.

Gray Colin S.: *War peace and international relations*, Routledge New York 2007.

Gray Colin S.: *War, peace and international relations*, Routledge, New York 2012.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2007/RAND_CF231.pdf viitattu 6.5.2017.

Hoffman Frank G.: *Conflict in the 21st century - The rise of hybrid war*, Potomac institute for policy studies, Arlington Virginia, USA, 2007.

Howard Colby ja Pukhov Ruslan (toim.): *Brothers armed: Military aspects of the crisis in Ukraine*, East View Press, USA 2014.

Hunter Robert E., Nadiri Khalid: *Integrating Instruments of Power and Influence in National Security*, RAND corporation, Santa Monica USA 2006.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2007/RAND_CF231.pdf viitattu 6.5.2017.

Huttunen Mika: *Näkökulmia taktiikkaan, taktiikan käsite ja taktiikan keinot tulkinnan kohteena*, MPKK taktiikan laitos, julkaisusarja 3 nro 1/2005, Edita Prima oy, Helsinki 2005.

Huttunen Mika & Metteri Jussi: *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*, MPKK taktiikan laitos, julkaisusarja 2, Nro 1/2008.

Kofman Michael et al.: *Lessons from Russia's operations in Crimea and eastern Ukraine*, RAND Corporation 2017. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1498.html viitattu 18.6.2017.

Kuusisto Tuija (toim.): *Kybertaistelu 2020*, Maanpuolustuskorkeakoulu, taktiikan laitos, Julkaisusarja 2, No 1/2014.

Lasconjarias Guillaume and Larsen Jeffrey A. (toim.): *Nato's response to Hybrid Threats*, Nato Defense College, DeBooks Italia srl, Rooma 2015.

Laswell Harold D.: *Politics, Who gets what, when, why?* 1936.

Lonsdale David J.: *The nature of war in the information age*, MPG books Ltd, Cornwall 2004.

Lonsdale David J. et al.: *Understanding modern warfare*, Cambridge university press, United Kingdom 2008.

Hirsijärvi Sirkka, Remes Pirkko ja Sajavaara Paula: *Tutki ja kirjoita*, Kirjayhtymä oy, Helsinki 1997.

Pynnönniemi Katri & Rácz András (toim.): *Fog of falsehood, Russian strategy of deception and the conflict in Ukraine*, FIIA report 45, Ulkopoliittinen instituutti 2016.

Raitasalo Jyri: *Constructing war and military power after the cold war*, MPKK Strategian laitos, julkaisusarja 1 nro 21, Edita Prima oy, Helsinki 2005.

Rekkedal Nils Marius et al.: *Operaatiotaito*, MPKK Taktiikan laitos, julkaisusarja nro 1/2013.

Vego Milan: *Joint operational warfare, theory and practice*, U.S. Naval War College, USA 2009.

2.3 Artikkelit

Burkhart Daniel and Woody Alison: *Strategic Competition: Beyond Peace and War*, Joint Force Quarterly 86, 3/2017. <http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017.

Cavanaugh ML (Maj): *It is time to end the tyranny of ends, ways and means*. <https://mwi.usma.edu/time-end-tyranny-ends-ways-means/> viitattu 24.7.2017.

Cederberg Aapo & Eronen Pasi: *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?* Geneva Centre for Security Policy (GCSP) 2015. Saatavilla interenetistä <http://www.gcsp.ch/News-Knowledge/Publications/How-are-Societies-Defended-against-Hybrid-Threats> viitattu 29.7.2017.

Cohen Michael (Maj): *Ukraine's Battle at Ilovaisk, August 2014: The Tyranny of Means*, The Army Press, 4.2.2016.

Darczewska Jolanta: *The anatomy of Russian information warfare*, The Crimean operation, a case study, Centre of eastern studies (OSW) Point of view nr. 42, 2014.

Fox Amos C. (Maj): *Understanding the dust clouds on the battlefield*, Modern war institute <https://mwi.usma.edu/russian-ukrainian-war-understanding-dust-clouds-battlefield/> viitattu 16.7.2017.

Galeotti Mark: *Crimintern: How the Kremlin uses Russia's criminal networks in Europe*, European council on foreign relations, April 2017. <https://themoscowtimes.com/articles/russia-will-regret-turning-to-the-dark-side-57560> viitattu 8.5.2017.

Johnson Dave: Russia's approach to conflict: implications for NATO's deterrence and defence, NATO's response to hybrid threats, Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A. (toim.), Nato Defense college, NDC forum papers series, forum paper 24, DeBooks Rooma, Italia 2015.

Lindley-French Julian (toim.): NATO and new ways of warfare: defeating hybrid threats, Nato Defense College, Conference report No. 3/2015, Rooma Italia 2015.

Lykke Arthur F (Ev): *Defining military strategy = E+W+M*, Military review 5/1989.

Saatavilla internetistä

<http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p124201coll1/id/504/rec/10> viitattu 23.7.2017.

Mattis James N. (kenrl) & Hoffman Frank (Evl evp) : *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*:

<http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf> viitattu 24.7.2017.

Mewett Christopher: *Understanding War's Enduring Nature Alongside its Changing Character*, January 21, 2014 <http://warontherocks.com/2014/01/understanding-wars-enduring-nature-alongside-its-changing-character/> viitattu 4.8.2016.

Neumann Ivar B. & Heikka Henrikki: *Grand strategy, strategic culture, practice, Cooperation and conflict: Journal of the Nordic International Studies association*, Vol 40, 2005.

Suomen sotilas: *Putinin Venäjän uusi doktriini*, <http://www.suomensotilas.fi/putinin-venajan-uusi-doktriini/> viitattu 5.10.2016.

Treisman Daniel: *Crimea: Anatomy of a decision*,

<https://www.russianpoliticalinsight.com/s/Crimea-FINAL-Aug-26.pdf>, viitattu 23.7.2017.

Vego Milan, *Systems versus classical approach to warfare*, Joint Forces Quarterly nr 52, 1/2009.

2.4 Muut julkaistut lähteet

Allied Command Operations (ACO): *Comprehensive operations planning directive*, 04 October 2013 (NATO unclassified).

Armitage Richard L. & Nye Joseph S. et al.: *CSIS commission on smart power - A smarter, more secure America*, Center for strategic & international studies, The CSIS press, Washington USA, 2007.

Julio Miranda Calha (toim.): *Hybrid warfare: NATO's new strategic challenge*, NATO parliamentary assembly 10 October 2015, General report.

NATO: *Wales Summit Declaration* 5.9.2014, Saatavilla internetistä

<https://www.gov.uk/government/publications/nato-summit-2014-wales-summit-declaration> viitattu 21.7.2017.

2.5 Internet-lähteet

Lehtiartikkelit

<http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308> viitattu 12.7.2017.

<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-tanks-idUSKBN0EN1KS20140612> viitattu 14.7.2017.

<http://www.reuters.com/article/us-europe-war-commentary-idUSKCN0ZL2FM> viitattu 4.5.2017.

<http://www.reuters.com/article/us-usa-trump-russia-kremlin-idUSKBN1A50W9> viitattu 20.7.2017.

<https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-rebels-insight-idUSKBN0FW07020140727> viitattu 19.7.2017.

<http://khpg.org/index.php?id=1398627823> viitattu 18.7.2017.

https://en.censor.net.ua/news/289598/three_tanks_crossed_ukrainian_border_from_russia_fighting_continues_there_are_reports_that_a_russian viitattu 14.7.2017.

<https://www.theguardian.com/world/2014/jun/30/ukraine-president-petro-poroshenko-ceasefire-over> viitattu 19.7.2017.

<https://www.theguardian.com/world/2014/aug/15/ukraine-claims-destroyed-russian-military-vehicles-crossed-border> viitattu 12.7.2017.

<http://time.com/16708/watch-timeline-of-the-crisis-in-crimea/> viitattu 13.7.2017.

www.talouselama.fi/venaja/eurasian-unioni-syntyi-mutta-yksi-on-joukosta-pois-3457718 viitattu 12.7.2017.

<http://www.ibtimes.com/ukraine-military-defense-budget-seeks-4b-2016-help-fight-east-ukraine-war-2077291> viitattu 19.7.2017.

<https://www.theguardian.com/world/2014/feb/21/ukraine-crisis-president-claims-deal-with-opposition-after-77-killed-in-kiev> viitattu 19.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223> viitattu 19.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-26387353> viitattu 19.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> viitattu 27.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-27308526> viitattu 12.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-27948335> viitattu 12.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-28934213> viitattu 14.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> viitattu 12.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-31107456> viitattu 15.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-31435812> viitattu 12.7.2017.

<http://edition.cnn.com/2015/02/10/europe/ukraine-war-how-we-got-here/index.html> viitattu 16.7.2017.

<http://edition.cnn.com/2014/04/15/world/europe/ukraine-crisis/index.html> viitattu 16.7.2017.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2015-09-09/forcing-kiev-s-hand> viitattu 12.7.2017.

<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002755260.html> viitattu 4.5.2017.

<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/10/27/russia-dismisses-hacked-emails-showing-ties-between-kremlin-and/> viitattu 20.7.2017.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10670244/Meet-the-Night-Wolves-Putins-Hells-Angels.html> viitattu 18.6.2017.

<https://www.uusisuomi.fi/ulkomaat/71601-vladimir-putin-tiukkana-venaja-ei-ole-konfliktin-osapuoli> viitattu 11.5.2017.

http://vpknews.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf, viitattu 30.1.2015.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/06/13/ukrainassa-soditaan-sotaa-joka-ei-ole> viitattu 12.7.2017

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/07/11/ukraina-sota-joka-ei-lop> viitattu 16.7.2017.

<http://yle.fi/uutiset/3-7794159> viitattu 4.5.2017

<http://yle.fi/uutiset/3-9328472> viitattu 11.5.2017.

<http://yle.fi/uutiset/3-7044071> viitattu 11.5.2017.

<https://yle.fi/uutiset/3-7830032> viitattu 31.7.2017.

<https://themoscowtimes.com/articles/why-are-cossacks-making-a-comeback-in-russia-53022> viitattu 19.7.2017.

<https://themoscowtimes.com/news/luhansk-peoples-republic-appoints-russian-lobbyist-to-head-council-of-ministers-37040> viitattu 19.7.2017.

https://www.washingtonpost.com/world/former-russian-rebels-trade-war-in-ukraine-for-posh-life-in-moscow/2015/09/13/6b71f862-3b8c-11e5-b34f-4e0a1e3a3bf9_story.html?utm_term=.4ed3cae0ba85 viitattu 19.7.2017.

http://www.nytimes.com/2009/08/28/world/europe/28crimea.html?_r=1&partner=rss&emc=rss viitattu 19.7.2017.

<https://www.nytimes.com/2014/03/01/world/europe/ukraine.html> viitattu 18.6.2017.

<https://www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0529/Why-are-Ukraine-s-armed-forces-so-ineffective-video> viitattu 19.7.2017.

<https://www.theguardian.com/world/2014/feb/28/ukraine-night-wolves-military-seize-crimea> viitattu 18.6.2017.

<http://time.com/22125/ukraine-crimea-cossacks-russia/> viitattu 18.6.2017.

https://www.verkkouutiset.fi/ulkomaat/yonsudet_bandidos_hellsangels-50290 viitattu 18.6.2017.

<https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/kyiv-reports-russian-led-insurgents-attacks-in-debaltseve-sector-378087.html> viitattu 12.7.2017.

<https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraine-makes-arrests-after-terror-attack-kills-2-wounds-15-at-kharkiv-euromaidan-memorial-march-live-updates-381532.html> sekä <http://time.com/3768762/pro-russian-partisans-ukraine/> viitattu 15.7.2017.

<http://www.bbc.com/news/world-europe-31794523> viitattu 14.7.2017.

<https://www.unian.info/politics/996995-15000-police-defected-to-donbas-separatists.html> viitattu 14.7.2017.

<https://www.rt.com/news/crimea-facts-protests-politics-945/> viitattu 29.7.2017.

<http://www.netwars-project.com/news/ukraine-under-cyber-attack/> viitattu 16.7.2017.

<https://www.infosecurity-magazine.com/news/snake-cyber-espionage-campaign-targeting-ukraine/>, <https://www.ft.com/content/615c29ba-a614-11e3-8a2a-00144feab7de?mhq5j=e3> viitattu 16.7.2017.

<https://www.ft.com/content/2352681e-1e55-11e4-9513-00144feabdc0?mhq5j=e3> viitattu 16.7.2017.

http://www.tivi.fi/Kaikki_uutiset/venalaishakkerit-sahko-ja-asejarjestelmien-kimpussa-haittaohjelma-kavaltaa-tykiston-ampumapaikat-6610362 viitattu 16.7.2017.

<https://www.irishtimes.com/news/world/europe/warlords-deaths-could-help-russia-cover-its-tracks-in-ukraine-1.2969954> viitattu 30.7.2017.

<http://apps.washingtonpost.com/g/page/world/russias-buildup-on-the-ukraine-border/996/> alkuperäinen lähdeviite <https://rusi.org/ukraine>, viitattu 24.7.2017

<http://uaposition.com/analysis-opinion/short-summary-mh17-crash-investigation-video-animation-buk-systems-shot-boeing-mh-17/> viitattu 20.7.2017.

http://ukrweekly.com/archive/2014/The_Ukrainian_Weekly_2014-29.pdf viitattu 12.7.2017.

<https://www.rferl.org/a/russian-soldiers-in-ukraine/26551473.html> viitattu 12.7.2017.

<http://www.businessinsider.com/russian-military-alongside-aid-convoy-2014-8?r=US&IR=T&IR=T#ixzz3ASgWkPQ2> viitattu 12.7.2017.

<http://www.newsweek.com/russian-military-vehicles-enter-ukraine-over-night-aid-convoy-waits-near-264781> viitattu 12.7.2017.

<https://sputniknews.com/europe/201502011017624224/> viitattu 20.7.2017.

<http://mashable.com/2015/01/05/explosion-in-odessa-ukraine/#xwF6VUU2pZqa> viitattu 15.7.2017.

Virallisten organisaatioiden verkkosivustot

http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm viitattu 4.8.2016.

<http://www.nato.int/docu/Review/2016/Also-in-2016/Does-Russia-have-the-financial-means-for-its-military-ambitions/EN/index.htm> viitattu 8.5.2017.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm viitattu 19.7.2017.

www.osce.org/ukraine-smm Päivittäiset raportit operaation alkamisesta Minsk I sopimukseen (5.9.2014) saakka.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/117844> viitattu 18.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true> viitattu 14.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/119353> viitattu 19.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/120316> viitattu 19.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/120941> viitattu 12.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/121174> viitattu 19.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/121255> viitattu 20.7.2017.

<http://www.osce.org/om/122927> viitattu 12.7.2017.

<http://www.osce.org/ukraine-smm/123117> viitattu 12.7.2017.

<http://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20170322/105746/HHRG-115-AS00-Bio-HoffmanF-20170322.pdf> viitattu 24.7.2017.

www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1.pdf viitattu 21.7.2017.

<http://ndupress.ndu.edu/JFQ/Joint-Force-Quarterly-86/Article/1219140/strategic-competition-beyond-peace-and-war/> viitattu 16.7.2017.

<http://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/fi/mcdc> viitattu 16.7.2017.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/351406/Wales_Summit_Declaration.pdf viitattu 3.5.2017.

<http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/185795/jrc.pdf/0055d43b-41c6-4e61-bf98-bf00b545a993> viitattu 19.7.2017.

<https://geneva.usmission.gov/2014/04/18/text-of-the-geneva-statement-on-ukraine-released-by-the-us-eu-ukraine-and-russia/> viitattu 18.7.2017.

Tutkimuslaitokset

<http://www.fpri.org/contributor/frank-hoffman/> viitattu 24.7.2017.

<http://ukraine.csis.org/#2> viitattu 12.7.2017.

<https://reconasia.csis.org/analysis/entries/ukraine/> viitattu 12.7.2017.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf viitattu 6.5.2017.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/budget.htm> viitattu 19.7.2017.

<http://unrealestates.bg/PEST%20Analysis%20of%20Ukraine> viitattu 19.7.2017.

<http://dx.doi.org/10.1080/13518046.2016.1200359> The journal of slavic military studies, viitattu 2.8.2016.

<http://www.atlanticcouncil.org/publications/articles/ukraine-and-the-logic-of-civil-resistance-confronting-russian-fueled-insurgency> viitattu 15.7.2017.

<https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2017/03/30/donbas-ticking-toxic-time-bomb/> viitattu 24.7.2017

Sosiaalinen media

<https://twitter.com/CWynnykWilson/status/438100336222294016> viitattu 13.7.2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=MVAOTWPmMM4> viitattu 12.7.2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=BbyZYgSXdyw> viitattu 12.7.2017.

Tietokannat

<https://definitions.uslegal.com/s/secret-diplomacy/> viitattu 6.5.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine#toc30093> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Independent-Ukraine> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/media/full/612921/3805> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/History#ref404347> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Ukraine-under-direct-imperial-Russian-rule> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/World-War-I-and-the-struggle-for-independence> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Plant-and-animal-life#toc30101> viitattu 19.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Orange-Revolution-and-the-Yushchenko-presidency#ref1178177> viitattu 13.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-Maidan-protest-movement> viitattu 12.7.2017.

<https://www.britannica.com/place/Ukraine/Resources-and-power#toc30107> viitattu 19.7.2017.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_military_intervention_in_Ukraine_\(2014%E2%80%93present\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_military_intervention_in_Ukraine_(2014%E2%80%93present)), alkuperäinen lähdeviite <https://lenta.ru/news/2014/03/04/yanukovich/> viitattu 16.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Viktor_Janukovy%C5%A1 viitattu 14.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Julija_Tymo%C5%A1enko viitattu 14.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Westphalian_sovereignty viitattu 24.7.2017.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Suvereniteetti> viitattu 11.5.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_war viitattu 16.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Kiovan_Ven%C3%A4j%C3%A4 viitattu 19.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Galitsian_ja_Volynian_ruhtinaskunta viitattu 19.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Kultainen_orda viitattu 19.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Krimin_kaanikunta viitattu 19.7.2017.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Puola-Liettua> viitattu 19.7.2017.

https://fi.wikipedia.org/wiki/Ven%C3%A4j%C3%A4n_keisarikunta viitattu 19.7.2017.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Molotov%E2%80%93Ribbentrop-sopimus> viitattu 6.5.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93Ukraine_border viitattu 20.7.2017.

<https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Visio> viitattu 9.11.2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Cossack_Hetmanate viitattu 19.7.2017.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Cossacks> viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Night_Wolves viitattu 18.6.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Ukraine viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Groisman_government viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Ukrainian_parliamentary_election,_2012 viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Autonomous_Republic_of_Crimea viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Antyufeyev viitattu 19.7.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Minsk_Protocol viitattu 14.7.2017.

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:konflikti> viitattu 4.5.2017.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> viitattu 19.7.2017.

<http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=105696194&Country=Ukraine&topic=Summary&subtopic=Basic+data> viitattu 19.7.2017.

http://countrysmeters.info/en/Ukraine#historical_population viitattu 19.7.2017.

Blogit

<https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> viitattu 24.7.2017.

<https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/> viitattu 18.6.2017.

<https://romanmilitary.net/tools/> viitattu 21.7.2017.

<https://theaviationist.com/2014/03/11/map-ukrainian-forces/>, alkuperäinen lähdeviite

<http://armijarossii.blogspot.fi/> viitattu 19.7.2017

<http://world.24-my.info/the-former-head-of-the-sbu-lugansk-petrulevich-russia-stepped-up-the-sleeping-agents-in-the-east-of-ukraine-in-january-2014-before-the-victory-of-maidan-and-yanukovychs-flight/> viitattu 20.7.2017.

<https://blogs.voanews.com/russia-watch/2014/03/04/russias-occupation-of-crimea-blueprint-for-eastern-ukraine/> viitattu 23.7.2017.

<http://www.stopfake.org/en/lifenews-ru-lies-about-3-ukrainian-air-defense-regiment-desertion-into-crimea-autonomy-side/> viitattu 16.7.2017.

<https://inforesist.org/en/at-night-from-12-to-13-of-july-the-ato-forces-managed-to-prevent-entry-of-russian-troops-in-ukraine> viitattu 16.7.2017.

<http://www.stopfake.org/en/fake-simferopol-shooting-newscast-by-ntv-2/>, alkuperäinen lähdeviittaus https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=qcFnQ6k-q00 (youtube tili suljettu) viitattu 16.7.2017

<http://www.ucc.ca/2014/03/07/crisis-in-ukraine-daily-briefing-7-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

<http://www.ucc.ca/2014/02/26/crisis-in-ukraine-daily-briefing-26-february-2014/> viitattu 12.7.2017.

<http://www.ucc.ca/2014/03/19/crisis-in-ukraine-daily-briefing-19-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

<http://www.ucc.ca/2014/03/17/crisis-in-ukraine-daily-briefing-17-march-2014/> viitattu 12.7.2017.

<https://medium.com/@Hromadske/what-and-who-are-behind-recent-bombings-in-ukraine-3e73e3f3d587> viitattu 15.7.2017.

8 LIITTEET

Liite 1: NATO:n operaatiosuunnitelman rakenne sekä sen suhde poliittiseen tavoiteasetteluun.

Liite 2: NATO:n hybridisodankäynnin mallin sisällönanalyysi

Liite 3: Gerasimovin doktriinin sisällönanalyysi.

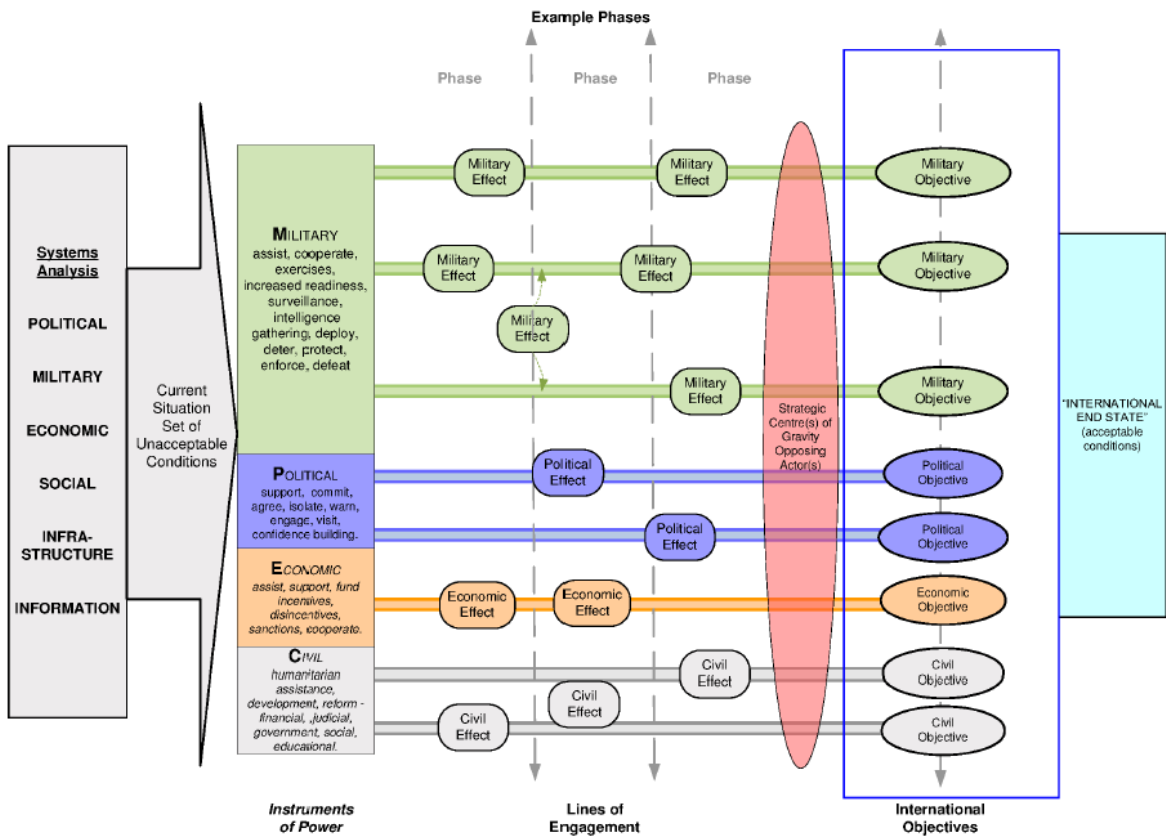
Liite 4: Krimin alueen öljy- ja kaasuesiintymät sekä raskaan teollisuuden sekä kaivosten sijoittuminen Itä-Ukrainassa.

Liite 5: Ukrainan sodan tapaustutkimuksen aikajana-analyysi.

Liite 6: Venäjän ja Ukrainan joukkojen keskittäminen (tilanne 2.5.2014).

Liite 7: Ukrainan ja Venäjän sotilasjoukkojen sijoittuminen Krimillä sekä Venäjän haltuun ottamat kohteet.

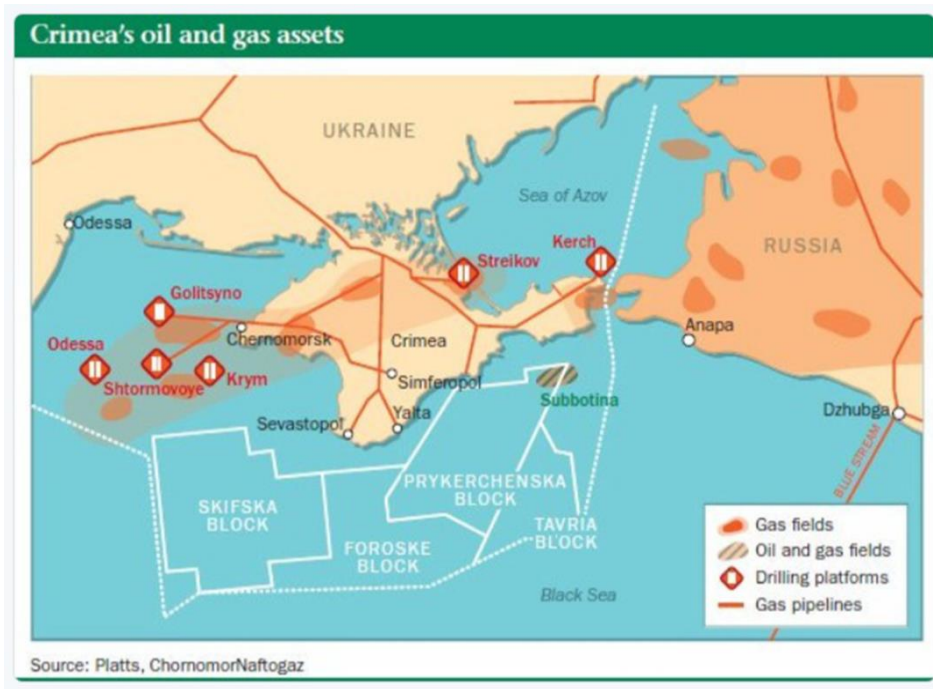
Liite 8: Venäjän joukkojen ryhmitys sekä separatistien hallitsemat alueet Minsk II -sopimuksen jälkeen.

NATO:n operaatiosuunnitelman rakenne sekä sen suhde poliittiseen tavoiteasetteluun.¹

¹ Allied Command Operations (ACO), Comprehensive operations planning directive, 04 October 2013 (NATO unclassified), s. 1-14.

Aineisto				Sodankäynnin peruseriaate											
Kuvailu	Lähde	Lähteen tyyppi	Päätelmä	Sodan ja rauhan rajapinta (gray zone)	Vaikuttamisen intensiteetti ajan suht. (eskalaatiohall./dominanssi)	Välineiden ja resurssien laaja-alaisuus (horis. eskalaatio)	Haavoittuvuuksiin vaikuttaminen (seams, red lines)	Toiminnanvapauden ylläpitäminen	Harhauttaminen sekä yllätykseen pääseminen	Vaikuttamiskeskeisyys	Voimien taloudellinen käyttö	Joustavuus	Johtamisen yhtenäisyys	Yhteisvaikuttaminen valtiollisten sekä ei-valt. välineiden käytössä	Menestyksen hyväksikäyttö
<i>The beginning of military actions by groups of forces during peacetime</i>	Johnson Dave: Russia's approach to conflict: implications for NATO's deterrence and defence, <i>NATO's response to hybrid threats</i> , toimittanut Lasconjarias Guillaume & Larsen Jeffrey A., Nato Defense college, NDC forum papers series, forum paper 24, DeBooks Rooma, Italia 2015, s. 148. Alkuperäinen lähdeviite http://VPK-news.ru/issues/14626 Käännös Dave Johnson.	Tutkimus	Kuvaa sodankäynnin aloittamista ilman sodanjulistusta. Soveltuu sodan ja rauhan rajapinnassa toimimiseen sekä yllätyksellisyyteen.	X					X						
<i>Warfare by high-manoeuve non-contact operations by joint groups of forces</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa joustavuutta sekä välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta, tosin vain sotilaallisesta ulottuvuudesta.			X		X				X			
<i>Degradation of military-economic potential through quick destruction of critically important military and civilian infrastructure objectives</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa vaikuttamiskeskeisyyttä sekä yllätyksellisyyttä.						X	X					
<i>forces, robotics and weapons based on new physical principles, such as lasers and magnetic rail guns</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta.			X									
<i>Participation by paramilitary units</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa ei-valtiollisten toimijoiden käyttöä yhteistoiminnassa valtiollisten kanssa. Lisäksi kuvaa voimien taloudellista käyttöä.								X			X	
<i>Simultaneous action on all physical and information space</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa johtamisen yhtenäisyyttä.										X		
<i>Employment of asymmetric and non-linear means</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta. Lisäksi soveltuu voimien taloudelliseen käyttöön.			X					X				
<i>Direction of forces in a unified information space</i>	Johnson (2015), s. 148.	Tutkimus	Kuvaa johtamisen yhtenäisyyttä.										X		
<i>Formation of coalition and alliances</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Kuvaa johtamisen yhtenäisyyttä sekä voimien taloudellista käyttöä muiden toimijoiden lisäresurssien myötä.										X		
<i>Political and diplomatic pressure</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Soveltuu sodan ja rauhan rajapinnassa toimimiseen, painostukseen liittyy aina pelote.	X											
<i>Economic sanctions</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Kuvaa välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta.			X									
<i>Formation of political opposition</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Kuvaa haavoittuvuuksiin vaikuttamista sekä vaikuttamiskeskeisyyttä. Lisäksi sisältää yhteisvaikuttamista ei-valtiollisten toimijoiden kanssa.				X							X	
<i>Operations by opposition forces</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Oppositiojoukkojen välillinen käyttö on sisäisiin asioihin sekaantumista, voidaan tulkita sodan ja rauhan rajapinnassa toimimiseen.	X											
<i>Military means of strategic deterrence</i>	Johnson (2015), s. 149.	Tutkimus	Kuvaa välineiden ja resurssien laaja-alaisuutta. Sotilaallinen pelote lisää toiminnanvapautta.			X		X							

Krimin alueen öljy- ja kaasuesiintymät.¹

Raskaan teollisuuden sekä kaivosten sijoittuminen Itä-Ukrainassa.²

¹ <https://twitter.com/CWynnykWilson/status/855874758277308417> viitattu 13.7.2017.

² <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2017/03/30/donbas-ticking-toxic-time-bomb/> viitattu 24.7.2017

Venäjän ja Ukrainan joukkojen keskittäminen (tilanne 2.5.2014).¹

¹ <http://apps.washingtonpost.com/g/page/world/russias-buildup-on-the-ukraine-border/996/> alkuperäinen lähdeviite <https://rusi.org/ukraine>, viitattu 24.7.2017

Ukrainan ja Venäjän sotilasjoukkojen sijoittuminen Krimillä sekä Venäjän haltuun ottamat kohteet.¹

¹ <https://www.bostonglobe.com/2014/03/22/annexing-crimea/riFq5sop9FJtKMNw7IwHAI/story.html> viitattu 24.7.2017. Uutisen päiväys on 22.3.2014, johon viitataan selitteessä (developments saturday)

Venäjän joukkojen ryhmitys sekä separatistien hallitsemat alueet Minsk II -sopimuksen jälkeen.¹

¹ <https://eurasiangeopolitics.files.wordpress.com/2015/04/ato2-21-15.jpg> viitattu 19.7.2017.